

6/2011

януари/юни
January/June

DOCENDO

DISCIMUS

JOURNAL

DIPLOMACY

DIPLOMATIC
INSTITUTE

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

6/2011

януари/юни

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

Редакционна колегия

Таня Михайлова
Биляна Дечева
Д-р Здравко Попов
Д-р Златко Димитров

Дизайн на корицата

Пейо Колев

София, 2011

Editorial Board

Tanya Mihaylova
Bilyana Decheva
Dr. Zdravko Popov
Dr. Zlatko Dimitrov

Cover Design

Peyo Kolev

Sofia, 2011

Съдържание

ПУБЛИЧНА ЛЕКЦИЯ

Светът през следващите 20 години

Н. Пр. Бан Ки Мун - Генерален секретар на ООН 5

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

Лисабонският договор или изкушенията на междуправителствения метод

проф. Душан Сиджански 9

Двадесет години от създаването на Вишеградската група

Н. Пр. Лешек Хенсел - Посланик на Република Полша 23

Енергийната политика на Обединена Европа:
генезис, принципи и еволюция (1952 – 1992 г.)

Поля Рачалова 30

ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА

Идеология на ислямизма

Алекс Алексиев 41

ГЛОБАЛИЗАЦИЯ

Международните отношения в информационната ера

проф. Динков Динков 47

Европейският съюз, Китай и Централна Азия – към нов път
на коприната през 21-ви век?

Таня Михайлова - и.д. Директор на Дипломатическия институт 58

РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА

„Роля и позициониране на Сърбия в процеса на евроинтеграция
на Западните Балкани”

Ружа Стоянова 64

ДИПЛОМАЦИЯ И ТЕОРИЯ

Пет години след Джордж Кенан (1904 – 2005 г.).

Теория на съдържането като дипломация и философия /уроците на Кенан/

доц. д-р Камен Лозев 75

Бъдещето на межкултурните отношения през 21-ви век

Н. Пр. Исмаил Арамаз - Посланик на Република Турция 85

ДИПЛОМАТИЧЕСКО ОБУЧЕНИЕ

Сътрудничеството на Дипломатическия институт към МВнР
с Европейския колеж за сигурност и отбрана на ЕС (ЕКСО).

Създаване и развитие на ОВППС/ОПСО

Аделина Томова 89

ЕКСПЕРТЕН ДОКЛАД

„БРИК – Едно от проявленията на бъдещия многополярен свят”

Любомир Георгиев 94

БИБЛИОГРАФИЯ

Новопостъпили книги в библиотеката на

Дипломатическия институт през 2010 г 114

Contents

PUBLIC LECTURE

The World in the Next 20 Years

H. E. Ban Ki-moon – Secretary – General of the United Nations 118

EUROPEAN UNION

The Treaty of Lisbon or Intergovernmental Temptation

Prof. Dusan Sidjanski 122

Twenty Years Since the Establishment of the Visegrad Group

H. E. Leszek Hensel – Ambassador of the Republic of Poland 135

The Energy Policy of Unified Europe: Origin, Principles and Evolution (1952 – 1992)

Polya Rachalova 141

SECURITY ISSUES

Idiology of Islam

Aleks Aleksiev 153

GLOBALIZATION

International Relations in the Information Era

Prof. Dinko Dinkov 159

The European Union, China and Central Asia – Toward a 21st Century New Silk Road

Tanya Mihailova – Acting Director of the Bulgarian Diplomatic Institute 169

REGIONAL POLITICS

Role and Positioning of Serbia in the Process of Integration of Western Balkan Countries into the European Union

Ruzha Stoyanova 174

DIPLOMACY AND THEORY

Five years after George Kennan (1904 – 2005). The Containment Theory of Diplomacy and Philosophy. /George Kennan's lessons/

Dr. Kamen Lozev 185

The Future of Intercultural Relations in the 21st Century

H. E. Ismail Aramaz – Ambassador of the Republic of Turkey 196

DIPLOMATIC TRAINING

Cooperation Between the Diplomatic Institute of the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs and the European Security and Defense College (ESDC). Establishment and Development of the CFSP/CSDP.

Adelina Tomova 199

POLICY PAPER

The BRIC's - One of the Manifestations of the Future Multi-polar World

Lyubomir Georgiev 204

BIBLIOGRAPHY

New editions in the Diplomatic Institute Library – 2010 223

„Светът през следващите 20 години“

Бан Ки Мун,
Генерален секретар на ООН

Публична лекция, изнесена на 5 май 2011 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, организирана от Дипломатическия институт, София, Софийския университет, Атлантическия клуб в България и Дружеството за ООН в България

*Ваше превъзходителство, президент Желев,
Професор Илчев, Ректор на Софийския университет
Д-р Паси, Председател на Атлантическия клуб в България,
Госпожо Гарвалова от Дружество за ООН в България,
Госпожо Михайлова от Българския дипломатически институт,
Членове на дипломатическия корпус,
Дами и господа,
Преподаватели и студенти,*

Добър вечер. Много се радвам, че съм в красива София. Благодаря ви за топлото посрещане. И специални благодарности на Софийския университет и на Дружеството за ООН в България за организирането на събитието тази вечер. Радвам се, че съм в такъв известен университет, особено като се има предвид, че цялата работа на Обединените нации по въпросите на образованието, науката и културата в света се ръководи от видната българка д-р Ирина Бокова, Генерален Директор на ЮНЕСКО. Позволете ми да отбележа също и че това е посещение „на първите пъти“ - първото посещение на Генерален секретар на ООН от началото на демократичния преход на вашата страна и лично моето първо посещение в България. Дали е предопределено или е щастлива случайност, то съвпада с Деня на Свети Георги. Поздрави за Гергъов ден!

Утре ще посетя стария град на Пловдив. А днес имах удоволствието да видя църквата „Света Неделя“. Беше не само красиво, но и силно символично - да стоя близо до Софийската Синагога и Баня Баши джамия - свещени храмове на три религии във вашия известен „триъгълник на толерантността“. Това ми напомни факт от българската история, който винаги дълбоко ме е впечатлявал. Единствено тук в Централна Европа, евреите на тази страна масово са спасени от Холокоста. Държавните служители са намерили начин да не изпълняват заповеди. Обикновените хора са заставали пред влаковете, отправени към нацистките лагери на смъртта и са освобождавали затворените в тях хора. „Не!“, казали те. „Не тук!“ България отколе е културен кръстопът. Имате история,

Н.Пр. Бан Ки Мун - Генерален секретар на ООН от 2007 г. до днес.

Към момента на изирането му за генерален секретар на ООН, Н.Пр. Бан Ки Мун изпълнява длъжността министър на външните работи и търговията на Южна Корея. Тридесет и седем годишната му кариера в Министерството включва мандати в Делхи, Вашингтон и Виена, но и редица други отговорни постове, включително като външнополитически съветник на Президента, директор на дирекция „Политическо планиране“, както и генерален директор на дирекцията, отговаряща за отношенията със САЩ. Работата на Бан Ки Мун е свързана с ООН още от 1975, когато той работи в подразделението, ръководещо отношенията с ООН, в рамките на Министерството на външните работи на Южна Корея. Тази му ангажираност нараства през годините с изирането му за председател на Подготвителната комисия за учредяването на Организацията на Договора за забрана на ядрените опити. Бан Ки Мун е също така активно ангажиран с проблематиката, засягаща отношенията между Южна и Северна Корея.

белязана от толерантност. Тя не е неопетнена, знаем. Преди двадесет години хиляди турци напуснаха страната. Дори днес България полага неимоверни усилия за постигане на пълна интеграция и права на ромите и други малцинства. Несъмнено, събитията само са засилили вашия естествен инстинкт за толерантност и взаимно уважение.

България играе активна роля в инициативата на ООН „Алианс на цивилизациите“. Самият президент Първанов оглави българската делегация за форума на Алианса, проведен в Истанбул преди две години. Вашият национален герой, Васил Левски, се е борил за освобождението на България от отоманското владичество. Но той се е борил за нещо повече от освобождението. Той се е борил за своето виждане за нация - „Братство на всички, независимо от религиозните вярвания и националността“. Това, приятели мои, е големият човешки проект. Това е крайгълният камък на Обединените нации. Това е фундаментален принцип на нашата съвместна работа, в името на нашата обща човешка природа.

Дами и господа, тази вечер съм поканен да говоря за света през следващите двадесет години.

Това може да изглежда далечно - цяло поколение, както за младите хора, които са тук тази вечер, е далечна 1989 г. Но позволете ми да кажа: от собствен опит разбрах, че понякога „бъдещето“ настъпва по-скоро, отколкото може да очакваме. Накъдето и да се обърнем, изглежда, че нашият свят преживява драматични изменения и трансформации. Появиха се нови икономически сили. Глобалната взаимозависимост се засилва.

На преден план излязоха нови предизвикателства - климатични промени, пандемични болести, недостиг на храна и енергия. Точно както падането на Берлинската стена трансформира Източна Европа, сега революцията залива Арабския свят. Това са предизвикателства, отнасящи се към определено поколение. Рискът и възможностите вървят ръка за ръка. Трябва да си задаваме големи въпроси. Как искаме да изглежда нашият свят, когато роденото днес бебе стане студент в университета? Трябва да мислим мащабно. Казват че на кораба на държавата, както на океанския лайнер, са необходими много мили, за да си промени курса. Но ние трябва да го променим, ако пътят ни е препречен от айсберги. През октомври тази година населението на Земята ще достигне 7 милиарда души. Към 2050 г. то ще бъде над 9 милиарда души. Почти целият този ръст ще се влее във вече пренаселените и претоварени големи градове и бедни квартали на развиващата се свят. Знаем също, че Земята се затопля. Откакто поех поста на Генерален секретар преди четири години, пътувах до Арктика и Антарктика. Според доклад, разпространен тази седмица, арктическият лед се топи много по-бързо от прогнозираното. Видях топящи се ледници в Андите и някога обширното езеро Чад, свило се до една десета от размера си преди 30 години. Посетих страни като Мианмар и Пакистан, опустошени от наводнения и урагани, които само ще нарастват по брой и суровост със затоплянето на климата на Земята. През по-голямата част от миналия век светът минава своя път към растеж и си отрязва пътя към благополучие. Днес сме свидетели на покачването на цените на енергията, храната и стоките за широко потребление. Междувременно неравенството между богатите и бедните все повече се увеличава. А за бедните в света често изглежда като че ли са оставени да изпаднат все повече и повече. И като си мислим за това, как искаме да изглежда нашият свят след двадесет години, кажете ми - честно ли е това? Или да погледнем от практичната страна, устойчиво ли е това?

Дами и господа, трябва да намерим по-балансиран път за постигане на хармония и растеж. Ако успеем, бъдещето ни може да бъде светло с възможности за всички. В противен случай бъдещето ни ще бъде помрачено от хаос и конфликти. Наистина, технологията предлага решения. Лично аз предпочитам да заложа на хората, по-специално на младите. След двадесет години повечето от моето поколение ще са напуснали сцената. Вие, които сте тук днес, ще заемете нашето място. Затова искам да ви кажа следното: от решенията, които взимаме през 2011 г. много зависи това, как ще изглежда светът през

2031 г.

Ето защо Обединените нации се нуждаят от вашата ангажираност, сега, по три ключови предизвикателства, три предизвикателства, които ще формират света, който ще остави на своите деца.

Първо, по-благоприятен свят, в който няма крайна бедност. Второ, по-чист, по-зелен и по-устойчив свят. И трето, по-безопасен свят, без ядрена заплаха. Осъществяването на тези цели няма да е лесно. То предполага инвестиране, като дивидентите може да не се получат веднага. Действителната възвращаемост може да се отдалечи много във времето. Но тя ще е факт, само ако се предприемат смели действия сега.

Първо, крайната бедност. Ние сме първото поколение, което разполага със средствата и знанията за ликвидиране на бедността в наше време. Преди 10 години световните лидери начертаха пътната карта: Да се намали наполовина крайната бедност. Да се насърчава началното образование. Да се дадат права на жените и момичетата. Да се засилят здравните грижи за майките и децата. Да се борим с болестите-убийци като СПИН и малария. И да опазваме околната среда. Наричаме ги цели на хилядолетието за развитие и сме свидетели на напредък в изпълнението им в световен мащаб.

От тук заминавам за Истанбул, където ще се събера на конференция по въпросите на специфичните нужди на най-неразвитите страни. Моралният аргумент е ясен - това са най-бедните страни на Земята. Но знаете ли, че някои от тези икономики са и между най-бързо развиващите се?

Както никога досега, борбата с бедността и насърчаването на растежа в развиващите се страни може да създаде работни места и да насърчи растежа в тези страни. Ето така изграждаме ново поколение, което да живее в благоденствие.

Второ, по-устойчив свят. Твърде дълго вярвахме в потребление без последствия. Това време отмина. Изпитанието за нас е да направим икономиките си зелени, да намалим емисиите и да се стремим към растеж на чистата енергия. Как? Като прекараме линия през точките на климата, водата, енергията, сигурността на храните и други ключови предизвикателства на XXI век, като намерим решения за един проблем, които са решения за всички проблеми. Конференцията на ООН по въпросите на устойчивото развитие - „Рио+20“, която ще се проведе през следващата година, ще бъде една от най-важните срещи в историята на Обединените нации. Нашата обща цел: да изработим пътна карта за постигането на устойчиво бъдеще.

Трето, по-безопасен свят. Отново пред нас се разкрива възможност, отнасяща се към определено поколение. Все повече правителства и хора осъзнават, че ядрените оръжия създават само илюзията за сигурност.

Докато съществуват ядрени оръжия, живеем в риск: разпространение на ядрени оръжия, ядрен тероризъм, катастрофална авария или война. Единственият начин да се изключат тези рискове е, да се премахнат ядрените оръжия. Тези рискове не са свързани само с оръжията. Миналия месец посетих Чернобил във връзка с отбелязването на 25-годишнината от ядрената катастрофа и представих стратегия от пет точки за ядрена безопасност. Призовах да се направи цялостно преразглеждане на стандартите за ядрена безопасност, препоръчах да се повиши ролята на Международната агенция за атомна енергия, изтъкнах връзката между природните бедствия и ядрената безопасност, призовах да се направи нов анализ на загубите и резултатите в ядрената енергетика и подчертах връзката между ядрената безопасност и ядрената сигурност. Трагедията в електроцентралата „Фукушима Дайичи“ в Япония изостри неотложността на този въпрос. Последният инцидент във вашата атомна електроцентрала „Козлодуй“ следва също да бъде сигнал за тревога. С нарастването на броя на ядрените съоръжения през следващите десетилетия ще нараства нашата уязвимост. Сега е времето за действително глобално обсъждане на бъдещето на ядрената енергетика. Затова ще свикам среща на високо равнище по въпросите на засилването на режима на международната ядрена

безопасност, когато световните лидери се съберат в Ню Йорк през септември.

Дами и господа, малко след падането на Берлинската стена, през ноември 1989, хиляди младежи се събраха на площада пред тази голяма сграда, за да искат промяна. Това беше началото на прехода на България към демокрация. Постигнахте много. Отново влязохте в Европа и възстановихте своето културно наследство. Днес подобна промяна разтърсва Арабския свят. Отново хората си искат свободата. При неотдавнашното си посещение в Тунис и Египет видях еуфорията, същото чувство за нова възможност, което България изпита преди две десетилетия. Тези революции представляват една от най-големите възможности за развитие на човешките права и демокрацията в рамките на едно поколение. При правилно провеждане те могат да станат модел за подобни трансформации в цяла Северна Африка и Близкия Изток. Но успехът не е безусловно гарантиран. Необходима е силна подкрепа от цялата международна общественост. Затова утре ще участвам в конференцията „Софийска платформа“ - на нея ще се съберат водещи капацитети и държавни служители от Централна Европа и Северна Африка. Заедно те ще сравнят опита от 1989 г. и ще приложат уроците, научени дотук и досега, 2011 г. България може да е много полезна на тези възникващи демокрации. Знаете колко трудно е да се изгради демокрация, да се трансформира икономиката, да се ликвидира една полицейска държава и да се създаде правова държава. Знаете колко големи могат да бъдат очакванията - и как неуспехите може да породят съмнения у хората. Надявам се, че ще се присъедините към Обединените нации и другите организации в подкрепата на това ново поколение революционери да осъществят мечтите си.

Приятелю, позволете ми да завърша с няколко думи към студентите между нас. Говорихме за история, за бъдещето и големи събития, които променят света. Всичко това трябва да ви се струва много далече от всекидневния ви живот - лекциите ви, приятелите ви, развлеченията в този красив град. И това е нормално. Но помнете: историята се прави от личности. Това е история, написана от обикновени хора, често с малки и обикновени действия: Студентите, които направиха своя собствен избор, преди двадесет години, да излязат на площада и да искат промяна. Туниският продавач на плодове, който подпали Арабския свят. Хората на площад „Тахир“ в Кайро, които проявиха твърдост и искаха справедливост.

Състоянието на света след двадесет години зависи от вас. Трябва да сте готови. Така че настойчиво ви моля да развivate своите възможности, да мислите мащабно. В моята страна, Корея, имаме поговорка. „Дръж главата си над облаците, но краката ти да са стъпили на земята“. Опитайте се да гледате по-мащабно, по-широко, отвъд границите на България. Бъдете горди граждани на България, но също и горди граждани на света. Светът е голям - има да правим толкова много неща. Използвайте енергията си, инициативата си, знанията си за общественото благо в световен мащаб. Това е реалността на нашия нов свят. Все повече се приобщаваме - като споделяме проблеми, но като споделяме също възможности и мечти. Това е, което виждам навсякъде, където ходя като Генерален секретар. Отново се връщам на думите на вашия национален герой, Васил Левски: „Братство всекиго“. Това е нашето предизвикателство. Това е нашето бъдеще. Благодаря. И много успехи за България.

«Общностният метод» е застрашен от нахлуването на «междуправителствения»... За мен това е фалшив дебат.

Изказване на Председателя на Европейския Съвет
Херман Ван Ромпой, Париж, Сианс По,

20 септември 2010

Лисабонският договор или изкушенията на междуправителствения метод*?

Душан Сиджански¹

Този въпрос лежи в основата на европейския проект. Той е фундаментален за бъдещето на Европейския съюз и за ролята му в света.

Лисабонският договор се роди от пепелта на Европейската конституция. В резултат на твърдата решимост на Ангела Меркел в качеството ѝ на председател на Европейския съвет, на Никола Саркози и Жозе Мануел Барозу най-същественото от напредъка на Конституцията бе запазено с цената на някои отстъпки и символични жертви, за да може Съюзът да стане по-ефективен и по-демократичен.

Нововъведенията, предвидени от Лисабонския договор, променят разпределението на отговорностите и на властите в рамките на Европейския съюз. От една страна, те се стремят да подсилват някои институции в сравнение с предходния баланс. От друга страна – имат за цел да пренастроят използването на общностния метод, създавайки Постоянно председателство на Европейския съвет и поверявайки двойна задача на постоянния представител, който става едновременно председател на Съвета на министрите на външните работи и заместник-председател на Комисията. Несъмнено, още от създаването си Съюзът страда от разрыва между Европейската общност и политиче-

Проф. Душан Сиджански е роден на 23.10.1926 г. в Белград. От 1943 г. живее в Швейцария. Той е един от основателите на Факултета по политология на Женевския университет. Понастоящем е почетен председател на Европейския център за култура в Женева, хоноруван преподавател по политически науки във Факултета по политически и социални науки на Женевския университет, хоноруван преподавател в Европейския институт на университета и асоцииран съветник към Швейцарския форум за международна политика. Проф. Сиджански е и специален съветник на Председателя на Европейската комисия Жозе Мануел Барозу. От средата на 90-те години насам развива в своите трудове идеята за федералното бъдеще на Европа, изтъквайки европейския федерализъм като най-доброто средство за противодействие на ново зараждане на национализма в Европа. Член е на Международния консултативен съвет на Дипломатическия институт. Проф. Сиджански е автор на множество книги, доклади и публикации в областта на европейската интеграция.

Владее френски, сърбо-хърватски, испански, английски, италиански, гръцки, немски езици; ползва руски.

* Изразените в тази статия мнения са напълно лични и ангажират единствено своя автор.

¹ Почетен професор на Женевския университет, почетен председател на Европейския център за култура – Женева.

ското сътрудничество както в Единния европейски акт, така и в Маастрихтския договор. Обединявайки тясно тези две области, в едната от които преобладава общностното, а другата носи белега на междуправителственото, трябва да се запитаме какви ще бъдат последствията от това интимно съжителство. Дебатът относно тези два метода и тяхното взаимодействие е не само легитимен, но и неизбежен. Още повече, че настоящата криза изисква обвързване на върховните политически представители на държавите-членки. Повторното отваряне на този дебат би трябвало да даде по-ясна картина и по възможност да допринесе за засилване на Съюза и превръщането му в глобален играч на световната сцена.

Европейският съвет в Брюксел бе показателен за традиционното разделение, проистичащо от разнообразието с което се характеризира Съюзът на 27-те. От Конгреса в Хага през 1948 г. насам Англия, вярна на традиционната си политика, е начело на група страни, предани на междуправителствения метод или метода на сътрудничество, като контрапункт на френско-германския тандем и държавите от Еврозоната, които повече клонят към общностния или федералистски метод². Разделенията, които варират според интересите на държавите-членки или според секторните интереси, съвпадат с различията относно това дали да се даде приоритет на задълбочаването за сметка на разширяването, на политическа Европа за сметка на пазарноориентирана Европа. Основната поука, която можем да извлечем от дебатите и противоречията, е че въпреки отстъплението на общностния дух, затвърждаването на националните интереси и съпротивата на премиера Блеър и на полския президент, «Тройката» успя да възобнови европейската динамика. Този успех напомня за фундаменталната роля едновременно на личностите и на Европейския съвет, съставен от държавни или правителствени ръководители и от председателя на Европейската комисия. Отсега нататък Европейският съвет и неговото динамично ядро се утвърждават като най-високия политически авторитет в Европейския съюз.

До каква степен Лисабонският договор успява да поддържа баланса между общностните институции – Европейския парламент, Комисията и Съда на Европейските общности, и междуправителствените институции – Европейския съвет и Съвета на Европейския съюз? Още повече, че на пръв поглед големите победители са, от една страна, Европейският парламент и, от друга – Европейският съвет и Съветът на Европейския съюз. Съдът на Европейските общности утвърждава позицията си на съдебна власт, а Комисията, изглежда, не извлича явна полза от новото разпределение на властите. Въпреки това, нейните правомощия за предложения се разпростират паралелно с разширяването на процедурата за съвместно взимане на решения и тя се утвърждава като институцията с най-голям капацитет за анализ и действие. Въпросът е дали Европейският съвет, получил по-голяма власт, ще се вдъхнови от общностния модел на Съвета на Европейския съюз, взимайки решения по предложение или препоръка на Комисията, или ще предпочете начин на действие, по-близък до неговите членове. Що се отнася до сферата на външната политика и отношенията между външната политика и политиката за сигурност и отбрана, върховният представител лейди Аштън изгради мост между тези две сфери чрез Общата външна политика и политиката за сигурност (ОВППС) и за отбрана, принадлежащи към области, които са иманентно присъщи на националната държава.

Вписва ли се тази амбициозна реформа във федералисткия път и вдъхновена ли

² На Хагския конгрес «юнионистите» се противопоставят на «федералистите». Германия не е ли в процес на преминаване към «юнионисткия метод» за сметка на собствения си федералистичен опит?

е тя повече или по-малко осъзнато от духа, методите и принципите на федерализма? Първите елементи от отговора ще бъдат подкрепени доказателствено от функционирането на Лисабонския договор. Понастоящем периодът на адаптация, който протича на фона на финансовата и икономическата криза, дава няколко индикации. Същевременно търсенето на несъстояли се европейски федерализъм продължава³. За да изпитаме това твърдение, предлагам да прегледаме новото разпределение на властите, да анализираме примера на външните работи и работната група (task force), председателствана от Ван Ромпой, както и да усетим в каква посока се ориентират първите стъпки под знака на Лисабонския договор.

От страна на междуправителствените институции Едно голямо нововъведение: председател на Европейския съвет

Европейският съвет, съставен от държавни или правителствени ръководители и от председателя на Европейската комисия, се сдоби с постоянен председател, засилвайки ролята си в политическата система на Съюза. Според логиката на системата, в колкото по-голяма степен функциите на Съюза засягат проблемите с нарастващо политическо значение, толкова повече се налага участието на върховните представители. Въпросите от висшата политика, свързани с най-важните правомощия, от типа на валутната, икономическата или външната политика изискват ангажираност на членовете на Европейския съвет. В същото време глобализацията, както и многополюсността и утвърждаването на бързо развиващите се икономики, наред със Съединените американски щати, изискват по-голяма степен на единство в областта на външната политика, ако Съюзът иска да се утвърди като глобален играч и влиятелна сила. Оттук произтича и функционалната необходимост от постоянен председател.

Избирането на председателя чрез квалифицирано мнозинство позволява да се избегне ветото и да се улесни постигането на консенсус, както в случая с Херман Ван Ромпой. Той председателства и модерира дейността на Европейския съвет, като така гарантира подготовката и последователността в сътрудничество с председателя на Комисията, опирайки се на дейността на Съвета по общи въпроси. Той работи за улесняване на постигането на единство и консенсус в Европейския съвет. Освен това той представлява Съюза във външните отношения на ниво държавни или правителствени ръководители в областта на ОВППС, без да накърнява административната компетентност на върховния представител на Съюза и, бих добавил: «нито тази на председателя на Комисията». Всъщност, международното представителство на Съюза на най-високо равнище изисква присъствието на двамата председатели и на върховния представител. Още повече, че външната политика има силно икономическо измерение, а - на свой ред - сигурността излиза извън рамките на тясното разбиране за военна сигурност и се стреми да обедини икономически, социални, културни, научни и технологични дейности. Макар че Европейският съвет действа на базата на консенсус, доверието, спечелено от практиката на сътрудничество, би трябвало да позволи постепенно да се разшири полето на квалифицираното мнозинство. Отсега нататък чрез тези нови компетенции и чрез дейността на председателя Европейският съвет засилва междуправителствената

³ Dusan SIDJANSKI, L'Avenir fédéraliste de l'Europe, Paris, PUF, 1992, The Federal Future of Europe, University of Michigan Press, 2000 et L'approche fédérative de l'Union européenne ou la quête d'un fédéralisme européen inédit, Notre Europe, 2001. За допълнителни справки относно федерализма: www.dusan-sidjanski.eu [на френски език].

власт в Съюза.

Двойно председателство в една общностна система

В рамките на двойното председателство упражняването на правителствената власт се опира на два институционални стълба: Европейския съвет и неговите десни ръце, от една страна, т.е. Съветите, а от друга - европейската изпълнителна власт, вълпътена в Европейската комисия. Получил собствено председателство, Европейският съвет поема цялата отговорност за насоките и общите стратегии, дефинирани от фундаменталния текст. В бъдеще фактическата взаимозависимост между икономическата и валутната политики и външните отношения, включително сигурността и отбраната вероятно ще наложи тясно сътрудничество между двамата председатели и върховния представител. Така, дори и в области, които са изцяло политически, решението ще бъде - в краткосрочен или дългосрочен план - от компетеницията на Европейския съвет, действащ по предложение на Комисията и на Съвета по общи въпроси. Във всеки случай това е моята прогноза, която има предвид чрез прилагане на общностния метод да се гарантира оптимално съгласие в полза на европейските публични интереси.

Що се отнася до метода на реализиране на външната политика, тя ще бъде резултат от съвместни действия на Съвета по външна политика, председателстван от върховния представител, и на Комисията. В дългосрочен план приложението на общностния метод ще се разшири, гарантирайки ефективност и осигурявайки демократичен контрол на Европейския парламент върху Комисията и нейния заместник-председател. Понастоящем връзките между двамата председатели показват, че те се ориентират към тандем, който е незаменим за доброто функциониране на Съюза, основан върху разпределение на задълженията. В замяна на това, ситуацията около връзката на председателя Ван Ромпой с Ротационното председателство на Съветите е неясна.

От страна на Съвета

Объркване или разделение на властите?

Заедно с Комисията, Съветът играе ключова роля в механизма за взимане на решения в Европейската общност. Той реализира финалния етап в законодателния процес, взимайки решения съвместно с Европейския парламент. Неговата двойна роля в приеждането на законодателни актове и общи политики, предложени от Комисията, както и неговата правителствена власт, която споделя често с Комисията, утвърждава позицията му в общностната система. От друга страна, големият брой специализирани съвети отслабва неговото единство и прави организационните задачи на Ротационното председателство по-трудни. Подобно на Янус, той има две лица - едното на законодателната, а другото на правителствената власт.

С разширяването на суверенните области на Европейския съюз Съветът, заедно с Европейския съвет, се превърна в главен притежател на новите компетенции, дадени на Съюза в рамките на ОВППС. В действителност той се намира в центъра на дебата относно общностния или междуправителствения характер на Европейския съюз. Неговата уникална двойственост се дължи на факта, че той избягва контрола на Европейския парламент не само когато действа като общностен законодател, което му е присъщо, но и когато взима правителствени решения, което не е толкова естествено. Парадоксално е, че Комисията, която предлага, е подложена на демократичен контрол от страна на Европейския парламент, а Съветът, който решава, избягва всякакъв парламентарен контрол. Нямаме ли традицията да казваме, че идеите на Монтескьо все още не са

стигнали до Брюксел?

В законодателния процес на Съюза Комисията формулира предложения и същевременно се стреми да съхрани единството и баланса между общностните норми. За тази цел тя разполага с едно единствено "оръжие": изискването за пълно единодушие от страна на Съвета за всяка промяна в дадено нейно предложение, която само тя е упълномощена да направи. Намирайки се при извора на европейското законодателство, нейното поле на действие се разширява паралелно с разширяването на областите на съвместно взимане на решения. Този факт често се пропуска в последните анализи относно разделението на властите. Постепенно съвместното взимане на законодателни решения се е разпространило, засилвайки властта на Комисията и Европейския парламент, както и функционалната способност на Съвета благодарение на разширяването на политиките, по които се взима решение с квалифицирано мнозинство. Логично е да си зададем въпроса дали не се ориентираме към двукамерна законодателна власт. Това двойно участие на държавите-членки и на народите от Съюза свидетелства за еволюция към федералистка система. Без да се институционализира "Законодателен съвет"⁴, Договорът запази различието между двете функции на Съвета, от които законодателната се изпълнява напълно прозрачно. Въпреки това, двойствеността на Съвета се засилва, тъй като от този момент той поема повече правителствени функции в областта на външната политика. Смесването на правомощията остава "детската болест" на Съвета.

Голяма крачка напред: нова процедура за гласуване

Двойното квалифицирано мнозинство е съставено най-малко от 55% от страните-членки на Съвета, които трябва да обединяват най-малко 65% от населението на Съюза. То отразява федералисткия принцип за двойно представителство - на държавите-членки и на народите. Тази процедура се прилага, когато Съветът действа по предложение на Комисията, доказвайки доверието, на което тя се радва. Същевременно, ако инициативата идва от една или от няколко държави-членки, мнозинството, което се изисква, е 72% от държавите или 65% от населението. Това ново правило взема под внимание критерия население и подчертава значението на предложението на Комисията или на върховния представител⁵. На практика Съветът рядко прибегва до гласуване и се стреми да взема решения с консенсус. Всъщност квалифицираното мнозинство позволява да се избегне евентуална парализа и допринася да се ускори сближаването на позициите и взимането на решения. То способства за повишаване на капацитета на системата, като в същото време я насочва към една федералистка общност.

От страна на общностните институции Европейският парламент: големият печеливш

Европейският парламент излиза по-силен, придавайки по този начин едно по-демократично измерение на Съюза. Неговите законодателни функции за съвместно взимане на решения със Съвета се увеличават с още петдесетина нови области, които изискват предложения от страна на Комисията. Неговите законодателни правомощия са сравними с тези на Съвета. Същата е ситуацията и в бюджетната сфера, където той разполага със същите правомощия като тези на Съвета. Освен това той укрепва правомощията

⁴ Немското правителство направи предложение, което взаимства идеите на Карл Ламерс и Волфганг Шьобл, CDU/CSU-Fraktion des Deutschen Bundestages, Бон, 1 септември 1994.

⁵ По настояване на Полша тази процедура влиза в сила след допълнителен срок през 2014, към който се добавя преходен период до 31 март 2017.

си за политически контрол върху Комисията и нейния председател. След изслушване на председателя на Комисията, определен от Европейския съвет, той го избира чрез абсолютно мнозинство от своите членове. Той организира и изслушвания на останалите членове на Комисията преди да избере Колегиума в неговата цялост. Така Парламентът укрепва своя авторитет. Значителен напредък си остава обхватът на правомощията му за съвместно взимане на законодателни решения и решаващото му влияние върху Комисията, с която, впрочем, той е естествен съюзник. Най-доброто доказателство за този напредък в рамките на една федералистка демокрация е, от една страна, значението, което Комисията и Съветът придават на Европейския парламент, а от друга - фактът, че той става цел за групите по интереси и за лобистите. Всичко това са ясни знаци за нарасналото влияние, с която разполага Европейският парламент.

Какво се случва с Комисията - движещата сила на Европейския съюз?

Като уникална и независима институция, Комисията има право на инициатива и на предложения, наред с правомощията ѝ на контролен и ръководен орган. Това е единствената институция с делегирани права на законодателна инициатива, която носи отговорност за определяне и опазване на европейския обществен интерес. Едновременно с разширяването на областите за съвместно взимане на решения, Комисията вижда възможност да увеличи обхвата на своите предложения. Всъщност Комисията играе ролята на пионер в законодателната сфера благодарение на правомощията си да предлага и резултатите от това включват разширяване на областите за гласуване с квалифицирано мнозинство от страна на Съвета. Същевременно нейната роля в областта на ОВППС и ОПСО (Обща политика за сигурност и отбрана), където междуправителственият метод и единодушието са правило, е сведена до маргинална. За сметка на това Комисията поема повече пряка отговорност в областта на вътрешните работи и правосъдието.

Като основен двигател на интеграцията, тя е призвана да се грижи за управлението на Съюза. Очевидно това е единствената институция, съставена от служители на пълно работно време, които имат активни и реални правомощия, и се ползва с достатъчна независимост, за да противостои на националните интереси, представени от Съветите, и да отстоява европейския интерес. Тя е основният гарант за цялостното единство на Съюза. За да поддържа нейната роля след разширяването и да укрепва колективната отговорност и ефективност, Лисабонският договор ограничава броя на членовете ѝ до 15 от 2014 г. По такъв начин тя упражнява политическата си отговорност, опирайки се на своята «малка» администрация⁶.

Чрез подхода си, който включва най-вече консултации с експерти и важни обществени фактори, Комисията се стреми към балансирано решение, които са максимално обективни и защитават интересите на малките и средно големите държави-членки, съобразявайки се и с тези на големите. Тази констатация обяснява привързаността на споменатите държави към независимата роля на Комисията, тъй като за тях става все по-трудно да отстояват своите интереси в междуправителствените структури, които като цяло са доминирани от големите държави-членки. В същата логична последователност Лисабонският договор включва поредица членове, които да укрепят авторитета на председателя и да засилят колективната отговорност на Комисията.

⁶ Администрацията на Комисията е в ограничен размер в сравнение с националните администрации, дори с регионалните или столични такива.

Ключовата роля на Комисията е особено очевидна във връзката между правомощията ѝ да прави предложения и гласуването с квалифицирано мнозинство. Всъщност, като се има предвид баланса между държавните интереси и секторите на дейност, предложенията на Комисията допринасят за разширяване на квалифицираното мнозинство. Сега вече Комисията ще разполага с по-пряка легитимност, която произтича от по-високата степен на включване на Европейския парламент и на европейските политически формации при избирането на нейния председател чрез изслушванията и инвеститурата на Комисията.

Лисабонският договор утвърждава и разширява ролята на председателя, чиято двойна легитимност се опира на номинирането му от Европейския съвет, действащ чрез квалифицирано мнозинство, и избирането му от Европейския парламент⁷. Европейският съвет се съобразява с резултатите от изборите за Европейски парламент и провежда “съответни консултации”, преди да му предложи кандидат. На свой ред, Парламентът избира председател на Комисията с мнозинството от членовете, които го съставят. Като резултат от европейските избори на 7 юни 2009 г. на 16 септември 2009 г. Европейският парламент избра Жозе Мануел Барозу с мнозинство от 382 гласа. Председателят взема решения относно вътрешната организация на Комисията, гарантирайки, че тя действа по същество, ефективно и като колективен орган. Той има също право да назначава другите заместник-председатели, освен върховния представител на Съюза, който се назначава с квалифицирано мнозинство от Европейския съвет и със съгласие на председателя на Комисията. Освен това Лисабонският договор утвърждава неговия авторитет, давайки му правомощия да определя основните приоритети в работата на Комисията. Що се отнася до колективната отговорност, индивидуални изказвания на Комисари на два пъти накърниха авторитета и доверието в Комисията⁸.

Комисията Барозу II, състояща се от 27 членове, би трябвало да бъде намалена в бъдеще на базата на системата за равнопоставена ротация до едно ядро от 15 взимачи решения членове. Не рискува ли тази равнопоставена ротация на държавите при разпределянето на комисарите да отслаби Комисията и - едновременно с това - общността метод? Всъщност членовете от Малта или от Кипър ще бъдат също толкова често в правото си да взимат решения, колкото тези от Германия или от Франция. Благодарумието налага това намаляване, предвидено от Лисабонския договор, да може да бъде променено от Европейския съвет чрез единодушие, като се даде възможност за една миниреформа, която може да се превърне в прецедент в бъдеще.

Една динамично развиваща се област: ОВППС и ОПСО

В един федеративен контекст отговорността за взимане на съществени решения в областта на ОВППС и ОПСО, което включва специфична процедура, трябва да принадлежи на Европейския съвет, който действа по предложение на върховния представител и – възможно най-често – съвместно с Комисията. Съгласуваността и ефективността на външната политика зависят в голяма от съвместните предложения, направени от върховния представител и Комисията в тясно сътрудничество със Съвета по външни отношения, председателстван от върховния представител. Така дискусиите би трябвало да доведат до предложения, основаващи се на общо виждане. Освен това, в тази конфи-

⁷ Европейският съвет от 19 юни 2009 определи единодушно Жозе Мануел Барозу за втори мандат.

⁸ Срав. с едностранните и понякога противоречиви заявления на членовете на Швейцарския федерален съвет, които накърниха авторитета на правителството. Подобни случаи могат да бъдат наблюдавани и в други държави-членки.

гурация демократичният контрол ще бъде упражняван от Европейския парламент, пред който Комисията е напълно отговорна.

Разпределението на задачите в Съюза отговаря на необходимостта от подходящо ниво на политическа власт и демократичен контрол: в колкото по-голяма степен въпросите попадат в полето на висшата политика, толкова повече ще бъде необходимо активното участие на Европейския съвет. Но участие, което, надявам се, се основава на предложения на Комисията, в качеството ѝ на единствена институция, отговорна пред Европейския парламент. Очевидно е, че без Европейския съвет няма истинска външна политика; без съгласувана стратегия между председателя на Европейския съвет, Комисията и правомощията на нейните председател и заместник-председател няма единоголасен Съюз, действащ съгласувано под внимателното наблюдение на Европейския парламент. В моята представа инициативите и индивидуалните действия на даден член, каквато и да е неговата политическа тежест, или на група членове биха били канализирани чрез предложенията на върховния представител, който действа съвместно с Комисията и според насоките и решенията на Европейския съвет. Това са задължителните условия за една наистина обща външна политика и политика за сигурност⁹.

Ключовата роля на върховния представител

Следвайки френско-германското предложение, европейският министър на външните работи, който отново става върховен представител, се опира на Европейска дипломатическа служба, която свързва Генералната дирекция по външни отношения към Комисията и Генералната дирекция на Съвета. Тази схема слива поста на бившия върховен представител с този на комисаря по външни отношения. Освен това, той предполага появата на Европейска дипломатическа служба, натоварена с провеждането на външната политика и политиката за сигурност на Съюза. Съставена от една трета национални дипломати заедно с чиновници на Съвета и Комисията, тази независима служба е поставена под ръководството на върховния представител.

Възлов недостатък на Съюза остава дистанцията, която дели общностните работи и тези, попадащи в сферата на външната политика, общата политика за сигурност и отбрана. Дистанция, която върховният представител е призван да скъси. В областите на суверенна политика Комисията има по принцип по-скромна роля. Малък напредък вече е отбелязан: върховният представител съвместно с Комисията има право да представя предложения от свое име или от името на Комисията. В резултат на това се създава възможност за по-голяма отговорност пред Европейския парламент. Но при все това остава фактът, че в тези чувствителни области единодушието е абсолютно задължително и председателят на Европейския съвет и председателят на Съвета по външни работи имат задачата да улеснят постигането на консенсуса. Отсега нататък можем да се надяваме, че те ще допринесат решенията да останат в институционалните рамки и да бъдат избегнати обиколните пътища, които някои държави-членки използват извън утвърдените канали. Големите държави, които имат дипломатически и военен капацитет, са склонни да играят лидерска роля в областта на ОВППС И ОПСО. Войната в Ирак разедини както големите, така и малките държави-членки¹⁰. Тези неразбирателства са показателни за трудната задача, която има върховният представител.

Освен това има известно двусмислие около двойната лоялност на върховния представител, който, докато е заместник-председател на Комисията, не носи колективна от-

⁹ Цел, която се вписва имплицитно в Лисабонския договор.

говорност. Разбира се, в случай на вот на недоверие, той подава колективна оставка в качеството си на член на Колегиума, но въпреки това запазва длъжността си председател на Съвета по външни работи. До настоящия момент баронеса Аштън пази офиса си в Комисията на 12ия етаж в сградата Берлемон. По време на своето изслушване тя потвърди лоялността си към Европа и Съюза. Но все пак трябва да се наблюдава внимателно начина, по който тя ще продължи европейската си социализация след кратък опит като комисар по търговската политика. Упражняването на европейски функции на пълно работно време допринася ли за европеизация и за формиране на евросфера¹⁰? За разлика от постоянните представители, върховният представител има двойна функция като председател на Съвета по външни работи и заместник-председател на Европейската комисия и в качеството си на такъв той има двоен европейски мандат¹².

Разширеният процес на взимане на решения и способността за тяхното прилагане, от която Съюзът се нуждае, трябва да му позволят да се превърне в основен играч и законодателна сила в многополюсния свят заедно със САЩ, Русия и Япония, както и с бързо развиващите се сили Китай, Индия и Бразилия. Той трябва да изработи по-ясна стратегия, най-вече спрямо стария си съюзник САЩ, но също и към Русия и Украйна. Като бързо развиващи се сили, те споделят със Съюза културна и географска близост, както и засилващо се «чувство на солидарност». За да звучи в унисон в един свят на промени, Европейският съюз трябва да разчита на импулса на върховния представител и на Комисията, както и на подкрепата на Европейския съвет и на неговия председател. Ето откъде произтича нарастващата необходимост да прибягнем към общността метод.

Съюзът в период на сработване

Два въпроса задържаха вниманието ми: въвеждането на Европейската служба за външна дейност (ЕСВД) и същественият въпрос за застъпването на отговорностите на председателя Ван Ромпой и на върховния представител в системата на Съюза, както и взаимодействието им с председателя Барозу и с Комисията. Единствено реалното функциониране на тройката би ни позволило да преценим последствията. Но отсега е очевидно, че тясното им сътрудничество и взаимното им доверие ще бъдат определящи за бъдещето на Съюза.

От самото начало беше констатирано, че върховният представител е свръхнатоварен и че ще се наложи да се опира в голяма степен на Комисията и на ЕСВД, която е поставена под негово ръководство. Освен това мандатът предвижда той да провежда ОВППС, в това число и ОПСО и да осигурява съгласуваност на външната дейност на Съюза. В този контекст ЕСВД е призвана да подкрепя двамата председатели, Комисията и върховния представител. Ръководена от Пиер Вимон - изпълнителен главен секретар, подпомаган от двамата заместник-изпълнителни главни секретари Хелга Шмид и Мачей Поповски, както и от Дейвид Съливан - генерален административен директор, Европейската служба работи в сътрудничество с дипломатическите служби на държавите-членки, както и с Генералния секретариат на Съвета и службите на Комисията, и осигурява съгласуваността на външната дейност на Съюза. Тази дейност включва множество ръководени от Комисията инструменти за външна помощ в областта на сътрудничеството,

¹⁰ За разлика от фронталното противопоставяне между Франция и Германия по време на кризата в Югославия, този път френско-немската двойка се оказа в лагера на противопоставящите се на войната в Ирак.

¹¹ Израз на Жак-Рене Рабие, Почетен генерален директор на Комисията.

¹² В предишни проучвания констатирахме, че освен представители на държавите-членки, те са и говорители на Съюза пред техните правителства. Те също имат двойна лоялност – национална и европейска.

съседството и партньорството, на ядрената сигурност, както и инструменти за стабилност, за демокрация и човешки права. Оттук произтича и значението на двойната функция на върховния представител.

Друго нововъведение засяга 132-те делегации на Комисията, които се превръщат в делегации на Съюза. Ръководителите на делегациите получават инструкции от върховния представител и от ЕСВД, както и от Комисията в областите на нейната компетентност. Едно от последствията от тази нова организация на Европейската дипломатическа служба е, че отсега нататък срещите на посланиците на държавите-членки ще се провеждат под председателството на ръководителя на делегацията на ЕС, вместо на посланика на държавата, която в момента е ротационен председател. Съюзът се стреми да засили съгласуваността и ефективността на своята външна дейност на всички нива.

Що се отнася до сътрудничеството на двамата председатели, неговото развитие е обещаващо. Двамата са сключили джентълменско споразумение в началото на всяка седмица да закусват заедно. Първи свидетелства за това са и техните взаимно допълващи се участия и изказвания на срещите на G8 и G20¹⁴.

Двусмислената роля на работната група¹⁵

Една малка спънка рискува да смути тази хармония между двамата лидери на Съюза: за да се улесни изходът от икономическата и финансовата криза, Европейският съвет сметна за уместно да създаде работна група под председателството на Херман Ван Ромпой. Погледнато по-отблизо, става въпрос за неформални срещи на министрите на финансите, към които се присъединяват комисарят Оли Рен, Жан-Клод Трише – председател на Централната европейска банка, и Жан-Клод Юнкер – председател на Еврогрупата. Впрочем, една работна група се съставя или от малък брой съответни министри, или от експерти на високо равнище. Доколкото зная, президентите на държави или председателите на официални организации не поемат председателството на работна група. В замяна на това те се опират на заключенията на работните групи, за да вземат решенията си и да насочат действията си. Трябва ли един висшестоящ политик да поема председателството на работни групи, били те и неформални? Не трябва ли той да отстоява високата си позиция и автономния си избор?

Въпросът е дали работната група не посяга на компетенциите на Комисията и дали няма стремеж междуправителственият метод да бъде наложен над общността. Лично аз бих предпочел работна група, председателствана от комисаря, който отговаря за икономическите и финансовите въпроси и е натоварен да изработи глобална антикризисна програма на базата на анализите и предложенията на Комисията. При все това трябва да призная, че председателят Ван Ромпой, чиято воля да служи на Европа не се поставя под въпрос, все още търси своите опорни точки, поемайки различни инициативи. Той има нужда да се утвърди, показвайки динамизъм и инициативност. Това не променя факта, че за да не се създава конкурентна атмосфера или впечатлението, че везните клонят към междуправителствените институции за сметка на Комисията, би било же-

¹³ Решение на Съвета от 26 юли 2010, което определя организацията и функционирането на Европейската служба за външна дейност.

¹⁴ Като пример може да послужи съвместното писмо в навечерието на срещата на G20 в Сеул, което стана обект на обсъждане от страна на Европейския съвет на 28-29 октомври 2010 г.

¹⁵ Въздействието на финансовата и икономическата криза върху прилагането на новия договор е много дълбоко: промяна на приоритетите, директно въздействие на германския канцлер и френския президент, маргинализация на Комисията, въпреки съществуващия ѝ принос.

лателно всяка нова инициатива да бъде лансирана със съгласието на председателя на Комисията.

Европейският съвет от 28 и 29 октомври 2010 демонстрира преплитане на различни инициативи, които дадоха като цяло добри резултати. Докладът на работната група беше приет - доклад, който в голяма степен повтаря предложенията на Комисията. Предвидено е "разменено мнозинство", за да се осигури до известна степен автоматично прилагане на санкции при прекомерно надвишаване на бюджетния дефицит и на равнището на публичния дълг. По принцип санкциите се прилагат най-малко с вот на Съвета с квалифицираното мнозинство. Ето защо председателят Ван Ромпой настоява за автоматично прилагане на санкции.

Стимулиран от германския канцлер, френско-германският тандем лансира идеята за «миниреформа» на Лисабонския договор, за да се създаде стабилна и законодателна основа на антикризисния фонд. Стабилизационният фонд, планиран да действа в продължение на три години, сега трябва да бъде включен в Лисабонския договор. Тандемът успя да спечели другите държави-членки за своя замисъл. Всички страни, макар и с леко мърморене, приеха стъпката към икономическо управление, съзнавайки необходимостта от постоянен механизъм. Даден е двоен мандат - на работната група и на Комисията, която тя използва по своя инициатива. Всъщност ние сме изправени пред две пътни карти, които частично съвпадат и същевременно се допълват. От една страна, имаме редица предложения на Комисията: засилване на финансовия контрол, въвеждане на антикризисни механизми, но и съживяване на вътрешния пазар и осъществяване на стратегия 2010, както и други инициативи, като реформа на европейския бюджет, създаване на «проекти за еврооблигации» и увеличаване на ресурсите на Европейския фонд за финансова стабилност. Група инициативи, формулирани от председателя Барозу. Накратко, това са антикризисни мерки и програма за растеж. От друга страна, имаме подход на високо равнище чрез мандата, даден от Европейския съвет на работната група на председателя Ван Ромпой. Този подход е обратен на общностния метод, според който трябва да се започне с консултации с правителствата и техните министри на финансите. Един внимателен поглед показва, че този подход се базира на работата и инициативите на Комисията, представлявана в работната група от комисаря по икономическите въпроси, както и на приноса на председателя на ЕЦБ и председателя на Еврогрупата. Всъщност този подход възприема една нова и сложна линия на действие под контрола на председателя на Европейския съвет. Дали това е преходна процедура или процедура, която ще се утвърди? При първия случай това е оправдано, а при втората хипотеза това е подхлъзване към междуправителствения метод.

Европейският съвет изисква бързо въвеждане на законодателни инструменти. Това означава връщане към общностната процедура, която се основава на предложението на Комисията. Същевременно, според обичайна процедура, Европейският съвет определя крайния срок, в чиито рамки Съветът и Европейският парламент трябва да постигнат съгласие относно законодателните предложения на Комисията преди лятото на 2011.

Що се отнася до «миниреформата», създаваща постоянен механизъм за управление на кризата, Европейският съвет призова своя председател да се консултира с

членовете си относно подготовката на необходима, но «ограничена промяна», без да се изменя член 125 от Договора за функциониране на Европейския съюз (клауза за «по ball-out»). След като бъде одобрена, миниреформата, съдържаща постоянния механизъм, може да бъде ратифицирана най-късно към средата на 2013. За да се ускори процесът на въвеждане на кризисния механизъм, не би ли било уместно да се прибегне до «засилено сътрудничество»? В същото време Съветът отбелязва с удовлетворение, че Комисията е предприела инициатива, в тясно сътрудничество с председателя на Европейския съвет, за подготвителна работа за генерално определяне на нов механизъм, който ще бъде въведен и ще се отнася за ролята на частния сектор, ролята на МВФ и много стриктната условност, в рамките на която трябва да бъдат проведени действията на този тип инструменти. Обсебени от кризата и санкциите, не забравихме ли мерките за поощряване, координираните програми за развитие, както и европейските инвестиции в инфраструктура? Всъщност санкциите имат смисъл само ако допринасят за стимулиране на икономическия растеж и заетостта. Бих подчертал особено следните моменти: капацитетът на френско-германския тандем да способства за излизане от кризата, продължаването на дейността на работната група и нейния председател, както и неоспоримата роля на Комисията и връщането към практиката за прилагане на срокове¹⁶.

В тази процедурна смесица, в която се застъпват ролите на двамата председатели и на междуправителствения и общностния метод, е трудно и преждевременно да се преценява приносът на всеки един от тях. Въпреки че инициативите са поделени между Комисията, работната група и френско-германския тандем, резултатите от гледна точка на съдържанието на решенията на Европейския съвет са общо взето положителни. Важните задачи и изработването на законодателни мерки и тяхното одобрение са от ресора на предложенията на Комисията и на съвместното взимане на решения от Съвета и Европейския парламент. Разбираме защо пред тази сложност председателят на Европейския съвет твърди, че междуправителственият общностен въпрос е фалшив проблем, който поражда фалшив дебат. Въпреки че уважавам мнението на председателя на Европейския съвет, аз изцяло не приемам това виждане. Дългогодишният опит на Европейските общности, както и по-скорошният на Европейския съюз потвърждават ефикасността на общностния метод, който е отличителна черта на оригиналния договор за Европейския съюз. Това институционално нововъведение го отличава от другите международни организации и го доближава до общностите от федеративен тип при условие, че балансът между властите и институциите е спазен. Освен това то осигурява демократичния контрол на Европейския парламент върху дейността на Комисията. За разлика от Съвета и междуправителствения метод, които избягват всякаква отговорност пред Европейския парламент.

От друга страна, общностният метод е единственият, който позволява да се практикува демокрация с лична съпричастност. Всъщност Комисията не се ограничава да мери пулса на правителствата, а пристъпва към консултиране със социално-икономически партньори при изработването на предложенията си. Предимството на едно

¹⁶ Ще успее ли германското правителство, последвано от френското, да наложи своя модел и общностния метод, неговият нов междуправителствен подход е в пълно противоречие с традиционния му европейски федералистки дух и поведение

предложение, подложено на одобрение от Съвета, е очевидно: то поставя на масата за преговори документ, който представлява идея за общия европейски интерес и държи сметка както за баланса между различните национални интереси, така и между големите, средните и малките държави-членки. Обратно на това, междуправителствените процедури са подложени на по-голям риск да бъдат доминирани от големите държави-членки.

Във външнополитически план като пример служи политиката в областта на търговията, където интересите на Съюза се представляват от Комисията. В различни области на външната политика тази роля е възложена на върховния представител заедно с двамата председатели. Като използва общността метод, прави съвместни предложения с Комисията и разчита на Европейската дипломатическата служба, върховният представител ще може да повиши способността на Съюза да бъде международен фактор.

В този преходен период всяка инициатива, всяко изказване влияят върху активността и отдадеността на различни влиятелни фигури към европейската кауза. В този смисъл е съществено председателският тандем решително да се утвърди като новото лице и говорител на Съюза в синхрон с върховния представител. Това, изглежда, е крайната цел на Лисабонския договор.

Общо взето, всяко едно дело на председателя Ван Ромпой, както и на председателя Барозу има отражение отвъд сферата на европейските институции и допринася чрез своята символична и практическа сила да се извае образът на Европейския съюз и да се утвърди влиянието му сред глобалните играчи.

Заклучение, отворено към бъдещето

Несъмнено новият Договор прави качествена крачка напред, която е още по-значима, тъй като е направена по време, когато Европа прави усилия да излезе от кризата. От тази проверка на европейската солидарност могат да бъдат извлечени няколко поуки. Кризата на еврото и динамичното ядро, натискът на частните и публичните дългове, както и рискът от ефект на доминото, показан от трудностите на Гърция, са фактори, които поставят под въпрос «необратимия» процес на интеграция и позитивния spill over ефект, теоретично развит от Хаас. Кризата има двоен ефект: тя стимулира националните интереси, но същевременно налага по необходимост общи решения. Както в миналото, нуждите и необходимостите на Европа са по-силни от обратите и предизвикателствата на глобализацията, външните сблъсъци или вътрешните напрежения.

Мрежите за многостранно сътрудничество и за интензивен обмен, най-вече чрез Интернет, допринасят на свой ред за поддържане на ритъма и на прогреса, който - макар и неравномерен - е последователен към повече Европейски съюз. В тази сложна ситуация общността или федеративен метод, комбиниран с новите средства за комуникация и управление, гарантира независимостта на държавите-членки, на регионите, градовете и местните власти във взаимодействие с други социални партньори, като същевременно осигурява тяхното участие чрез укрепване на Съюза. В тази среда Комисията е призвана да слуша различни гласове и мнения, да разработва водещи

насоки и да определя общи цели. Но все още има нужда тя да изиграе своята роля пълноценно.

На този етап можем само да констатираме, че новият Договор е продължение, с няколко изключения (например, формирането на доминантно ядро), на похода към една безпрецедентна европейска федерация. Същевременно само неговото практическо прилагане ще позволи да се прецени реалният му принос към федеративното бъдеще на Европейския съюз. Ясно е, че Лисабонският договор предлага нови инструменти, които ако бъдат използвани напълно, са носители на големи надежди и знак за голямата амбиция за Европа.

От създаването на ЕОВС върховният орган, а после Комисията на Европейската общност, последвана от Европейския съюз, утвърдиха незаменимата роля на тази независима институция, която е европейската движеща сила на интеграционния процес, пазител на договорите и гарант за спазване на правилата. Тя е ключова институция, която заедно с Европейския парламент и със Съда на Европейския съюз, както и с подкрепата на Европейския съвет и на Съвета, носи отговорността за отстояване на обществения интерес в европейска среда. Лисабонският договор предлага нови средства, които вече са в действие и тяхното пълноценно използване в духа на общностния метод ще има решаваща роля, ако Съюзът иска да се развива към безпрецедентна форма на европейска федерация. Лисабонският договор носи голяма надежда за бъдещето.

20 години от създаването на Вишеградската група

Н.Пр. Лешек Хенсел

Когато през февруари 1991 г. в унгарския Вишеград, лидерите на Полша, Унгария и тогавашна Чехословакия подписваха договора за сътрудничество, те не се замисляха колко ще продължи сътрудничеството между тези три централноевропейски страни, които току-що се бяха освободили от зависимостта си от Москва и създадената от нея федерация на страни-сателити. За да скъсат окончателно с предишната епоха, те трябваше да изведат от териториите си силите на СССР. Съветските войски бяха разположени в този регион, за да гарантират устойчивостта на една система, установена против волята на жителите на тази част на Европа по време на срещите на трите Велики сили в Ялта и Потсдам. През 1989 г. колелото на историята, задвижено от синдиката „Солидарност“, премина през страните от Централна Европа и през ноември разби Берлинската стена – символ на разделението, в което живееше Европа от края на Втората световна война.

През 1991 г. във Вишеград се сформира Вишеградската група, известна като „Три-гълникът“, а след разпадането на Чехословакия на две независими страни, тя бе преименувана на „Вишеградската четворка“. В един свят, който обожава всякакви графични знаци и абривиатури, тя получи съкратеното наименование V4. Когато след освобождаването през 1989 г. централната част на Европа започна да пише своята история наново, тя скъса с демагогията и политическата доктрина и се обърна към миналото, позовавайки се на исторически хроники и търсейки общи корени на сътрудничество в този регион. През 1335 г. именно във Вишеград се провежда среща между монарсите на Чехия, Полша и Унгария. Тогава те решават някои спорни въпроси, особено в отношенията между Полша и Чехия, и определят общите приоритети на политиката си спрямо региона на Централна Европа. Обръщайки се към това далечно минало, в подписаната декларация политиките припомнят условията, в които са решили да се срещнат и да установят по-тясно сътрудничество. Техните цели отговарят на целите, които си бяха поставили страните от региона в началото на социално-политическия преход в началото на 90-те години: „пълно възстановяване на държавната независимост, демокрацията и свободата; премахване на всички съществуващи социални, икономически и духовни прояви на тоталитарната система; изграждане на парламентарна демокрация и съвременна правова държава; гарантиране зачитането на човешките права и основните свободи; създаване на модерна пазарна икономика; пълно включване в европейската икономиче-

Лешек Хенсел изпълнява длъжността извънреден и пълномощен посланик на Република Полша в Република България от 15.11.2010 г. Роден е през 1953 в гр. Познан. Завършил е унгарска филология във Варшавския университет. От 1990 до 1995 завежда Консулския отдел към Посолството на Република Полша в Будапеща. През 1997 до 2001 е съветник в Посолството на Република Полша в Люблина. В периода от 2001 до 2005 е бил посланик на Република Полша в Босна и Херцеговина. От 2005 до 2006 заема длъжността началник отдел „Миграция и европейско сътрудничество“, Департамент „Консулски отношения и поляци в чужбина“ на МВнР. От 2006-2008 заема длъжността министър-съветник в Дирекция „Култура“, член е на Съвета от експерти към Международния вишеградски фонд, и е национален координатор на платформата „Централноевропейска култура“. От 2009 е координатор на Полско-чешкия форум.

Лешек Хенсел е автор на 2 книги и няколко десетки научни статии и рецензии (с централноевропейска проблематика), публикувани в Полша, Чехия, Франция, Унгария и Словакия.

ска система, както и в системата за сигурност и законодателната система”. Те знаеха, че сътрудничеството е важно, защото: „координирането на усилията (...) увеличава шанса за постигане на желаните резултати и съдейства за изпълнението на поставените цели”.

Тези думи напомнят за пътя, който изминаха страните от Централна Европа - от тоталитарна система до присъствие в защитавания в рамките на НАТО свят на общи европейски ценности. Двадесетгодишната история показва, че тези държави постигнаха целта си – присъединяване към едно семейство, в което господства „европейската икономическа система, системата за сигурност и законодателната система”. Нещо повече, те станаха пълноправни членове на тази нова група; освен това, в скоро време Полша, третата членка на Вишеградската група, ще застане начело на Съвета на Европейския съюз. Тя ще го председателства през втората половина на 2011 г., поемайки щафетата от своя вишеградски партньор – Унгария.

Опитът на Вишеградските страни

Двадесетгодишното съществуване на Вишеградската група доказва, че сътрудничеството между 4-те държави от региона на Централна Европа продължава да има смисъл и играе съществена роля за осъществяване целите на тяхната външна политика. Всъщност тази ясна на пръв поглед констатация никога не е била очевидна. Когато през 1992 г. Вишеградската група изработваше собствен модел на европейска интеграция, подписвайки Договора за ЦЕФТА (първо рамков, а после специфични договори, създавани след мъчителни преговори, често продължаващи месеци наред), от много нейни партньори се дочуха гласове на съмнение. Подписан на 21 декември 1992 г. в Краков, този договор беше своеобразен коледен подарък от политиците за страните им, отказващи се от правилата на авторитарната икономика. Както доказва времето, именно той учеше страните от Централна Европа, а после многобройни държави от бившия съветски блок, на правилата на функциониране в условията на пазарна икономика, незащитавана от изкуствени митнически бариери. След Чехия, Полша, Словакия и Унгария, към него поетапно се присъединиха Словения (1996), Румъния (1998), България (1999) и Хърватия (2003). През 2007 г., когато почти всички страни, подписали договора, се бяха присъединили към ЕС, беше взето решение за създаването на т.нар. ЦЕФТА 2, в който се включиха предимно държави от Западните Балкани.

В средата на 90-те години сред политиците от вишеградските страни се усещаше своеобразна умора от регионалното сътрудничество. Когато четем изказванията на тогавашния премиер на Чехия Вацлав Клаус или на президента на Унгария Арпад Гьонц, може да направим само едно заключение – след постигането на поставените цели, т.е. след присъединяването към НАТО и ЕС, пътищата на тези страни ще се разделят и всяка от тях ще започне да членува в група, който ѝ е по-близка, например поради териториалната си близост. Президентът Гьонц обичаше да казва, че Унгария ще има много повече общи теми с Ирландия, отколкото с много по-голямата Полша (със сигурност не е имал предвид кризата, която десет години по-късно сполетя двете страни). През 2003 г., в навечерието на присъединяването на вишеградските страни към Европейския съюз, анализаторът в чешкия Институт за европейска политика EUROPEUM Давид Крал написа: „едва ли Вишеград ще действа като обединена група вътре ЕС”.

Времето обори това виждане. Трудно е да се каже каква беше окончателната причина на това отношение да бъде променено: сдаването на властта от скептиците или хладната преценка, че регионалното сътрудничество все пак може да играе съществена роля. Защото това, че то е скъпоценен извор, беше доказано не само от опита, произтичащ от

ЦЕФТА, но и от започнатите от вишеградските страни преговори с ЕС (в края на 90-те години). Сътрудничество между главните преговарящи се превърна в своеобразна добавена стойност на тези преговори.

Може би за съживяването на Групата допринесе и новият формат на сътрудничество, който беше инициран през 1999 г., т.е. сътрудничество, основаващо се на програми, създавани от страни - ротационни председатели на Групата. Подходяйки резервирано към всякакви форми на институционализация, вишеградските страни се съгласиха да назначат Национални координатори, които въпреки че разполагаха с много малки екипи от сътрудници в министерствата на външните работи, поеха на плещите си съставянето на програмите на поредните председателства, гарантирането на приемствеността в дейността на Групата, изработването на общи позиции, иницирането на нови общи действия и др. В средата на 1999 г. Полша, като председател на Вишеградската група (от юли 1999 г. до юни 2000 г.), състави своята първа програма. Въсъщност това беше списък от задачи, които Вишеградската група щеше да изпълнява през този период. Най-важна от тях беше подкрепата, оказана на Словакия, за да се ускори присъединяването ѝ към НАТО, тъй като тя беше единствената страна, останала извън Алианса. Освен това, сред задачите имаше въпроси, свързани с интегрирането на региона в ЕС и с присъединяването на централноевропейските страни към Шенген. Първият набор от задачи определяше партньорите на Вишеградската група, които си сътрудничеха във формат V4+, т.е. срещи и консултации, организирани ad hoc. Преди всичко това бяха Европейската комисия, Словения, Украйна, Литва и Хърватия. До времето на третото полско председателство (2008 г.), това обикновено бяха срещи с високоставени представители на държавите, които скоро щяха да поемат председателството на ЕС и със страни, които имаха изключително голямо значение за Групата или сами проявяваха голям интерес към установяване на по-тесни контакти с нея. По време на гореспоменатото полско председателство, кръгът на тези страни беше разширен с държави със сходен начин на мислене. На някои срещи този формат достигаше 13 участници. Така беше например по време на дискусиата по пакета „климат-енергетика“, когато по покана на полския премиер Доналд Туск през ноември 2008 г. във Варшава пристигнаха 12 премиери и високоставени представители не само на вишеградските страни, но също така на Швеция, прибалтийските републики, България, Румъния и Словения. Следващото председателство – унгарското – допълнително разшири този формат, отправяйки покана за участие в срещи, посветени на регионалното енергийно сътрудничество, не само към вишеградските страни, България и Румъния, но и към Словения, страните от Западните Балкани и представители на многонационални организации, занимаващи се с енергийни въпроси. При обсъждането на въпроси, свързани с Източното партньорство, бяха канени също министрите на външните работи на всички вишеградски и прибалтийски страни, както и на държавите от Източното партньорство и европейския комисар по разширяването Щефан Фюле. Година по-късно, през март 2011 г. в Братислава, в подобна среща на върха вместо представители на прибалтийските републики взеха участие Върховният представител на ЕС по външната политика и сигурността Катрин Ащън, европейският комисар по разширяването и европейската политика за съседство Щефан Фюле и немският министър на външните работи Гидо Вестервел.

Погледната от перспективата на настоящето, първата програма на председателството беше само рамков документ, определящ общите насоки на развитие в дадения период. Понастоящем тези документи са много подробни и освен конкретни насоки на политическото сътрудничество, определят съвсем конкретни задачи на между-ведом-

ственото сътрудничество (най-често между ресорите, отговарящи за опазването на околната среда, регионалното сътрудничество, земеделието, отбраната, културата, вътрешните работи, транспорта, инфраструктурата и правосъдието).

Когато вишеградските страни се присъединиха към Европейския съюз и НАТО, изглеждаше, че идеята, довела до установяването на това сътрудничество, вече е изчерпала потенциала си и че те ще започнат да сътрудничат по-тясно със своите нови европейски партньори. Все пак заради дистанцията, която делеше тези държави от страните от т.нар. стар ЕС, политиките решиха, че сътрудничеството трябва да продължи. Няколко дни след тържествата по случай приемането на техните страни в ЕС те се срещнаха в чешкия град Кромержиж (12.05.2004), където приеха декларация, определяща нови сфери за сътрудничество, както в Групата, така и в ЕС и с други партньори. Декларацията одобри и практиката, датираща още от 1999 г. – създаване на годишни програми за сътрудничество от всеки следващ ротационен председател на Групата.

Сред задачите, които от доста време се появяваха под различна форма в дейността на Групата, важно място заемаше енергийната политика. Тя получи нов импулс благодарение на т.нар. Група на високо равнище по енергийната сигурност, създадена с решение на премиерите от V4, взето през юни 2009 г. във Величка. Именно Групата определи формата на енергийната среща, подготвена от унгарското председателство, и доведе до формулирането на Декларацията от т.нар. Будапещенска среща на върха на V4+ по енергийната сигурност, която се състоя през февруари 2010 г.

Международният вишеградски фонд

Въпреки голямата съдържаност по отношение на създаването на нови институционални структури, лидерите на вишеградските страни се споразумяха за създаването през 2000 г. на Международния вишеградски фонд. Благодарение на средствата, постъпващи от бюджетите на всички министерства на външните работи на вишеградските страни, фондът пристъпи към насърчаване на социални инициативи, чиято цел е гражданите на вишеградските страни да осъзнаят в по-голяма степен съществуването на обединяващата ги общност. Той започна дейността си, разполагайки с много скромен, възлизащ на 800 хил. евро бюджет, който постепенно беше увеличаван и през 2010 г. достигна 6 млн. евро. На 16 юни 2011 г. в Братислава премиерите на страните от V4 взеха решение вноската към Международния вишеградски фонд да бъде увеличена през 2012 г. (с 250 хил. евро). Тези допълнителни средства (1 млн. евро) са предназначени за специална вишеградска програма, чиято цел е да насърчи изпълнението на Източното партньорство (подробностите относно функционирането на програмата ще бъдат уточнени до края на тази година).

Седалището на Секретариата, който управлява тези средства, се намира в Братислава. Той е ръководен от ротационен директор и негов заместник, а неговата дейност се контролира от Национални координатори. Постепенно Секретариатът се превърна във важна институция, която не само насърчава социални инициативи, но изпълнява и собствени проекти. Едни от най-интересните от тях са проектите, насочени към белоруското общество и ромската общност. Като пример може да се приведе иницирираното преди две години сътрудничество по обмяна на добри практики, осъществявано между кметовете на местности, в които живеят представители на ромското малцинство. Освен това, Фондът предоставя стипендии, в които досега са взели участие повече от хиляда студенти и млади учени не само от вишеградските страни, но и от страните, които имат приоритетно значение за Групата, т.е. от държавите от Западните Балкани, Източното партньорство

(включително две специални програми, създадени за гражданите на Украйна и Беларус) и Кавказ. Осъществяват се и специални програми за хора на изкуството. С подкрепата на Фонда по време на 10-годишното му съществуване са осъществени почти 3 хил. проекта, целящи популяризирането на вишеградското сътрудничество, изграждането на вишеградската идентичност, насърчаването на научното, културното и трансграничното сътрудничество, както и сътрудничеството в областта на туризма. Освен това, почти хиляда кандидата са се възползвали от различни стипендии, предоставяни от Фонда.

Вишеградската група и регионалната политика на ЕС

След създаването на Вишеградската група се промениха не само страните от Централна Европа, но и самият ЕС, който от две години действа в съответствие с новата си Конституция – Лисабонския договор. От една страна, отслабна ролята на националното председателство, но от друга се увеличи ролята на Европейския парламент и националните парламенти в процеса на вземане на решения относно насоките на по-нататъшното развитие на европейската общност. Увеличава се и ролята на сектора на неправителствените организации.

Паралелно с прекрояването на структурите, които определят насоките за развитие на Съюза, протича процесът на регионализиране в съответствие с визията на обединена Европа. През 2009 г. Европейската комисия прие Стратегията на ЕС за региона на Балтийско море и нейния План за действие. Това е стратегия за вътрешно развитие на част от Европейския съюз, съсредоточена върху опазването на околната среда, икономиката, развитието на инфраструктурата и сигурността.

Понастоящем един от приоритетите на унгарското председателство на Съвета на ЕС е стартирането на нова програма – Стратегията на ЕС за Дунавския регион, обхващаща 14 страни, разположени край течението на най-дългата река в Европа – Дунав. Осем от тези страни са членки на ЕС (Германия, Австрия, Чехия, Словакия, Унгария, Словения, България и Румъния), а шест – страни извън ЕС (Хърватия, Сърбия, Босна и Херцеговина, Черна гора, Украйна, Молдова). Благодарение на това стратегията обединява елементи от европейската регионална политика, политиката на разширяване и Европейската политика за съседство. Целите на този проект са близки до целите на Стратегията на ЕС за региона на Балтийско море – развитие на инфраструктурата, използване възможностите на морския транспорт и изграждане на железопътни връзки, социално-икономическо развитие, енергийна инфраструктура, опазване на околната среда (тук по-скоро дефинирана като борба с опасности, свързани със замърсяването на водите от наводнения и климатичните изменения), както и действия за развитие на просветата и научните програми.

От времето на италианското председателство на Адриатическо-йонийската инициатива (2009-2010) се осъществява идеята за създаване на стратегия за адриатическо-йонийския регион, който, както и посочената по-горе Инициатива, има за цел да обхване страните-членки на ЕС (Италия, Словения, Гърция), както и държави извън Съюза (Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия, Черна гора и Сърбия). През май 2010 г. в Анкона страните от АИИ приеха декларация, подкрепяща създаването на европейска стратегия за този регион (основавайки се на вече съществуващата Стратегия на ЕС за региона на Балтийско море и разработваната Стратегия на ЕС за Дунавския регион). Задачите на тази стратегия включват и цели, които си поставя Адриатическо-йонийската инициатива, а именно: опазване на околната среда, енергетика, транспорт, морски връзки, противо-

пожарна защита, развитие на инфраструктурата, риболов, сигурност на пристанищата, развитие на земеделието, управление на крайбрежните зони, туризъм, култура, университетско сътрудничество, гарантиране сигурността на гражданите. По време на ежегодната среща на министрите на външните работи от региона на Адриатическо-Йонийския басейн, която се състоя на 23 май 2011 г. в Брюксел, зам.-държавният секретар в италианското Министерство на външните работи Алфредо Мантика съобщи, че най-вероятно предложението за започване на работа по стратегията ще бъде внесено в Европейската комисия на 23 юни 2011 г., а изпълнението ѝ ще започне през 2014 г., когато Италия и Гърция ще председателстват ЕС.

Изброените инициативи имат една обща черта: те съдействат за хоризонталното развитие на Европейския съюз и си поставят за цел интегрирането и развитието на регионите. Едновременно с това обаче те спомагат за утвърждаването на транзитния и периферния характер на тази част на Европа, която все още се възприема като посредник между богатия стар Европейски съюз и източното му съседство. Това означава, че все още не гледаме на целия Европейски Съюз през призмата на неговата свързаност. Може да се зададе въпросът дали такова едностранно третиране на Централна Европа не е опасно за по-нататъшното развитие на целия регион и за вишеградското сътрудничество като цяло. Дали ръководеното от собствени интереси създаване на контакти в хоризонтален план, може би с помощта на допълнителни средства, за които със сигурност ще кандидатстват страните от Дунавската или Адриатическо-Йонийската стратегия при създаването на новата финансова перспектива, няма да отслаби вишеградските връзки? Дали това, което не се случи в резултат на присъединяването към ЕС, както вещаеха централноевропейските политици през втората половина на 90-те години на миналия век, няма да се случи именно поради новата регионална политика на ЕС?

Изглежда някои вишеградски страни споделяха страховете, произтичащи от тази опасност. Това доведе до разгръщането на дискусия в рамките на Групата за това, дали не би трябвало да се предприемат действия за промоция на вишеградските страни като поредният регион, който има нужда от създаване на отделна европейска регионална стратегия. Днес, след провеждането на многобройни дискусии, изглежда, че този проект все пак няма да бъде осъществен, най-вече за да не се девалвира регионалната политика на Съюза. Европейският съюз не може да бъде разделен на парчета, както и да се наричат те – макрорегиони, субрегиони или по друг начин. Той трябва да бъде модерен и единен социално-икономически организъм; богат поради разнообразието си, но едновременно с това изповядващ същите принципи и правила. Само по този начин Европа може да се справи с предизвикателствата глобалната конкуренция. Именно затова Европейската комисия разработи правилото на трите „не“ по отношение на макрорегионалните стратегии: не на допълнителните пари; не на отделните регулации; не на новите институции. Само по този начин можем да гарантираме единния характер на Европейския съюз, както и неговото устойчиво и динамично развитие.

Новата роля на Вишеградската група

По време на полското председателство през 2008 г. сътрудничеството между страните от V4 придоби ново значение. В рамките на дебата за крайната форма на пакета „климат-енергетика“, предложен от Европейската комисия, Групата показва голяма способност да се коалира, обединявайки около визията си за пакета 10 страни и убеждавайки още държави. Именно благодарение на V4 гласът на страните от Централна и Южна Европа започна да се чува по-силно. Групата предприема и действия, целящи

по-силното интегриране на Централна Европа, показвайки, че е готова да играе ролята на основен елемент в този регион. Тя инициира обсъждането на проекти, които си поставят за цел укрепването на отношенията не само по оста „запад-изток“, но също и „север-юг“. Като пример може да се приведе предложената още в средата на 2010 г. идея за създаване на инфраструктурни енергийни връзки, представена от вишеградските страни на комисар Йотингер. Тя съдържаше комплект от няколко невралгични за тази част на Европа енергийни програми, заслужаващи включване в списъка с важни за Централна и Южна Европа европейски проекти, които могат да й гарантират истинска енергийна сигурност (не само междусистемни връзки с вишеградските страни, но също и връзки между пристанищата за приемане на втечен природен газ, които ще бъдат построени в Швиноуйшче в Полша и в град Крък в Хърватия). Друга такава програма може да бъде мултимодалният коридор от територията на Литва и Балтийско море, минаващ край полската граница с Беларус и Украйна през Словакия, Унгария, Румъния, България до Черно море, наричан също „Виа Карпатия“.

Според някои експерти, Полша е поставена пред дилемата да отговори на въпроса дали е заинтересувана предимно от сътрудничество с най-важните страни-членки на ЕС или предпочита да се ограничи с ролята на регионален играч, третирайки тези две алтернативи по неизвестни причини като несъчетаеми. Факт е, че Централна Европа се нуждае от лидерство, за да осъществява по-успешно приоритетите си в рамките на Европейския съюз. Опитът от последните години, особено от преговорите за формата на пакета „климат-енергетика“, показва, че поради много доброто сътрудничество, близките контакти и общите интереси, именно Вишеградската група със своето гъвкаво сътрудничество във формат V4+ може да бъде такъв колективен регионален лидер. Когато в Брюксел Групата заемаше обща позиция, се появяваха критични думи, дори раздразнение, че страните от една и съща част на континента са способни да повдигат въпроси, които са изключително важни за нейните жители. Цивилизационната пропаст, в която повече от 40-годишното заробване от комунистическата власт бе вкарало Централна Европа, е причината лидерите ѝ още дълги години да бъдат свързвани от общи интереси, например поддържане на близки контакти в кръга на вишеградските страни, както и естествено сътрудничество с останалите страни-членки на ЕС. Други форми на регионално сътрудничество, като сътрудничеството между страните от Бенелюкс, Северният съвет на министрите или тясното сътрудничество между Франция и Германия, показват, че регионалните контакти свързват много силно тези страни. Бъдещето на Вишеградската група е тясно свързано с ЕС. По време на икономическата криза именно регионът на Централна Европа и особено Полша се справи най-добре със срива на световните пазари. Стабилното развитие на този регион е в интерес на целия ЕС. Стабилно означава свободно от сътресения, каквито би могла да предизвика една силна политика по опазване на климата. Според много експерти настоящите договорености за 20-процентно намаляване на нивото на въглеродни емисии, са сериозно предизвикателство. Увеличаването на този праг може да задуши тези икономии, които все още излизат от периода на възстановяване и модернизация на своята промишленост. Това може да доведе до срив, който да тласне цяла Европа в обятията на криза, може би толкова голяма, колкото тази, на която бяхме свидетели в последно време. Вишеградската група може да помогне (напр. благодарение на много ефективното сътрудничество със страните от региона във формат V4+) и да води този цялящ модернизация диалог, който е в интерес на всички членове на европейската общност.

Енергийната политика на Обединена Европа: генезис, принципи и еволюция (1952 – 1992)

Поля Рачалова

Зараждането и еволюцията на енергийната политика на европейските държави и изследването на нейната история има важно актуално значение с оглед ситуацията, в която се намира днес Европейският съюз (ЕС). Световната финансова криза от последните няколко години само изостри очерталите се енергийни проблеми на повечето от държавите-членки и закономерно днес сме свидетели на поредната серия от енергични усилия на правителства, бизнес-среди и местни власти за изграждането на функционираща обща енергийна политика. Промененият исторически контекст от началото на XXI век и неотложните задачи на момента, правят още по-наложителен безпристрастния поглед към първите опити в тази посока от средата на 50-те години на XX век. Историческата дистанция би ни позволила да оценим както добрите намерения на първо-проходците на европейската интеграция, така и онова, което те не са успели да постигнат поради различните национални интереси, неадекватната технологична база и предоверяването на краткосрочни предимства вследствие от временни вътрешни или международни фактори.

Настоящата статия си поставя за цел да представи генезиса на идеята за сътрудничество в енергийната сфера на страните от Западна Европа, дискусиите и установените принципи на това сътрудничество, неравномерния напредък по посока на единна енергийна стратегия, „лъкатушещите“ процеси на формирация се общ европейски енергиен пазар, съобразяването с политическите, икономическите и военнoстратегическите аспекти на енергийната сигурност по пътя към формулиране на общата енергийна политика, като един от основните икономически и политически приоритети на разширяващия се ЕС през втората половина на 90-те години на XX в. Всичко това е елемент от цялостната еволюция на Европейските общности от възникването им в началото на 50-те години до подписването през 1992 г. в Маастрихт на Договора за Европейския съюз (ДЕС) и неговото конкретно приложение.

Самото понятие „европейска енергийна политика“ търпи сериозно развитие през тези няколко десетилетия. Първоначално зад това понятие стои едновременно производството и управлението на въглищата и стоманата, както и развитието на ядрената енергетика на държавите-членки. В международно-правен аспект подобно разбиране

Поля Рачалова е младши дипломатически служител в МВНР. В момента е референт за Балтийските държави в дирекция „Европейски страни“. Преди това е отговаряла за двустранните отношения на Република България с Кралство Нидерландия. Г-жа Рачалова е завършила история в СУ „Св. Климент Охридски“, където е специализирала нова и съвременна история. В момента работи върху дисертация на тема „Обща енергийна политика на ЕС 1993 – 2009 г.“, като докторант на Института за докторанти и постдокторанти „Диалог Европа“ към СУ.

заляга в първите договори на Обединена Европа - договорите за Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС) от 1952 г. и Европейската общност за атомна енергия (ЕВРАТОМ) от 1957 г. Чрез тях се цели установяването на контрол върху тези промишлени отрасли, но не и създаването на обща енергийна политика (поне не в смисъла, който се влага днес в това понятие – засягаща всички енергийни ресурси, включително възобновяемите енергийни източници, мерките за защита на околната среда, аспектите на сигурността и правата на потребителите и др.). Същевременно обаче, зад наложилото се тогава разбиране стои и идеята за предотвратяване на евентуална световна война, опасността от която е съвсем реална в края на 50-те години (или поне се възприема като такава). Извън двата сектора - на въглищата и стоманата, от една страна и на ядрената енергетика – от друга, политиката на ЕО се ограничава до насърчаването на рационалното използване на енергията и до опити за намаляване зависимостта на Европа от вноса на нефт.

Динамичното развитие на световната икономика и технологичният прогрес през последвалото десетилетие тласкат европейските политици в други посоки. Първите стъпки на сътрудничество в енергийната сфера днес може би изглеждат недостатъчно всеобхватни и стимулиращи икономическия растеж, въпреки че темповете на големите западноевропейски страни са впечатляващи (да си спомним за „германското“ и „италианското икономическо чудо“). Освен на други фактори като Плана Маршал и някои специфични процеси в отделните страни, тези темпове се дължат до голяма степен и на задоволително решения за момента проблем с енергийните ресурси, направили възможен подобен растеж. Скоро обаче конкуренцията на американската и на японската икономики ще покажат енергийната уязвимост на западноевропейските икономики и ще наложат обрат в търсенето на нови енергийни източници и евентуално – идеята за облагите от общ енергиен пазар. Ако в началото на 50-те години въглищата са били основният ресурс, на който се е разчитало за възстановяването и ускорения икономически растеж на европейските икономики, през 60-те и особено през 70-те години на ХХ в. все по-осезаема ще стане нуждата от нефт и неговите деривати, които се превръщат в основен източник на енергия и суровина за редица модерни производства. Оттук механизмите на ЕОВС ще продължат да действат, но ще се наложи търсенето на нови форми за сътрудничество, които да облекчат растящата зависимост от доставките на нефт, особено с оглед десетилетната криза в Близкия изток – един от основните световни доставчици на тази стратегическа суровина.

В подобна обстановка енергийната политика започва да се осъзнава като въпрос на национална и общностна сигурност, а понятието „европейска енергийна политика“ все повече ще се свързва с идеята за общия енергиен пазар като съществена част от вътрешния европейски пазар. По тази линия можем да проследим еволюцията на идеята за енергийното сътрудничество през 80-те и в началото на 90-те години. В крайна сметка именно на тази база ще се стигне до разбирането, че Вътрешният енергиен пазар (ВЕП) е вероятно първият същностно необходим елемент на очертаващата се обща енергийна политика на ЕС – политика, съизмерима с Общата селскостопанска политика или Общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС).

Мнозина изследователи изтъкват като парадоксален факта, че два от трите основополагащи договора, създали основата на интеграционния проект Обединена Европа

засягат енергийната сфера¹. Както вече беше посочено, именно стремежът за защита на наличните енергийни ресурси и гарантирането на достъп до тях стоят в основата на създаването на ЕОВС през 1952 г. С договора от Париж, обединяващ усилията на шест европейски държави – Белгия, Люксембург, Холандия, Франция, Италия и Федерална република Германия се налага контрол върху производството на въглища и стомана в Европа. ЕОВС получава мандат за изработването на насоки за политиката за въглищата, която трябва да допринесе „за икономическа експанзия, растеж на заетостта и повишаване стандарта на живот.“²

Политическата мотивировка зад този институционален механизъм е очевидна - да се направи избухването на нова война невъзможно.³ В непосредствената следвоенната обстановка, когато въглищата съставляват 80% от енергийното потребление, а недостигът им е компенсирал с внос от САЩ и с част от помощта за възстановяването на Западна Европа чрез Плана Маршал, общата политика за производството на въглища и стомана чрез ЕОВС е отлична концепция за интегрирането на старите врагове – Франция и Германия.⁴ Именно затова архитектът на договора Жан Моне налага идеята за съюза за въглищата и стоманата с вярата, че сътрудничеството между Франция и Германия ще доведе до продължителен мир в Европа⁵. С ЕОВС на практика се създава пространство за свободна търговия на основните суровини в следвоенните индустриализирани общества като контролът и регулирането на производството и продажбата на въглища, стомана, желязна руда и скрап, се възлага на една наднационална централизирана институция (т.нар „Върховно управление“). Тя е призвана да следи за процеса на премахване на вътрешните митнически бариери между държавите-членки, на държавните субсидии и рестриктивните практики за хармонизирането на външните търговски политики и облагането на производствата на въглища и стомана.⁶

Още от самото начало обаче привидно доброто функциониране на общността е възпрепятствано от силните национални интереси, проявили се във Върховното управление.⁷ То не просто действа в духа на договора за ЕОВС, т. е. като регулатор на нейните функции, а се превръща във форум, където държавите-членки започват да преследват националните си интереси. Така Върховното управление не успява да наложи централизирано ръководство и е принудено да ограничи дейността си до насърчаването на търговията в съзвучие с принципите на свободния пазар. По време на меките зими в Европа през 1958 и 1959 г. има излишък на въглища и Върховното управление се опитва да наложи принципите на свободния пазар чрез действия срещу Германия и Франция,

¹ Основен изследовател на проблемите на енергийната политика на ЕС е норвежкият професор Яне Матлари. В серия от статии и в няколко книги тя представя еволюцията на институциите в ЕС и различните политически, институционални и икономически мотиви, предопределили възприетия от отделните държави и ЕС като цяло курс в различните периоди. Вж.: Matlary, Janne H. Energy Policy in the European Union (London : Macmillan, 1997). Заслужава да се отбележи и приносът на С. Джордж в George, S. Politics and Policy in the EC (Oxford: OUP, 1991)

² Treaty Establishing the European Coal and Steel Community as Amended by Subsequent Treaties. Цит. по: Basic Community Laws, 6th edition, ed. by B. Rudden and D. Wyatt (Oxford: Clarendon Press, 1996), p. 7

³ Wistrich, Ernest, The United States of Europe (London: Routledge, 1994), p. 29

⁴ Предшественикът на договора, т. нар. План Шуман, предлага да се постави производството на германските въглища и френската стомана под управлението на една наднационална власт – т. нар. High Authority (Върховно управление), но договорът от Париж разширява неговия обхват като включва страните от Бенелюкс и Италия.

⁵ Вж. Стоянов, Борис, Всички пътища ли водят до Рим? В: Заедно в Европа (София: Представителство на ЕК в София) стр. 43-45

⁶ Nugent, Neill, The Government and Politics of the European Union (Durham: Duke University Press, 2003): 35.

⁷ Matlary, J. Op.cit., p. 15

които от своя страна налагат бариери за вноса, за да защитят местното производство на въглища. Действията на институцията приемат формата на молба за предоставяне на спешни правомощия, за да се предотврати пълния застой в развитието на общия пазар като цяло, но това предложение не постигна необходимото мнозинство. По същия начин, когато малко по-късно субсидиите за въглищата са в дневния ред на Общността, държавите-членки отказват да се съгласят със системата за общо финансиране. В знак на разочарование от провала на ЕОВС да създаде обща енергийна политика, Ж. Моне подава оставка още през 1955 г.⁸ Така вместо да работи за увеличаване на сферите на компетентност на ЕОВС, Върховното управление постепенно замира и отговорността за по-нататъшната интеграция се прехвърля на Съвета на министрите (създаден през 1957 г. с договора от Рим), в който европейските страни предпочитат да следват междуправителствения подход.

Първоначалният опит за създаването на наднационални институции и федерална власт в областта на енергетиката, чрез които да се разширят и целите на енергийната политика на държавите-членки постига ограничен успех и води само до даването на минимален импулс на по-нататъшната интеграция. Същевременно започва да се търси механизъм за преодоляване на различните национални интереси и в друга тясно свързана сфера – тази на ядрената енергетика на страните от ЕОВС. През 1957 г. те подписват договора за ЕВРАТОМ, който освен всичко друго е насочен и към намаляване на увеличаващата се зависимост от вноса на нефт от страните от Близкия изток и към мирното използване на ядрената енергия на европейския континент.⁹ При преговорите около подписването му се очертава специфичният подход на Франция, която е заинтересована от развитието на общия пазар и предпочита секторната интеграция в различни икономически пространства. Още през 1955 г. именно Париж предлага създаването на ЕВРАТОМ и общия европейски пазар за ядрена енергия, включващ също механизъм за доставката на уран и европейски план за неговото обогатяване. Окончателният текст на договора обаче не съдържа силни мерки за създаването на общ европейски ядрен сектор. Германия например се ориентира към много по-евтиния уран, доставян от САЩ и въпреки общите програми за изследвания в ядрената сфера под шапката на ЕВРАТОМ, стартира собствени програми, за да не допусне Франция да продължи да доминира сектора. Следователно и в сферите на дейността на ЕВРАТОМ държавите-членки продължават да действат в защита на икономическия си и национален суверенитет, настоявайки ядрените им програми да останат под национален контрол. Всичко това дава основание на Кристиан Дойбнер да нарече ЕВРАТОМ „мъртвородена интеграционна схема”.¹⁰

Очертаваният се застой в развитието на интеграцията в енергийната сфера води до прехвърлянето на центъра на вниманието върху по-всеобхватната икономическа интеграция. През същата 1957 г. шестте държави-членки на ЕОВС и ЕВРАТОМ подписват

⁸ Address given by Jean Monnet on the occasion of his resignation from the ECSC High Authority, 9 June 1955 - http://www.ena.lu/address_given_jean_monnet_occasion_resignation_ecsc_high_authority_june_1955-022600034.html, last accessed 12.06.2011

⁹ Договорът за ЕВРАТОМ е резултат от Суецката криза през есента на 1956 г. и има за цел главно да създаде противовес на военната и политическата хегемония на двете суперсили САЩ и СССР, категорично потвърдени именно след кризата. Вж.: Egenhofer, Christian, Understanding the Politics of European Energy Policy: The Driving and Stopping Forces, the Politics of European Energy, the Energy of European Politics and Maastricht II - Online Journal of the Centre for Energy, Petroleum, Mineral Law and Policy at the University of Dundee, vol. 2, 1997 - <http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/vol2/article2-9.html>, last accessed 10.03.2011

¹⁰ Deubner, Christian, The expansion of West-German Capital and the founding of Euratom - International Organization, vol. 33, 1979, p. 223

изключително важния Римски договор за създаването на Европейската икономическа общност (ЕИО), в който не се споменава нищо по отношение на енергийната политика. През 1965 г. трите европейски общности се сливат чрез договора от Брюксел (влязъл в сила през 1967 г.), като отделно действащите до този момент институции за всяка една от тях стават общи.¹¹ Почти веднага след обединението на трите общности и създаването на ЕО през 1968 г., Съветът на министрите приема директива, с която държавите-членки се задължават да поддържат минимални запаси от твърдо гориво и нефтени продукти, които да могат да задоволят потреблението им за 65 дни. През 1972 г., малко преди поредната война в Близкия изток и последвалия скок в цените на петрола, тази директива е променена като количеството на стратегическите резерви трябва да стигне за период от 65 до 90 дни. Това изменение всъщност показва, че държавите-членки са осъзнавали нарасналата си зависимост от вноса на нефт. През 1973 г. е приета и друга директива, която задължава производителите на енергия в държавите-членки да са способни да осигурят електричество за период от поне 30 дни.

През втората половина на 60-те години на ХХ в. проблемът с цената на нефта и достъпа до този енергиен ресурс започва постепенно да се превръща в основен за Обединена Европа. Тласък за осъзнаването на неговата значимост дават както поредната арабско-еврейска война от 1967 г., така и цикличните и структурни икономически промени, с които започват да се сблъскват развитите държави. Интересното е, че от създаването на ЕОБС през 50-те години цените на нефта непрекъснато намаляват и постепенно заменят въглищата като основен енергиен източник в Европа и света. Излишъкът от въглища продължава на нараства и европейският въгледобив постепенно се превръща в структурен проблем. Основният въпрос е как той да бъде реструктуриран и да се предотврати дъмпинга на цените. Големият спад в дела на въглищата като процент от общото енергийно потребление започва около 1955 г. Същевременно евтиният нефт от Близкия изток триумфира на пазара и до 1969 г. се превръща в доминиращото гориво.¹² Затова, когато политическата нестабилност в Близкия изток и растящото потребление на развития свят водят да повишаване на цените или до намаляване на доставките, се стига до серия от кризи, свързани с достъпа и доставките на нефт.

Шокът от високите цени на нефта, предизвикани от ембаргото на държавите от ОПЕК през есента на 1973 г. вследствие на войната Йом Кипур и повторното рязко покачване на цените отново през 1979 г., (заради Иранската революция, измела от историческата сцена режима на шаха) ще рефлектират върху европейската енергийна политика и още повече ще подчертаят голямата зависимост на Европа от вноса – особено идващия от страните от Близкия Изток и Северна Африка.

Редица анализатори (най-типично е мнението на Пол Белкин¹³) акцентират върху факта, че все по-засилващата се петролна зависимост изтласква на дневен ред серия от взаимосвързани проблеми пред европейските управляващи и техните икономисти. Първият е, че все по-осезаема става необходимостта от увеличаване на сътрудничеството между държавите-членки от една страна и между тях и световните производители на енергоресурси от друга. На второ място е засилващото се разбиране, че прекъсването на доставките налага засилването на капацитета на институциите по отношение изграждането на механизми за предотвратяване на дефицитите, ценовите шокове и евентуалните бъдещи кризи. Третият проблем е свързан с необходимостта от изработването

¹¹ Парламентарна Асамблея, Съд, Съвет на министрите.

¹² Clark, John, *The Political Economy of World Energy: a 20th Century Perspective* (New York: Wheatsheaf, 1990)

¹³ Belkin, Paul, *The European Union's Energy Security Challenges – Congressional Research Service*, January 2008

на дългосрочна стратегия, която да предпази държавите-членки от превръщането им в жертва на бъдещите опити на страните износителки да използват енергетиката като политическо и икономическо оръжие.

За решаването на първия проблем – засилването на сътрудничеството между страните потребители и страните производители, страните от ЕО избират по-широкия международен подход. През 1974 г. на конференция във Вашингтон е създадена Международната енергийна агенция (МЕА), която се превръща в основен инструмент за наблюдение и анализ на световния енергиен пазар¹⁴. МЕА е форма на сътрудничество за създаването на общ механизъм между повечето западноевропейски държави (плюс Япония, Австралия, Нова Зеландия, Норвегия, Швейцария и др.) за реакция в случай на криза с доставките на нефт. Позицията на ЕО по време на конференцията е свързана не само със споразумението за изграждането на обща система в случай на кризи с доставките, но също и за цялостното намаляване на зависимостта от вноса на нефт чрез предприемането на усилия за дългосрочно съхранение на енергия, увеличаване развитието на изследванията и проучването на нови технологии и програми в енергийната сфера.

Вторият проблем е за институционалния капацитет на ЕО и способността му да намери адекватен механизъм за реакция при кризисни ситуации в енергийната сфера. Ефектът от кризите през 70-те години на ХХ в. е, че те показват безсилието на ЕО в тази насока след като страните в Европа избират двустранните споразумения с арабските страни производителки на нефт, които от своя страна ги възнаграждават или наказват в съответствие с позицията им по арабско-израелския конфликт. Именно това се случва на срещата на върха на ЕО в Копенхаген през 1973 г., когато държавите-членки не постигат съгласие за обща позиция. Така например Великобритания и Франция подписват двустранни споразумения с някои от страните от ОПЕК, за да осигурят своите доставки на нефт, като в същото време първата интензифицира проучванията на нефт в Северно море, а втората започва да развива ядрената си енергетика. Холандия разширява проучванията на собствените залежи и открива повече природен газ, а Германия се насочва към ядрената енергетика. Самостоятелното спасяване на държавите-членки от кризата, както и създаването на МЕА, която да се занимава с международните аспекти на кризата, блокират по-широката роля на ЕО.¹⁵

Същевременно се очертава опит за решаване и на третия съпътстващ проблем – този за изработване на дългосрочна енергийна стратегия, която да прерасне в бъдеща обща политика. В резултат на кризата от 1973 г. Комисията се опитва да сближи националните интереси, но без особен успех, като вместо това разработва първия общностен документ, посветен на бъдещата външна енергийна политика на Общността.¹⁶ Документът носи заглавието „Към нова енергийна стратегия на Европейската общност“ и е публикуван през 1974 г. Той обаче има само пожелателен характер и очертава тогавашната зависимост на европейските икономики от вноса на нефт. В документа се признава, че енергийната независимост е непостижима цел, поради ограничения производствен капацитет на енергийни ресурси на ЕО. Ето защо са дефинирани конкретни цели по отношение подобряването на енергийната ефективност, които да доведат до намаляването на зависимостта от внос – така например за 1985 – 1995 г. се предвижда увеличава-

¹⁴ Ibid., p. 3

¹⁵ Surrey, John, *Energy Policy in the European Community: Conflict Between the Objectives of the Unified Single Market, Supply Security and a Clean Environment*. – *The Energy Journal*, 1992, vol. 13, issue 3, p. 207-234

¹⁶ European Commission, "Towards a New Energy Policy Strategy for the European Community. Communication and proposals from the Commission to the Council. [COM (74) 550 final]," 26 June 1974, http://aei.pitt.edu/5190/01/001648_1.pdf, last accessed 11.12.2010)

не с 20% на енергийната ефективност в държавите-членки (на практика е постигнато увеличение от едва 5.7%).¹⁷ Същевременно стратегията призовава и за увеличаване на сигурността на доставките и диверсификация чрез по-голямо разчитане на природния газ в производството на енергия. Ефектът от тези намерения може да се проследи в промяната на модела на потребление на енергийните ресурси – през 80-те години на ХХ в. европейските икономики се ориентират все повече към използването на природния газ и ядреното гориво, а от друга страна – правителствата засилват националните подходи в енергийните си политики.¹⁸ Важен институционален момент именно за разширяването на тези национални подходи е ролята на Съвета на министрите. През 70-те години, когато Комисията, а и всички държави-членки са заети повече с кавгите около бюджета на ЕО и частта от него, която трябва да бъде дадена като субсидии за земеделието, както и с приемането на новите държави-членки (Великобритания и Ирландия) всички очакват оттам да дойде импулсът за решаването на енергийните проблеми. Ролята на Съвета на министрите обаче остава ограничена и се изразява предимно в издаването на резолюции, които за разлика от директивите нямат задължителен характер. През 1975 г. например, Съветът на министрите издава такава резолюция, с която се опитва да ограничи използването на нефт и природен газ в производството на енергия. Резолюцията не постига очаквания ефект, тъй като държавите-членки не са законово обвързани с нейното прилагане.¹⁹

Проблемът за ефективната работа на европейските институции, тяхното взаимодействие и начин на взимане на решения е доста сложен и е обект също на множество изследвания.²⁰ Конкретно за енергийната политика, поне до договора от Маастрихт, може да се каже, че ЕО разчита на т. нар. вторично законодателство (т.е. на директивите, предложени от Комисията и одобрени от Съвета на министрите).²¹ В повечето случаи приемането на една директива е дълъг процес, по време на който държавите-членки формират лагери по интереси, преговарят и в крайна сметка стигат до компромис, който много често няма нищо общо с първоначалната идея за директива.

Поредичата кризисни моменти през 60-те и 70-те години така и не водят до пълно преосмисляне на концепцията за стратегическата зависимост в европейски контекст. Те именно тласкат Европа към зависимостта от близоизточния нефт, както и до зависимост от доставките на природен газ от СССР. Държавите-членки започват да идентифицират СССР и неговите републики като потенциален доставчик на енергоресурси, а Москва от своя страна осъзнава политическата сила на производствения си енергиен потенциал.

Следователно, бързо се налага мнението на експерти и политици, че очертаните от Комисията цели се преследват с променлив успех, тъй като Общността успява да намали вноса на нефт почти наполовина към 1985 г. Това обаче става за сметка на увели-

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Andrei, V. Belyi, *EU External Energy Policies: A Paradox of Integration*. In *Europe's Global Role: External Policies of the European Union*, ed. Jan Orbie (Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008), p. 205

¹⁹ Surrey, J. Op. cit. p. 223-226

²⁰ Тези въпроси са разгледани изключително обстойно в: Haghighi, Sanam, *Energy Security and the Division of Competencies between the European Community and its Member States – European Law Journal*, vol. 14, No 4, July 2008, p. 461-482; Доста по-различно мнение, свързано с разминаването на компетенциите между националните власти и органите на Общността изказват: B. de Witte and G. de Burca, *The Delimitation of Powers between the EU and its Member States – Accountability and Legitimacy in the European Union*. Ed. by A. Arnulf et al. (Oxford: OUP, 2002) p. 218

²¹ Първичното законодателство са договорите, но тъй като енергийната политика не е обособена като самостоятелен раздел, тя няма законодателна основа в тях.

чаващата се зависимост от вноса на природен газ, предимно от тогавашния СССР и на по-големия дял на ядрената енергетика. Нефтените кризи така и не засилват наднационалния елемент в провеждането на европейската политика и не водят до съзнанието, че европейската енергийна зависимост има по-дългосрочен стратегически контекст. Оттук, през 70-те и по-голямата част от 80-те години понятието европейска енергийна политика означава предимно енергийна сигурност – намаляване на вноса на нефт и управление на риска по отношение на нестабилните страни производителки.

Същевременно, през втората половина на 80-те години вътре в ЕО започват да процъфтяват интензивни процеси на преосмисляне на структурата и характера на икономическите връзки и потенциала за развитието им с оглед научно-технологичната революция и глобализацията се свят. Оригинален намерение на бащите на европейската интеграция, заложено в Римския договор е създаването на митнически съюз и постепенно оформянето на свободен и функциониращ без ограничения пазар. Концепцията за вътрешния пазар съвсем не е нова за ЕО, но тя получава нов импулс през 1985 г. време, когато в Европа преобладава силен песимизъм, а често цитираната „евросклероза“ е показателна метафора за ширещото се чувство за икономическа безперспективност. Тласъкът за промени идва и от нарастващата загриженост относно конкуренцията, идваща от Япония и САЩ, както и от конкуренцията между самите държави-членки.

Заглъхващите рефлексии на Студената война (получили силен тласък с опитите за реформиране на социалистическия свят посредством по-силни икономически връзки и взаимодействие със Западна Европа) също пораждаат взаимодействия, повлияли и на ЕО. Нежеланието на държавите-членки да отдадат част от националния си суверенитет в името на общата енергийна сигурност и безсилните вследствие на това европейски институции водят до предприемането на инициативи в области, сблъскващи се с по-малка съпротива и все пак с влияние върху енергийната политика. Времето от края на 80-те и началото на 90-те години на ХХ в. е период на цялостно преосмисляне на състоянието и политиките на ЕО. Законодателният и институционален застой, икономическата несигурност и липсата на координирана европейска политика в редица сфери води до първата основна ревизия на съществуващите договори. Това става чрез Единния европейски акт (ЕЕА), който влиза в сила през 1987 г. и създава основата за окончателното изграждане на вътрешния пазар, икономическия и валутен съюз, разширява правомощията на ЕП и Комисията, реформира процеса на взимане на решения и очертава възможността за политическо сътрудничество в областта на външната политика.

ЕЕА носи промени в процедурите на Общността и улеснява приемането на повече от 300 директиви, необходими за създаването на вътрешния пазар. Енергийната политика не е изрично включена в предложенията на Комисията за вътрешния пазар, но търпи влиянието на предприетите институционални и законодателни промени в ЕЕА.²² Въведено е гласуването с квалифицирано мнозинство в определени области, което заменя изискването за единодушие и по този начин се дава възможност за преодоляване на съпротивата на националните държави. Това, разбира се, не се отнася до енергийната политика, но внася динамика в процеса на наднационално взимане на решения в ЕО и в тази област. На практика се създават условия за постепенно прилагане на принципите на свободния пазар към протекционистките вътрешни енергийни пазари, а оттам към външната търговия с енергийни ресурси.

Енергийната сфера не намира място и в приетата през 1985 г. от ЕК Бяла книга, но в концепцията за вътрешния пазар се открояват основните предизвикателства в тази

²² Lasok, Dominik., *Law and Institutions of the European Union* (London: Butterworths, 1994), p. 20-21

област. Във вътрешния енергиен пазар трябва да съществува конкуренция и прозрачност; националните енергийни монополи трябва да бъдат разрушени, а националните енергийни политики да се приспособят към цените на отворените енергийни пазари. Задачата на Комисията в този смисъл е водеща, тъй като европейският енергиен пазар е възприеман като най-труден за промяна. Вероятно това е и главната причина, поради която енергетиката не е включена първоначално в концепцията за вътрешния пазар, за да бъде добавена едва през 1988 г.²³ Същевременно се признава, че вътрешният пазар няма да бъде завършен без по-свободния енергиен пазар, което ни дава основание да твърдим, че неотложната необходимост налага включването на енергетиката в процеса на изграждане на общия вътрешен пазар.

През 1988 г. ЕО публикува предложенията си за ВЕП, основа на който става приетия по-рано ЕЕА. Тези от тях, засягащи енергийната сфера, са в областта на конкуренцията, опазването на околната среда и сигурността на доставките. С мерките в областта на конкуренцията се цели премахването на бариерите пред вътрешната търговия с енергия и енергоресурси и въвеждането на правила за конкуренция в енергийната сфера. При една строга интерпретация, може да се каже, че тези правила могат да дадат свобода на краткосрочните пазарни механизми и посредством забраната на субсидирането и другите държавни форми на интервенция ще се премахне националния държавен апарат в енергийните политики на държавите-членки.

По същото време се търсят и нови подходи за опазването на околната среда. След дълги спорове, през 1988 г. е приета Директива за изгорелите газове, която цели намаляването на вредните емисии от въглероден двуокис и други вредни съединения от страна на големите индустриални предприятия и производителите на енергия.²⁴ Без да достигнат до единна позиция, страните от ЕО се включват в една широкообхватна международна дискусия, свързана с рисковете от глобалните климатични промени. Така се формира едно ново, самостоятелно направление в енергийната политика, свързано с устойчивото развитие, околната среда и алтернативните енергоизточници, което ще става все по-значимо през следващите 15-20 години.

След 1988 г. енергийната политика на ЕО се развива като интегрална част от изграждането и функционирането на вътрешния пазар, но също така и като външен за него елемент. При създаването на ВЕП през 1988 г. цялостната икономическа интеграция на Западна Европа вече е факт с приемането на ЕЕА като в неформален план тя вече засяга и енергийния сектор като цяло. Това е така, защото енергийната политика все повече включва транснационални проблеми като недостига на енергия, проблемите с околната среда и др. Заради това обхватът на енергийната политика на ЕО се разширява отвъд дерегулативните политики на ВЕП. В този процес на изграждане, определян като свързване на енергетиката с другите области, Комисията също играе ролята на формиращ фактор и последователно увеличава правомощията си като международен актьор в енергийната политика. Затова може да се направи изводът, че процесът на взимане на решения в енергийната сфера на европейско ниво се засилва в края на 80-те години.²⁵

Двойственият подход на ЕО – от една страна правилата за дерегулация на ВЕП, а от друга страна - на практика засилващата се роля на Общността, предполага и половинчатите успехи по посока на общата енергийна политика. Този двойствен подход проличава най-напред в решенията за достъпа на трети страни (вкл. и евентуалния по-ограничения достъп, наложен с директивата от 1990 г.), които предполагат, че Комисията трябва да наблюдава и формулира условията и тарифите за подобен достъп. Оттук именно

²³ The Internal Energy Market, Commission Working Document (COM88/238 Final), 1988

²⁴ Surrey, J., Op. cit.

²⁵ Matlary, J., Op. cit., p. 22

би дошла и по-централизираната власт в рамките на ЕО и в самата Комисия. Освен това Комисията контролира част от финансирането в развитието на енергийния сектор едновременно с част от по-слабо развитите сфери на икономиката на Общността. Това оказва влияние на новите компетенции, които следва да се включат в ДЕС като развитие на инфраструктурата или т.нар. транс-европейски мрежи. На трето място, Комисията засилва и прилагането на правилата за конкуренция след 1990 г. като започва да атакува не само монополните практики, но също и самото съществуване на подобни монополни компании в енергийния сектор. ЕК започва също така много по-силно да се намесва в националните схеми за субсидиране производството на въглища. И накрая - Комисията започва да се възприема от заинтересованите от енергетиката лобита като основната институция, която взема решенията в енергийната област на европейската сцена.

Множество външни за ЕО събития стават предпоставка за настъпилите промени – войната в Персийския залив след окупацията на Кувейт от Ирак (1990-1991 г.) води до предложенията за колективно членство на Общността в МЕА, обсъжда се и създаването на общ за страните членки механизъм на реакция в случай на кризи с доставките на нефт и интервенциите на Общността за стабилизиране цените му. Проблемите с доставките на енергоресурси в ОНД и Централна Европа след промените, настъпили с разпадането на СССР, допринасят за развитието на идеята за енергийната харта. Глобалният характер на проблемите с околната среда прави енергетиката все по-силен фактор в дневния ред на Общността и води до обща секторна политика едновременно в енергетиката и околната среда. Процесът е благоприятен и от процедурните промени, съдържащи се в ЕЕА. Всичко това може да обясни защо се стига до прогрес по отношение на общата енергийна политика и вътрешния енергиен пазар, който обаче остава относително бавен поради засегнатите интереси и опозиция в енергийния сектор.

През 1991 г. е подписана т. нар. Европейска енергийна харта (ЕЕХ). Тя създава режим за свободен пазар и търговия на енергия. Изхождайки от принципите на ВЕП, в Хартата е направен опит за интегрирането на околната среда (например с таксите за въглеродния двуокис и критериите за заемите и финансова помощ за енергийния сектор) в общата енергийна политика.²⁶

Следващият етап от цялостното ревитализиране на Европа става с подписването на Маастрихтския договор през 1992 г. Наред с всички други промени, той официализира компетенциите на външната политика на ЕС чрез създаването на институционалната структура на ОВВПС, но енергийната сигурност отново не е изрично включена в нея. В проектите на текстове за новия договор раздел за енергийната политика присъства само във варианта на Комисията, докато в тези на Люксембургското и Холандското председателства и на Съвета няма дори и споменаване. Основните причини за отпадането на този раздел отново се коренят в отказа на държавите-членки да се лишат от автономията си в енергийната сфера. Великобритания, Холандия и богатата на въглища Германия винаги са се противопоставяли на предоставянето на компетенции на Брюксел, докато страните, лишени от собствени енергийни ресурси като Италия, Испания, Белгия следват линия за осигуряване на общностна политика, която да им гарантира енергийната сигурност.²⁷ Освен това политиката на Великобритания по това време е част от стратегията ѝ за ограничаване обхвата на наднационалния характер на ЕС.

Друг фактор, който възпрепятства формирането на общата енергийна политика са изключително различните структури на националните енергийни системи, както и държавите, от които идва вносът на енергийните ресурси, на които разчитат техните иконо-

²⁶ Договорът за ЕЕХ влиза в сила на по-късен етап (през 1998 г.) и затова няма да бъде разгледан по-подробно тук.

²⁷ Egenhofer, Ch., Op. cit.

мики. Докато например Великобритания изцяло разчита на пазара и е заинтересована от развитието на сътрудничеството с Изтока, то Франция предпочита да се осланя на намесата на държавата в икономиката и е част от южноевропейските страни, традиционно ориентирани към енергийните ресурси на средиземноморските държави. Не на последно място държавите-членки имат различно отношение и законодателство за опазването на околната среда. Стандартите в Дания, Германия и Холандия са твърде високи и това предизвиква опасения в другите държави, че създаването на обща енергийна политика би довело до налагането на по-тежки стандарти за опазването на околната среда, а оттам – до понижаване на конкурентоспособността на техните икономики.

В резултат на този възел от разнообразни интереси нито една държава-членка не обявява общата европейска енергийна политика за национален приоритет и се съсредоточава върху преговорите по други теми.

* * *

В заключение, направеният дотук анализ на сложния път на ЕС по посока на общата енергийна политика показва, че тя е същностна и неделима част от цялостния процес на икономическа интеграция. Започнала в зората на Студената война като опит за осигуряване на суровинната и енергийна база за възстановяването на Западна Европа, енергийната политика е водеща в два от трите основополагащи за европейската интеграция договори – ЕОВС и ЕВПАТОМ, без да успее да се развие за близо половин век в обща енергийна политика. Възприемана като средство за осигуряване на мира и сигурността на Запада от комунистическата заплаха и същевременно като път за преодоляване на натрупани с векове противоречия в Централна и Западна Европа, енергийната политика следва своя собствена вътрешна логика в контекста на националните икономии и наднационалните интеграционни структури.

Държавите-членки имат доста разнопосочни интереси в областта на енергетиката – Франция, например, иска да развива своя ядрен сектор, Германия има големи резерви от въглища и се нуждае от подкрепа за нейната въгледобив, по-малките страни в ЕО имат собствени, понякога взаимоизключващи се интереси. Възприетите институционални решения често се оказват неадекватни – Върховното управление на ЕОВС например така и не успява да се превърна в истински наднационален управителен орган. Когато нефтът става доминиращ енергоресурс през 60-те години, зависимостта на западните икономии от вноса от Близкия изток налага спасяването „по единично“ и налага двустранните споразумения между износителите и вносителите, вместо да доведе до обща и единна политика за внос на нефт. Стартирането на вътрешния пазар на Общността през 1985 г. подтиква усилията и към развитието на вътрешния енергиен пазар, което става импулс за общата енергийна политика.

Тогава възниква именно и възможността Комисията да се захване с основното усилие за развитие на вътрешния енергиен пазар, а също така и на елементите на общата енергийна политика. Енергийните пазари се налага да бъдат прозрачни, инфраструктурата следва да се отвори за трети страни доставчици, а инвестициите и цените на енергията - да бъдат прозрачни и достъпни за обществеността.

Анализът на еволюцията на енергийната стратегия и политика на Обединена Европа дава сериозни поводи за размисъл за генезиса на идеята, за същността на принципите, върху които тя стъпва и за ограничеността на предприеманите мерки тогава, когато те не се вписват в по-широката институционална рамка и оформящия се политически консенсус за необходимостта от по-голяма взаимнообвързаност на държавите-членки в появилият се след Маастрихт Европейски съюз.

Идеология на ислямизма

г-н Алекс Алексиев

Публична лекция, изнесена в Дипломатическия институт към МВНР,
София, 11 февруари 2011 г.

Темата ми днес е идеологията на радикалния ислям, която за съжаление е една тема, която не е добре разбрана на Запад, поне според мен, а пък е изключително важна, тъй като радикалният ислям, по мое мнение, е враг на демокрацията, враг на традиционния ислям и както китайския философ на войната Сън Цу е казал: „За да спечелиш една война, първо трябва да знаеш, кой ти е противникът“. Аз бих казал, че поне на Запад, в Съединените Щати, ние не винаги сме сигурни кой е противникът. Президентът Буш например каза на американския народ, че ние се намираме след 11-ти септември 2001 г. в състояние на война с терора, или сме обявили война на терора. Президентът Обама неотдавна потвърди това и дори дефинира врага още по-тясно като каза, че ние се борим срещу Ал-Кайда. И терорът, и Ал-Кайда не са противникът, а са просто симптоми на радикалния ислям. Така че, ако се борим със симптомите на една болест, например с болките, причинени от рак, без да обърнеш внимание на истинската болест, няма да стигнеш далече. И така, да започнем с това - каква е тази идеология и дали наистина, както ислямистите претендират, тя е фактически част от религията на исляма или е нещо друго. По мое мнение тя е по-скоро една доктрина, една идеология, която има много повече общо с тоталитарните идеологии на XX век - нацизъм, комунизъм и прочие и заимства части от исляма, които и дават или мислят, че и дават легитимност в ислямския свят. Според мен тази идеология се състои от четири основни части, едната от които е заимствана от религията, това е Шериата, другите три части са заимствани от тоталитарните идеологии на XX век и аз накратко ще говоря за всички тези отделни части.

Шериата е, така да се каже знамето на радикалния ислям, по една много важна причина. Шериата е много-по радикален като доктрина отколкото Корана като такъв и това е което се харесва на ислямистите. Също така в много отношения, Шериата противоречи на Корана в основни положения, което не се разбира добре от обикновените наблюдатели на исляма и също разбира се не се декларира от ислямистите. Ще ви дам само два или три примера: Основно положение, застъпено в радикалния ислям, е идеята, че насилственият Джихад срещу неверниците е религиозна задача, задължение на всеки мюсюлманин. Друго основно положение в Шериата е, че да се борим за създаването на халифат или световното господство на исляма, е религиозно задължение на всеки

Александър Р. Алексиев е завършил „Политически науки“ в Софийския университет и защитава докторската си степен в Калифорнийския университет, Лос Анджелис (UCLA). От 1979-1990 той е старши анализатор и Проект Директор на Отдела за национална сигурност в Rand Corp. През 1992г. е главен съветник на министър-председателя на Република България. През 1993 г. Александър Р. Алексиев е гост-изследовател в института „Хувър“, Станфорд. От 1994г., той е международен бизнес консултант. От 2002 г. до 2008 г. е заместник-председател на научните изследвания в Центъра за политика на сигурността, Вашингтон. Научният му опит е фокусиран върху национализма, демографските процеси, етническите и религиозни конфликти, тероризма и икономическата реформа и прехода в пост-комунистическите страни. Той провежда изследване на тема „Национална Сигурност“ в института „Хъдсън“, с фокус върху радикалния ислям. Той е съдружник и изпълнителен продуцент на ABG Films Inc. Г-н Александър Алексиев е автор на много книги, научни монографии и статии на теми, свързани с националната сигурност на САЩ.

мюсюлманин. Трето, също така основно задължение е, че апостатството от исляма се наказва със смърт без съд. Нито едно от тези три основни положения не съществуват в Корана. В Корана нито веднъж не се споменава халифат или каквато и да било друга мюсюлманска държава. Шериата, като закон въобще не се споменава в Корана, има една единствена сура, в която се употребява думата „шариа“ в традиционното ѝ арабско значение, като „пътяка към извора“. Що се отнася до апостатството, в Корана се казва, че апостатите трябва да се наказват със сто тояги. Така, че това са три основни положения, които залягат в базата на радикалния ислям, които директно противоречат на Корана. Едно четвърто положение също много важно е така наречената теория на Такфир. Такфир е доктрината, която позволява на един мюсюлманин да обвини друг мюсюлманин в апостатство и фактически се равнява на смъртна присъда. Това нещо както казах в Корана не само, че не е позволено, а напротив се смята за знак на апостатство. В корана се казва, че един мюсюлманин, който обвинява друг мюсюлманин в апостатство сам става неверник.

Това са само няколко примера за това как Шериата фактически противоречи на Корана, а пък всички ние знаем, че един истински мюсюлманин би трябвало да смята всяка строфа, всяка сура от Корана като свещена. Защо Шериата е толкова важен за радикалните ислямисти? Между другото почти всички ислямисти твърдят, че Шериата е свещената дума на Пророка, което въобще не е вярно. Това е една доктрина създадена 150 до 200 години след Пророка Мохамед, която е създадена от хора, базирана до известна степен на Корана, но и на много други работи и тя е базирана само на тази част от Корана, която фактически проповядва насилие и нетолерантност.

Може би само за две минути тук трябва да спомена, това че Корана се състои от две части, както предполагам повечето от вас знаят. Първата част е тази, която е предадена на Пророка в неговия период в Мека, когато той е проповедник и фактически се мъчи да намери все повече и повече хора да го подкрепят. Втората част е тази, която е в Медина, когато той вече е не само проповедник, а държавен глава, духовен глава на новото мюсюлманско общество и те са много различни по характер. Първата част има много толерантни сури, има призови за ненасилие, говори се за това, че насилието няма място в религията, говори се за това, че 'хората на книгата,' с други думи евреи и християни, са наши братя, тъй като и те вярват в единния господ и общо взето е доста толерантна доктрина. Втората част в Медина е точно обратното, тя става много по-насилствена, демонстрира по-голяма нетолерантност и тази втора част на Корана се превръща фактически в базата на Шериата. Как става това? Става чрез така наречената доктрина на аброгация от латинската дума *abrogatio*, което значи „правене на нещо невалидно“ и това просто се обяснява от тези ислямисти и други, че една сура, един аят, който са от по-късен период хронологически и обяснява същото явление или същата идея, по-късната сура отменя или аброгира по-ранната сура. Така че фактически това значи, че една сура като например известната сура 9-5, която казва, „убивайте неверниците, където ги намерите!“ отменя близо 140 толерантни сури, които казват, че ние трябва да толерираме и да сме едва ли не приятели с евреи и християни. Това разбира се също противоречи на основната идея на Корана, че всяка дума от Корана е свещена и не може да се променя. Но това е, което фактически се заимства от радикалния ислям и затова радикалния ислям е не само противник неверниците, а и против основната част от мюсюлманството, която е умерена, като например суфистките братства, които са базата на толерантния ислям. Ако четете вестниците в Пакистан в момента ще видите, че едва ли не всяка седмица има атентати, има самоубийства, в почти 99% от случаите жертвите са други мюсюлма-

ни. Това са умерените, синкретични мюсюлмани в Пакистан които се наричат „барелви“, шиитите, които между другото много от радикалните ислямисти не признават въобще за мюсюлмани и ако знаете какво е отношението например на радикалните „деобанди“ секти в Пакистан, те искат да обявят шиитите за апостати на държавно ниво. Други които постоянно се убиват там са суфистите, така наречените „ахмади“, сектата на ахмадите, исмаили и прочие. Важно е да се разбере, че нерадикалните мюсюлмани са не по-малко жертва на радикалния ислям отколкото неверниците – евреи, християни, индуси и прочие. Може ако има въпроси да говорим по-късно за Шериата, тя е една много интересна тема, малко екзотична, разбира се за тези които не са имали възможност да прочетат самия Шериат.

Нека да минем към тези части от радикалния ислям, които са заимствани, според мен от тоталитарните доктрини на XX век. Тук трябва да кажа че това е нещо съвсем ново. Тази радикална ислямистка теория или идеология не съществуваше до средата на XX век, тя е съвсем модерна доктрина. Тя беше създадена от най-големите философи на ислямизма, идеолозите на ислямизма, най-вече двама души: Абул Ала Маудуди от Пакистан и Сайид Кутуб, който наистина е така да се каже светецът, патрон на ислямистите на Мюсюлманското братство. Голяма част от тази доктрина, за която си говорим в момента е създадена и фактически се проповядва от Мюсюлманското братство в Египет. Така че от гледна точка на съвременните събития много важно е да се види дали това Мюсюлманско братство, което в момента съществува в Египет продължава да разделя тези идеологически позиции. Те са три позиции: Сайид Кутуб в частност, както и Маудуди, ги описват в доста голям детайл.

Първата е доктрината на външния враг. Тази доктрина много прилича на нацистката теория за арийската, чиста раса и нейните врагове навън, които са болшевиците, англо-американците, описаните като полчовеци (*untermenschen*), славяни и др. и също на комунистическата теория за световната буржоазия и империализма като врагове на пролетариата. Маудуди е първия, който говори за това и той взима един добре известен термин от ислямското учене, който се нарича джахилия. Джахилия е този период в арабската история преди Мохамед, който те смятат за период на невежество и безбожие или варварство и в Корана доста добре се описва това. Маудуди и след него Сайид Кутуб, който заимства много от идеите на Маудуди казват, че целия Запад по специално е в период на джахилия, с други думи, всичко което в момента е модерно на Запад, самия Запад, неговото общество, неговото духовенство и прочие са Джахилия – невежество и безбожие. По този начин те демонизират западното общество като цяло. Същото между другото се отнася и за индусите, но фокуса и на Маудуди и на Сайид Кутуб е Запада. Сайид Кутуб, в своята прочута книга „показатели по пътя“ или „километрични камъни“, на английски е „Milestones“, казва, че не само Запада, е в състояние на джахилия, но той е смъртен враг на исляма, че ислямът никога не може да съществува мирно, додето съществува тази западна джахилия и между исляма и тази джахилия не може да има примирие, само война ще реши кой ще спечели. За да съществува ислямът, той трябва да победи тази джахилия не само чрез военни средства, но също чрез покръстване и вътрешна субверсия, но основното тук е, че не може да има никакво примирие между двете системи и това е в базата на идеологията на радикалния ислям до ден-днешен.

Втората част заимствана по мое мнение от модерните тоталитарни идеологии е идеята за вътрешния враг. Идеята, че в исляма, истинския ислям, според тях има един много сериозен вътрешен враг и това е вътрешната джахилия. Този вътрешен враг между другото много наподобява на така наречения вътрешен враг в тоталитарните док-

трини като нацизма, където да кажем евреите са този вътрешен враг, който трябва да се унищожи за да може нацизмът да преуспее. Или буржоазията, класовият враг при комунизма, който трябва да се унищожи. Тази джахилия, вътрешна джахилия са всички тези мюсюлмани, които не вярват на това, което ислямистите вярват и Саид Кутуб го дефинира по следния начин: „всяко мюсюлманско общество, мюсюлманска държава, която не е провъзгласила Шериата, като единствения закон на тази държава е в състояние на джахилия”. Ако си ти в състояние на джахилия, ти де факто си апостат и всеки мюсюлманин има право да те убие. Когато през 1971 г., Садат беше убит от един член на братството, той беше обявен за фараон, върха на джахилията, върха на невежеството и на безбожието е фараона. Така че тук е много важно да се разбере, че това е една направо революционна доктрина, защото както казах в Корана специфично се говори за това, че никой мюсюлманин няма право да обвинява друг мюсюлманин, в това че не е истински мюсюлманин. Това е само работа на господ-бог, когато този мюсюлманин отиде при него. Това е много голяма иновация и е база на цялата тази теория на Такфир и идеята, че на една мюсюлманска държава например може да се обяви война отвътре поради това, че тя не е истинска мюсюлманска държава, ако не е провъзгласила Шериата, като единствения задължителен закон на държавата. Това между другото, ако четете теоретичните обяснения на мюсюлманското братство в Египет през годините преди и след Саид Кутуб, който беше малтретиран, изтезаван и евентуално обесен в затвора през 1966 г., но много от тези, които след това бяха изгонени от Египет и намериха подслон в Саудитска Арабия, много от тези идеолози, умни хора, които пишеха по тези въпроси застъпват на проблема за вътрешната джахилия като основна разлика между истинското мюсюлманско общество и тези неверни мюсюлмани.

Между другото при шиитите, при Хомейни този момент също съществува и както вие знаете идеята, че Шериата е единственият закон на една държава, е съвсем нова, тя през цялата ислямска история фактически не е съществувала де факто защото Шериата е абсолютно непрактичен и неадекватен, като една съдебна система, като един закон. Затова още от самото начало, като се започне от Умаядската империя, абасидите, след това отоманите, моголите в Индия, Шериата от време на време е бил употребяван като фамилно право, но почти винаги е имало паралелна съдебна система, която е де факто светска. Например в тези ранни империи това са така наречените съдилища „мазалим” те са съдилища, където всеки може да отиде и да се оплаче от да кажем местният вельможа или местния ръководител и съответно има право да докаже, че той е по някакъв начин малтретиран или репресиран. Други подобни съдилища, като например така наречените полицейски съдилища, наречени Шурта, също са съществували от самото начало. В Отоманската империя още от самото начало, още от XIV век се създава една система, която е де факто светско законодателство наречена Канун османли, която в много от своите положения противоречи директно на Шериата и Шериата фактически почти през цялото време е подчинен на Канун османли. Това го казвам само да напомня, че Шериата никога не е играл ролята на абсолютна съдебна система и закон защото тя е просто неадекватна за нуждите на едно общество, дори по отоманско време и преди това. Чак в съвсем модерно време XX век, като се започне от Саудитска Арабия, Шериата става единственият закон в страната. Въпреки, че дори и там много положения на Шериата, които са просто несъвместими с модерния живот се отхвърлят без да се говори за това. Например робството е напълно легитимно в Шериата. Саудитска Арабия фактически отмени със закон робството в 1963 г., но почти не се говори за това защото според ислямистите никой няма право да отмени дори една буква от Шериата, защото тя

е свещената дума, свещеният закон на Аллах. Така че има такива противоречия, които са много интересни, тъй като не могат да се обяснят с теориите на ислямизма. След Саудитска Арабия трябваше да се дочака идването на власт на Хомейни 1979 г. и след това да кажем Судан, Пакистан 1977 г., когато ген. Зия Ул Хак започна да налага някои, не всички части от Шериата, по-късно например в последните 10-15 години в северните щати на Нигерия Шериата е обявен за закон в някои отношения, части от Малайзия също, но общо взето като действащ закон Шериата фактически не е играл особено значение до съвсем ново време.

Четвъртата част от идеологията на ислямизма, която е директно взета на заем от комунизма, в този случай от теорията за революционния авангард на Ленин. Ленин както знаете пише подробно за това че пролетариата е най-прогресивната част от човечеството, която трябва евентуално да вземе властта и да построи комунизма. В същото време обаче Ленин смята, че пролетариата има фалшиво съзнание – той не знае колко е прогресивен и какъв потенциал има. За да се справи с тази дилема, Ленин предлага да се създаде един революционен авангард на пролетариата, което е комунистическата партия, която да посочи пътя на пролетариата да изиграе историческата си роля. Между другото Мусолини също има интересни размисли по този въпрос, както и Хитлер, който смята, че немците въпреки, че са арийци не съзнават точно какъв потенциал имат и затова е необходима една партия - неговата партия разбира си, да им обясни, каква е тяхната роля в историята. В ислямизма Саид Кутуб е този, който взема тази теория и я прави на една от най-важните теории на ислямизма и неговата книга "Milestones" или „километрични камъни“ е написана специално за това. Той казва, че тази книга е за революционния авангард на мюсюлманите, за да им покаже пътя, по който трябва да се върви за постигане на историческата им цел. Той също както Ленин казва, че разбира се исляма е единствената религия, единствената философия, която е вярна и справедлива особено защото според него и според Шериата ислямът не е само религия, а е перфектната симбиоза между религия и държава – *din wa dawla*, на арабски - този перфектен съюз между държава и религия.

Това, разбира се, значи, че религията като такава е само част от исляма, другата част е халифата, държавата. Не може да се постигне тържеството на исляма ако той не господства в света и като държава. Саид Кутуб фактически е първият който развива тази теория, която след него се доразвива от други идеолози, философи на ислямизма, най-важният, от които в момента е Юсуф Ал-Карадауи от Катар, който има цяла книга написана за това. Това което е интересно да се разбере в цялата идеология на ислямизма, е че тя не е само както много хора, например президента Буш както споменах, мислят, че това е само въпрос на тероризъм – въобще не е така, идеята е да се осигури господството на правилния ислям в света с всякакви мерки и различни мероприятия, от които тероризма е само една част. Например в теорията на Карадауи за революционния авангард на ислямизма има осем категории за това което трябва да се направи за да може този авангард да поведе мюсюлманството към халифата. Тероризмът е само една от тези осем категории и не най-важната. Много по важни са например дауа (*dawa*) – мисионерство за да се прекръстват възможно повече немюсюлмани в мюсюлманството. В Шериата се казва, че неверниците имат само три опции – едната е да се покръстят, да станат конвертити, да станат мюсюлмани; втората е да плащат данък като подчинени субекти на мюсюлманската държава, това в Отоманската империя се казва „*jizie*“, по арабски се казва „*jizua*“ и третото е, ако не решат да вземат една от първите две опции, те просто трябва да се убият.

Революционният авангард говори за това как трябва да се използват временни съюзи с части от невярното общество, кои са те и прочие, нямам време тук да ги дискутирам може би, ако някой има въпроси може да се поговори за тях, но общо взето това са основните доктрини в радикалния ислям и доколкото той в момента се управлява да кажем от Мюсюлманското братство в Египет, други радикални организации е много важен въпрос за нас от гледна точка, на това, което става в арабския свят, в Афганистан, в Пакистан и прочие. Ако погледнете Мюсюлманското братство в момента, дори днес има статии в американския печат, и то от високопоставени лица, които казват че мюсюлманското братство не е вече това, което е били, те вече не пропагандират насилие, те са готови да работят с демократични правила и т.н, но, ако погледнете например техния уебсайт ще видите, че тяхното мото продължава да бъде, тук цитирам по памет: „Джихад е нашият път, мъченическа смърт за Аллах е нашата съкровена мечта“, това не се е променило.

Напоследък имаше едно много интересно интервю в американското списание „Световна политика“, където един американец беше интервюиран, Халед Хамза, един от младите ръководители, смятани за модерни, умерени ръководители на Мюсюлманското братство, месеци преди сегашните безредици. В него той казва ние сме за избори, ние сме за едно демократично общество, но когато е запитан това означава ли, че вие сте готови да признаете правото на Израел да съществува, той казва не, въобще не означава това, ние защитаваме позицията на Хамас. А позицията на Хамас е съвсем проста – физическото унищожаване на евреите, няма други опции. И, когато беше запитан, това значи ли, че вие ще дадете правото на жените да бъдат ръководители, той казва „не, жена не може да бъде президент“. Така че, интересно е да се разбере точно накъде върви тази идеология и, както казах, това е много по-важно, отколкото нашата фиксация върху тероризма. Тероризмът е само част от доктрината на радикалния ислям, която като цяло е много по-опасна според мен. Благодаря за вниманието.

Международните отношения в информационната ера

проф. д-р Динко Динков

Историята доказва, че необятното съчетание между обстоятелства и преднамерена, съзнателна човешка дейност поражда явления, за чието разбиране опитът не е достатъчен. Светът се променя. Променят се неговите елементи, променя се неговата структура. Появяват се нови човешки общности, зараждат се нови отношения между цялото разнообразие от обществени образувания.

Това, което е на политическата карта, едва ли дава дори приблизителна представа за действителността. Днес държавните граници представляват много условни разграничения. По същество те вече не са и единствените разграничения между обществени образувания. От дълго време структуриращата роля на национално-държавната идея в световното развитие е лишена от монополно положение. Претворяването на национално-държавната идея при различни конкретно исторически условия създаде не еднакво жизнеспособни национално-държавни единици. На последващи етапи много от тях се оказаха неспособни да организират ефективно производство на материални блага за задоволяване на нарастващите човешки потребности. Разделението на труда на международна основа очерта различни сравнителни предимства и стимулира специализацията и търговията, но тези процеси все по-категорично доказваха, че национално-държавните граници са голяма пречка за ефективно използване на природните и човешките ресурси. Не всички държави можеха да бъдат самодостатъчни за организиране на ефективен възпроизводствен процес. Национално-държавното деление на света влезе в конфликт с обективните тенденции към организиране производството на блага на мащабна основа, за което прокараните граници се оказаха тесни.

С особена сила тези противоречия се проявиха на европейския континент – люлката на национално-държавната идея, където се претворява класическият ѝ вариант. След индустриалния преврат в Европа започва да се долавя забавяне темповете на развитие в някои държави, изостряне на противоречията в тях и се разразяват междудържавни конфликти. В основаната на принципа „Нищо да не се променя!“ в Метерниховата система на международни отношения се разразява криза. В „концерта на Великите сили“, прокламиран на Виенския конгрес 1815 г., се проявява дисхармония. Кримската, Френско-Пруската и много други войни трасират пътя към световен пожар, който се разгаря през 1914 г. Първата световна война е красноречиво доказателство за дълбоката криза на национално-държавната идея като организираща обществения живот и структурираща международните отношения. Опитът за спасяването ѝ с конструирането на Версайската

Динко Динков е професор в катедра „Международни отношения“ в Университета за национално и световно стопанство (2004-2007 г. е неин ръководител), доктор по икономика. Член е на Специализирания научен съвет по международни отношения към ВАК, член е на Националния консултативен съвет на Дипломатическия институт към Министерството на външните работи. Председател е на Българската асоциация за изследване на Европейските общности (БЕКСА). Бил е съветник в Министерския съвет (1991-1998 г.), негов представител в Групата на старшите правителствени съветници към Икономическата комисия за Европа на ООН (1993-1998 г.), член на Акредитационния съвет на НАОА (2004-2008 г.).

система се провали. Човечеството преживя още по-разрушителен и унищожителен катаклизъм.

В архитектурата на новата международна система след Втората световна война беше направена важна стъпка към развенчаване на „свещената“ национално-държавна идея. Основни елементи на Ялтенската система станаха две системи, основани на различни и взаимно отричащи се модела на общественото развитие. Тази нова структура принижаваше ролята на държавите. Някои се нагърбиха с особени отговорности по поддържането на мира и сигурността в света и с тяхната – закрепена в Устава на ООН, важна роля беше изграден Съветът за сигурност, с компетенции да предприема мерки, в т. ч. и прилагане на сила, за опазване на мира и сигурността.

По своеобразен начин беше извършено посегателство върху основен атрибут на национално-държавната идея, какъвто е суверенитетът. След Втората световна война беше обоснована необходимостта и възможността за изграждане на наднационални структури. След официализирането на идеите на Жан Моне в Декларацията на Роберт Шуман от 9 май 1950 г. узрява идеята за практическо „сливане на интереси, необходимо за образуване на една икономическа общност, а така също ще бъде заложен катализатор за създаване на една по-широка и по-дълбока общност между страни, от дълго време противопоставяни помежду си от кървави разделения“¹. Вече 60 години тази идея остава не добре разбрана, но по същество тя е с огромен „еретичен“ и революционен заряд. С нея беше извършено най-сериозното посегателство срещу „свещената“ национално-държавна идея. Практическото прилагане на идеите на Жан Моне оформи един принципно нов модел на общественото развитие, синтезиран в Европейските общности и в техния продължител – Европейският съюз. Той се утвърждава като качествено нов субект на международни отношения, синтезиращ в себе си национално-държавното и наднационалното начала в управлението на процесите в обществения живот.

В идентификацията и обособяването на носители на международни отношения роля играят и новите средства и начини на общуване, свързани с нови носители на информация. За тях традиционните граници между човешки общности не могат да бъдат препятствие. Съвременните възможности за пренасяне на глас и образи в пространството по новому вплитат хората в интензивни взаимодействия. Тяхното групиране не е на база национална и държавна принадлежност. Вече общуването не се детерминира само от политическо разделение на общности със свои самостоятелни териториални, политико-властови, стопански и културни системи. Зараждат се нови поводи за сближаване и общуване и то с пренебрежение на териториално-географски и политико-икономически определености.

Особено в глобализацията се свят се снишиха границите на пространствата за задоволяване на потребностите и за реализиране интересите и целите на хората. Те преследват тези цели извън контекста на традиционни териториално-политически обособени общности. Не само организирането за по-ефективно използване на ресурсите и за производство на блага, за по-резултатно взаимодействие със себеподобни е фактор в структурирането на света. При по-висока степен на задоволеност на насъщни човешки потребности и при по-лесно преодоляване на разстоянията се появяват нови фактори във формирането на човешки общности. При почти или напълно безпрепятственото движение на хора, на идеи, на информация, на стоки, на пари, на практика се получават неконвенционални, невероятни съчетания на групиращи фактори, оформящи нетради-

1 Цит. по: Фонтен, П. Една нова идея за Европа. Декларацията Шуман – 1950-1990. ЦЕИ, София, 1990 г., с. 30.

ционни обособени активни човешки единици².

Същевременно трябва да бъде отбелязано, че глобализацията постигна в голяма степен икономическа конвергенция, но не и ценностна, културно-цивилизационна и научно-мисловна. Невъзможността за пълно взаимно отваряне на утвърдени културно-исторически общности до голяма степен е обусловено от инерцията, от ролята на религиите в историческата идентификация и изобщо от дълговременно утвърждавани ценности. Каноничното отношение (неприемане и недопускане) към другото, към другите ценности, поддържа в перцепциите структуриране на света от обособени културни, религиозни, политически, етнически, стопански, технико-информационни и възникнали на други основи обособености. Този начин на възприемане на света очевидно се разминава с реалностите.

Отношенията между хората се развиват по повод на нови и нови явления. Като се започне от глобалните климатични промени, премине се през разколебаване на дълго утвърждавали се структурни единици като семейство, род, етнос, държава, нация и се стигне до революционни технически и технологични решения, променящи отношенията по повод на средствата за производство на блага, всички те променят света. Раждат се нови поводи за по-интензивно взаимодействие, което пък ражда принципно нови общности, структуриращи един постмодерен свят, който, от своя страна, трудно може да бъде осмислен, а и едва ли е възможно с парадигмите, теориите и категориите на досегашните постижения на знанието. Ако те бяха пригодни за друго историческо време, то за сегашното са потребни нови подходи, нови средства, ново знание.

Продължава negliжиране на излизащите на историческата сцена нови фактори, в които трудно може да се открие прилика с традиционните човешки общности, приемани като изключителни участници (субекти) на международно общуване. Задълбочаващата се интернационализация на обществения живот и особено на етапа на глобализация след „студената война“ отприщи нови възможности за реструктуриране и реорганизиране на международната система. Появяват се нови структурни елементи, които по своята същност са принципно различни от конвенционалните. Те не са играчи от държавен тип, но с транснационални възможности и функции и реално участват в придаването на новите характеристики на съвременния свят. „Глобализацията даде мощ на легиони транснационални недържавни актьори като корпорации, неправителствени организации, религиозни групи“³ и много други – непредсказуеми за дълго утвърждавалите се и все още господстващи доктрини, фактори с реални способности да въздействат върху процесите в света. Днес се наблюдава наслагване на претенции от разнородни образувания за легитимност, за упражняване на влияние и власт в обществения процес.

Освен държавите и междудържавните общност (съюзи, международни междуправителствени организации) се появили и квазидържавни (държавоподобни) образувания (бивши федерални единици, своеобразни протекторати, отцепнически райони), които си остават в плен на национално-държавната идея. Но нейната криза се прояви и в зараждането на наднационални общности като Европейския съюз, който по същество е качествено нов елемент в международната система.

В някои общества се засили ролята на религиозния фактор и особен ефект произвеждат преднамерените усилия за организиране на обществения живот по каноните на

2 Монбриал, Тиери дьо, Действието и системата на света, „Проф. Марин Дринов“, С., 2009. В тази книга авторитетният френски изследовател на международните отношения под „активни единици“ разбира елементарни съставни части в организираната човешка дейност. (с. 29).

3 Khanna, P. How's That New World Order Working Out, Foreign Policy, December 2010, p. 5.

исляма. Появиха се религиозно обосновани субекти (Иран, самообявили се халифати, Ал Кайда и др). Нараства ролята на транснационални структури като корпорации, природозащитни, правозащитни и с други презгранични дейности организации, фондации и подобни влиятелни формирования.

Социалните отношения се развиват на много по-широка основа, отколкото лимитираше абсолютизирането на държавното деление. В съвременния свят съдържанието на обществените отношения се придава от взаимодействието между разнородни фактори. Наблюдава се преход от международна система от независими национални държави към взаимозависим свят на разнородни идентичности, но изправен и пред глобални предизвикателства. Много въпроси, които традиционно се разглеждаха като вътрешни работи (икономика, финанси, правосъдие, образование, здравеопазване и др.), получиха международни измерения. Новите информационни технологии и развиващите се на тяхна основа социални мрежи обезсмислиха държавния контрол и цензурата върху информацията. Те се утвърждават като платформи за изразяване на настроенията и нагласите на големи обществени групи, разпръснати по различни части на света, но обединени от идеи, каузи и заплахи. Блогосферата⁴ се развива като мощен фактор в развитието на политическото съзнание. В идентификацията и обособяването на носители на международни отношения роля играят и новите средства и начини на общуване, свързани с нови носители на информация. За тях традиционните граници между човешки общности не могат да бъдат препятствие. Съвременните възможности за пренасяне на глас и образи в пространството по новому вплитат хората в интензивни взаимодействия. Тяхното групиране не е на база национална и държавна принадлежност. Вече общуването не се детерминира само от политическо разделение на общности със свои самостоятелни териториални, политико-властови, стопански и културни системи. Зараждат се нови поводи за сближаване и общуване и то с пренебрежение на териториално-географски и политико-икономически определености.

Както пише Юрген Хабермас „дистанциите в пространството и времето вече не се „преодоляват“, а изчезват безследно“⁵. Това е крайно футуристично виждане, но то улавя зараждането на важни нови характеристики на съвременните реалности. Струва ми се, че по-точно би било да кажем: вече разстоянията в пространството и времето не само се преодоляват. Информационните технологии ги обезсмислят във висока степен и пространствената обособеност и отдалеченост практически започна да изчезва като предпоставка за международните отношения. Те вече представляват нов етап на синтез на взаимодействия и преодоляването на граници между териториално-пространствени и политически идентичности не е основната им характеристика.

Засилването на интернационализацията на обществения живот освободи отделните общности от необходимостта – да бъдат жизнеспособни, непременно да организират създаването на материални блага. Те могат да ги добият чрез организирането на други доходоносни дейности (финансови услуги и спекулации, търговия с наркотици и оръжие, трафик на хора, изнудване, терор и др. п.). Така става възможна появата и съществуването на различни от държавата формирования. Те са колективни индивидуалности, невписващи се в изискванията на парадигмата за националната държава като ефективна форма за организация на обществото за създаване на блага и справедливото им разпределение, за гарантиране на сигурност, за удовлетворяване на духовни потребности

4 С това понятие обозначаваме съвкупността от блокове и начина на въздействие чрез тях върху общественото съзнание.

5 Хабермас, Ю., Постнационалната констелация, КХ, София, 2004 г., с. 68.

и въобще политическа организация, осигуряваща жизнеспособност и просъществуване във времето и пространството.

Освен нациите и националните държави като колективни идентичности се оформят и нови дееспособни социални, икономически, културно-етнически, политически и др. колективни идентичности. В повечето случаи за тях е невъзможно да бъдат самостоятелни, т.е. да съществуват и функционират затворени в себе си. Те се нуждаят от връзки с други себеподобни и от друг вид структурни единици. В типологията на участниците в общуването трябва да бъдат отразени и тези нови играчи. Във взаимодействието си с традиционните и себеподобните те обуславят взаимодействия с нови характеристики.

Върху новите информационни технологии израснаха супермощни фактори в обществения живот и в международните отношения като глобалната мрежа Internet, социалните мрежи Facebook, Twitter и други подобни. Те са мощни средства за организиране на процеси в широкомащабни мрежи. В съвременната кибервселена се разполагат нови сили и интереси, за които държавност, суверенитет, нападение, отбрана, съдържане, морал, международно право не са основните фактори, детерминиращи поведението им.⁶

Респектиращо е съществуването на несвързани с определена територия и с познати властови механизми фактори като терористични организации, тайни общества и др. Обърканият от сериозното разместване на пластове свят отрежда нарастваща роля на влиятелни носители на възгледи за по-нататъшното развитие на света и вече е осезателно присъствието на т. нар. тинк-танкове. Ролята на новите елити се проявява силно на форуми като този в Давос.

Всички тези нови фактори сериозно разколебават дълго утвърждаваното разбиране, че основна структурираща роля в света играе национално-държавната идея и че основни носители (субекти) на международни отношения са националните държави и техните всевъзможни модификации. Съперничейки на държавите в своето утвърждаване, често търсейки и традиционните функции на държавата за своето легитимиране, те внасят нови елементи и структурни промени в отношенията между различните субекти. Човешката цивилизация изпада в особено състояние, когато старите форми на обществена организация стават своеобразни окови за промени, обусловени от бурното развитие на производителните сили и комуникациите – с особена роля на нови знания.

В същото време стереотипите, свързани със старите организационни структури на обществото, доминират в съзнанието и се долавя дефицит на идеи за преодоляване на това положение. Реалностите налагат нови императиви за излизане отвъд парадигмите на конвенционалните теории за постигане на адекватно осмисляне на процесите в съвременния свят. Конвенционалното мислене се оказва пречка за посрещане на предизвикателствата, свързани с появата на нови идентичности в световната система. Те трудно се вписват в нашите интелектуални стереотипи и свързаните с тях институционални и организационни рамки. При тези нови обстоятелства отделните участници в международното общуване се затрудняват да се ориентират и да формулират ясни цели пред себе си. В това се коренят и много от разочарованията от външнополитическите усилия. Като обобщение на всичко идва намаляващата възможност да се регулират и управляват процесите в международната политика, което засилва усещането за несигурност в съвременния свят. Въпреки многото заклинания за мир, реална е заплахата при натрупаните арсенали за унищожение и разрушение човечеството да се подложи на най-абсурдното унижение – да се самоунищожи.

6 Вж. размишления по тези въпроси в Nye Jr, Joseph S., Cyberspace Wars, The New York Times, February 27, 2011.

Това развитие на процесите в света изправя българската държава и нейната външна политика пред сериозни предизвикателства. България не е фактор, който може да определя насоките в развитието на международната система. Налага се тя своевременно да долавя новите тенденции и да се впише в тях по начин, който да ѝ осигурява възможно по-благоприятни условия за постигане на детерминирани от националните интереси и възможностите за тяхното осъществяване цели. От тази потребност произтичат специфични задачи за изграждане на капацитет за своевременно осмисляне на променящите се реалности.

В наше време социалните системи се детерминират във висока степен от технологичните системи. Сега в рамките на един човешки живот нееднократно се сменят технологиите, свързани с начина на съществуване. Променят се средствата и технологиите за производство, за общуване, променя се начинът на възстановяване на човешките способности, променят се приборите и технологиите в кухнята, променят се средствата и технологиите за поддържане на историческата памет, променят се начините за развитие на човешкото познание. В новото информационно общество се променя логиката на социалното поведение на хората. По новому се съотнасят биологичните и социалните ритми на развитие.

Социалните мрежи като нови играчи на световната сцена

Изграждащите се на базата на компютърната техника и информационните технологии кибернетични системи пораждат нови елементи в структурата на обществото. Оформят се принципно нови общности от хора, които се утвърждават като динамично променящи се „активни единици“ в постмодерния свят и в голяма степен те придават новите му характеристики. Впечатляващо бързо общественият живот се вплита в т. нар. социални мрежи. Те се превръщат в мощен фактор в развитието на процесите в света. Чрез улесняване свързването и общуването между хора от различни части на света, с различно положение в йерархията на традиционните социални конструкции, социалните мрежи им позволяват по новому да организират отстояването на своите интереси.

Новите фактори в постмодерния свят не са свързани с определена политическа, стопанска, правна система, с територия, със задължения по международни договори, въобще с атрибутите на класическите носители на международни отношения

Хората вече не са само граждани на определена държава или на наднационална общност като Европейския съюз, не са граждани на света, а по-скоро са „граждани“, членове на многобройни мрежи, които структурират нарастващото разнообразие на идентичности. Както беше отбелязано по-горе, днес около половината от населението на света е вплетено в мрежи от виртуални общности чрез съвременни технически средства и информационни технологии. Създава се нова, не само земна, а космическа инфраструктура осигуряваща свързаност на хората в едно киберпространство. Телекомуникационните технологии промениха обществото във всичките му измерения – екзистенциални, политически, социални, икономически, културни, организационни, управленски. На базата на нови технически средства и технологии се зараждат нови общности от хора с различно обществено положение в традиционните социални единици. Създават се нови общностни интереси между хора с различен цвят на кожата, между богати и бедни, между млади и стари, между високо и ниско образовани хора по целия свят. Без някога да са се срещали, а вероятно и никога това няма да се случи, те комуникират помежду си чрез натискане на клавиш или бутон без да се съобразяват с пространствена отдалеченост, обществен ред, правила и власт. Създават се нови електронни племена, свързани

съсловия, чиято дейност не е затворена в някакъв географски ареал. Няма съмнение, че „първичният мотив за нарастваща свързаност по протежение на историята е индивидуалният стремеж към ресурси, възможности, влияние и – най-важното – по-добър начин на живот”⁷. В този смисъл сегашните явления не са нещо принципно ново от гледна точка на човешката същност, но те внасят принципно нови неща в организацията на човешките общности. По своеобразен начин членовете им са се добрали до нова степен на свобода. Техните идеали, интереси и цели не винаги се вметват в стереотипите за класова, национална, расова, религиозна принадлежност. Действията им „не винаги са съвместими с добре разбираеми съображения за национална сигурност”⁸, морални и етични норми. Новите виртуални общности и мрежи издигат властта на гражданите и ограничават възможностите на традиционните официални власти, било то в демократични или тоталитарни държави. Това само по себе си променя естеството на държавата и на другите исторически утвърдени форми на организиране на обществения живот. Създадоха се предпоставки за формиране на „моментални тълпи”, които са способни за кратко време да променят и мобилизират общественото мнение, да разтърсват непопулярни правителства, да фокусират вниманието на обществеността в света върху определени проблеми. Чрез приобщаването си към виртуални структури гражданите получават нова сила за добро или зло. Съчетанието между новите информационни технологии и нарастващия стремеж към свобода променя технологията на властта и политическия процес, променя се характерът на връзките между различните социални общности. Новите технически средства и технологии елиминират дълго възприеманите като незаобиколими препятствия за общуване политическа воля на властващите, границите (с присъщия им паспортен, митнически, фито-санитарен контрол), цензурата. Обособеността на организирани общности и границите между тях обуславяха международните отношения. Сега много от взаимодействията между субекти, свързани с определени държави и други структурни единици, само условно могат да се наричат международни.

Основаните на модерните възможности за свързаност общности взаимодействат с традиционните социални образувания и това води до замъгляване и размиване на границите между реалния и виртуалния светове и се получава преплитане между съществуващо и измислено. При тези нови обстоятелства се променят условията за организиране на обществения живот.

Стотици милиони хора от целия свят в рамките на един исторически миг се групираха и изградиха наричаните социални мрежи като Facebook, Twitter, MySpace, You Tube и подобни. От началото на 2009 г. до юли 2010 г. ползвателите на Facebook са нараснали от 150 на 500 милиона души.⁹ На земния свят е изградена третата в демографско измерение сила. В известен смисъл може да се приеме, че целта на създателя ѝ Марк Цукерберг да създаде най-предпочитаната социална общност в света е постигната. Към средата на 2010 г. с MySpace са свързани около 300 милиона души, с Twitter около 125 милиона души.¹⁰ Те придават част от характеристиките на постмодерния свят и са присъщи на новата реалност структурни елементи.

Социалните мрежи не заместват класическата форма на обществена организация – държавата, но в много отношения я допълват. Виртуалните общности дават възможност на хората да общуват помежду си и да се организират на базата общи интереси

7 Barnet, T. P. M., The New Rules: Redefining Identity in the Age of Connectivity. World Politics Review, 07 June, 2010.

8 Шмид, Е., Дигиталният пробив, Либерален преглед, 01 Април, 2011, <http://www.librev.com/index.php?>

9 The Economist, Jul 22nd 2010.

10 Ibid.

и да преследват общи цели, т.е. подобно на държавната организация да си осигурят по-добър живот. Свързаните по този начин хора си остават под властта, нормите и правилата, наложени в техните държави, но разширяват възможностите да контролират своята съдба. Нещо повече – виртуалните, несвързаните с територия, граници и други атрибути на класическите човешки общности, структурни единици си взаимодействат с държавите със самочувствието на фактори с не по-нисък ранг. На практика социалните мрежи оказват мощно въздействие върху политическите процеси, върху икономиката и върху културата.

Очертава се жестока борба между тези, които искат да се свързват свободно, и другите, които гледат на тази свобода като заплаха за тях и за устоите на реда. Някои страни решиха да излязат на гребена на вълната на информационните технологии и без да се съпротивляват да извлекат изгоди. Оформи се една група на хипер-свързани държави като Финландия, Естония, Швеция, Израел. Със своите мощни технологични и иновационни сектори, при стабилни икономики и спокойна политическа атмосфера, с целенасочена инвестиционна политика, тези страни умело се възползват от новите измерения на общуването. Финландия, която се изправи пред много трудности след разпадането на Съветския съюз, намери интелигентно решение, като създаде Nokia и държи голям дял от пазара на технически средства за мобилни комуникации. Естония стана модел за изграждане на електронно правителство.

На другия полюс се оказаха страни, които се опитват да не допускат своите граждани до свързващите технологии. Властите в Мианмар, Куба, Беларус полагат усилия да ограничават навлизането на нови средства за комуникация и използването на новите информационни технологии. Но и в тези страни те проникват чрез политическата върхушка. На практика чрез нелегален пазар населението започва да се докосва до изкушенията на новите форми на общуване.

Вече се забелязва как някои държави, които със своите икономически и технологични възможности изиграха особена роля в развитието на новите средства за комуникация и разполагат с материални и властови ресурси, целенасочено полагат усилия за установяване на контрол върху въздействието на новите явления. Макар по различному, но държавните машини и на САЩ, и на Китай, и на Русия, и на Великобритания, и на Франция, и на Иран, и на Израел и на Тайланд, и на Мароко, и на Саудитска Арабия (подбрани като представителни за различни подходи) полагат усилия да държат под контрол свързаните съсловия. Самите нови технологии дават нови възможности за властите да държат под контрол процесите в своите страни, а и в по-широки граници. Споменатите държави, но и всички други, внимателно обмислят последиците от свободния достъп на гражданите до свързващите технологии. Ролята, която се отрежда на социалните мрежи като Facebook, Twitter, YouTube, при надигналата се протестна вълна в арабския свят потвърждава опасенията, особено на недемократичните режими. Като че ли Китай задава един особен модел за поставяне под контрол възможностите на свързващите технологии. В една или друга степен начинът, по който в Китай се контролира Internet, се копира масово по света. Китай постигна компромис с Google, в който властите си осигуриха контрол върху съдържанието на информацията, до която могат да се добират гражданите. Не безуспешно китайските власти използват революцията в информационните технологии за утвърждаване и популяризиране на своята ценностна система, за формиране на позитивно отношение към успехите на държавата с еднопартийна система, за парирание на натиска по въпроса за човешките права и др.

Широкото навлизане на информационните технологии в обществения живот много

впечатляващо променя диктаторските режими. Internet, мобилните телефони, социалните мрежи дават възможност събитията навсякъде по света да стават пред очите на целия свят. Диктаторските режими, които са ликвидирали жестоко всяка съпротива, вече се налага да използват по-изтънчени начини за задържане на власт. Отчитайки, че протестите в Кайро се наблюдават от много хора по света, режимът на Мубарак не посмя да използва груба сила срещу бунтовниците и прецени, че трябва да се откаже от властта. Дори Муамар Кадафи се опита да се представи като жертва на външни сили и направи опит да организира по идеите на противника на ненасилието Махатма Ганди „мирен поход“ към град Бенгази, за да се справи със своите противници.

За по-слабо развитите и с ограничени ресурси страни установяването на подобен контрол е непосилно. Бързото навлизане на свързващите технологии в тях неизбежно застрашава статуквото. От една страна, се открива възможност за изграждане на гражданско общество, но от друга, може да се използва и от недобронамерени международни субекти. Слабите им правителства едва ли ще могат да владеят ситуацията. Тези тенденции вещаят нарастване на броя на слабите или провалили се държави, които се превръщат в сериозни заплахи за международната сигурност.

Не трябва да се подценява възможността за използване за опасни цели и манипулативно на възможностите за освободено общуване. Става дума за възможността да се използват мощни средства срещу политически противници, срещу съперничаещи държави, срещу икономически и финансови конкуренти, за преследване на болни амбиции. Новите възможности за свързаност съдържат в себе си нови рискове и заплахи за сигурността на отделни елементи и за света като цяло.

Важен компонент в сегашните баланси на силите са средствата на кибернетиката. В сблъсъците между интереси в постмодерния свят киберсилата става много важен фактор. Тя дава предимства и шансове не само на държавно организирани общности, но и на индивиди и групи, както и на виртуални общности за асиметрични кибератаки. Киберсигурността е относително нов аспект на сигурността, но случаите с кибервъздействия върху важни системи в Естония през 2007, в Грузия през 2008, върху иранската ядрена програма през 2009 г. налагат ново отношение към киберзаплахите. Киберсилата трябва да се разглежда през призмата на нейната роля в постмодерния свят. Без съмнение тя променя измеренията на кардиналния въпрос на международните отношения – този за мира и войната.

Новите властелини

В общественото развитие важна роля винаги са играли влиятелни носители на възгледи за света. За съвременния исторически етап много автори приемат, че около 50 милиона души, т.е. по-малко от 1 % от населението на земята, формират т. нар. Давоска култура (по името на ежегодните срещи на световния елит в швейцарския курорт Давос). Те „контролират фактически всички международни институции, много от правителствата в света и преобладаващата част от световната икономика и военните способности“¹¹. Това е новият елит, чиято власт се основава на авторитет, създаден с демонстрация на оригинални виждания за решаване проблемите на съвременния свят и убедително предлагани модели. Като пример може да се посочи групата политици, учени, финансисти и бизнесмени, които подготвиха провокиращ размишления доклад преди срещата на ръководителите на 20-те държави с най-големи икономики в края на 2009 г. Те предложиха идеи за нов договор за координиран отговор на разразилата се финансово-иконо-

11 Betts, R. K., Conflict or Cooperation? Foreign Affairs, November/December, Review Essay.

мическа криза¹². По света функционират много подобни форуми, които упражняват мощно влияние върху приемащите съдбоносни решения. Техните решения засягат всички. Без да са избрани на политически постове, те имат силата да променят света.

Сред този елит особено място заема т. нар. нетокрация. С този нов термин се означава власт в мрежите. Става дума за ключови позиции в изграждането и поддържането на мрежите, функциониращи на основата на компютърна техника и съвременни комуникационни технологии. С революционните решения, които са дали, тези хора са създали огромни богатства и в значителна степен задават насоките в развитието на света. Както сп. „Економист“ ги определи като фактори, които „с достатъчно мозък, пари и влияние въздействат на живота на голям брой други хора“¹³. Те са станали влиятелни и богати, като са създали умни неща, изобретили са полезни вещи или са намерили оригинални нови пътища да приложат чужди изобретения. Самите те са много мощни, но и създават нови сили, които са важни елементи в структурата на постмодерния свят.

През септември 2010 г. най-богатите хора Бил Гейтс и Уорън Бъфет, заедно с 50 най-богати китайци обсъждат въпроса как богатшите, които не могат да изхарчат състоянието за себе си, биха могли да го харчат в полза на другите¹⁴. Марк Цукерберг, създавал заедно с Дъстин Москович Facebook, когато е само на 26 години през 2010 г., прави дарение от 100 милиона щатски долара на училища в Ню Арк, воден от същата идея¹⁵.

Принадлежността към нетокрацията към групата на избраните не може да се постигне срещу заплащане. Тя се добива на базата на знания, разполагане с изключителна информация или иновативни решения. В информационното общество място сред нетокрацията като елит не осигуряват нито аристократични титли (както е било при феодализма) или по наследство, нито богатството (както е при капитализма)¹⁶, а способността да се генерират идеи и притежанието на изключителна информация. Място в новия елит, и в частност в нетокрацията, има само за тези, които са способни да създават и усвояват нови социално значими знания и да ги реализират във вид на някаква власт, която е различна или алтернативна на номиналната власт на старомодните елити. Мястото в йерархията на новия елит се определя от степента на значението на разполагаемите знания и изключителност на идеите.

Сложни са отношенията между нетокрацията и официалните власти. Вече самочувствието на нетокрацията е нараснало до такава степен, че тя може да тръгне на открити конфликти дори и с най-силни правителства. Типичен пример за това е случаят с Wikileaks, при който един представител на нетокрацията в лицето на Джулиан Асандж, но несъмнено с много мощен тил, не без участието на държавни служители, специални служби на САЩ и други неясни субекти, бяха публикувани огромни масиви от шифрограми. Това стана без санкция на официалните власти и сериозно злепоставящи американската държавна машина.

С развитие на информационното общество при нарастване ролята на виртуалните общества и основаните на информационните технологии мрежи логично ще бъде нарастването на властта на нетокрацията. Тази власт не се ограничава в пределите на отделни държавни. Самата тя не може да бъде локализирана и не признава държавни

12 For a Global New Deal, Vision Paper to be Discussed in the Geneva Group, Geneva, 22 November 2009, Global Progressive Forum, Brussels, 2009.

13 The Economist, Feb, 8th, 2011.

14 They Work for Us. In Democracies the Elites Serve the Masses, A Special Report on Global Leaders, The Economist, Jan. 20th 2011.

15 Ibid.

16 <http://www.kpe.ru/biblioteka/analiticheskie-raboty/>

граница, суверенитет, официални власти. Тя се води от специфични свои интереси и променя характера на взаимодействията между социалните общности. Променя същността и характеристиките и на този вид обществени отношения, които по силата на инерцията продължаваме да наричаме международни.

Разширяването на властта на гражданите в информационното общество носи и добро, и зло. Свързващите технологии се използват и от деструктивни структури. Ал Кайда и други терористични формирования, афганистанските талибани, чеченските сепаратисти, наркокартелите, пиратите, мафиотските организации, диктаторските режими активно използват глобалната мрежа Internet, социалните мрежи, мобилните телефони (не само като средство за връзка, а и за задействане на адски машини, за мащабни военни операции, за рекрутиране на членове и привърженици, за поддържане на някакъв ред и дисциплина, и кой знае за какво още?). Наред с благата, информационните технологии носят и кошмари за човечеството.

Живеем в ново историческо време. В обозримо бъдеще съдържанието на взаимодействията в обществения живот ще се придава от променящата се роля на традиционните човешки общности като държави, системи от държави, но и от по-осезателното присъствие на нови идентичности от наддържавен и недържавен тип, на нови центрове на влияние, от нови съперничества и нови форми на заплаха. В постмодерния свят съжителстват и взаимодействат помежду си социални общности от различен род и ранг. При тези обстоятелства се очертава нов структурен проблем – доколко е възможно общуване между традиционни и нови идентичности, какви форми могат да придобият? Очевидно голямо изпитание ще бъде намирането на общата основа или на общия знаменател на отношенията в комплексния свят.

С основание изследователят от института Брукингс Брюс Джонс заключава, че сега трябва да се заловим със създаването на нови средства, които да ни ориентират в новите реалности.¹⁷ На базата на новата парадигма трябва да развиваме теоретичното мислене, което да служи за ориентир в усложняващия се свят. Трябва да се търси политическото продължение на установените истини за да се осигури перспектива пред човечеството.

17 Jones, B., New Tools for New Times, World Politics Review, 11 January 2011, p. 6.

Европейският съюз, Китай и Централна Азия – към нов път на коприната през 21-ви век?

Таня Михайлова

*Слово, изнесено пред 9-ия Европейско-китайски форум „Новият хуманизъм в глобализиращия се свят“, състоял се на 27-28 юни, 2011 г. в ЮНЕСКО, Париж**

ДАМИ И ГОСПОДА,

За мен е голяма чест, че ми бе дадена възможност да говоря днес тук пред вас. Бих искала да благодаря на организаторите от Китайско-европейското международно бизнес училище в Шанхай, както и на ЮНЕСКО за това, че ме поканиха да споделя с вас някои мисли, свързани с темата на днешната сесия. Бих искала също да изразя най-дълбоката си благодарност към проф. Давид Госе, директор на Китайско-европейската академия, който е една изключителна личност и който в продължение на вече много години допринася изключително за сближаването на Европа и Китай.

В този форум аз участвам като представител на една млада, но вече добре утвърдена институция – Дипломатическият институт към Министъра на външните работи на Република България.

За мен също е удоволствие да видя сред нас почетния член на Международния консултативен съвет на Института – проф. Лиу Дзи.

Бих искала да започна своето изказване, цитирайки една метафора на известния френски философ от български произход – Цветан Тодоров, който я е заел от своя страна от философа Мишел дьо Монтен - метафората за несъвършената градина, или le jardin imparfait. Според тази метафора един човек, като свободно същество, е винаги незавършен и несъвършен и отглежда в своята градина или плодове, или плевели. Човек може да бъде колкото добър, толкова и зъл. Използването на тази свобода, свързвайки се с останалите – в обществото, в приятелството, в любовта – ни позволява да изберем доброто. Пътят към свободата представлява усилие, което е наситено с много рискове и опасности. Смесът на новия хуманизъм е да вярваме в нашите способности да постигаме свободата си, заедно със свободата на останалите – чрез диалог и взаимно разбиране.

Европа представлява цивилизационно понятие, което е синоним на хилядолетния опит на народите от Европа. Европейският съюз представлява политическа конструкция, но той също е общ сбор от съвременните усилия на европейските нации. Като такъв, той

Таня Михайлова - и.д. директор на Дипломатическия институт към МВНР

не изпада в конфликт с историческата традиция на нашия континент, а по-скоро гради върху нея и води тази традиция към бъдещето. В Дипломатическия институт ние споделяме разбирането на Цветан Тодоров, че „цивилизация“ означава да приемеш другите като равни на себе си, заедно с всичките им различия. Преди България да стане член на Европейския съюз, ние също трябваше да извървим дълъг път, преди този цивилизационен избор да се превърне в реалност.

Това разбиране за диалог между отделните страни, региони, а даже и цивилизации, даде възможност скромният опит на Дипломатическия институт да се разшири съвсем скоро след неговото създаване чрез обучаването на чуждестранни дипломати и чрез първите колебливи стъпки за организиране и участие в международни форуми.

И така, през 2006 г. София стана домакин на 5-ия Европейско-китайски форум. Това бе вдъхновяващо събитие за всички участници и продължава да бъде причината, поради която нашият институт продължава да участва във всички годишни форуми, които днес действат като една твърдо установена платформа за диалог, който спомага за по-доброто и по-дълбокото разбирателство. По това време България бе на прага на европейското си членство и днес, четири години след нашето присъединяване към семейството на държавите-членки на Европейския съюз, можем да кажем, че нашите взаимоотношения с Китай са по-интензивни от всякога и че са основани на разумен прагматизъм.

1. Пътят

По време на 5-ия Европейско-китайски форум, който се състоя в София, един от ораторите (проф. Ги-Оливиер Фор) бе избрал да говори за ключови метафори, които описват сътрудничеството между Европа и Азия – пътят и феникxът, квадратът и кръгът. Днес в своето слово аз също бих желала да се възползвам от една от тези метафори – пътят. В хилядолетната си история самото понятие „път на коприната“ е носило като значение много и различни нюанси. В началото това понятие е било с чисто географска конотация, като е означавало път или курс, който трябва да бъде следван, между отделни страни и континенти. По-късно това значение се разширява, като придобива търговска и икономическа конотация. Това, което искам да подчертая, е, че семантично разширеното понятие, което означава „път на коприната“, включва един допълнителен, цивилизационен пласт, който идва като допълнение към географския и търговски компонент. Това ни дава възможност да проследим естественото развитие на това понятие, без и за миг да изгубим от поглед „път на коприната“ като път за взаимно признаване, взаимодействие и влияние. В действителност основното значение и целта на този път не са достигането до някаква крайна дестинация, като продължим да пътуваме, тъй като самият път, както и нашата ангажираност към самото пътуване, дават на Европа и Азия възможност да се опознаят по-добре и да повлияят взаимно на своите култури.

2. Европа и Китай

Китай и Европа са люлки на две великолепни цивилизации, чието начало може да се търси в най-древните летописи. И Европа, и Китай са навлезли в нов етап от своето развитие: Европа – като задълбочава интеграцията на държавите-членки на ЕС и разширява в същото време самия съюз; а Китай – като изгражда своето модерно общество. Тези процеси на преход и трансформация създават историческа възможност за създаване на нова, обща основа за споделяне на ценности и задълбочаване на вече съществуващото

сътрудничество. На двата ъгъла на континента Евразия е даден уникалният шанс да задълбочат взаимното си разбирателство и смислените си взаимоотношения в рамките на съвременния многополярен свят.

Бих искала също да засегна някои от основните предубеждения, които помрачават нашето пътуване по „пътя на коприната“:

В Европа те са следните:

1. Останките от колониалния начин на мислене, според който на Европа се гледаше като на континент с определена мисия да цивилизова света, което естествено включва известна липса на цивилизационна изисканост или такава, каквато Европа смяташе за подходяща във всяко едно отношение в други части на света. Наистина колониализмът приключи преди много години, но промяната в начина на мислене изисква много по-дълго време.

2. Според друго предубеждение Китай е комунистическа страна, но с отрицателна конотация. Това е отживелица от времето на Студената война, когато светът бе разделен от Желязната завеса и една солидна бариера разделяше Китай от Запада. И въпреки, че вече сме оставили Студената война далеч зад гърба си, все още има хора, които с начина си на мислене издигат нови бариери по „пътя на коприната“, които ние сме твърдо решени да изградим отново. Собственото ни късогледство и предрасъдъци не ни дават възможност да видим Китай такъв, какъвто е днес, без никакви етикети.

От страна на Китай опасенията са аналогични:

1. Сред тях на първо място е страхът, че модернизацията, която носи на Китай голяма степен на европеизация, може да подкопае уникалността на китайската цивилизация.

2. Едно друго мисловно изкривяване е също вкоренено в колониалния начин на мислене – страхът, че Европа и Европейският съюз имат намерение открито и публично да наложат на света собствените си стандарти.

Тези страхове и препятствия по „пътя на коприната“ не биха могли да бъдат преодолени само и единствено с реторика, а изискват посветени на каузата интелектуални усилия. Това естествено е предпоставка, която наистина вече съществува – поне сред интелектуалните елити и от двете страни. Но онова, което е необходимо в момента, са конкретни преки човешки, културни и бизнес контакти. Преди всичко ние се нуждаем от приятелство и доверие, които никога не могат да бъдат само безлични мисловни абстракции.

Мога спокойно да заявя, че България има стратегическото предимство да бъде връзка между ЕС и Китай. Моята страна никога не е имала презокеански колонии. И точно по тази причина предубежденията, за които говорих преди малко, са далеч от националния ни начин на мислене. Преди време ние също бяхме част от комунистическия блок, но след това се присъединихме към семейството на западните демокрации. И може би точно по тази причина ни е по-лесно да намерим общ език на разбирателство както с Китай, така и със страните от Централна Азия.

3. Централна Азия

Централна Азия е регион с бързо нарастващо икономическо значение, който през последните години постигна значителен напредък и който има огромен потенциал за бъдещото си развитие. Ние сме особено щастливи, че страните от региона приемат ценностите на демокрацията и проявяват интерес към ЕС, а съюзът от своя страна полага

съгласувани усилия, за да отговори на тези очаквания чрез успешно прилагане на новото Партньорство, основано на Стратегията на ЕС за Централна Азия. Тази стратегия укрепва взаимоотношенията във всички области на сътрудничеството, включително и чрез засилване на политическия диалог между ЕС и Централна Азия чрез редовни срещи между външните министри на ЕС и Централна Азия, чрез задълбочаване на диалога на тема човешки права, както и чрез разширяване на сътрудничество в областта на образованието, върховенството на закона, енергетиката и транспорта, околната среда и водите, общите заплахи и предизвикателства (включително управлението на границите и борбата с трафика на наркотици), търговията и икономическите взаимоотношения. Това сътрудничество се радва на подкрепата на значителна помощ от страна на ЕС.

Европейският съюз остава верен поддръжник на страните от Централна Азия, които наскоро успяха да преодолеят труден период в своята история и остават фактор на стабилност, който дава възможност за преодоляване на конфликтите. Българският ангажимент за възстановяването на Афганистан накара страната ни да поеме по нов път, като я превърна във фактор за икономическото развитие на региона и ние сме благодарни за конструктивната роля на Централна Азия и за нейната подкрепа за развитието на Афганистан.

Българската подкрепа в Централна Азия има и човешки аспект, който се изразява в поетия от страната ни ангажимент да обучава студенти от тези държави, а Дипломатическият институт също е обучавал професионални дипломати от този регион – една тенденция, която много бихме искали да продължи и се разшири.

4. България в този контекст

Съдбата на нашата страна е да бъде разположена на кръстопът. През цялата история през територията на България са преминавали множество нации и цивилизации, като всяка от тях е оставила следи. В резултат на това България се е развила като пример за мирното съвместно съществуване на различни общности, като място, на което си дава среща и остава различно културно наследство. В това отношение ние смятаме, че България играе ролята на мост между различни култури, което е от огромно значение за ползотворния диалог в европейско-китайски формат.

Началото на 21-ви век бележи нов етап в развитието на дългогодишните приятелски отношения между България и Китай, след като двете страни установиха помежду си дипломатически отношения на 3 октомври, 1949 г. И въпреки превратностите на времето, Китай се превърна в един от най-важните за България икономически партньори в Азия. През последните години, освен поддържането на много активен диалог на политическо равнище, двете страни вече също инвестират взаимно една в друга. Например, двете най-големи китайски компании в областта на телекомуникациите – ZTE и Huawei – вече работят от няколко години в страната. До 2011 г. в България ще отвори врати и завод за производство на леки коли в резултат на съвместен проект между „Грейт Уол“, най-големият китайски производител на автомобили, и българска фирма. Тези автомобили ще бъдат предназначени предимно за европейския пазар.

Стабилността на България и на страните от Черноморския регион е от изключително значение за бъдещето на нашия регион. Това е транзитна зона от стратегическо значение:

1) за доставяне на енергия за Европа, най-вече пред вид на ресурсите в региона на

Каспийско море и Казахстан;

2) за въпросите, свързани със сигурността в Близкия изток; и

3) за новата бъдеща роля на Китай в Азия.

Бих искала да завърша с това, че миналата година Дипломатическият институт посрещна като гост в София Кон Сянлин – потомък на Конфуций от 75-то поколение, който говори за идеите на Конфуций и развитието на Китай. Поради тази причина позволете ми да завърша с цитат от Конфуций, според който: „Този, който не успява да постига напредък всеки ден, изостава с всеки изминал ден”. Затова силно се надявам и вярвам, че 9-ият Европейско-китайски форум ще остане място, което дава възможност на всички нас – както от Европа, така и от Китай – да продължаваме да постигаме напредък в нашето пътуване по „пътя на коприната”, като се радваме на приятен и ползотворен обмен, на по-дълбоко разбиране и по-силно приятелство.

Благодаря за вниманието. Хие-хие.

*** Европейско-китайският форум – вдъхновяващо пътуване от Барселона до Париж през Тянджин**

Китайско-европейската академия към Китайско-европейското международно бизнес училище в Шанхай, бе тази, която излезе през 2002 г. с инициативата за организиране на Европейско-китайски форум. Веднъж годишно китайски и европейски лидери се събират по повод на този форум в различни европейски градове, за да подобрят взаимното разбирателство и да обсъдят въпроси от общ интерес. Европейско-китайският форум е най-старото събитие по рода си, което ще продължава да надгражда над вече натрупания опит и размишления, както и над широката мрежа, простираща се от Европа до Китай.

През 2002 г., няколко месеца след присъединяването на Китай към Световната търговска организация, в Испания се състоя официално откриване на форума. Година по-късно, в сътрудничество с ирландското Министерство на външните работи и Бизнес училището „Майкъл С്മърфит“ към Университетския колеж, форумът се премести в столицата на Ирландия, Дъблин. Третото издание на форума се състоя в Швеция, благодарение на силната подкрепа на окръг Стокхолм и на шведското правителство. През 2005 г. форумът бе организиран съвместно с „Каза Азия“ в Барселона.

Петото издание се състоя в София, България. Форумът през 2006 г., който се проведе под егидата на българския министър-председател, получи силната подкрепа на българското правителство и бе организиран съвместно с Дипломатическия институт към Министъра на външните работи. За пръв път, и най-вече поради уникалното местоположение на България на Черно море, бяха изследвани всички измерения на „Новия път на коприната“ в духа на сътрудничеството с Евразия.

През 2007 г. 6-ият Европейско-китайски форум се проведе в Лисабон под патронажа на г-н Анибал Каваку Силва, президент на Република Португалия. По време на португалското председателство на Европейския съюз, един месец след 17-ия Конгрес на Китайската комунистическа партия и две седмици преди 10-тата среща на най-високо равнище между Европейския съюз и Китай, шестият Европейско-китайски форум осигури платформа за стимулиращи и полезни дебати.

След Олимпийските игри в Пекин през 2008 г., 7-ият Европейско-китайски форум се събира в Киев, столицата на Украйна. В рамките на двудневното събитие, озаглавено „Пътят на коприната през 21-ви век“, 300 политици, представители на академичната общност и икономисти от Европа и Азия обсъждаха взаимоотношенията между Европа и Китай. Седмият Европейско-китайски форум се радваше на подкрепата на г-н Виктор Ющенко, президент на Украйна по време на събитието.

През 2009 г., по повод на 60-тата годишнина от създаването на Китайската народна република, 8-ият Европейско-китайски форум бе организиран в Тянджин – една от най-важните метрополиси в североизточна Азия и град, който през първата половина на 20-ти век играе важна роля за модернизирването на Китай и чиито жители в този момент наброяват 11 милиона души.

Едва девет годишен, Европейско-китайският форум набира мощ. Според думите на министър Цяо Циджен (1998-2005 г.), бивш директор на Информационната служба на Държавния съвет на Китайската народна република: „Европейско-китайският форум осигурява платформа за обмен и дискусии, спомага за взаимното разбирателство и допринася значително за стратегическите взаимоотношения между Китай и Европа във всички области. Европейско-китайският форум става все по-влиятелен“. Г-н Лоран Фабиус, бивш министър-председател на Република Франция (1984-1986 г.), бивш председател на френското Народно събрание (1988-1992 г. и 1997-2000 г.) и приятел на Европейско-китайския форум направи следния коментар: „Ние, европейците и китайците, трябва да използваме всяка възможност, за да изглаждаме потенциалните си търкания и да намаляваме пропастта между възхода на търговските ни взаимоотношения и слабостите в нашия интелектуален обмен. В това отношение Европейско-китайският форум играе изключително важна роля. И неговото влияние продължава да нараства.“

Давид Госе
директор на Китайско-европейската академия и основател на форума

Роля и позициониране на Сърбия в процеса на евроинтеграция на Западните Балкани

Ружа Стоянова¹

Увод

Терминът „Западни Балкани“ се появява и налага в политическия речник след разпадането на бившата Социалистическа федеративна република Югославия (СФРЮ), като включва бившите югославски републики (без Словения), бившата югославска област Косово, плюс Албания. Понятието до голяма степен възниква, за да се отдели нестабилната част на полуострова от стабилната.

Формираният в региона климат на взаимно политическо недоверие и етническа и верска неприязън, възникнали в резултат на историческите събития и конкретно на войните на територията на СФРЮ, налага необходимостта от специфичен подход към него за политическата му и икономическа стабилизация и за подготовката му за интеграция в структурите на НАТО и ЕС.

Специална грижа за ЕС представлява Р Сърбия поради нейния икономически и политически потенциал (население, територия, сръбски малцинства в съседните ѝ страни) и влиянието, което оказва на процесите в новите държави, свързани с държавотворство, стабилизация и суверенитет, както и на хода на евроинтеграция на Западните Балкани като цяло.

2. Р Сърбия в процеса на разпад на бившата СФРЮ (1992 – 1999г.)

Ключова роля в развоя на събитията в процеса на разпад на бившата СФРЮ изиграва Р Сърбия и конкретно Слободан Милошевич, който освен бивш сръбски и югославски президент, олицетворява и великосръбския национализъм. Крайната цел на Милошевич при последователното отделяне на Словения, Хърватия и Босна и Херцеговина (БиХ) е запазване на възможно най-големи територии за Сърбия и сръбския народ, поддържайки идеята за „Велика Сърбия“.

Фактическият разпад на СФРЮ започва в момента, когато **Словения** провъзгласява независимостта си (25 юни 1991 г.). Слободан Милошевич не предявява териториални или етнически претенции към Словения, така че, на фона на цялостния разпад на СФРЮ, може да се каже, че Словения успява да се отдели по най-бързия и безболезнен начин².

Скоро след това започва войната между хървати и сърби в **Хърватия**, причините за която са претенциите на Милошевич към почти половината територия на Хърватия, която е населена със сръбско население. В резултат на консолидацията на сърбите в Хърватия възниква Република Сръбска Крайна³. Същата тази република е въоръжена

1 Участник в Десетия Основен дипломатически курс, организиран от Дипломатическия институт.

2 Проведени са десетдневни военни действия, след което между двете страни е сключено примирие.

3 Република Сръбска Крайна е непризната от международната общност страна.

от Милошевич. Войната между сърби и хървати (1991-1995 г.) избухва след обявената от Хърватия независимост, което, според сръбската страна, оставя без конституционни права сърбите в Хърватия, т.е. без правото да бъдат със статут на народ.

Войната в **Босна и Херцеговина** (6 април 1992 — 14 септември 1995) е най-кръвата война в процеса на разпад на СФРЮ. В нейния ход военни действия се водят от въоръжените формирования на трите народа – сърби, хървати и бошняци. В началото воюват сърби (Войска на Република Сръбска) срещу хървати и бошняци (Народна отбрана на Западна Босна). Във втората фаза войната се води между сръбски и хърватски формирования от една страна и бошняци от друга. В третия етап силите на бошняци и хървати отново са обединени срещу сърби. В рамките на тази война са извършени жестоки военни престъпления от трите страни, едно от които е сръбското клане на бошняци в Сребреница. Международният съд в Хага го класифицира като геноцид и осъди Р Сърбия, че не е попречила на извършването му.

През 1991 г. **Република Македония** се отделя по мирен път от Р Сърбия. Според мнението на редица анализатори Милошевич не интервенира в Р Македония и изтегля войските си поради опасения от възникването на евентуални конфликти със съседни държави.

През 2006 г., въпреки съпротивата на Белград до последния момент, след проведен референдум, **Черна гора** обявява независимост и се отделя от Р Сърбия.

С едностранното обявяване на независимост през 2008 г., **Косово**⁴ **представява седмата република, възникнала в следствие на разпада на СФРЮ, като това поставя край на този процес.**

Поради променения етнически състав като резултат от войните, Войводина⁵ остава в територията на Р Сърбия, като тя отново получава отнетата ѝ през 1989 г. автономия. Във Войводина живеят около 600 хиляди унгарци и над 20 други малцинства. Областта се счита за „житницата на Р Сърбия”.

3. Р Сърбия след разпада на СФРЮ и проблемите ѝ с новите държави

Въпреки че Белград признава независимостта на всички републики (с изключение на Косово), двустранните отношения между нововъзникналите държави и Р Сърбия продължават да бъдат отбегнати. Редица двустранни проблеми все още не са решени, което може да се превърне в сериозна предпоставка за забавяне на присъединяването на страните от региона в ЕС. Откритите въпроси са свързани предимно с наследството на бивша Югославия, демаркацията на границите, малцинствените права, завръщането на бежанците и прогонените лица по време на войните по родните им места, както и общите авоари, уредбата на дипломатическите и консулски представителства и общите архиви.

3.1 Косово

Най-същественият нерешен проблем в региона е въпросът за статута на Косово. След едностранно обявената независимост на 17 февруари 2008 г. Косово е признато от 73 държави, 22 от които са държави - членки на ЕС, включително България, както и от САЩ, Канада и Австралия. През октомври 2008 г., по инициатива на Р Сърбия, ООН

4 Косово съгласно резолюция 1244 на СС на ООН

5 В рамките на СФРЮ, Войводина, подобно на Косово, разполага с широка автономия. По това време областта е населена с предимно с унгарско малцинство. В хода на войните с Хърватия, Косово и БиХ, значителен брой сърби бяха прогонени и съответно заселени във Войводина, в следствие на което етническият състав на областта се промени./

отправи искане към Международния съд в Хага да се произнесе относно едностранно обявената независимост от страна на Прищина. На 22 юли 2010 г. Съдът реши, че този акт не нарушава международното право. На 27 юли 2010 г. Сръбският парламент прие резолюция, в която заявява, че въпреки това решение, Р Сърбия няма да признае независимостта на Косово, като по този въпрос е единодушен целият политически елит на страната. Въпреки тези категорични изявления, сръбските управляващи се съгласиха на диалог с Прищина с посредничеството на ЕС, който, съгласно приета резолюция на ОС на ООН, следва да засяга предимно технически въпроси. Р Сърбия несъмнено ще опита да включи по един или друг начин въпроса за статута на Косово в дневния ред. Преговорите стартираха през м. март 2011 г., като на първия кръг бяха обсъдени въпроси, свързани с кадастрите, регионалната търговия и свободното движение на стоки, споразумението за свободна търговия ЦЕФТА, телекомуникациите и авиацията.

Позициите на Косово и Р Сърбия остават категорични и отдалечени. Докато Белград настоява за широка автономия за Северно Косово, която да наподобява държавното устройство на БиХ, то косоварите категорично отхвърлят подобни предложения. Тук следва да се отбележи, че именно северната част на Косово е по-богатата (ВЕЦ, залежи на полезни изкопаеми), което налага извода, че Прищина в никакъв случай няма да се съгласи да загуби контрола над тази област.

В самия ЕС съществува разединение по отношение статута на Косово. Главно по причини, свързани с техни малцинствени проблеми, Гърция, Испания, Румъния, Словакия и Кипър продължават да не признават Косово като самостоятелен държавен субект.

Поради отказа от страна на Русия и Китай, ООН също не признава Косово за независима територия.

В публичното пространство се лансират различни идеи от международни неправителствени организации за разрешение на проблема. Активно с него се занимава Международната кризисна група⁶, която по същество предлага даване на специален статут на Северно Косово и същевременно оставането му за известен период от време под двоен суверенитет – на Прищина и Белград. В отговор на това председателят на косовския парламент Якуп Красничи заяви, че предложението за специален статут на Северно Косово е неприемливо за косовските институции.

3.2 Хърватия

Част от проблемите между Р Сърбия и Хърватия са свързани със завръщането на сръбските бежанци и прогонени сърби (над 200 хиляди души). За сега Хърватия не проявява готовност за това, изтъквайки икономически проблеми и невъзможността да предостави условия за пълноценна интеграция на завърналите се. Освен това, между двете държави съществува нерешен граничен спор⁷. Делегациите на Р Сърбия и Хърватия за последен път коментират проблема през 2003 г., но без резултат.

Открити въпроси съществуват и във връзка с връщането на заграбеното от сърбите имущество и ценности по време на войната. През 1999 г. Хърватия подаде иск в Международния съд в Хага срещу Р Сърбия за извършен от сръбска страна геноцид срещу хървати във Вуковар. Почти 10 години по-късно аналогичен иск подаде и Белград, който обвинява хърватските военни в извършване на престъпления срещу сърби. През м. юли 2010 г., в рамките на своето първо посещение в Белград, хърватският президент Иво Йо-

6 Международна, независима, неправителствена организация, която се занимава с предотвратяване на сблъсъци.

7 Границата по река Дунав. Спорни са около 11 000 хектара земя по войводинската страна на реката, включително островите Вуковар и Шаренград.

сипович коментира, че Хърватия може да оттегли делото, ако отношенията между двете страни се подобрят. Подобна позиция е заявена и от сръбския президент Борис Тадич. До сега обаче нито една от двете държави не е оттеглила делото си от съда.

3.3 Босна и Херцеговина

Трите населяващи федерацията народа продължават да се дистанцират един от друг. През всичките тези години централните власти в Сараево се стремят максимално да ограничат правата на Р Сърбска и да превърнат федерацията в унитарна държава. Р Сърбска категорично държи да запази териториите и правата, отредени ѝ в Дейтънското споразумение, както и БиХ да продължи да съществува като федерация или конфедерация. В това отношение Белград играе особена роля, тъй като, по силата на Дейтънското споразумение, има право да поддържа специални, паралелни отношения с Р Сърбска и по този начин има възможност да оказва пряко външно и вътрешнополитическо влияние във федерацията. Резултат от упражняваното влияние и координираните външни политики на двете страни е фактът, че БиХ още не признава независимостта на Косово, нито успява да се присъедини към НАТО. Във вътрешнополитически план Р Сърбия продължава да насърчава Р Сърбска към неподчинение на централните органи в Сараево.

Освен това, Р Сърбия и БиХ имат нерешен граничен проблем, главно по поречието на р. Дрина.

3.4 Черна Гора

Проблемите между Р Сърбия и Черна Гора са съсредоточени върху настояването на Белград сръбите да получат прават на държавотворен народ, което Черна гора смята за недопустимо. Паралелно с това, Р Сърбия отказва да признае Черногорската автокефална църква и черногорския език.

3.5 Р Македония

Р Сърбия не признава Македонската православна църква, като настоява тя да остане в Сръбската православна църква.

Друго сръбско искане е възстановяване и съхраняване на сръбското културно – историческо наследство в Р Македония от времето на Душановото царство.

Белград реагира остро по отношение на споразумението между Македония и Косово за определяне на границите между двете държави.

4. Вътрешнополитически и икономически проблеми на Р Сърбия

Проблемите в Р Сърбия са сходни с проблемите на всички бивши социалистически държави. В годишния си доклад за разширяването, публикуван м. ноември миналата година, Европейската комисия посочи, че Р Сърбия е постигнала напредък по отношение на политическите критерии, но трябва да предприеме допълнителни законодателни промени, за да се подобри работата на парламента и съдебната система, както и да синхронизира изборното си законодателство с това на ЕС. От Белград се очаква да засили реформите в публичната администрация, а по отношение на регионалното сътрудничество – да бъде намерено решение за статута на Косово.

Невралгична точка за сръбската вътрешна политика представлява проблемът със Санджак, който се намира в тримеждието между Р Сърбия, Косово и Черна гора. Областта е заселена предимно с мюсюлмани – бошняци, които настояват за получаване на административна автономия. Белград отказва обсъждането на този въпрос.

Подобни проблеми съществуват и в Южна Сърбия, където трите общини Прешево, Бояновец и Медведина, населени предимно с албанци, също отправят искане за адми-

нистративна автономия.

По отношение на сръбската икономика ЕК призова Р Сърбия да продължи с процеса на реструктуриране, където основни проблеми остават високата безработица, несъстоятелната се приватизация на редица държавни дружества, бюрокрацията и недостатъчно развитата правна рамка, което пречи на развитието на пазара.

Сериозен икономически проблем за Р Сърбия представлява фактът, че страната не членува в Световната търговска организация. Във връзка с това следва да се отбележи, че през м. януари т.г. между Р Сърбия и ЕС беше подписано двустранното търговско споразумение⁸ за либерализиране на пазара между двете страни, което представлява стъпка към членството ѝ в Световната търговска организация (СТО).

5. Р Сърбия и членството ѝ в Европейския съюз

В Р Сърбия е постигнат широк вътрешнополитически консенсус относно членството на страната в ЕС. Това означава, че каквито и смени във властта да бъдат извършени, този курс остава ясно определен.

Отношенията между Р Сърбия и ЕС официално започват през 1999, когато страната е включена в Процеса на стабилизация и асоцииране (ПСА) на Западните Балкани. Страната получава статут на „потенциален кандидат за член“ през 2000 г. на Европейския Съвет във Фейра. През април 2008 г. е подписано Споразумение за Стабилизиране и Асоцииране, като по този начин Р Сърбия получава възможност да кандидатства за евросредства. При подписването му е постигната договореност т.нар. „временно споразумение“ между ЕС и Р Сърбия да влезе в сила след единодушно решение на Съвета, че е налице пълно сътрудничество между Р Сърбия и Международния трибунал за военни престъпления в бивша Югославия (МНТБЮ). Във връзка с това Холандия неколкократно наложи блокаж на споразумението на основание „непълно сътрудничество“, но след това смекчи позицията си⁹.

На 19 декември 2009 г. влезе в сила визовата либерализация между Р Сърбия и ЕС. Това решение следва да се тълкува като силен положителен сигнал към Белград за европейската перспектива на страната.

На 22 декември 2009 г. Р Сърбия подаде официално молбата за членство в ЕС. Същевременно Белград представи в Брюксел отговорите на въпросника¹⁰ на ЕС.

На 19.01.2011 г. Европейският парламент ратифицира Споразумението за стабилизиране и асоцииране (ССА) на Р Сърбия към ЕС. Задължително условие, което Белград трябва да изпълни, остава обаче предаването на Ратко Младич и Горан Хаджич¹¹ на МНТБЮ. Р Сърбия изразява намерението си за сътрудничество с трибунала, но досега

8 Обхваща условия за тарифите за сръбски стоки и съответно за премахване или намаляване на сръбските търговски бариери пред членките на организацията.

9 По предложение на ЕК, във основа на положителен доклад от страна на главния прокурор на МНТБЮ.

10 Определя дали страната е готова с изпълнението на политическите и икономическите критерии за членство и дали е готова да премине към следващата фаза – определяне на срокове за започване на преговори и получаване на статут на „кандидат член“.

11 Двама от най-търсените от Международния наказателен трибунал за бивша Югославия в Хага военно-престъпници. Обвиненията срещу Младич се основават на неговата лична и висша длъжностна наказателна отговорност, като срещу него са повдигнати 13 обвинения за престъпления срещу човечеството и за нарушения на законите и обичаите на водене на война за предполагаемото му участие в преследване, убийства, депортиране и нехуманни действия, мъчения и вземане на заложници. Освен това срещу него има две обвинения в геноцид – включително, но не само за клането на близо 8 000 босненски мюсюлмани, мъже и момчета, по време на сръбското нападение срещу убежището Сребреница през юли 1995 г., което бе под закрилата на ООН. Хаджич е обвинен в депортиране на „несърби“ в Сръбска Краина в Хърватия по време на сръбско-хърватската война през 1991 – 1995 г., също и в убийства.

резултат по отношение предаването на двамата военно - престъпници няма, като не трябва да бъде изключена и възможността те да бъдат укривани заради опасенията, че по този начин ще се разкрие същността и причините за водените войни.

На този етап Р Сърбия не обмисля членство в НАТО заради бомбардировките в хода на юговойните. Освен нежеланието си за присъединяване към Атлантическия съюз, Р Сърбия забавя и членството на БиХ в Алианса чрез непосредственото влияние, което оказва върху водената от Р Сръбска политика.

Във връзка с това следва да се спомене, че все пак в Р Сърбия се води диалог относно нейното евентуално присъединяване към НАТО. Според лидера на Сръбското движение за обновление Вук Драшкович, членството на Р Сърбия в НАТО би съкратило пътя ѝ към ЕС.

Не на последно място е редно да се отбележи, че Р Сърбия е една от основателките на „Движението на необвързаните страни“¹². В ЕС има държави, които не членуват в НАТО, а се възползват от неговите партньорски програми, например Австрия, която по конституция е неутрална държава. Поради тази причина и предвид участието на Р Сърбия в Евроатлантическото сътрудничество на НАТО, на този етап присъединяването на страната към Северноатлантическия пакт не се разглежда като обективна предпоставка за по-нататъшния ѝ евроинтеграционен процес.

6. Западните Балкани в стратегията за разширяване на ЕС

Желанието на ЕС за водеща роля в утвърждаването на стабилност, сигурност и икономическо развитие в Югоизточна Европа датира от 1995 г. с Процеса на стабилност и добросъседство в ЮИЕ, наречен още “Процес от Ройомон”¹³, който през 1998 г. е инкорпориран в Общата външна политика и политика за сигурност на ЕС.

В потвърждение на поетите ангажименти, през м. април т.г. ЕС изпрати два силни сигнала съответно към БиХ и Р Македония. В приет от Европейския съвет в началото на м. април т.г. пакет от мерки по отношение на БиХ, е включена замяна на върховния представител на ООН с представител на ЕС и особено важно – пакетът предвижда мерки относно санкция за юридически и физически лица, които нарушават Дейтънския договор и суверенитета на БиХ, в това число замразяване на имущество и забрана за пътуване в държави – членки. По отношение на Р Македония Европейският парламент в Страсбург прие резолюция по Доклада за напредъка на страната в преговорния процес, в която за първи път се споменава значението на опазването на българското културно-историческо наследство в западната ни съседка.

Всички страни от Западните Балкани са с *перспектива за бъдещо членство в ЕС*, като тази цел е потвърдена от Европейския Съвет във Фейра през юни 2000 г. и Европейския съвет в Солун през юни 2003 г. на който е приет и т. нар. “Солунски дневен ред за Западните Балкани”¹⁴. Приетите документи показват ясно и категорично ангажираността на държавите - членки да подпомогнат усилията на държавите от региона по пътя им към членството в Евросъюза.

За целите на присъединяването на която и да е държава от Западните Балкани към

12 Международна организация, създадена м. септември 1961 г. на Белградската конференция от 25 държави и обединяваща днес 118 държави, които не са членки на военни блокове.

13 Процесът е насочен към развитие на демократизацията и гражданското общество, създавайки мрежи от неправителствени организации като средство на превантивната дипломация за предотвратяване появата на конфликти.

14 Прилагане на схема на Споразумения за стабилизиране и асоцииране като задължителен предварителен етап за започване на преговори за присъединяване на страните от Западните Балкани към ЕС.

ЕС, преди стартиране на преговорите тя трябва да изпълни т. нар. Копенхагенски критерии. Като допълнително условие за Р Сърбия по пътя ѝ към членство обаче е заложено пълно сътрудничество от нейна страна с МНТБЮ, което следва да се осъществи чрез предаване на Ратко Младич и Горан Хаджич.

Политическата рамка на ЕС за държавите от Западните Балкани през целия период на тяхното евентуално присъединяване е процесът на Стабилизиране и Асоцииране (ПСА). ПСА предлага на страните от региона възможност за сключване на споразумения, които им дава съответната перспектива за пълноправно членство, като паралелно с това държавите – членки и потенциалните кандидатки се овързват с общи цели и приоритетни задачи.

Към днешна дата страните от региона на Западните Балкани са на **различни етапи по пътя на членството си в ЕС**. Най-напреднала в този процес е Хърватия, която е със статут на кандидат - член от 2004 г. Тя е пред завършване на преговорите, като през настоящата година предстои нейното приемане за пълноправен член на ЕС.

Р Македония е със статут на кандидат – член от 2005г. Присъединителният процес по същество е блокиран поради спора за името между Р Македония и Гърция.

От 2010 г. Черна гора също е със статут на кандидат. Р Сърбия, Албания и Босна и Херцеговина са със статут на потенциални кандидати.

Устремът към реформи в страните от Западните Балкани в последно време загуби скорост за сметка на нарастването на т.нар. **евроскептицизъм**¹⁵. За преодоляването на тази негативна тенденция е необходимо прилагането на комплексен комуникационен и информационен подход за информирание на населението.

Напоследък сред населението на държавите - членки на ЕС се наблюдава нарастващо негативно отношение към по-нататъшния процес на разширяване, в следствие на което все по-често се среща понятието **„умора от разширяването“**. В края на м. март 2011 г., в обръщение пред сръбски депутати, еврокомисарят по разширяването Щефан Фюле опровергава подобни твърдения, подчертавайки, че „Умората от разширяването на Европейския съюз е мит и Р Сърбия е добре дошла в европейското семейство“.

За целите на присъединяването на страните от Западните Балкани към ЕС е разработена Стратегия за разширяване, която се актуализира всяка година в зависимост от постиженията и проблемите в преговорния процес. В края на 2010 г. ЕК констатира, че в региона на Западните Балкани продължават да съществуват значителни проблеми, чието решаване трябва да се разглежда като първостепенен приоритет както за съответните страни, така и за ЕС. Сред тях попадат спорът за името на Р Македония, управлението на Босна и Херцеговина, нерешените двустранни проблеми и спорът за статута на Косово, който възпрепятства процеса на регионално сътрудничество.

Процесът на разширяване предвижда **механизми и стимули**, които насърчават обхванатите от този процес страни да работят съвместно с ЕС за осъществяване на общите цели. На страните в процеса биват отпускани безвъзмездни средства по Инструмента за предприемчивостна помощ¹⁶ (ИПП), заеми от Европейската инвестиционна банка и други международни финансови институции, за чието оптимизиране ИПП допринася. В рамките на ИПП за периода 2007 – 2013 г. са предоставени 11,6 млрд. евро, с които да

15 Проучване от декември м. г., показва, че 57% от сърбите биха искали да се присъединят към ЕС. За първи път тази подкрепа пада под 60%.

16 ИПП се задейства в следните пет раздела: помощ за прехода и укрепване на институциите; трансгранично сътрудничество; регионално развитие; човешки ресурси; развитие на селските райони. В зависимост от статута на конкретната държава, средства по ИПП се използват по петте раздела (за кандидати) или само по първите два (потенциални кандидати).

се помогне на страните, обхванати от процеса на разширяване, за тяхната подготовка за присъединяване. Големият приток на инвестиции с ограничени публични финанси се осигурява посредством Инвестиционната рамка за Западните Балкани¹⁷ (ИЗРБ), Европейския фонд за Югоизточна Европа (ЕФЮЕ) и Фондът „Екология за растеж“.

Освен финансово подпомагане, Европейската комисия подкрепя активно страните в борбата с организираната престъпност и корупцията и укрепването на способността им за правоприлагане посредством предоставяне на експертиза, споделяне на опит и пряко следене на напредъка в гореизброените области.

Страните, обхванати от процеса на разширяване, участват в програми и агенции на ЕС, като цел е засилване на сътрудничеството и тяхното запознаване с политиките и работата на ЕС.

В областта на гражданското общество ЕС поддържа механизъм¹⁸ за подпомагане на организациите на гражданското общество да увеличат своя капацитет и да повишат професионализма си.

7. Позиции по присъединяването на Р Сърбия и Западните Балкани към ЕС

7.1 Русия

Русия се възприема като важен поддръжник на Р Сърбия по отношение на положението от нейна страна дипломатически усилия да защити своята територия и суверенитет. Москва силно се противопостави през 1999 г. на въздушните удари на НАТО срещу Р Сърбия и подкрепя Белград в непризнаването на независимостта на Косово.

В рамките на проведено посещение¹⁹ през м. март т.г. в Белград, руският премиер Владимир Путин изказва руската подкрепа за сръбските интереси по отношение на Косово, като също така потвърди, че макар и с някои резерви, подкрепя членството на Р Сърбия в ЕС, но не и в НАТО.

Предвид традиционно добрите отношения между двете държави, Р Сърбия по всяка вероятност ще се стреми да играе важна роля за задълбочаването на стратегическите партньорски отношения между ЕС и Русия.

7.2 САЩ

В следствие на терористичните атентати от 11/09 Вашингтон обръща поглед към новите предизвикателства в Ирак и Афганистан и вътрешната си сигурност и проблеми и остави региона на Западните Балкани на заден план. Като своеобразно завръщане на САЩ в региона се тълкува предприетата от американския държавен секретар Хилъри Клинтън обиколка на Западните Балкани²⁰ през м. ноември 2010 г., която включи провеждането на срещи в Сараево, Белград и Прищина. Цел на пътуването беше подчертаване интереса и подкрепата на САЩ за изграждането на проспериращи,

17 Средство за ориентиране на инвестициите в инфраструктурата на региона.

18 Чрез механизма се финансират инициативи на местно равнище, изграждането на регионални мрежи и осъществяването на кратки посещения в ЕС.

19 Целта на визитите е провеждане на разговори по условията за преминаване на газопровода "Южен поток" през територията на Р Сърбия.

20 Хилъри Клинтън приветства усилията на Р Сърбия по пътя към ЕС. По отношение на Косово американският държавен секретар призова за диалог между Белград и Прищина и приветства резолюцията на Общото събрание на ООН, като я определи като основа за диалог, който може да помогне за по-добър живот на народите на Косово и на Р Сърбия. От сръбските политици и най-вече от президента Борис Тадич Клинтън поиска да подкрепят целостта и териториалния интегритет на Босна. Американският държавен секретар изрази вярата си в сръбския народ и потенциала на страната, като сподели убедеността си, че Р Сърбия може да стане не само член на ЕС, но и лидер в региона.

миролюбиви и демократични общества в страните от региона и за включването им в НАТО и ЕС.

7.3 НАТО

В новата стратегическа концепция на НАТО, подписана в края на 2010 г. от държавните и правителствени ръководители на страните членки на НАТО, евроатлантическият съюз изрично подчертава, че ще подпомогне евроатлантическата интеграция на Западните Балкани с цел осигуряване на дълготраен мир и стабилност, основана на демократични ценности, регионално сътрудничество и добросъседски отношения.

Изказаната подкрепа е от изключителна важност, тъй като ангажира не само НАТО като организация, но и отделните държави, членуващи в Алианса.

8. Позиция на България относно присъединяването на Западните Балкани и в частност на Р Сърбия към ЕС и препоръки за действие

Присъединяването на региона на Западните Балкани и специалност на Р Сърбия ще подобри търговските взаимоотношения между двете страни, ще ускори реализацията на редица трансгранични инфраструктурни и енергийни проекти и ще подобри комуникацията между Западна и Източна Европа.

Официална позиция на Р България по присъединяването на страните от Западните Балкани в ЕС:

В качеството си на държава – членка на ЕС и на страна от ЮИЕ, България последователно подкрепя процеса на европейска интеграция на държавите от региона:

- Споделяме мнението, че динамиката в процеса на разширяване следва да бъде запазена.

- Усилията за преодоляване на последиците от световната финансова и икономическа криза и изграждане на европейски стабилизационен механизъм изместват фокуса в дневния ред на ЕС. Необходимо е да консолидираме усилията си за генериране на нов импулс в политиката на разширяване.

- Държавите – кандидатки и потенциални кандидатки за членство в ЕС следва да напредват въз основа на обективна оценка за постигнатото от тях (оценка според собствените заслуги). Възприемаме изпълнението на критериите за членство, поддържането на добросъседски отношения и регионалното сътрудничество като въпроси от първостепенна важност.

По отношение на **Босна и Херцеговина** България следва да застъпва позицията, че независимостта, териториалната цялост и европейската интеграция са ключът към стабилността на страната и необходима предпоставка за нейната по-нататъшна евроинтеграция.

България призна независимостта на **Косово**, но следва да настоява за защита на сръбското малцинство и сръбското историческо наследство в контекста на европейските ценности.

Бъдещето на **Република Македония** е в ЕС и НАТО, при спазване на демократичните принципи и поддържане на стабилна мултиетническа държава. Оказвайки подкрепа за членството на Р Македония в ЕС, България следва да държи сметка и да настоява за гарантиране правата на българите в Р Македония съгласно европейските норми и стандарти, защита на българското историческо, културно и църковно наследство, както и възстановяването и поддържането на българските гробища.

България е заявила подкрепата си за членството на **Р Сърбия** в ЕС многократно.

През м. декември м. г. министрите на външните работи на България, Гърция и Р Сърбия подписаха декларация, в която се ангажират да работят заедно в подкрепа на европейската интеграция на Западните Балкани и призовават за стартиране на преговорите за присъединяване на Р Сърбия към ЕС през 2014 г. В основата на документа е подкрепата за сръбската кандидатура за членство, базирана на последователния и необратим напредък в икономическата и политическата реформа.

В изпълнение на поетия от страната ни ангажимент, България не бива да оставя на заден план националните си интереси, като:

- гарантиране правата на българското национално малцинство в Р Сърбия в хода на преговорния процес;

- запазване и задълбочаване на добросъседските отношения между Р Сърбия и България;

Конкретни стъпки, които България може да предприеме, са:

- да отправи ясни призови към ЕС да не забравя поетите ангажименти към региона и да ускори действията по разглеждане на сръбската кандидатура за членство.

- да настоява Р Сърбия да получи в най-близко бъдеще статут на „кандидат – член“ на ЕС, както и да насърчава Белград за ускорено изпълнение на условията.

- оказване на съдействие и предаване на опит в процеса на евро-атлантическа интеграция;

- задълбочаване на развитие сътрудничеството между отрасловите министерства на двете страни;

- реализиране на инфраструктурни проекти от общ интерес;

Тъй като България разполага с ограничени финансови и икономически ресурси за изпълнението на заложените цели, страната ни разчита на **политико - дипломатически ресурси**. Участието ни в процеса на разширяване на ЕС се състои в оказване на политическа подкрепа и предаване на опит от позицията на страна, която неотдавна е приключила с процеса на преговори за членство.

Дипломатическият опит на България, както и на държавите - членки на ЕС и НАТО, са акумулирани в дейността на Дипломатическия институт към Министъра на външните работи на Р България. Това също представлява значим и модерен ресурс, който ще способства за реформирането на дипломатическите служби на страните от Западните Балкани.

Специален ресурс представлява опитът на България в реформирането на сектора на сигурността и отбраната, най-вече по отношение на въоръжените сили и някои служби по сигурността. България би могла да предаде своя опит и по отношение на сътрудничеството във военната сфера и борбата с организираната престъпност.

България може да оказва подкрепа и чрез сектора на българските неправителствени организации. Българското гражданско общество е добре развито и разполага с необходимия потенциал да участва във формулирането на външната политика на страната, както и в изграждането на граждански структури в съседните страни.

Основен приоритет на ЕС е стабилизирането на региона на Западните Балкани и превръщането му в пространство на стабилност и добросъседски отношения. Членството на България в ЕС и НАТО позволява на страната ни да прокара своята външна политика при защита на националните си интереси и да се превърне във водеща медиаторска сила в региона.

Безспорен външнополитически успех България би могла да осъществи чрез активно участие и посредничество, така че някои страни от региона да получат статут на офи-

циални членки на ЕС през 2018 г., когато ще бъде и българското председателство. Това би оказало дълготраен положителен ефект върху престижа на България като активен участник в провежданата политика в региона и надежден партньор в осъществяването на Общата външна политика на Съюза на международната сцена.

Използвани източници

Литература

Георгиев, П. „Босна между евроинтеграцията и дезинтеграцията“, сп. „Геополитика“, 2011 г.

„Дипломатия в Югоизточна Европа“, сборник, Дипломатически институт при министъра на външните работи

Материали, предоставени от посланик Трохаров в рамките на X Основен дипломатически курс за младши служители на Министерството на външните работи

Цачевски, В. „Балканите. Европейският избор“, изд. „Изток - Запад“, 2007 г.

Официални документи на Европейския съюз

Закljučения и препоръки от становищата на Комисията относно кандидатурите за членство на Черна гора и Албания

Закljučения от докладите за напредъка на Хърватия, бивша югославска република Македония, Босна и Херцеговина, Сърбия и Косово

„Стратегия за разширяване и основни предизвикателства през периода 2010 – 2011“ – съобщение на Комисията до Европейския парламент и Съвета

Резолюция на Европейския парламент от 7 април 2011 г. относно доклада за напредъка на бивша югославска република Македония за 2010 г.

Интернет източници

„Пътят на Сърбия към ЕС минава през НАТО“ Драшкович, В., в. „Труд“ - <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=658785>

„Сърбия е добре дошла в европейското семейство“ Фюле, Щ., в. „Дневник“ - http://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/03/29/1067232_evrokomisar_surbiiia_e_dobre_doshla_v_evropeiskoto/

„ЕС разшири правомощията на специалния си пратеник в Босна“, в. „Дневник“ - http://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/04/05/1070809_es_razshiri_pulnomoshtiata_na_specialniiia_si_pratenik/?print=1

„Политическо напрежение на Западните Балкани“, БТА

North Kosovo: Dual Sovereignty in Practice, International Crisis Group - <http://www.crisisgroup.org/>

Пет години след Джордж Кенан (1904 – 2005)

Теорията на съдържането като дипломация и философия /уроците на Кенан/

Доц. д-р Камен Лозев

На г-жа Биляна Дечева,
в продължение на нашия дебат

Трудно можем да оспорим същностната връзка между философията, най-вече политическата философия, от една страна, и дипломацията, от друга, най-вече в нейното измерение на непрестанно създавани дипломатически документи от рода на стенограми, информации, доклади, резюмета, паметни записки, обзори и пр. Дипломатическите архиви са благодатно поле за разнообразни теоретични изследвания. Да се ровиш в тях, е не само интересно, но и много ценно изследователско усилие, защото в дипломацията откриваме идеи, мнения, анализи и прогнози, даващи представа за разнообразието от възможности на реалния исторически ход, и, разбира се, за разнообразието на *мисленето* по различни теми и събития преди всичко на онези, които им оказват решаващо влияние. Ето защо в дипломацията и дипломатическите документи следва да виждаме своеобразни проекции на алтернативните възможности на актуализираните се еднократен исторически ход, а това неизменно възбужда философския интерес.

По-долу под формата на поредно осмисляне и връщане към делото на Джордж Кенан, един от най-големите дипломати и мислители на два века, предлагам всъщност опит за поредно оживяване на връзката дипломация и философия.

*

Не са много онези, за които може да се каже, че са формирали духа на своето време, но американският дипломат Джордж Кенан, който почина на сто и една години, несъмнено е един от тях. На практика собственооръчно той създаде политиката, която контролираше и двете страни на студената война в продължение на повече от 40 години.¹

Джордж Кенан е една от онези фигури, които винаги ще свързваме с най-важните събития на два века. Петте години след кончината му ясно показаха, че който иска в дълбочина да разбере драматизма и величието на миналото столетие, задължително се потапя в житейската и интелектуална траектория на Кенан. Уверен съм, че и след петстотин години ситуацията ще е същата. Просто защото историците едва ли ще открият друго влияние, което така ефективно и всеобхватно е насочвало мислите и на

1 The Guardian, Saturday 19 March. Вж подп. <http://www.guardian.co.uk/news/2005/mar/19/guardianobituaries.usa>

Доц. д-р Камен Лозев преподава Съвременна философия, Философия на науката и История и теория на международните отношения в Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград. Доктор е по етика. Бил е представител на международната организация „Форум на Принца на Уелс“. Преводач е на книги на Карл Попър и е автор на монографията „Социалната философия на Карл Попър“. Освен с преподавателска дейност той е ангажиран и с работата на Дипломатическия институт към МВНР, където координира курса по Военна дипломация и проектите на Института за обучение в областта на сигурността.

политическите елити, и на обикновените хора през втората половина на двайсети век. Има единомислие в оценката, че Кенан е повлиял, а според други дори *формирал*, светогледа на съвременниците си. Подобни оценки сега звучат пресилено може би защото ни е трудно и дори невъзможно да се пренесем в размирните години след Втората световна война и да почувстваме онази несигурност, идейно лутане и непоносимо напрежение с оглед на най-близкото бъдеще.

*

След края на войната махалото рязко отскача – силите, които са сплотявали най-парадоксалните съюзници в най-новата история, сега неумолимо разделят *двамата* големи (Чърчил отдавна е прозрял, че следвоенният свят ще бъде *двуполюсен* и че Англия няма да е сред големите). Какво ще е поведението на полксите, никой не знае. Твърдо се знае обаче, че разногласията около Германия, събитията в Гърция и страните от Централна и Източна Европа, „освободени“ от Червената армия, завинаги са погребали съюзническите отношения. Еуфорията след победата вече е отшумяла и рязкото противопоставяне между САЩ и Западна Европа, от една страна, и Съветския съюз, от друга, отрезвява всички. Шокът, разбира се, е най-вече за Западна Европа. Сега пред нея на мястото на победена Германия се изправя нов, далеч по-могъщ противник с огромна победоносна армия и победоносна „идеологическа монолитност“ (Кенан), който на всичко отгоре се радва и на силна подкрепа в самия демократичен европейски свят. Какъв трябва да е моделът на поведение спрямо него? Налице са толкова много неизвестни и толкова много страховити възможности. Европейците са объркани, но не помалко са объркани и американците. И политическият им елит, и обикновените граждани си задават въпросите: „Дали съветската безкомпромисност е временно явление, чието отмиране Вашингтон би могъл да изчака? Дали Америка... не предизвиква неволно у руснаците параноя, защото не успява да изрази убедително мирните си намерения пред Сталин? Дали Сталин наистина е отхвърлил възможността за съюз с най-могъщата нация на света? Дали пък не иска да стане приятел на Америка?“²

*

*They had asked for it. Now, by God, they would have it.*³
G. Kennan

И точно в тази отчайващо сложна, хаотична ситуация на противоречиви мнения, предположения и догадки най-неочаквано, почти изневиделица, идва отговор, чиято яснота, интелектуална дълбочина и убедителност разплитат възлите на идейните лутания. Формата е малко странна: една дълга телеграма от американското посолство в Москва, изпратена на пет части в следобед на 22 февруари 1946 г., загарва до червено телеграфа във Вашингтон. Този много важен историята ще запомни под странното име – *Дългата телеграма*. Тя е изпратена по незначителен повод – някакъв чиновник от финансовото министерство пожелава да научи повече за причините, поради които руснаците се държат странно на заседанието на Световната банка. Запитването е отправено към Държавния департамент, а оттам е насочено към американското посолство в Москва. Телеграмата-отговор съвсем не е „сведение“, или „информация“, рутинна размяна на рутинни „документи“. Всичко в нея показва колко дълбоко е промислена и внимателно подготвена. Тя сякаш е чакала случая, повода, за да бъде изстреляна. От Вашингтон поискава истината, спомня си след години Кенан, и аз реших да им я дам.

Телеграмата прилича на трактат с ясно изложени тези; изводите в нея са подкрепени с пронизателни наблюдения, плод на упорито, дългогодишно, многостранно изучаване

2 Кисинджър, Х. Дипломацията, ИК „Труд“, 1997, с 393

3 Спомени на Кенан, вж. подр. <http://www.guardian.co.uk/news/2005/mar/19/guardianobituaries.usa>

на Съветския съюз. Тя дава, както прецизно се изразява Кисинджър, „концептуалната рамка“ за *портретиране* на Съветска Русия и съответно за изработване на поведение към нея в следвоенния период. Авторът на телеграмата е малко известният служител на външната служба на САЩ Джордж Кенан, който (и тук *случайността* мъдро се намесва!) отговаря в отсъствието на шефа си Аверил Хариман, посланика на САЩ в СССР по това време, преди дни излезнал в отпуск.

*

Едва ли съм далеч от истината с твърдението, че психологически Кенан е бил на ръба на тоталната фрустрация: години и години наред той наблюдава и изследва поведението на Съветите, усъвършенствайки руския си, обиква и попива великата руска класика (най-вече Чехов и Толстой⁴), и изобщо руската култура от Сребърния век, като навлиза дълбоко в психологията на руския народ и на водената от съветския елит политика. Кенан натрупва безценна експертиза за Съветския съюз, която се стреми да предложи на своите началници в дипломацията, но те непрестанно го пренебрегват и така укрепват намерението му да се пенсионира и тихо да напусне дипломатическото поприще. Ако случайното запитване не се бе появило в случайно стеклите се благоприятни за изявата на Кенан обстоятелства, историята вероятно нямаше да запомни името му. Чувството, че е несправедливо пренебрегван и че е време да напусне службата, го е спохождало и по-рано. Просто е изчакавал да натрупа нужните за пенсия години.

*

Смятам, че Кенан създава и изпраща телеграмата-трактат най-вече с *образователна* цел. Той, разбира се, е изпълнявал служебните си задължения, но в своята постъпка може би е виждал своеобразна „лекция“, предвидена както за началниците му, така и за американските граждани изобщо. От тона на посланието съдя, че да просветли и просвети умовете на сънародниците си с основа, което е разбрал за природата и поведението на Съветския съюз, да разсее наивните американски очаквания за приятелство с руснаците в мирновременни условия, е върховната цел, която телеграмата безпогрешно улучва. Получените от Москва страници по телеграфа произвеждат в Държавния департамент на САЩ ефект, описан като „сеизмична промяна“. (В автентичен вид почти начаса телеграмата „изтича“ към американската преса). В очите на всички Кенан моментално е признат за най-вещия експерт и познавач на Съветския съюз; авторитетът му неимоверно нараства. Съединените щати изведнъж откриват колко огромен дипломатически и интелектуален „актив“ притежават в лицето на този малко известен до момента служител на външната служба, все още ненавършил четиридесет и две. Хубав, представителен мъж, когото през годините службата е местила като пионка из американските посолства в европейските столици – Лондон и Париж; Прага и Берлин, Лисабон, Талин, Рига и Москва, – Кенан с лекота владее немски и френски, чешки, полски и норвежки⁵. Руският му, естествено, е превъзходен и му позволява в оригинал да чете както руската класика, така и ежедневната съветска преса.

*

Дългата телеграма, в която преброяват 8 000 думи, всъщност не е „толкова“ дълга (съдържа около 5 400 думи). Обемът ѝ обаче е достатъчен, за да обърне, или по-скоро да създаде, *светоглед* по отношение на Съветския съюз и действията спрямо него. А когато става дума за мислене и светоглед, става дума за философия. Това е първото основание

4 Известно е, че Кенан неколкратно посещава Ясна поляна.

5 През 1931 г., по време на мисията си в Берлин, Кенан сключва брак с г-ца Съоренсен от Норвегия.

да виждам в *телеграмата*, както и в написаната на нейна основа статия „Източниците на съветското поведение” (The Sources of Soviet Conduct) истинска философия.

*

Но тук... искам да кажа няколко думи на моите руски читатели за главната идея на Отвореното общество:

*Властта на закона (Rule of Law). Мисля, че за тях това е най-важното...
Карл Попър⁶*

Другото основание, разбира се, е „съдържателно”. Кенан излага оригинална философия на историята и политиката на съветското общество, близка по дух до възгледите на Бердяев и другите критици на „болшевишкия режим”, осмислен като явление в контекста на „руската душа и руската съдба”.

Какво ни казва Кенан?

За всички е ясно, че мощта и успехите на Съветския съюз се дължат най-вече на изключителната диктатура на Сталин. Сталин *заслужено* далеч превъзхожда всички свои предшественици царе, абсолютни монарси, управлявали огромната руска империя. Мащабът на репресиите му естествено конституира *страха* като най-важно средство на управлението. Марксистките идеологеми в Сталинов вариант също са ефикасно впренгнати в механизма на пълното лишаване от права на съветския гражданин. Сталин сътворява обществена атмосфера на шпиономания и абсолютна секретност, в която с железен юмрук налага вярата в собствената му непогрешимост и „идеологическата монолитност” на болшевишката партия. Такава е идейната опора на режима.

Кенан обаче поставя Сталин, режима му и болшевишката „теология” в по-широка, историко-социална, философска, рамка. Той разкрива корените на съветското авторитарно-тоталитарно управление, идващи от миналото и най-вече от *вечния страх* на управляващия руски елит от чужденците, присъщ на всяко време. Ето какво четем в *Дългата телеграма*:

„В тази дълбоко алтруистична по същността си догма (има се предвид комунистическата) те намират оправдание за инстинктивния си страх от външния свят, за диктатурата, без която не знаят как да управляват, за жестокостите, които не смеят да не извършват, и за жертвите, които се чувстват длъжни да изискват. В името на марксизма са пожертвали всички морални ценности в своите методи и тактика...”

В дъното на невротичния възглед на Кремъл за световните отношения стои традиционното и инстинктивно руско чувство за несигурност. Първоначално това е била несигурността на един мирен селски народ, който живеел из безбрежните открити отвред степи, изложен на набезите на жестоките съседни варварски племена. Когато Русия установява контакт с по-развития в икономическо отношение Запад, към този страх се прибавя и страхът от по-компетентните, по-могъщи и по-високоорганизиран общества в тази част на света. Но този втори вид несигурност засяга не толкова руския народ, колкото неговите владетели, защото те несъмнено си дават сметка, че властта им е относително архаична по форма, крехка и изградена върху изкуствена психологическа база, неспособна да издържи сравнението или контакта с политическите системи на западните страни. По тази причина те изпитват вечен страх от чуждо нашествие, от пряк контакт между западния и техния собствен свят, опасяват се какво ще се случи, ако руснаците разберат истината за останалия свят или чужденците разберат истината за техния. И те се научили да търсят сигурност в търпеливата, но смъртоносна борба за пълното разрушаване на съперническата мощ, а не във връзките и компромисите с нея.”⁷

6 Писмо до моите руски читатели. „Писмото” е предговор, специално написан през 1992 г. за руския превод на двутомника на Попър „Отвореното общество и неговите врагове”. Вж. подр. Попър, К. Някои проблеми на новите демокрации, прев. Камен Лозев, „Калъс”, С., 1993, с. 64.

7 Вж. подр. The Long Telegram на интернет адрес: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>

*

Може да се каже, че руският народ става жертва на необятната си земя, на природната си стихийност. Не му се удава лесно оформителството, дарбата за оформяне при русите е слаба. Руските историци обясняват деспотичния характер на руската държава чрез тази необходимост да бъде дадена форма на огромната, необятна руска равнина. Най-бележитият руски историк Ключевски казва: "Държавата набъбваше, народът слабееше". В известен смисъл това си остава вярно и за съветската комунистическа държава, където интересите на народа се жертват заради могъществото и организираниостта на съветската държава.
Николай Бердяев⁸

Пропагандната машина на Кремъл ежедневно залива с догми съветската страна, които – парадоксални и парадоксално неистинни от гледна точка на западното мислене - са основата на съветската вътрешна и външна политика. Такава е например догмата за „капиталистическото обкръжение“ на Съветския съюз, „закономерно“ водещо до война. Че войната е неизбежна, следва и от друга догма относно вътрешно-конфликтната природа на съвременния капитализъм, който не познавал мирното (by means of peaceful compromise) им разрешаване. (Най-големият конфликт, разбира се, бил между Англия и Съединените щати.) Поражданите от капиталистите войни били два вида: вътре в капиталистическия свят и интервенция против социалистическия свят. Лукавите капиталисти, напразно търсещи изход от вътрешните си противоречия, се стремят да възбудят войни от втория вид.⁹

Друга (традиционна) догма носи на Сталиновото общество известен оптимизъм: capitalist world is not all bad (капиталистическият свят не е изцяло лош). Освен безнадежно реакционни буржоазни елементи, в него живеели и известни просветени и позитивни елементи (enlightened and positive elements), обединени в приемливи комунистически партии. Капитализмът съдържал и елементи, чието поведение „обективно“ благоприятствало интересите на Съветския съюз. Тези елементи трябвало да се насърчават и използват за съветските цели.

В своя обзор на Сталиновата догматика Кенан специално набляга на положенията, свързани с *най-опасния враг*. И след Втората световна война Сталин не променя Лениновата постановка: най-опасни са не откритите врагове, защото те воюват под знамената на реакцията и следователно са *разпознаваеми*. Най-опасни и за Ленин, и за Сталин остават, както често Ленин ги нарича, „измамните приятели на народа“ (false friends of the people), т.е умерените социалисти или социал-демократически лидери - с други думи, всички партии в лявото крило, различни от комунистическата партия.

Общото внушение на партийната пропагандна машина е ясно: Съветският съюз трябва да остане силен, най-вече във военно отношение, за да отстоява социалистическата кауза, претворявана на дело от идеологически монолитното и непогрешимо партийно и държавно ръководство.¹⁰

*

8 Бердяев, Н. Извори и смисъл на руския комунизъм, прев. Пенка Кънева, ИК „Христо Ботев“ С., 1994 г., с 12.

9 *The Long Telegram*, Op. cit.

10 Пак там

In general, all Soviet efforts ... will be negative and destructive in character.¹¹

Догмите, на които е основана партийната линия, според Кенан са изцяло неистинни. Смешно е да се говори например, че капитализмът не е в състояние чрез компромис да постигне мирно разрешаване на своите проблеми или че най-големите противоречия, водещи до война, са противоречията между Англия и САЩ. Умишленото изкривяване на истината за капитализма показва само „високия градус“ на несигурността и страха, с които съветският елит живее. Дори след като превръщат Марковата догма в държавен режим, и Ленин, и Сталин стигат до крайности в своята жестокост и нетолерантност. Без тях, пише Кенан, „те ще застанат пред лицето на историята като последните в дългата редица на безсърдечните и прахосващи всичко руски владетели, които безмилостно насилват страната към все по-големи върхове на военната мощ, за да гарантират външната сигурност на своите вътрешно слаби режими.“¹²

Така се стига до масова самохипноза (self-hipnotism), при която може да се вярва във всичко, в което е удобно да се вярва. Това в крайна сметка оформя безспорно агресивния, експанзионистки характер на съветската външна политика:

„В цялост съветските усилия на неофициално международно равнище, пише Кенан, ще бъдат отрицателни и деструктивни по характер, насочени към унищожението на всички източници на сила извън съветския контрол. Това действително е в съответствие с основния съветски инстинкт, че с враждебна сила не може да има никакъв компромис и че конструктивната работа може да започне едва когато доминира комунистическата власт. Но зад всичко това ще бъде прилаган настойчив, непрестанен натиск за проникване и диктат над ключови позиции в администрацията и най-вече в полицейския апарат на чуждите страни. Съветският режим е *par excellence* полицейски режим, отхранен в мрачния полусвят на царистките полицейски интриги, при които се мисли в термините на полицейщината. Това никога не трябва да изпускаме от очи, когато преценяваме съветските мотиви.“¹³

*

Характеристиката на съветския режим не свършва просто с констатации. От тях следват изводите на Кенан за отношенията СССР – САЩ. Очевидно съветският режим не е преходна, кратковременна случайност в съветската история; напротив, дълбоката му психологическа и политическа обосновааност трябва да ликвидира всякакви илюзии относно същността му. Да изпитват враждебност към чужденците, е вкоренена черта на руския управляващ елит, казва Кенан на своите началници във Вашингтон, но и на всеки обикновен американец, за да отхвърли и най-слабата надежда, че е възможно близките отношения със Съветите от периода на военния американо-съветски съюз да продължат и в мирно време. Руският светоглед в съветския му, и по-специално Сталинов, вариант е светоглед на бялото и черното, той не познава компромиса и гъвкавостта, взаимно-изгодните срещи с чужденците, непрестанните контакти и обмена на информация. Такава е природата на руския колос в момента, с който Америка в бъдеще ще е принудена да се съобразява, твърди Кенан, и трябва да изгоним всяка следа от *wishful thinking*¹⁴ относно трудностите и предизвикателствата, които тази природа на съветския режим хвърлят пред Америка.

Как трябва да се борим с подобен враг? Коя е успешната тактика, която трябва да приложим? Прецизно формулиран отговор на тези въпроси Кенан ще даде след година в сп. „Форин афеърс“, но *Дългата телеграма* съвсем не мълчи по този въпрос. Шансът за противодействие Кенан открива в обстоятелството, че за разлика от хитлеристка Германия Съветите не действат авантюристично. Съветската мощ не поема безсмислени

11 Виж превода по-долу.

12 *The Long Telegram*, Op. cit.

13 Пак там

14 Пожелателно мислене

рискове. Наистина, тя е непроницаема за логиката на разума (logic of reason), но е „highly sensitive to logic of force“ (много чувствителна към логиката на силата)¹⁵. И винаги когато срещне твърдо противодействие, съветската мощ обикновено лесно отстъпва. Към настоящия момент, преценява Кенан, западният свят е по-силен и следователно при разумно поведение спрямо съветската мощ е сигурно защитен. Тази ситуация няма да се промени, докато Западът съумява да мобилизира ресурсите си за твърд отпор на Съветите.

Особеният принос на Кенан в този момент според Кисинджър е в разкриването на заложените в съветската вътрешна структура корени на враждебността към демократичните страни, както и на обяснението защо съветската структура се оказва абсолютно непроницаема и неразбираема за западното мислене и западната политика.

*

Практическите последици от своите наблюдения над съветската действителност, и най-вече над външно-политическата практика на СССР, Кенан систематизира под формата на препоръки за американската външна политика в статията „Източниците на съветското поведение“ (The Sources of Soviet Conduct). Тя е публикувана в сп. *Foreign Affairs* през юни 1947 г. и е подписана с г-н „Х“, но авторът скоро е идентифициран. Наред с другото в статията Кенан накратко формулира онова, което в историята влиза като *Containment theory*, т.е. *теория на съдържането*. Позната не само на политици и изследователи, но и на гражданите, *Containment theory* в продължение на цялата студена война неизменно определяше политиката на Америка към Съветския съюз. Сърцевината на теорията и основаната на нея политика е схващането, че начинът да се победи съветската стратегия е „провеждането на политика на абсолютно съдържане, изградена така, че да се противопоставя на руснаците с постоянна контрасила навред, където се появят признаци, че те се канят да посегнат на мирния и стабилен свят.“¹⁶

*

Днес *Containment theory* звучи тривиално, банално. Към момента на своето възникване обаче – да отбележим, че известната *Iron Curtain* (Желязна завеса) реч на Уинстън Чърчил във Фултън все още не е произнесена – тя действително е повлияла на общественото мнение в Америка.

Едва ли трябва да съжеляваме, че съвременните хора трудно се впечатляват от фактите на миналото. Според мен обаче не може да не ни впечатли изключително пронизвателното наблюдение на Кенан, свързано със „слабата точка“ на съветската система. Прозрението на Кенан е обсъждано и от Карл Попър в двутомника „Отвореното общество и неговите врагове“. Става въпрос за слабите места на абсолютните диктатури, каквато несъмнено е Сталиновата. Известно е, че в първия том на *Отвореното общество* Попър, като анализира Платоновата идея за мъдреца-цар, анализира и известния проблем за *наследника на диктатора*. Според Попър, а историята многократно го доказва, наследникът на силния диктатор рядко успява да удържи огромната власт, съсредоточена като наследство в ръцете му. Обикновено след смъртта на силните тирани възникват напрежения, които са фатални за диктатурата.¹⁷

Този момент не убягва от вниманието на Кенан: за него е очевидно, че комунистическата (болшевишката) партия е единствената организирана сила в Сталиновото тоталитарно общество, докато останалата част на обществото е „разпокъсана рудиментарна

15 The Long Telegram, Op. cit.

16 Статията на Кенан „Източниците на съветското поведение“ може да се прочете в оригинал на интернет адрес: <http://www.historyguide.org/europe/kennan.html>

17 Вж. подр. Попър, К. *Отвореното общество и неговите врагове*, т. 1, прев. Камен Лозев, Фондация „Отворено общество“ и „Златорогъ“, С., 1993, с. 186.

маса". Тя обаче може да стане непредвидима, ако нещо разтърси свръхорганизираната партия. Нещо от рода например на кончината на нейния вожд. В статията Кенън очертава тази възможност:

„И ако някога се случи подобно нещо, то ще доведе до странни последици за комунистическата партия, защото партийната членска маса е управлявана в желязна дисциплина и подчинение, а не с изкуството на компромиса и гъвкавостта... Следователно, ако някога нещо наруши единството и ефикасността на партията като политически инструмент, Съветска Русия за броени минути ще се превърне от едно от най-могъщите в едно от най-слабите и будещи съжаление общества.”¹⁸ (В статията Кенан посочва, че след смъртта на Ленин са били нужни петнайсет години, за да се утвърди статутът на партията и съответно на Сталин като водеща сила на обществото. Оттеглянето на Сталин или смъртта му ще бъде вторият важен тест за съветското общество.¹⁹)

Кисинджър високо оценява прозренията на Кенан с думите: „Никой документ не е прогнозирай така точно онова, което наистина се случи след идването на Михаил Горбачов на власт.”²⁰

*

Джордж Кенан завинаги ще остане велико вдъхновение за дипломацията и дипломатите. Неговите уроци са многопосочни, но моето внимание се насочва върху следното. Първо, Кенан е ярко потвърждение на всеизвестния факт, че *по принцип активите на външните министерства са най-вече интелектуални*. От качеството на хората, на конкретните ангажирани в дипломатическата работа индивиди, зависи в крайна сметка ефективността на всяка външнополитическа служба. Мотивираните интелектуални усилия, непрестанното зареждане и презареждане със знания и умения могат да спестят огромни национални ресурси или - реципрочно - да пропилят огромно национално богатство.

Второ, Кенан поднася важен урок в един много личностен план. Той е възпеление за достойно и съвестно изпълнение на професионалния дълг на дипломата. Да навлезеш дълбоко в психологията на страната, в която пребиваваш, да проучиш най-тънките корени, подхранващи поведението на съответното правителство, да създадеш концептуален портрет на веригата от знакови събития, оформящи настоящето и бъдещето на дадена държава, на мястото ѝ в международната арена, всичко това са професионални задачи на всеки дипломат, постижими за малцина. Кенан, разбира се, задава високи стандарти; делата му далеч надхвърлят равнището на обичайните изисквания към дипломатите. Какво представлява той в това отношение, ни казва отново Кисинджър тридесет години след появата на *Containment theory*: според него единствено Кенан заслужава да се нарече „автор на дипломатическата доктрина на своето време”.

Третият важен урок, даден ни от дипломата Кенан, касае много специфичен аспект на дипломатическата дейност. Разбира се, тази дейност не е *собствено образователна*; дипломатите не са професионални учители, нито лектори. И все пак в много важен смисъл те са *особени просветители*. При Кенан тази функция на дипломата е ясно изразена и това според мен несъмнено е урок. Мисията на дипломата е да разпространява специфично знание, да въздейства по особен начин върху наложения вече светоглед

18 Kennan, G. The Sources of Soviet Conduct, Op. cit.

19 В това отношение съм запазил интересен спомен от срещите ми с Попър през 1992 г., който държеше в дома си огромна луксозна книга със спомените на Хрущов и често в разговорите намеряваше името на Хрущов като смел реформатор на сталинизма. Според него историографията е длъжник на периода на Хрущов в смисъл, че недостатъчно са изследвани възможностите за задълбочаването на започнатите от него реформи.

20 Кисинджър, Х. Цит. пр., с. 400

и обществено мнение, да оспорва твърдо приети или „непоклатими истини“, да разобличава илюзии, въздушни кули и *wishful thinking*. Да отрезвява обществеността, като „портретира“ реалностите в международния живот. Да възпитава в реализъм. Съвсем не е случаен фактът, че когато го издигат на ръководен пост, Кенан привлича в екипа си и работи не с кой да е, а с *Ханс Моргентхау*, бащата на класическия реализъм. Може би в случая съм пристрастен, но според мен възпитаването на гражданите в дух на политически реализъм е едно от най-добрите средства за укрепването на мира в международен план.

*

Четвъртият урок на Кенан към дипломатите съдържа за съжаление горчивия привкус на личното разочарование и дълбоката неудовлетвореност. Става дума за принципността, честността, съпротивата на конформизма и волята да отстояваш собствените си възгледи. В дипломацията и външната политика, в тези строго йерархизирани системи, да отстояваш себе си, не винаги е безопасно. Колос като Кенан е пример и в това отношение. След *Дългата телеграма* звездата му изведнъж изгрява и свети ослепително. В кратки срокове е върнат във Вашингтон и е издигнат на важен, създаден за него пост: оглавява новата структура *Political Planning Staff* (Отдел за планиране на външната политика на САЩ). В периода 1946 – 48 г. Кенан вдъхновено работи за администрацията на Труман и по-специално за осъществяването на плана „Маршал“, в който вижда истинското възплъщение на съдържането. После идват разочарованията от онова, което нарича „милитаризация на моята доктрина“. Сблъсъците с Ачисън, неприемането на курса към създаване на НАТО и невъзможността да убеди когото и да е, че *Containment theory/policy* предполага *дипломатически и мирни обществени усилия, а не надпревара във въоръжаването* (Кенан е абсолютно убеден, че Съветският съюз не би тръгнал на война с Америка), предрешават съдбата му. Той с достойнство напуска дипломатическата служба и се отдава на академична кариера.²¹

Професионалната съдба на Кенан в Държавния департамент на САЩ, за разлика от академичната му съдба в Принстънския университет, не е от най-щастливите. Наистина и Труман, и Кенеди му поверяват посланически мисии в Москва (1952) и Белград (1961 - 1963), но те завършват преждевременно и не съвсем успешно. Когато през 1952 г. се завръща от Москва (съветите го обявяват за *persona non grata* по повод критиките му на рестриктивния режим, наложен над дипломатите в съветската столица), Кенан попада в разгара на „лова на вещиците“ в Америка и лично Джоузеф Макарти го обявява за *satellite lover*. Малко по-късно идва и уволнението му от държавния секретар Джон Дълес. От страна на брат му обаче, Алън Фостър Дълес, могщият шеф на ЦРУ, Кенан получава известна компенсация: Алън Дълес му предлага да заеме който пожелае пост в системата на ЦРУ. Тази оферта Кенан отказва, предпочитайки академичните занимания.

*

Според мен е налице и един пети, особено важен урок. В него виждам съкровената същност на дипломацията и дипломатите. Известно е, че Кенан с известна тъга, а понякога с раздразнение и дори неприязън, се отнася към факта на еднозначното му свързване с водената от САЩ политика спрямо Съветския съюз. Той не е желал името му да бъде етикет на *милитаризирания* вариант на съдържането, довел до безумните равнища на военната надпревара. В едно от късните си телевизионни интервюта през 1996 г. Кенан споделя, че преди петдесет години в статията си е трябвало да вмъкне изречение,

21 Г-н Иван Станчов наскоро сподели с мен, че някъде в този период, 1947 – 48 година, Кенан рядко е посещавал фермата им в Мериленд и дълго е беседвал, понякога и на руски, с баща му за Съветска Русия и за политиката на САЩ спрямо нея.

което по-точно да изрази представата му за съдържането: „Трябваше да обясня, казва Кенан, че не ги (руснаците) подозирам в желание да ни нападнат. Това беше веднага след войната и бе абсурдно да смятаме, че те ще се обърнат и ще атакуват Съединените щати. Не мисля, че имаше нужда да обяснявам това, но очевидно е трябвало да го направя.”²²

Тези думи оставят впечатлението, че едва ли не една „малка” подробност е милитаризирала докрината му, че *ако е бил обяснил* по-добре своята теория на съдържане, милитаризираният ѝ вариант би могъл да се избегне. Намирам, че подобно мислене от страна на Кенан е наивност. В случая обаче това не е от значение. Много по-важно е настояването на Кенан за разбирането на съдържането като *политическа доктрина*, разчитаща на политически и мирни средства. В „малката” подробност живее *големият* урок на големия дипломат Джордж Кенан. Да търси мирните варианти за победен изход, да разчита на мирни цивилизовани средства за благоприятен резултат, да се стреми към диалог, компромиси и споразумение, да прилага арсенала на „меката сила” – именно това характеризира същността на дипломата, именно това са важните, ценните, неотменните средства на дипломацията. Ето думите на Кенан, с които през 1957 г. разяснява онова, което доктрината му изисква от Америка в противостоянето ѝ на Съветския съюз, за да победи:

На моите сънародници, които често ми задават въпроса накъде да насочим вниманието си, за да се противопоставим на съветската заплаха, трябва да отговоря така: към нашите американски недостатъци, към нещата, от които се срамуваме и които ни тревожат: расизма, условията за живот в големите ни градове, образованието и средата, в която расте младежта ни, разширяващата се пропаст между тясната специализация и ниската обща култура.²³

Можем само да съжаляваме, че историята на Студената война не предпочете мирния вариант на *Containment theory* и не спести безумните разходи, похабени в една непроизводителна, далеч от човешките потребности военна надпревара.

*

Моят разказ за дипломата и мислителя Джордж Кенан трябва да завърши с оптимистичен тон. Кенан ще остане в историята не само като бележит практик и теоретик на дипломацията и международните отношения, но и като голям изследовател. Оттегляйки се от активна дипломатическа дейност, той се отдава на преподавателска и академична кариера. Написва 24 книги и получава две от най-високите национални награди за литература. През 1989 г., въпреки критичното си отношение към водената от Рейгън и Буш старши външна политика, той получава най-високото държавно отличие за граждански лица.

Когато мислим за дългия живот на Кенан, откриваме и друго основание за оптимизъм. Като Попър той живя достатъчно дълго, за да види плодовете на интелектуалните си усилия. Макар че против волята му беше милитаризирана, именно *неговата* доктрина на практика доведе до разпада на Съветския съюз и разграждането на тоталитарните социалистически общества. Може би все още сме далеч от категоричните оценки, че след Студената война светът е станал по-привлекателен и по-сигурен за живот, но крачка в това отношение несъмнено бе 1989-та година, годината, в която рухна Берлинската стена и теорията на Кенан победи.

²² Стенограмата от интервюто с Кенан от 18 април 1996 г. може да се прочете на интернет адрес: <http://translate.google.bg/translate?hl=bg&langpair=en%7Cbg&u=http://www.pbs.org/newshour/gergen/kennan.html>

²³ Цит. по: Кисинджър, Х. Цит. пр., с. 414

Бъдещето на междукултурните отношения през 21-вия век

Н.Пр. Исмаил Арамаз

Бъдещето на междукултурните отношения през 21-вия век – време на величествени промени и на още по-големи предизвикателства пред човечеството – заслужава нашето внимание, защото в последно време структурата, която поддържа целостта на международната общност, е подложена на много голямо напрежение в резултат на поляризацията, липсата на търпимост и дискриминацията.

Оставихме зад гърба си идеологическото съперничество и разгорещените дискусии за класовата борба и империализма и заявихме своята преданост към идентичността, но този път без много дискусии и почти без да разговаряме за това. Внезапно се появи невидима разделителна линия, основаваща се на религиозна и дори сектантска принадлежност. Като част от това разделение, голяма част от населението на света се описва като първопричина за някакъв сблъсък на цивилизации. Учението, което защитава тезата за „сблъсъка на цивилизациите“, твърди, че между отделни религии и култури съществуват непреодолими противоречия. Освен това, тази школа се опитва да даде ново тълкувание на историята в опита си да докаже, че нашата обща история не е нищо друго, освен непрекъснато напрежение и конфликт. Нейните защитници представят по-продължителните политически проблеми като цивилизационни проблеми по същество. Освен това, те изглежда вярват, че между отделните култури има йерархия.

Междувременно, милиони хора и много общества имат чувството, че са изключени от международната система. От една страна, глобализацията доведе до подобряване на жизнения стандарт в голяма част от света, но много общества не са се възползвали от нейните преимущества и възможности.

Тази научна школа ми напомня за тоталитарните, шовинистични и реваншистки идеологии, които толкова често потапяха света във войни, смут и нещастия през 20-ия век. Тази идеология е зловеща, защото твърди, че сблъсъкът е неизбежен и че той всъщност вече е започнал.

Сегашната безизходица в междукултурните отношения се дължи на много причини:

Проблемът в Близкия изток и войната от 1967, която разруши съгласуваността и доверието, доколкото ги имаше в арабския свят;

Неуспехът на режимите в арабския свят да дадат благосъстояние на своите народи и да модернизират своите общества, както и експериментирането с марксизма през 70-те години на 20-ия век;

Н.П. Г-н Исмаил Арамаз, посланик на Република Турция в Република България, дипломат с повече от 25 години дипломатическа служба. Следва в Университета в Кент и в Лондонския Университет за икономика и политически науки. Той е бил политически съветник в Щаба на ISAF в Кабул. Заемал е различни дипломатически длъжности в Саудитска Арабия, Австрия и Азербайджан. Между 2003 и 2007г. е заместник-постоянен представител в Постоянното представителство на НАТО в Брюксел. Преди назначението си в България, той е бил заместник-генерален директор и ръководител на отдел, отговорен за международни политически организации.

Проблемът с легитимността на Запада в представите на останалата част от света, защото той не може да даде адекватна подкрепа на реформите в Третия свят, включително мюсюлманските страни, което може би се дължи както на силното желание на Запада да цивилизова, така и на също толкова силното му желание да доминира над останалата част от света, на колебанието му между поучаването на света и налагането на своята политическа и икономическа воля: „от вас не се иска да приемате моите принципи; иска се просто да ми се подчинявате“;

Залезът на сравнителното превъзходство на Запада над останалата част от света; докато бившият Варшавски договор и Третият свят преследваха други модели на икономическо развитие, този сравнителен упадък не беше толкова очевиден. Сега, когато всички следват един и същ либерален подход към развитието и търговията – а някои страни, например Китай, постигат това със завиден успех – вече не е толкова очевидно, че Западът притежава интелектуален монопол върху хода на бъдещото развитие на човечеството.

Ако искаме да преодолеем това неусетно преминаване към взаимна враждебност, струва ми се, че Западът трябва да усъвършенства своя подход към межкултурните отношения и да поведе другите чрез по-конструктивно поведение и подход. Това може да включва отделни или всички от посочените по-долу елементи:

Западът трябва да избегне превръщането на „войната срещу тероризма“ в идеология; той трябва да направи всичко възможно, за да изझे идеологическата инициатива от талибаните и проповедниците на омраза. Сега, когато Осама бин Ладен най-после е свален от сцената, Западът получи шанс да започне отначало. Би било полезно да започнем това, като се въздържим от подчертано религиозен отпор на заплахата от тероризъм, защото това би дало предимство на радикалните елементи.

Всички ние трябва с по-голямо желание да приемем, че хармонията е в разнообразието (или *„unitas in diversitate“*), и да отхвърлим оскърбителните обобщения и преувеличените страхове по отношение на онези, които изповядват някаква друга религия. В края на краищата, човешкият ум е като парашут – той е полезен, само когато е отворен.

Емигрантските общности, особено общностите в западноевропейските страни, трябва да се насърчават да се отъждествяват по-тясно с обществата, които са ги приели. В своя труд *„В името на идентичността“ (In the name of identity)*, Амин Маалуф, френски писател с ливански произход, твърди убедително, че емигрантските общности се интегрират по-добре, когато долавят в преобладаващата култура елементи от своята собствена култура.

Трябва отново да подчертаем колко голямо е значението на основните права и свободи. От друга страна, не трябва да забравяме, че дори свободата на словото, основно право от огромно значение, не е неограничено. Член 10, алинея 2 от Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи постановява, че свободата на словото може да бъде ограничена с цел да се защити репутацията и правата на другите.

В горния ход на мисли искам да допълня, че трябва да включим човешкото достойнство в нашата ценностна система. То би трябвало да обхваща всичко онова, което е пряко свързано с нашето добруване и с разбирането ни за достойнство, личната правда, равните възможности, възможността да пътуваме зад граница без ненужни ограничения, достъпа до Интернет, възможността да си намираме работа без особено усилие.

Трябва да отхвърлим представата, че нашата обща история е история на непрестанни конфликти и взаимна омраза. И наистина, богатите архиви на много нации избилстват от доказателства за дълги традиции на взаимно обогатяване между отделни кул-

тури. Всяко общество има митове и легенди, които съдействат за неговото обединяване. От друга страна, натрапчивото привързване към някои удобни тълкувания на историята не може да доведе до разумно съвместно съществуване. Както бе казал Чърчил, „Ако започнем вражда между миналото и настоящето, ще разберем, че сме загубили бъдещето“.

Основната идея на настоящата скромна статия е следната: взаимното зачитане на културното многообразие е най-надеждната навигационна система за всички нас през 21-вия век. Мъдростта и опитът, натрупани от човечеството през вековете, трябва да се вляят в настоящето, за да ни помогнат да излезем от безизходицата. Трябва да приемем другите такива, каквито са, независимо от религията, сектата, етническия произход, пола и културата, в духа на търпимостта: „живей и остави другите да живеят“. Въпреки че това не е лесно, хубавото е, че разполагаме с ценни средства и полезни възможности за тази цел.

Обнадежден съм от факта, че все повече хора по света осъзнават, че трябва да се работи за по-голяма хармония и сътрудничество по международните въпроси. Алиансът на цивилизациите е само едно отражение на това съзнание. Предложението за тази инициатива на ООН бе направено съвместно от Испания и Турция. Групата на приятелите на Алианса включва вече 130 страни и международни организации. Въпреки че Алиансът още не е предложил непосредствени и осезаеми решения на някои конкретни проблеми, той притежава голям потенциал за съвместни действия.

Има защо да бъдем оптимисти за ново начало в международните отношения. През последните две-три десетилетия в много части на света, които не принадлежат на Запада, е започнало недвусмислено интелектуално, социално и икономическо възрождане. Дори доскоро затворени, традиционни общества започват да играят все по-голяма роля в културния, научен и икономически живот на планетата. Ислямският свят започна да дебатирва сложни въпроси, свързани с правата на жените, демокрацията, върховенството на закона, човешките права, прозрачността и отговорността. В качеството си на светска държава, Турция използва членството си в Организацията Ислямска конференция, за да насърчи по-нататъшния напредък в това отношение.

Дългоочакваната „арабска пролет“ придаде особено значение на стремежа на младото поколение в Близкия изток да живее в отворено, демократично общество, в което свободите на личността са гарантирани. От Тунис до Египет, от Йемен до Либия арабският свят се вдигна на бунт – да поиска неотменните си права и да заяви полагащото му се място в света. В една историческа реч, произнесена в Лондон на 25 май 2011 г, президентът Обама отрази духа на нашето време, като заяви: „Ние правим това, защото вярваме не само в правата на народите; ние вярваме в правата на гражданите“.

Пришествието на това, което бих нарекъл „поколение Фейсбук“, също допринесе за заличаване на епохата на помпозните идеологии. Поведенческите модели на миналото вече не са приложими в 21-вия век. Срокът на годност на културния релативизъм също е изтекъл. Естествено, ще трябва да мине още време, за да се смени начинът на поведение „по подразбиране“ от миналото с прогресивен подход. Въпреки всичко, послата е ясна: общност на основните ценности, съчетана с разнообразие на културите и на техния израз.

Расте и тенденцията за преосмисляне на практики от миналото. Искам да се позова на една ключова реч, произнесена от британския министър-председател Дейвид Кемърън на тазгодишната Конференция по сигурността в Мюнхен. Той изрази сериозни съмнения относно ефективността на провежданата от държавата политика на мултикултура-

лизъм. Въпреки добрите намерения и значителните обществени средства, предоставени за тази цел, във Великобритания мултикултурализмът е довел до културна изолация и до появата на субкултура, която съществува успоредно с преобладаващата култура в обществото. Културният релативизъм и отказът от отговорност дадоха възможност на фанатичите на омразата да упражняват натиск върху своите сънародници имигранти, а на имигрантските общности – да извършват осъдителни практики, например принудителен брак, без да бъдат обезпокоявани от никого; продължават да съществуват скрити социални тенденции, които оправдават т.н. „убийства на честта”. Г-н Камерън диагностицира наличието на един сериозен проблем; ще са необходими колективни усилия, за да може тази диагноза да се превърне в осъществима политика.

Прочутият виолончелист Йо-Йо Ма пише, че „културата е тъкан, в която са вплетени много дарове от всички краища на света”, като привежда убедителен пример за това: сюитите на Бах за виолончело включват танцово темпо, наречено *сарабанда*, което произлиза от Северна Африка, заимствано е по-късно от испанците, а след това – въведено във Франция и още по-късно – използвано от Бах в сюитите му, писани през 18-ти век. Когато Йо-Йо Ма изпълнява тези сюити като американски виолончелист с китайски произход, чия е тази музика?

И тъй като преминах към музиката, бих искал заключителното ми послание също да бъде свързано с друга музикална препратка. В една своя песен от осемдесетте години на миналия век, Дайър Стрейтс тъгуват за това, че:

*„Имаме само един свят,
Но живеем в различни светове”*

Вярвам, че има реална опасност това да се случи именно сега. Нека заедно направим всичко възможно, за да гарантираме, че няма да оставим такова наследство на бъдещото поколение.

Сътрудничество на Дипломатическия институт към МВНР с Европейския колеж за сигурност и отбрана на ЕС (ЕКСО)

Създаване и развитие на ОВППС/ОПСО

Аделина Томова,

Европейският съюз си поставя амбициозни цели в сферите на външната сигурност и отбрана още с Договора от Маастрихт, но едва след войните за независимост в бивша Югославия са предприети конкретни стъпки за развитие на способности за управление на кризи. След Декларацията от Св. Мало 1998 г., редица Европейски съвети имат за цел да определят и развият военните и цивилни способности необходими за изпълнението на Целите от Питърсбърг (хуманитарни и спасителни задачи, мироподдържащи действия, създаване на бойни единици при управлението на кризи и др.) През 1999 г. Европейският съвет от Кьолн поставя началото на Европейската политика за сигурност и отбрана (ЕПСО). От 2003 г. Европейският съюз инициира над двадесет операции за управление на кризи по света. В допълнение, през същата година е приета Европейската стратегия за сигурност.

С влизането в сила на Договора от Лисабон през 2009 г., ЕПСО е преименувана в Обща политика за сигурност и отбрана (ОПСО). Създаден е и постът Върховен представител на ЕС по въпросите на външните работи и политиката на сигурност, който на практика обединява предишните два поста на Върховния представител по ОВППС и на Комисаря по външните работи на ЕС. Той символизира премахването на структурата на "трите стълба". Договорът от Лисабон формално дава възможност да се разширят целите от Питърсбърг (чл. 28В/Чл.43 (1) ДЕС) и ЕС да участва активно в борбата срещу тероризма, вкл. и да подкрепя трети страни в борбата с тероризма на тяхна територия. Договорът дава и допълнителна възможност за политическа и военна солидарност сред държавите-членки като въвежда "клаузата за взаимно сътрудничество" и "клаузата за солидарност".

Динамичните политически събития на Балканите през 90те години и други кризисни точки по света доказаха, че управлението на кризи има различни аспекти и е необходимо

Аделина Томова е главен експерт в отдел „Обучителни програми и проекти“ в Дипломатически институт към МВНР. Следи работата на Европейския колеж по сигурност и отбрана (Брюксел) и Европейския институт за изследване на сигурността (Париж). Тя също така участва в развитието на обучителните модули на Основния дипломатически курс и курса по Военна дипломация, организирани от Дипломатическия институт.

подходящо обучение, не само на национално ниво, но и на европейско. Особено важно е фокусът да бъде насочен към изграждането на обща европейска култура на дипломацията и сигурност.

В този контекст, през 2005 г. се създава **Европейският колеж за сигурност и отбрана** – Брюксел, под прякото ръководство на Върховния представител по ОВППС на ЕС, Хавиер Солана. На Колежа е възложено да организира мрежа от националните институции, колежи, академии и институти, работещи в областта на сигурността и отбраната в ЕС, както и с Европейския институт за изследване на сигурността (Париж).

Мисията на Колежа е да предлага обучение в областта на европейската (и по-късно общата) политика за сигурност и отбрана на стратегическо ниво, като развива и предава общото разбиране на ОПСО сред цивилните и военнослужещите и да развие най-добрата практика в обучителните дейности. Колежът не е юридическа структура, но директорът му е служител на Европейската служба за външна дейност, а академичната програма е част от обучителната програма на Службата.

Колежът предлага широк спектър от обучителни програми като водещ е Курсът на високо ниво по ОПСО (High Level Course on CSDP). Друга важна програма е Ориентационният курс по ОПСО за експерти с малко опит по ОВППС/ОПСО. Нарастващата динамика и комплексност на настоящите и бъдещи операции на ЕС, изисква разширяване на уменията и знанията на по-широк кръг от експерти от министерствата на правосъдието, социалните въпроси и др. В тази връзка, държавите-членки предлагат различни пилотни курсове по въпросите на правата на човек и децата, равенството между половете в кризисните райони; реформи в сектора на сигурността и др.

През есента на 2005 г. ръководството на МВНР определя директора на Дипломатическия институт да бъде българският представител (активен наблюдател) в Направляващия комитет на Европейския колеж за сигурност и отбрана и в Борда на директорите на Института на Европейския съюз за изследване на сигурността. Това става чрез писмо до Хавиер Солана.

Участието на български представител в органите и на двете институции дава възможност за активно участие при формулирането и провеждането на единни европейски политики, в случая ОВППС и ОПСО.

Дейностите на двете институции обхващат широк периметър от стратегически, обучителен, военен и дипломатически характер, изискващ представителство на комплексно ниво. Тези изисквания не могат да бъдат покрити изцяло от представители на военните и полицейските ведомства. Най-пълно с подобна дейност са натоварени служителите в дипломатическата служба. Поради това, българският представител е дипломат от Министерство на външните работи /Дипломатическият институт към МВНР/, съответно алтернативният представител – дипломат от Постоянното представителство на Р България към ЕС или представител на Дипломатическия институт.

Сътрудничество на Дипломатическия институт с Европейския колеж по сигурност и отбрана на ЕС

Европейският колеж за сигурност и отбрана има два органа - Направляващ комитет и Академичен борд. Направляващият комитет е главният орган, в който участват по един представител на държава-членка и се ръководи на всеки шест месеца от страната, която е ротационен председател на ЕС. Заседанията на Комитета са ежемесечни и се провеждат в Брюксел. Задачите на този комитет са да определя стратегически насоки за развитие на обучението по ОВППС/ОПСО, да поддържа и разширява стратегическите

партньорства с други обучителни структури на международни организации (Колежът по отбрана на НАТО, ООН и др.), както и извън ЕС; да утвърждава годишната академична програма; да избира държави-членки, които да домакинстват обучението и др.

Академичният борд е орган, който подготвя академичната програма на Колежа, предлага я за одобрение от Направляващия комитет, предлага пилотни обучителни модули и нововъдения в програмите за обучение; прави оценка и анализ на обучението. Заседава веднъж месечно в Брюксел или друга държава-членка, в която се провежда обучение.

Дипломатическият институт активно участва в работата на Колежа от есента на 2009 г. с две конкретни обучения – Ориентационен курс по ОПСО (14-18 февруари 2011 г., гр. Брюксел) и Модул 3 „*Стратегически партньорства, мисии и операции на ЕС*“ от Курса на високо ниво по ОПСО (5-9 март 2012 г., гр. София).

Ориентационен курс по ОПСО (Orientation Course on CSDP)

Първият Ориентационен курс по ОПСО се провежда през 2003 г., и след създаването на Европейския колеж по сигурност и отбрана през 2005 г. този курс става един от основните компоненти от академичната програма на Колежа. Неговите основни задачи са да допринесе за по-доброто разбиране и популяризиране на Общата политика за сигурност и отбрана като основна част от Общата външна политика и политика за сигурност на ЕС.

Курсът се фокусира върху актуалното състояние на ОПСО, преглед на структурите и тяхното взаимодействие по ОВППС/ОПСО след Договора от Лисабон в рамките на новата ЕСВД, ЕК, ЕП и Съвета на ЕС; Европейската стратегия за сигурност; цивилните и военни аспекти на управлението на кризи; развитие на цивилни и военни способности; външните отношения на ЕС и сътрудничествата с други международни организации; хоризонтални въпроси: равенство на половете, защита правата на човека и децата. Програмата на курса завършва с дискусия за бъдещите перспективи на ОПСО след влизането в сила на Договора от Лисабон. Всяка държава-домакин има право да поставя и допълнителен тематичен акцент на Курса по свой избор. Курсът е предшестван от едномесечно дистанционно обучение с тестова оценка на няколко обучителни единици. Сертификат, подписан от баронеса Катрин Аштън, Върховен представител на ЕС по въпросите на външните работи и политиката на сигурност, получават само участниците, които успешно са завършили дистанционното обучение и участват по време на целия курс.

През 2005 г. Ориентационният курс е отворен за държави-кандидатки, трети страни и международни организации, за да даде възможности за по-голяма прозрачност и по-добро разбиране на ОВППС/ОПСО в целия свят. Презентациите и дискусиите се водят от много опитни лектори, които са пряко ангажирани в съответните области.

Участниците в Курса са представители на МВНР, МО, МВР и други ведомства от държавите-членки, държави-кандидатки, трети страни и експерти от международни организации, които имат начален опит по ОВППС/ОПСО. Курсът се провежда по правило в гр. Брюксел, за да даде възможност на участниците да се запознаят с европейските институции, които имат пряко отношение към тези политики. Интересът към курса е голям и оценките до момента показват необходимост от изграждане на обща европейска култура на дипломатията и сигурността, която се постига чрез по-добро сътрудничество в рамките на ЕС, както и с външни партньори. За покриване на реалните нужди от обучение, оптималната периодичност на Курса е препоръчително да бъде 4-5 пъти за академична година.

България за първи път беше домакин на Ориентационен курс по ОПСО (14-18 февру-

ари 2011 г.) със съдействието на Европейския колеж по сигурност и отбрана. Това беше и първият курс по ОПСО след създаването на Европейската служба за външна дейност. Дипломатическият институт и Министерството на отбраната бяха равноправни партньори в организирането на Курса, който беше оценен високо от участниците.

Общият брой участници бяха 64, от които 5-ма държавни служители от България. Участниците бяха 51 от държави-членки на ЕС, 3 от страни-кандидатки (1 Турция и 2 Хърватия) и 10 от трети страни (2 от Швейцария; 2 от Русия; 2 Норвегия); по 1 (Сърбия, САЩ, Япония и Китай). Участваха 29 военни, 16 дипломати, 12 цивилни; 4 полицаи и 3 други; 15 жени и 49 мъже.

Лектори в Курса бяха високопоставени експерти от европейските институции и неправителствени организации в Брюксел. Двама опитни български дипломата и двама висши военни бяха лекторите от България.

Темите в курса бяха традиционните, като България сподели своя опит в операциите АПТЕА (БиХ) и мисията на ЕС в Грузия (EUMM Georgia).

Курс на високо ниво по ОПСО (High Level Course on CSDP)

Курсът на високо ниво по ОПСО е основен обучителен елемент от Академичната програма на Колежа. Той се състои от четири Модула, организирани и финансирани от различни държави-членки на ЕС в рамките на една учебна година с обща продължителност от четири седмици. В предстоящата Академична година 2011-2012 г. предстои да се организира 7-ми Курс на високо ниво по ОПСО на името на „Конрад Аденауер“. Той ще бъде организиран от следните държави-членки на ЕС:

Модул 1 (Белгия, Нидерландия и Люксембург) – „Управление и функциониране на ЕС в рамките на ОВППС/ОПСО“ – Брюксел, м. септември 2011 г.

Модул 2 (Германия) – „Развитие на военните и цивилни способности при управление на кризи. Икономически аспекти на ОПСО.“ – Берлин, м. ноември 2011 г.

Модул 3 (България) – „Стратегически партньорства, мисии и операции на ЕС“ – София, м. март 2012 г.

Модул 4 (Франция) – „Бъдещи перспективи на ОВППС/ОПСО“ – Париж, м. юни 2012 г.

България за първи път ще бъде домакин на Модул от Курса на високо ниво. Тематичният фокус на обучението в рамките на модула засяга приоритетни и актуални въпроси от развитието на ОВППС/ОПСО, като Политиката на съседство на ЕС и неговите стратегически партньорства. Очаква се да се регистрират до 70 участника висши служители от МВНР, МО, МВР и други ведомства на държавите-членки, както и от Европейската комисия, Европейската служба за външна дейност и международни организации.

Курсът също е предшестван от дистанционно обучение в рамките на един месец с тестово оценяване. Участниците получават сертификат за завършен курс само, ако са участвали и в четирите модула на Курса. Методологията на обучение включва в Модулите 1 и 2 предимно теоретична част и работа в групи, докато модулите 3 и 4 освен теорията, акцентират върху конкретни симулации на кризисни ситуации, работни групи на органи на ЕС и др.

Директор на Курса, за четвърта поредна година, е о.р. бриг. ген. Жак Уолш от френския Висш институт по отбрана (IHEDN). Директорът отговаря за координирането на програмите на всички модули заедно с държавите-домакини и одобрява окончателната програма в рамките на заседанията на Колежа. Всяка държава – домакин определя лидер на Модула, който подпомага работата на директора на Курса и ръководи подготовката и

провеждането на Модула. В това си качество, той присъства с цел натрупване на релевантен опит на Курса по ОПСО в предшестващата учебна година (в случая 2010-2011). Лидер на българския Модул е представител на Дипломатическия институт.

Съществува практика модулите да се съорганизират с друга държава-членка на ЕС по преценка на държавата – домакин за споделяне на опит и финансиране на Модула. България за първи път организира подобен модул и счита за уместно да покани държава-членка за партньор. Най-вероятният партньор на този етап е Висшия институт по отбрана (Centro Alti Studi per la Difesa (CASD) към Министерство на отбраната на Италия.

В бъдеще сътрудничеството на Дипломатическия институт с Колежа открива допълнителни възможности за инициативи. Активното ни участие в работата на Колежа е част от обучителната програма на Института по въпросите на сигурността и дипломацията. От 2005 г. Дипломатическият институт провежда ежегодно Курс по Военна дипломация, който е предназначен за български експерти от системата на МО, МВР, МВНР и др. С ангажиментите на Института в Колежа, се разширява полето на обучителната и изследователската дейност по въпросите на сигурността и нейната обвързаност и дипломатическата практика.

През м. януари 2011 г. беше приета *„Наредба за условията и реда за участие на граждански специалисти от Р България в операции и мисии на международни организации за управление на кризи извън територията на Р България”* (ПМС № 9/20.01.2011 г.), с която се регламентира координиращата функция на Министерството на външните работи за подбор на цивилни експерти от различни ведомства и експерти на свободна практика, на които им предстои да участват в операции и мисии на ЕС и други международни организации. Дипломатическият институт и ВА „Г.С. Раковски” са двете национални обучителни институции, които се очаква да разработят обучителни модули за тези експерти и да участват пряко в тяхната подготовка.

„БРИК – Едно от проявленията на бъдещия многополярен свят“

Любомир Георгиев¹

ВЪВЕДЕНИЕ

Акронимът БРИК (Бразилия, Русия, Индия и Китай) е използван за пръв път през 2001 г. от Джим О'Нийл, анализатор към една от най-старите инвестиционни банки „Голдман Сакс“, в доклад, озаглавен „Изграждането на по-добра глобална икономика: БРИК“. Там акронимът е посочен като пример за изместване на глобалната икономическа сила от Г-7 към развиващия се свят. Динамичното развитие на БРИК като икономическо явление, през десетте години от неговата поява в общественото пространство, кара анализаторите да правят дългосрочни прогнози за неговото развитие и да търсят мястото на БРИК на световната сцена. Определянето на бъдещата позиция и обхвата на влияние на този своеобразен политически съюз става още по-сложно с включването на Република Южна Африка (РЮА) към групата от четирите най-бързо развиващи се държави на срещата на високо равнище в Китай от последните дни. В настоящия политически доклад ще дадем отговор на въпроса: Какво представлява БРИК и как ще се впише в бъдещия многополярен свят?

При разглеждане на така зададената тема „БРИК – едно от проявленията на бъдещия многополярен свят“, на първо място следва да посочим какво според нас представлява многополярният свят и какви са неговите проявления. Ако приемем, че в тесен смисъл за многополярен свят можем да говорим когато повече от две държави, с относително равно икономическо, културно и военно влияние, са водещи при определяне на световния ред, то в широк смисъл това могат да бъдат различни интеграционни общности от регионален или световен характер. На второ място следва да направим задълбочен анализ какво представлява БРИК, къде е неговото място и каква ще бъде ролята му на световната сцена.

Краят на „Студената война“ и разпадането на Източния блок водят до сериозни промени в геополитическата обстановка. Водеща роля при определяне на възможностите за влияние придобиват икономическите показатели и САЩ се превръщат в неоспорим лидер, доминиращ в световен мащаб. Разширяват се и се задълбочават процесите на глобализация. Все по-тясно общият термин глобализация се асоциира с икономическата глобализация, представляваща интеграция на националните икономики в световната чрез търговия, преки чуждестранни инвестиции, капиталови потоци, миграция и разпространение на технологии. Тези процеси заварват всяка една от държавите, формиращи БРИК, в различно икономическо състояние и с различна икономическа и политическа структура.

1 Участник в Десетия Основен дипломатически курс, организиран от Дипломатическия институт.

I. АСПЕКТИ НА БРИКС

В периода 1990 – 2000 г. четирите държави, съставлящи БРИК, полагат сериозни усилия, за да изпълнят това, което икономистите наричат „условия за растеж“², и да постигнат висок икономически ръст. Следва да се отбележи, че всяка от посочените страни е изпълнила в различна степен отделните условия, но достатъчно, за да влязат в ползрението на икономическите анализатори като четирите най-бързо развиващи се икономики. Бурните темпове на тяхното икономическо развитие и регулярните срещи на високо политическо равнище между държавите от БРИК, налагат да разгледаме това **Sui generis** формирование в два аспекта – икономически и политически.

Икономически аспект – показатели и прогнози за икономическото развитие на държавите от БРИК и БРИК като цяло.

Бързият икономически растеж на Бразилия, Русия, Индия и Китай мотивира анализаторите да търсят причините, довели до него, да изследват техния потенциал и да прогнозираят развитието им за един по-дълъг период. След първия доклад от 2001 г., където за пръв път се появява акронимът БРИК, подробен анализ е направен през 2003 г. в икономически доклад на Goldman Sachs, озаглавен „**Мечтаейки с БРИК: Пътят до 2050**“. Направените там прогнози за развитието на страните от БРИК сочат, че от гледна точка на общия размер на икономиките, за по-малко от 40 години те съществено ще изпреварят държавите, формиращи Г-6³ (Приложение №1). Изчисленията показват, че за периода до 2050 г., БРИК ще има ръст на Брутния вътрешен продукт (БВП) от приблизително 3.3%, срещу около 1.6% в Г-6. По отношение доходите на глава от населението, докладът от 2003 г. предвижда, че въпреки относително бързия икономически растеж, хората в рамките на БРИК ще останат значително по-бедни от тези в Г-6. (Приложение №2)

Ако към 2003 г. очертаните по-горе тенденции са изцяло в сферата на теориите, то две години по-късно подходът към разглеждане на темата БРИК се променя. Причина за това са **обновените прогнози**⁴, които предполагат, че икономиките на БРИК могат да реализират „мечтата“ по-бързо, от колкото се предвижда през 2003 г. Признава се необходимостта от систематично включване на групата в изграждането на световния икономически ред и се подчертава, че възможностите на БРИК да влияят върху световните процеси зависят от тяхната способност да установяват и поддържат политики, подкрепящи икономическия им растеж.

Данните от 2004 и 2005 г. сочат, че всяка държава от БРИК е надскочила предвидения по-рано растеж. Отчетено е и значително нарастване дела на четирите държави в световната търговия⁵ и подобрение на търговските отношения вътре в БРИК. Засиленото им влияние се дължи на поддържани значителни резерви и положителен баланс по текущата сметка, привличане на все повече преки чуждестранни инвестиции към четирите държави и ръст на стоковите им пазари в периода 2003-2005 г. с приблизително 150%. Оказва се, че краткосрочният подход, използван при прогнозите от 2003 г., е твърде консервативен.

2 Макроикономическа стабилност, изграждане на стабилни институции, отвореност на държавата към чужди инвестиции, висок образователен и квалификационен ценз – Goldman Sachs, Global Economics Paper № 99, „Dreaming with BRICs: The Path to 2050“, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/book/99-dreaming.pdf>

3 Включва държавите от Г-7 – Франция, Италия, Германия, Япония, Обединеното Кралство и САЩ без Канада.

4 Goldman Sachs, Global Economic Paper № 134, „How Solid are the BRICs?“

5 През 2005г БРИК достигат 28% дял от глобалния ръст, 55% спрямо PPP-коефициент и пазарен дял 15% от световната икономика.

Анализаторите от Голдман Сакс посочват като евентуални кандидати за изравняване с възможностите на БРИК един доста широк кръг държави, известни като N-11.⁶ С изключение на Мексико и Корея обаче, не се очаква другите държави в групата да оказват сериозно влияние на глобално равнище, въпреки значителния им потенциал. Следва да отбележим, че РЮА не е изключена от анализите: „...- всъщност ние специално посочихме, колко необичайно би било, ако РЮА успее да достигне размерите на която и да е държава от БРИК, въпреки собствения си потенциал”⁷. От днешна гледна точка виждаме, че анализаторите са подценили ролята на Претория в геополитически план.

Ситуацията днес. През 2008 г. световната икономика преживя сериозна криза, последиците от която са силно осезаеми и днес. Разглеждайки доклада на Световната банка от 2011 г.⁸ откриваме, че за разлика от развитите държави, където възстановяването от кризата е затруднено от високите нива на безработица и неизползван икономически капацитет, икономиките в повечето от развиващите се държави, включително БРИК, са близо до достигане на предкризисните нива. Подкрепени от възстановяването на собствените и международни финансови потоци и от високите цени на стоките за широко потребление, те бързо стопяват разликата между потенциал и реално състояние на икономиките си. БРИК не просто водят процеса на възстановяване, но и все повече се превръщат в източник на стабилност за световната икономика. За да разберем как се движат БРИК спрямо прогнозите от 2003 г., ще проследим как се развива всяка държава поотделно и прогнозите за тях до 2015 г.

Бразилия: През 2010 г. БВП на Бразилия достига 2,087.9 млрд.⁹, при икономически ръст от 7.5% (Приложение №3). Прави впечатление, че достигнатите нива надвишават приблизително 3.5 пъти предвидените през 2003 г. 668 млрд. БВП. Очаква се под влияние на затегнатата фискална и парична политика, темповете на растеж да спаднат до около 4% от БВП през 2011 г. Според анализаторите, от началото на 2012 г. тези нива ще започнат да се покачват, достигайки 4.6%¹⁰ в периода 2012-2015 г. Това ще бъде възможно благодарение на повишаване вътрешното потребление в страната чрез увеличаване броя на работните места и дохода от заплати, както и на планираното отваряне на бразилската икономика за инвестиции в областта на инфраструктурата и разработването на петролни находища.

Русия: Достигайки БВП от 1,464.7 млрд. за 2010 г. при годишен икономически растеж от 4% (Приложение №4), руската икономика е надскочила почти два пъти прогнозираните през 2003 г. 847 млрд. БВП. Това до голяма степен е резултат от високите цени на суровините през последните години и по-специално на петрола, който продължава да поскъпва под въздействие на процесите в Либия и Близкия изток. Предвижданията сочат, че средният ръст на руската икономика в периода 2011-2015 г. ще бъде около 4.4% – значително под нивата от приблизително 8% среден икономически ръст, достигнати между 2000 и 2008 г. Причините да не бъдат достигнати предкризисните нива са несигурните износни нива и цени на петрола и недостигът на преки чуждестранни инвестиции в икономиката. Други определящи фактори са слабият банков сектор, нарастващата зависимост на икономиката от природните ресурси (Приложение №5) и остарялата

6 Next 11, или следващите 11. Групата включва 11 бързо развиващи се държави: Бангладеш, Египет, Индонезия, Иран, Мексико, Нигерия, Пакистан, Филипините, Ю. Корея, Турция и Виетнам.

7 Виж т.3

8 Global Economic Prospect, Volume 2/ January 2011

9 Всички стойности на БВП в доклада са в US долари.

10 Данните по Приложение №3, Таблица 2 са ревизирани с 0.3% надолу, след излизане на резултатите от четвъртото тримесечие на 2010 г.

производствена база. Въпреки това, предприетите действия за отваряне на руската икономика и затягане на фискалната и парична политика, ще играят стабилизираща роля по отношение на икономическия растеж.

Индия: Постигайки ниво на БВП от 1,653.2 млрд., при годишен ръст на икономиката от 9.1% през 2010 г.¹¹ (Приложение №6), индийската икономика се развива почти два пъти по-бързо от предвидените през 2003 г. 929 млрд. БВП. Очаква се темповете на растеж да започнат постепенно да се забавят до 8.9% през фискалната 2011/12 г., достигайки средно 8.6% в периода 2012/13 – 2015/16 г. Темповете на икономически растеж през следващите пет години ще бъдат обусловени от нарастващите частни инвестиции и държавни разходи в сферата на услугите и индустрията. В тази насока ще работят и покачването на работната сила, и увеличаващата се средна класа. Причината растежът на БВП да не достигне заложените от правителството 10% за 2011/12 г. се крие в големия бюджетен дефицит и високите нива на инфлация¹².

Китай: През 2010 г. БВП на Китай достигна 5,878 млрд. или приблизително 6 трилиона и отбеляза икономически ръст от 10.3% (Приложение №7), с което страната се превърна във втората икономическа сила в света, измествайки Япония. Този забележителен ръст, който надвишава почти два пъти очакваните през 2003 г. 2,998 млрд. БВП, се дължи на двуцифрения среден икономически растеж през изтеклото десетилетие. Предвижданията са темповете на растеж да намалеят до 9% през 2011 г. и средно 8.4% в периода 2012-2015 г. Спадът е провокиран от затягане на фискалната и парична политика от страна на държавата и относително слабото потребление на стоки в световен мащаб през разглеждания период, отразяващи се на износните нива. В противовес на това, икономическият растеж ще бъде подкрепян от създаването на работни места и покачване на заплатите, които се очаква да засилят вътрешното потребление. В случай, че Китай запази този икономически ръст до 2020 г., много е възможно той да се превърне в най-голямата икономика в света, изпреварвайки САЩ.

Република Южна Африка: След приемането на РЮА в БРИК, трябва да обърнем внимание и на нейните икономически показатели. През 2010 г. тя достигна 363.998 млрд. БВП, при икономически ръст от 2.8% (приложение №8). Очакванията са през 2011 г. темповете ѝ на растеж да достигнат 3.7%, и 4.8% през 2012 г., но да намалеят в периода 2013-2014 г., като останат на ниво около 4% през 2015 г. Основания за тези прогнози дават редица фактори, като нарастващите вътрешно потребление и инвестиции, търсене на суровини в световен мащаб и осъществяването на редица инфраструктурни проекти. Положителен ефект ще имат още изграждането на подводна оптична мрежа в периода 2011-2012 г., даваща тласък на комуникациите, и въвеждането в експлоатация на нови енергийни мощности в периода 2013-2015 г. Същевременно, недостигът на квалифицирана работна ръка, високата безработица, престъпност и корупция, са факторите, които няма да позволят на РЮА да надхвърли посочените нива.

Въпреки постепенното увеличаване темповете на растеж, можем да кажем, че те остават значително по-слаби от тези на другите в БРИКС, в съчетание с многократно по-малка икономика. Налага се изводът, че решението за покана на РЮА в клуба на „големите 4“ е политически мотивирано.

Посоченото до тук сочи, че БРИКС се развиват значително по-бързо от очакваното.

11 Данните са по оценки на Economist Intelligence Unit (EIU) поради факта, че индийската фискална година е от м. април до м. март.

12 През януари 2010 г. Индия отчита инфлация от 16%. Към първи януари 2011 г. инфлацията в страната и изчислена на 9.3%.

Въпреки общите за всички държави проблеми с ръста на инфлацията и овладяването на бюджетния дефицит, нараства влиянието на групата върху световните икономически процеси и ролята ѝ като стабилизиращ фактор на фона на свиващите се икономики в развитите държави и застаряващото население в повечето от тях. Осезаемата необходимост от съобразяване с БРИКС при определяне на световната икономическа политика, ги подтиква да излязат от сферата на теориите и да пристъпят към създаването на своеобразен политически клуб, който поставя на дневен ред тяхното включване в политическите процеси при формирането на един нов многополярен свят.

Политически аспект – цели, стратегии и интереси на държавите в БРИКС.

Ако до 2008 г. темата за БРИКС е изцяло в полето на икономическите анализи, то с полагане началото на редовни срещи на върха през 2009 г. държавите, участващи във формата, дават сериозна заявка за излизане на политическата сцена. За да разберем техните цели, интереси и причини за подобна стъпка, ще се спрем на всяка държава поотделно.

Китай: Феноменалното издигане на Китай през последното десетилетие предизвиква интензивни дискусии за неговото бъдещо въздействие върху съществуващата международна система. Важно измерение на така поставения въпрос е китайската политика, насочена към мултилатерализъм и дефинирана като „практика за координиране на националните политики в групи по три, или повече държави, чрез ad hoc споразумения или посредством институции“¹³. Особено активна е политиката на страната в тази насока, след присъединяването ѝ към Световната търговска организация (СТО) през 2001 г. Фокусирайки се върху мотивацията за нарастващата активност на Пекин, трябва да признаем, че тя се дължи най-вече на прагматизъм. Китай разглежда мултилатерализма като инструмент за справяне с монополярността и „враждебната хегемония“ – термин, отнасящ се до доминиращата роля на САЩ в световните дела. Този прагматичен поглед върху многостранните формати позволява на страната да осъществява свои конкретни цели. Между тях са оказване на натиск за по-справедлив икономически ред и извоюване на по-голяма тежест при вземането на решения в Бретънуудските институции – Световната банка и Международния валутен фонд (МВФ). Нововъзникващият световен ред кара анализаторите в Китай да гледат с оптимизъм на глобалната финансова криза като фактор, който отслабва ролята на Запада в международните отношения и предоставя възможност за повишаване влиянието на държавата в международните институции. Като многостранен формат, БРИКС се възприема до голяма степен позитивно от Пекин, който вижда в него бъдещ мощен инструмент за постигане на реформи в основни международни институции и организации, за икономическо сътрудничество и за координиране на ключови позиции по въпроси от общ интерес. Счита се, че този формат ще помогне „за ускоряване многополяризацията в международната структура и за реформиране на несправедливата политическа и икономическа система в света“.¹⁴ Тази изглежда е основната причина Пекин да участва и да търси водеща роля в БРИКС.

Предвид изложеното по-горе, можем да направим извод, че Китай ще използва пълноценно възможностите, които предоставя БРИКС, за засилване на своето международно влияние.

Русия: След рухването на комунизма и разпадането на СССР, Руската федерация

¹³ Koehane, "Multilateralism: An Agenda for Research"

¹⁴ Wang, "The Attractiveness of the BRIC"

се изправя пред две основни предизвикателства. Първото е изчезването на двуполусния световен модел и значителният спад в нейната икономическа, политическа и военна мощ. Прекият резултат е, че Москва губи позицията на световна сила, макар че продължава да поддържа амбициите си като регионална сила в постсъветското пространство. Единствената алтернатива пред държавата, в един все по-монополярен и дори американоцентристки свят, е сближаването ѝ със Запада. В същото време Русия продължава да търси запазване на ключови елементи от стария световен ред, например предимствата от постоянно членство в Съвета за сигурност (СС) на ООН и статута на единствен ядрен наследник на СССР. Второто предизвикателство е свързано с продължаващите промени в международната обстановка и разпределението на силите в света. Нараства влиянието на развиващите се пазари, в частност Индия и Китай, довело до промяна в разпределението на световните блага. Постепенно и закономерно, това икономическото влияние се трансформира в политическо. Последното определя промяната в руската външна политика от началото на XXI век в посока многостранна дипломация, даваща възможност на Москва да маневрира чрез включване в гъвкави коалиции със старите и новопоявилите се центрове на влияние. Под многостранна дипломация обаче, Русия разбира „колективно ръководство на водещите държави, които обективно носят специални отговорности за състоянието на световните дела“¹⁵. Руската федерация отказва да приема преговорните решения на форуми, в които не участва като страна. Въпреки нарастващата откритост на Москва за участие в неформални институции, тя не желае те да изместят СС на ООН. За разлика от концепцията за руската външна политика от 2007 г., с тази от 2008 г., Москва престава да определя Г-8 като структура от първостепенно значение за външната си политика. В отговор на дискусиите за разширяване на групата с включване на Китай или други бързо развиващи се държави, Русия извежда на преден план БРИК, която се приема за създадена основно по нейна инициатива. Според концепцията за руската външна политика от 2008 г., Г-8 и БРИК – с директното участие на Руската федерация и в двете – трябва да създадат мрежа от неформални структури. Тази мрежа следва да даде възможност на „отговорните водещи нации“ да договорят подходящ баланс на интересите или да сключват сделки по значими теми от международния дневен ред, преди те да са включени в дневния ред на СС на ООН. В качеството си на член на СС на ООН, Г-8 и БРИК, Русия има уникалната възможност да посредничи при вземането на общи решения от всички значими сили. През 2009 г. бе създадена Г-20, имаща за цел да разглежда в условията на широко представителство важни световни въпроси като икономическата политика, реформирането на финансовия сектор, търговията, енергийната безопасност и сигурност, климатичните промени, общественото здравеопазване на глобално ниво и сътрудничеството за развитие. На фона на Г-20 избледнява ролята на Г-8, което принуждава Москва да търси начин за адаптация. Тя счита за неравностойна размяната на членство в Г-8 за членство в Г-20. В стремежа си да компенсира посочената неравностойност, Русия се концентрира върху издигането на БРИК на международната сцена, чрез интензивна политическа координация на държавите от този форум в рамките на Г-20 и ООН.

Изложеното до тук налага извода, че в условията на изграждащия се многополярен свят, Москва вижда в БРИК възможности за прокарване на своите политически и икономически интереси чрез разделяне на водещите държави в различни многостранни формати с нейно участие.

Индия: Индия е най-голямата демокрация в света, с богат исторически и политиче-

15 Russian Federation, Foreign Policy Review, "Introduction"

ски опит, заемаща важно място сред развиващите се страни. Като космическа държава, която стимулира бурното развитие на ИТ сектора и разполага с многобройна квалифицирана работна сила в сферата на модерните технологии, Индия е на път да заеме водещо място сред държавите от БРИК, а в бъдеще и място в челната „тройка“ на света. С огромните си икономически, политически и демографски ресурси, тази държава е част от парадигмата на световния ред. Тя продължава да търси и възприема нови правила и структури, които в по-голяма степен да отразяват нейните интереси в областите икономика, политика и сигурност. Световното управление е тема на множество дискусии в контекста на нарастващото влияние на развиващите се държави. Според Стюарт Патрик те: „...искат да бъдат на голямата маса, искат да променят правилата на играта и мнението им да има по-голяма тежест в структурите на световното управление“¹⁶. Казаното важи с пълна сила и за Индия. За разлика от Китай и Русия, причините за нейното включване в БРИК са значително по-лесни за определяне. От една страна бързо развиващата се индийска икономика се нуждае от сигурни нови и големи пазари като Бразилия, Русия, Китай, а сега и РЮА. В същото време нараства необходимостта от захранването ѝ със суровини за производствения сектор, на каквито три от посочените държави са сред основните доставчици. Гаранция за защита на посочените интереси на Индия дават както постоянно нарастващите нива на търговски обмен в БРИК, така и постигнатите двустранни и многостранни икономически споразумения по време на БРИК-срещата на високо равнище в Бразилия през 2010 г. Не бива да се пренебрегва и желанието на Индия да участва пряко в обсъжданите реформи на ООН. Страната де факто е ядрена сила, тъй като притежава ядрено оръжие в комбинация с космически балистични системи и развива ядрената си енергетика. От десетилетия тя се бори да бъде призната и де юре като такава, но това не се случва. Съвпадение или не, държавите признати за ядрени сили са в същото време и постоянни членове на СС на ООН. Посоченият факт, заедно с все по-нарастващото политическо влияние на ООН и СС на ООН, мотивират Индия да се стреми към статут на постоянен член. Все по-осезаема става и необходимостта от пряко участие на Ню Делхи в световните икономически и политически промени.

Изводът, който се налага от гореизложеното е, че чрез БРИК Индия вижда възможност за ускоряване на икономическите и политически процеси на глобално равнище и за насочването им в посока на своите национални интереси. До голяма степен това би било осъществимо след изграждане на стабилни връзки между държавите от формата и консолидиране на позициите им в рамките на Г-20 и ООН.

Бразилия: Бразилия притежава уникална възможност да бъде едновременно износител на суровини и производител на промишлени стоки, което обуславя големия ѝ икономически ръст. По-малко от 20 години след разпадане на двуполусния модел от времето на Студената война са достатъчни за бързо развиващата се държава да придобие значително влияние по важни аспекти на международната политика. До голяма степен за това спомагат отслабващите възможности на водещите развити страни да разрешават международни кризи. На преден план в Бразилия се появяват тенденции към укрепване на мултилатерализма, който позволява на нови играчи да участват ефективно в управлението на международната система. По думите на бившия бразилски външен министър Селсо Аморим: „засиленият координационен механизъм Юг-Юг към СТО, МВФ, ООН и нови коалиции като ИБСА¹⁷ и БРИК, издигна гласа на държави,

¹⁶ S. M. Patrick, speaker at “Rising Powers and Global Institutions” Symposium, Washington 2010.

¹⁷ ИБСА – IBSA (India, Brazil and South Africa) или Организация за сътрудничество между Индия, Бразилия и РЮА

някаго принизявани до второстепенна позиция”. В същото време, появата на нови интереси и нужди на глобално равнище, както и бързите процеси на трансформация на световния ред, правят разбиранията за световно управление по-сложни. В тази обстановка на несигурност и промяна, Бразилия е на път да осъществи лидерските си амбиции в Латинска Америка и да заеме значима позиция на световната сцена. Активното участие на страната в многостранни формати е важно за проектирането ѝ като значим играч при конфигуриране на международната система и покачване на преговорния ѝ капацитет. Бразилия цели да повиши своята тежест в традиционни международни организации и институции като ООН, СТО и МВФ. Участието ѝ в неформални структури като Г-20 и БРИК, целящи да установят нова йерархия в световния ред, съдейства на стремежа на страната да повиши ролята си при решаване на глобални въпроси. Друг аспект, стимулиращ участието на Бразилия в БРИК, е нарастващата значимост на Индия и Китай за външната търговия на страната, за сметка на търговията ѝ със САЩ и ЕС. Макар и не веднага, подобряващите се икономически отношения в БРИК водят до създаване на икономически и политически връзки на междудържавно равнище, изградени чрез активното участие на Бразилия.

Предвид изложеното, можем да кажем, че участието на Бразилия в БРИК ѝ носи множество икономически и политически дивиденди, разкрива пред нея възможности за пряко влияние при определяне дневния ред на ООН и Бретънуудските институции и при осъществяване на необходимите промени в тях.

Република Южна Африка: Като крайъгълен камък във външната си политика РЮА възприема мултилатерализма в международните отношения. От гледна точка на Претория, в глобален мащаб доминира не една супер сила, а Северът. Замяната на режима, наложен от студената война, с борба за икономическо надмощие, мотивира Юга и в частност на РЮА, към съпротива срещу изтласкването им встрани от световните проблеми. Вариант за противодействие на тази тенденция Претория вижда не само в укрепване на мултилатерализма, а и в промяна на системата за световно управление. Въпреки, че последните тенденции във външната политика на държавата дават приоритет на отношенията с Бразилия, Индия и Китай, тя не е поканена за участие в БРИК при неговото създаване през 2009 г. За РЮА представлява предизвикателство адаптирането на нейната многостранна стратегия към променящите се отношения между световните сили. Липсата на международно влияние на организацията Африканския съюз (АС) мотивира Претория да насочи вниманието си към търсене на други формати, чрез които да участва в бъдещи реформи в ООН. Балансирайки между ангажиментите, поети в регионален план към АС, и националните си интереси, правителството вижда в БРИК подходяща платформа за постигане на целите си и предприема сериозна дипломатическа кампания, за да си осигури покана на масата на БРИК. Големият коз на РЮА е възможността да осигури достъп до изключително богат на ресурси континент и огромен пазар от 1 млрд. жители. Същевременно, от политическа гледна точка Африка разполага с най-много членове в Общото събрание на ООН в сравнение с всеки друг регион. Претория се насочва към БРИК, а не към N-11, тъй като в последната участват Нигерия и Египет, които са основните ѝ съперници за представителство на континента в СС на ООН.

Налага се изводът, че участието на РЮА в БРИК е продиктувано от една страна от стремежа на Претория да придобие по-голямо влияние в ООН и да участва пряко в очакваните процеси на промяна, и от друга – да не допусне своето изпадане в периферията на новообразувания се многополярен свят.

II. БРИКС КАТО ПОЛИТИЧЕСКИ КЛУБ

Свидетели сме на постепенното излизане на БРИК от сферата на икономическите теории и неговото оформяне като политически клуб. Като начало на този процес можем да посочим срещата между външните министри на Бразилия, Русия, Индия и Китай по време на 61-вата сесия на ООН в Ню Йорк през 2006 г. Оттогава до сега са проведени три срещи на ниво държавни и правителствени глави. **Първата среща** на държавните ръководители от БРИК се провежда в гр. Екатеринбург, Русия, на 16.05.2009 г. Основните проблеми, които се дискутират на срещата, са глобалната икономическа криза, световното развитие и бъдещото укрепване на БРИК. В областта на икономиката те призовават за задълбочаване на икономическите реформи, настояват за по-голяма тежест и по-широко представителство в международните финансови институции. На тази среща лидерите от БРИК посочват, че според тях е необходима стабилна, предвидима и по-диверсифицирана международна валутна система, с което отправят индиректно предизвикателство към американския долар като основна резервна валута. В областта на политиката БРИК подчертават водещата роля на ООН в своята многостранна дипломация и в тази връзка изтъкват необходимостта от всеобхватни реформи в организацията, с цел повишаване на нейната продуктивност и ефективност. Същевременно се посочва колко важно за Русия и Китай е отреждането на по-голяма роля в ООН на Индия и Бразилия.

Още през следващата година, на 16.04.2010 г., в Бразилия се провежда **втората БРИК-среща** на високо равнище. Тя се предхожда от срещи на индийския външен министър с президента на Бразилия, на земеделските министри от БРИК в Москва, двустранни срещи между Бразилия и Индия, Бразилия и Китай, Индия и Китай. Допълнително между 13 и 16 април се провеждат бизнес форум ИБСА/БРИК, среща на банките за развитие и на представителите в област „сигурност“. На 15 април Бразилия подкрепя позицията на Китай по иранския ядрен въпрос, като изразява съмнение относно ефективността от разширяване на санкциите срещу Иран. На официалната среща са обсъдени обща визия за световното управление, международни икономически и финансови въпроси, въпроси от областта на международната търговия, развитието, земеделието, борбата с бедността, кризата в Хаити, климатичните промени и др. Постигнато е разбирателство по инициативи, укрепващи сътрудничеството в БРИК. В областта на международната икономика и финанси този път БРИК отиват по-далеч, като заявяват, че са поискали от финансовите министри и управителите на централните банки да прегледат регионалните валутни договорености и да обсъдят условия за сътрудничество. Цели се да бъдат проучени възможностите за валутно сътрудничество, включително и чрез договор за търговията с местна валута.

Последната засега, **трета среща** на БРИК, се проведе на 14.04.2011 г. в Китай. Тя е по-особена по две причини. На първо място на тази среща към БРИК официално се присъедини РЮА, с което той стана БРИКС. На второ място тя бе изместена напред от предварително определения график, за да изпревари срещата на Г-20 и да даде възможност за координиране на позициите в БРИКС по въпросите, включени в дневния ред на Г-20. Освен това, тази година, по стечение на обстоятелствата, всички държави-членки на БРИКС са представени в СС на ООН. Това е отразено в Общата декларация на групата, където освен изтъкване на необходимостта от реформи в ООН като цяло, е посочена и необходимостта от промени в СС, които да го направят по-ефективен, по-продуктивен и по-представителен. В тази връзка Китай и Русия потвърждават значимостта на Индия, Бразилия и РЮА, и подкрепят техния стремеж към по-значима роля в ООН. В заключителната декларация БРИКС вземат отношение по проблемите в Либия, Близкия Изток

и Северна Африка. Те изразяват дълбокото си безпокойство от случващото се в Либия, подчертават желанието си да продължат сътрудничеството със СС на ООН, но се обявяват за мирно решаване на проблема. Отново е издигнат призивът за диверсификация на международните валутни резерви, поставен е въпросът за разширено прилагане на Специалните права на тираж на МВФ, които се използват като квази валута за трансфер на фондове и е изразена загриженост за дългосрочните перспективи пред долара. За бъдещото развитие на сътрудничеството между държавите от БРИКС е формулиран и план за действие, включващ подобряване на съществуващите програми, нови области за сътрудничество и предложения за проучване на нови възможности за съвместни действия.

III. ПОЛИТИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ВЪТРЕ В БРИКС

На стратегическо равнище между участниците в БРИКС съществуват сериозни допирни точки. Общи за петте държави са усещането за недооцененост, желанието за по-голяма роля в световните икономически и политически процеси и за пряко участие в изграждането на бъдещия световен ред. При разглеждане в дълбочина на стратегиите и интересите на държавите, формиращи БРИКС, обаче, се очертават множество разминавания и нерешени въпроси. На първо място има несъвпадение в очакванията за резултатите от бъдещи реформи в ООН. Китай и Русия, които са постоянни членове на СС на ООН, не приветстват неговото разширяване. От своя страна Бразилия, Индия и РЮА определят разширяването на СС на ООН и включването им в него като приоритет на своите външни политики. Държавите имат различни интереси и по въпросите на ядрените технологии. От една страна Русия и Китай са въздържани по отношение признаването на нови ядрени сили. От друга страна Индия се бори да бъде призната като такава. По други основни точки от световния ред като екология и климатични промени различията между отделните държави в БРИКС идват от разбирането им за темповете, с които трябва да става въвеждането на екотехнологии в производствения сектор. Бързата подмяна на технологии е свързана с огромни разходи и оскъпяване на стоки, каквито те не могат да си позволят в близко бъдеще. Съществуват и редица други проблеми на регионално и междудържавно равнище. Взаимните страхове на Индия и Китай от развитие на програмите им за въоръжение се засилват и от нерешени гранични спорове и различни политики към съседни държави като Тибет и Пакистан. Русия е притеснена от засилващите се процеси на икономическа инвазия на Китай, миграцията в югоизточните ѝ райони, граничещи с него, и откъсване на Владивосток при евентуален военен конфликт в бъдеще. Дали някой от тези проблеми ще се окаже препъни-камък за бъдещото развитие на БРИКС и как петте държави ще се справят с тях в следващите години, предстои тепърва да разберем.

IV. ОСНОВНИ ИГРАЧИ ИЗВЪН БРИКС

Освен от отношенията вътре в БРИКС, бъдещето на формата зависи до голяма степен и от политиките на значими играчи извън него. Такива са преди всичко САЩ, ЕС, Япония и АСЕАН¹⁸. Основна световна сила с възможности за влияние върху съществуването и развитието на БРИКС са **САЩ**. През първите години на ХХ век Халфорд Макиндер развива глобална теория, смятана и до днес за класически пример на геополитиката и възприета по-късно от САЩ и Северноатлантическия алианс. Според нея Европа, Азия и Африка образуват „световен остров”, а неговото сърце е евроазиатското простран-

18 АСЕАН – Асоциация на страните от Югоизточна Азия

ство. Макиндер счита, че този, който владее това пространство, може да владее целия свят чрез геостратегическите възможности и ресурси, които Евразия предоставя. Ето защо, създаването на силен БРИКС ще сбъдне най-големия кошмар на САЩ. За да предотвратят овладяването на хартленда, САЩ могат да предприемат действия в две посоки: да се включат в БРИКС, което е малко вероятно, или да предприемат действия за неговото разбиване на срещуположни лагери. Именно във втората посока Вашингтон вече е предприел стъпки като води диалог с държавите от БРИКС по въпроси, по които интересите им се различават. Пример в тази насока е от една страна интензивният политически и икономически диалог с Китай и същевременно подкрепата, която САЩ оказват за индийската ядрена програма и обновяване на армията. ЕС от своя страна, поради заплахата да бъде изместен от заеманите водещи позиции, осъществява политики на стратегическо партньорство с Русия, Индия и Китай. От 1996 г. ЕС участва в евроазиатски срещи на високо равнище, в които обаче не е допусната Русия. Нейната молба за участие в тях от страна на Европа е отхвърлена от Съюза. Япония не може да приеме лесно нарастващата икономическа мощ на Китай и укрепване на връзките му с Русия в рамките на БРИКС, тъй като е поставена под въпрос степента както на икономическото, така и на политическото ѝ влияние в тихоокеанския регион и света. Сътрудничеството на Китай с Русия намалява шансовете на Токио да осъществи териториалните си претенции по отношение на о. Сахалин и да запази влиянието си върху Тайван и островите Дiaoиоу, разположени на 92 мили на североизток от него в Източно китайско море. В защита на националните си интереси, Япония може да си сътрудничи с останалите играчи в политиките им спрямо БРИКС. Държавите от АСЕАН, макар и да приемат участието на Китай във формати АСЕАН + Китай и АСЕАН + Китай, Япония и Южна Корея, са силно притеснени от бързо нарастващата му мощ. Тази мощ, обединена в БРИКС с индийската, застрашава сериозно техните икономически и политически амбиции. Макар и недостатъчно силни, за да влияят върху процесите в БРИКС, обединени с някои от другите основни играчи, страните от АСЕАН представляват сериозно предизвикателство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Появили се като абривиатура в доклад, разглеждащ вариант за развитието на четири перспективни икономики, днес БРИКС са едно от най-ярките проявления на многополярния свят. Притежаващи значително икономическо влияние със своите 42% от световното население, от които 2/3 в активна възраст, 15% дял в световната търговия и над 20% от световния БВП, днес БРИКС придобива все по-ясно очертанията на политически клуб. Петте държави-участници вървят уверено към постигане на поставените си цели за промяна на световния ред към един многопластов, многополярен свят, в който те да играят значима, ако не водеща роля редом със САЩ и ЕС. Всяка държава от БРИКС има своята решаваща роля в регионален план, както и своите проблеми. Ако успеят да се преборят с проблемите и да заговорят в един глас, те могат да постигнат общите си цели.

ИЗВОДИ, ПЕРСПЕКТИВИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

От изложеното до тук можем да очертаем три перспективи за бъдещото развитие на БРИКС. Следва да се посочи, че те не отчитат възможността от влияние на форсмажорни обстоятелства като природни катаклизми и световни военни конфликти върху развитието на БРИКС и при определяне на неговото място на световната сцена.

При условие, че БРИКС не успеят да решат проблемите вътре и извън тях, би могло

те да се разпаднат под натиска на други държави и/или техни обединения. В тази насока влияние оказват посочените световни играчи, които нямат интерес от развитието на силен БРИКС. Друг вариант на тази перспектива е откъсването на някои от участниците в групата под въздействието на все по-широко отварящата се ножица между икономиките на петте държави. Това може да се случи, ако Китай например реши да се възползва от бързо растящата си икономика и се опита да играе сам на световната сцена.

В случай, че БРИКС продължи да се развива както до момента, с ръст в икономиката и напредваща координация между държавите, това би довело до неговото институционализиране и нарастваща тежест при определяне на световния ред. Този политически клуб би могъл да се утвърди като основен играч и представител на интересите на народите от Африка, Азия и Латинска Америка, поемайки ролята на свързващото звено между Севера и Юга.

Съществува и вариант, при който развитието на БРИКС приема такива мащаби, че да успее да заличи тенденциите към многополярност, да заеме ролята на едноличен лидер в света и да създаде нов монополярен свят.

Като най-вероятна се очертава втората перспектива. Предимствата, които тя предоставя, са по-широко представителство на държавите и континентите в ООН и неговите структури, както и по-добра защита на техните икономически интереси чрез международните финансови институции. Негативна последица от подобно развитие е сериозният натиск, който ще окаже продължаващото възходящо развитие на БРИКС върху водещите към момента икономически сили, в т.ч. САЩ, ЕС и Япония. Промяната в световния ред, предизвикана от БРИКС, ще бъде свързана с огромни усилия от страна на водещите развити държави да се адаптират към новите условия и да предотвратят загуба на политически позиции.

Според данните за икономиката на ЕС, отчитащи достигнат общ БВП от 16,228.23 млрд.¹⁹, можем да определим Съюза като най-голямата световна икономика. Прогнозите за периода 2011-2015 г. обаче, показват ръст на общия БВП на ЕС в границите между 1.5 и 1.9% (Приложение №9). Последното, сравнено с темповете на растеж в БРИКС, дава основания да предположим, че е възможно до 2020 г. ЕС да бъде изместен от позицията на икономическа сила №1 в света. Както вече бе отбелязано в доклада, промяната в икономическото състояние води до промяна в политическите позиции.

Въпреки, че общият добив на горива в рамките на ЕС го нарежда на седмо място в света като производител, като консуматор той е втори в света и изпитва сериозен недостиг на петрол и газ. Положените основи на Обща енергийна политика на ЕС имат ограничен ефект, доколкото развитите икономики в Съюза договарят самостоятелно условия за доставки на горива с един от основните доставчици в лицето на Москва. Опити за провеждане на подобна политика в областта на доставките на стоки и услуги прави Китай. Горното, в съчетание с нарастващите политически амбиции на БРИКС за укрепване на връзките между формиращите го държави и прокаране на общи интереси в областта на световната икономика и политика, създава опасност от маргинализиране позициите на ЕС в глобален аспект.

За да се противопостави на подобно развитие на ситуацията, създаващо предпоставки за изтласкването му на заден план като световна сила, Съюзът може да предприеме действия в две насоки. **В рамките на ЕС**, въз основа на Договора от Лисабон, да бъде формулирана обща европейска финансова политика и да бъдат укрепени позициите му като единна общност. В резултат ще се изключи възможността една европейска дър-

19 Данните са на МВФ - <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/>

жава да „играе“ срещу другите, като се ограничи провеждането от отделни държави на политики, застрашаващи икономическата сигурност на Евронзоната, ще се подпомогне бързото излизане от кризата и ще се ускорят темповете на икономически растеж. Същевременно, външните за Съюза играчи ще бъдат лишени от възможности да разединяват европейските позиции, чрез предлагане на преференциални условия на отделни държави-членки, и ще бъде ускорено изграждането на новата европейска идентичност. **В областта на външната политика на ЕС** могат да бъдат предприети действия по изграждане на стратегическо партньорство ЕС – БРИКС, което да играе съществена роля при определяне мястото на БРИКС в бъдещия многополярен свят и при прокарване на европейските общностни политики. Това би допринесло за облекчаване на натиска върху отделните икономики в Съюза и за постепенното му адаптиране към новите реалности.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- 1 Андрей Ковачев, „Слонът срещу дракона“, Списание Геополитика и геостратегия, бр. 2, 2010 г.
- 2 Дж. Молдин, „Затворената велика държава: геополитиката на Китай“, Списание Геополитика и геостратегия, бр. 6, 2010 г.
- 3 Р. Каплан, „Географията на китайската мощ“, Списание Геополитика и геостратегия, бр. 6, 2010 г.
- 4 Е. Казаков, „Многополюсни“ теории и геополитически реалности: мястото на България в променящият се международен ред“, Списание Геополитика и геостратегия, бр. 1, 2011 г.
- 5 Andrei Zagorski, “Russian Approaches to Global Governance in the 21st Century”, The International Spectator, Volume 45, №4, December 2010
- 6 Arundhati Ghose, “Emerging Markets and Global Governance: An Indian Perspective”, The International Spectator, Volume 45, №4, December 2010
- 7 Mingjiang Li and Gang Chen, China’s Search for a Multilateral World: Dilemmas and Desires”, The International Spectator, Volume 45, №4, December 2010
- 8 Tullo Vigevani and Haroldo Ramanzini Junior, “The Changing Nature of Multilateralism and Brazilian Foreign Policy”, The International Spectator, Volume 45, №4, December 2010
- 9 Професор Георгий Толорая, Институт економики РАН, „Зачем глобусу БРЮКИ?“ <http://www.ruskiymir.ru/ruskiymir/ru/publications/articles/article0608.html>
- 10 Доклад на Световната банка, “Global Economic Prospect”, Volume 2/ January 2011
- 11 Goldman Sachs, Global Economic Paper № 134, “How Solid are the BRICs?“, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/how-solid-doc.pdf>
- 12 Goldman Sachs, Global economics paper № 99, „Dreaming with BRICs: The path to 2050“, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/book/99-dreaming.pdf>
- 13 Economist Intelligence Unit, Country Report Brazil, April 2011
- 14 Economist Intelligence Unit, Country Report Russia, April 2011
- 15 Economist Intelligence Unit, Country Report India, April 2011
- 16 Economist Intelligence Unit, Country Report China, April 2011

Приложения

Приложение 1:

Таблица 1: Показва кога, според анализаторите, всяка от БРИК ще изпревари отделните държави от Г-6 и Г-6 като цяло, според прогнозите от 2003 г.

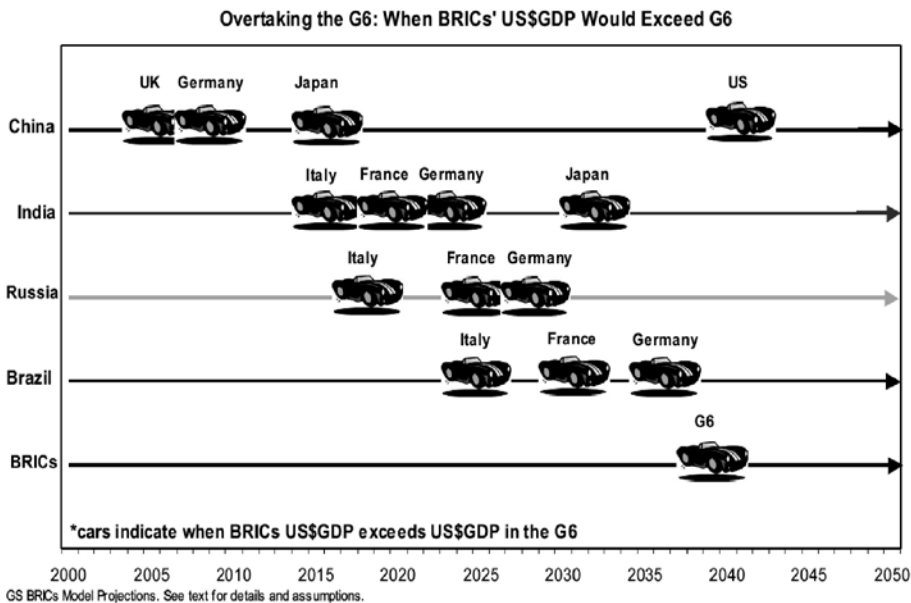

Таблица 2: Показва прогнозираното, през 2003 г., нарастване на БВП за разглежданите държави и групи по години до 2050 г.

2003 US\$bn	Projected US\$GDP											BRICs	G6
	BRICs				G6								
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US			
2000	762	1,078	469	391	1,311	1,675	1,078	4,176	1,437	9,825	2,700	19,702	
2001	601	1,157	466	363	1,321	1,655	1,093	4,032	1,425	10,082	2,607	19,808	
2002	491	1,252	474	379	1,346	1,666	1,114	4,358	1,498	10,446	2,565	20,628	
2003	461	1,363	511	430	1,387	1,900	1,155	4,366	1,565	10,879	2,754	21,253	
2004	435	1,529	554	476	1,455	1,966	1,212	4,366	1,647	11,351	2,994	21,998	
2005	468	1,724	604	534	1,469	2,011	1,236	4,427	1,688	11,697	3,330	22,548	
2006	502	1,986	669	594	1,520	2,069	1,257	4,498	1,728	12,041	3,691	23,104	
2007	539	2,169	718	654	1,547	2,102	1,277	4,536	1,762	12,348	4,079	23,572	
2008	579	2,422	782	716	1,572	2,141	1,297	4,556	1,797	12,656	4,499	24,019	
2009	622	2,699	853	780	1,597	2,178	1,317	4,573	1,836	12,966	4,953	24,466	
2010	668	2,998	929	847	1,622	2,212	1,337	4,601	1,876	13,271	5,441	24,919	
2011	718	3,316	1,011	917	1,649	2,246	1,358	4,638	1,918	13,580	5,952	25,389	
2012	771	3,650	1,100	990	1,677	2,282	1,381	4,683	1,960	13,883	6,512	25,866	
2013	828	4,002	1,196	1,068	1,706	2,317	1,403	4,736	2,004	14,184	7,094	26,349	
2014	888	4,371	1,299	1,149	1,736	2,352	1,425	4,795	2,046	14,486	7,707	26,840	
2015	952	4,754	1,411	1,232	1,767	2,386	1,447	4,858	2,089	14,786	8,349	27,332	
2016	1,019	5,156	1,531	1,322	1,799	2,418	1,469	4,925	2,130	15,106	9,028	27,847	
2017	1,091	5,585	1,659	1,417	1,832	2,448	1,492	4,999	2,170	15,427	9,752	28,367	
2018	1,167	6,041	1,797	1,518	1,865	2,476	1,513	5,074	2,209	15,750	10,524	28,887	
2019	1,248	6,538	1,945	1,626	1,897	2,502	1,534	5,146	2,247	16,083	11,357	29,410	
2020	1,333	7,070	2,104	1,741	1,930	2,524	1,553	5,221	2,285	16,415	12,248	29,928	
2021	1,397	7,646	2,278	1,829	1,963	2,544	1,571	5,297	2,321	16,765	13,160	30,462	
2022	1,465	8,250	2,470	1,924	1,996	2,562	1,588	5,372	2,355	17,133	14,109	31,006	
2023	1,537	8,863	2,682	2,028	2,029	2,577	1,603	5,443	2,389	17,518	15,110	31,559	
2024	1,613	9,517	2,916	2,141	2,062	2,591	1,615	5,509	2,422	17,918	16,187	32,117	
2025	1,695	10,213	3,174	2,264	2,095	2,604	1,625	5,567	2,456	18,340	17,345	32,687	
2026	1,781	10,947	3,459	2,395	2,128	2,619	1,634	5,641	2,491	18,803	18,592	33,316	
2027	1,873	11,732	3,774	2,533	2,163	2,634	1,644	5,696	2,528	19,293	19,913	33,968	
2028	1,971	12,565	4,123	2,679	2,198	2,652	1,653	5,740	2,567	19,801	21,327	34,611	
2029	2,076	13,409	4,508	2,828	2,233	2,672	1,662	5,778	2,607	20,319	22,821	35,271	
2030	2,189	14,312	4,935	2,980	2,267	2,697	1,671	5,810	2,649	20,833	24,415	35,927	
2031	2,306	15,260	5,407	3,131	2,300	2,727	1,678	5,835	2,692	21,371	26,107	36,603	
2032	2,436	16,264	5,930	3,283	2,333	2,763	1,686	5,851	2,740	21,946	27,911	37,319	
2033	2,572	17,317	6,508	3,434	2,367	2,806	1,692	5,861	2,791	22,554	29,830	38,072	
2034	2,716	18,428	7,147	3,585	2,404	2,854	1,699	5,869	2,845	23,187	31,877	38,868	
2035	2,871	19,605	7,854	3,734	2,445	2,903	1,708	5,882	2,901	23,828	34,064	39,688	
2036	3,033	20,845	8,621	3,881	2,480	2,953	1,719	5,902	2,961	24,462	36,380	40,516	
2037	3,201	22,152	9,453	4,028	2,516	3,002	1,733	5,930	3,023	25,168	38,833	41,369	
2038	3,374	23,522	10,352	4,175	2,550	3,051	1,748	5,961	3,085	25,852	41,423	42,276	
2039	3,554	24,949	11,322	4,321	2,625	3,100	1,767	5,998	3,144	26,542	44,147	43,175	
2040	3,740	26,439	12,367	4,467	2,668	3,147	1,788	6,039	3,201	27,229	47,013	44,072	
2041	3,932	28,003	13,490	4,613	2,711	3,192	1,810	6,086	3,258	27,929	50,096	44,987	
2042	4,128	29,589	14,696	4,756	2,754	3,238	1,834	6,136	3,317	28,654	53,171	45,933	
2043	4,336	31,257	15,989	4,891	2,801	3,285	1,859	6,187	3,377	29,399	56,473	46,908	
2044	4,560	33,003	17,371	5,022	2,849	3,333	1,885	6,239	3,437	30,170	59,955	47,913	
2045	4,794	34,799	18,847	5,156	2,898	3,381	1,912	6,297	3,496	30,956	63,596	48,940	
2046	5,031	36,636	20,421	5,289	2,946	3,428	1,941	6,362	3,554	31,761	67,378	49,993	
2047	5,276	38,490	22,099	5,417	2,995	3,473	1,971	6,431	3,611	32,582	71,281	51,074	
2048	5,527	40,420	23,886	5,552	3,045	3,516	2,001	6,506	3,668	33,437	75,385	52,173	
2049	5,789	42,408	25,785	5,701	3,097	3,559	2,031	6,586	3,725	34,297	79,684	53,295	
2050	6,074	44,453	27,803	5,870	3,148	3,603	2,061	6,673	3,782	35,165	84,201	54,433	

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Таблица 3: Показва прогнозираният, през 2003 г., ръст на БВП за разглежданите държави до 2050 г.

Projected Real GDP Growth										
%yoY	BRICs				G6*					
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US
2000	4.2	8.0	5.4	10.0	4.2	2.9	3.3	2.8	3.1	3.8
2001	1.5	7.3	4.2	5.0	2.1	0.6	1.7	0.4	2.1	0.3
2002	1.5	8.2	4.7	4.3	1.2	0.2	0.4	0.1	1.9	2.4
2003	1.1	8.1	5.6	6.1	0.5	0.0	0.6	2.7	1.8	2.7
2004	3.5	8.4	5.9	4.4	2.9	1.9	2.4	1.7	2.9	3.5
2005	4.2	7.9	6.2	5.8	2.3	2.3	2.0	1.4	2.4	3.1
2006	4.1	7.6	6.2	5.3	2.1	2.4	1.7	1.6	2.4	2.9
2007	4.1	7.3	6.1	4.8	1.8	2.1	1.6	0.8	2.0	2.6
2008	4.1	7.1	6.1	4.5	1.6	1.9	1.5	0.4	2.0	2.5
2009	4.2	6.9	6.1	4.3	1.6	1.7	1.5	0.4	2.2	2.5
2010	4.2	6.6	6.1	4.1	1.6	1.5	1.6	0.6	2.2	2.4
2011	4.1	6.4	6.0	4.0	1.7	1.6	1.6	0.8	2.2	2.3
2012	4.1	6.0	6.0	3.8	1.7	1.6	1.6	1.0	2.2	2.2
2013	4.0	5.8	5.9	3.7	1.7	1.6	1.6	1.1	2.2	2.2
2014	4.0	5.5	5.9	3.6	1.8	1.5	1.6	1.3	2.1	2.1
2015	3.9	5.2	5.8	3.5	1.8	1.4	1.6	1.3	2.1	2.1
2016	3.9	5.1	5.8	3.4	1.8	1.3	1.5	1.4	2.0	2.2
2017	3.8	4.9	5.7	3.4	1.8	1.2	1.5	1.5	1.9	2.1
2018	3.8	4.8	5.7	3.3	1.8	1.2	1.5	1.5	1.8	2.1
2019	3.7	5.1	5.6	3.3	1.8	1.0	1.4	1.4	1.7	2.1
2020	3.7	5.0	5.5	3.3	1.7	0.9	1.3	1.4	1.7	2.1
2021	3.7	5.2	5.6	3.3	1.7	0.8	1.2	1.5	1.6	2.1
2022	3.7	4.9	5.7	3.3	1.7	0.7	1.0	1.4	1.5	2.2
2023	3.7	4.1	5.7	3.4	1.7	0.6	0.9	1.3	1.4	2.2
2024	3.8	4.2	5.8	3.5	1.6	0.5	0.7	1.2	1.4	2.3
2025	3.8	4.2	5.8	3.6	1.6	0.5	0.6	1.0	1.4	2.4
2026	3.8	4.1	5.9	3.6	1.6	0.6	0.6	1.3	1.4	2.5
2027	3.8	4.3	5.9	3.6	1.6	0.6	0.6	1.0	1.5	2.6
2028	3.8	4.1	6.0	3.6	1.6	0.7	0.6	0.8	1.5	2.6
2029	3.8	3.9	6.0	3.5	1.6	0.8	0.5	0.7	1.6	2.6
2030	3.9	3.9	6.1	3.4	1.5	0.9	0.5	0.6	1.6	2.5
2031	3.9	3.8	6.1	3.3	1.5	1.1	0.5	0.4	1.6	2.6
2032	3.9	3.9	6.1	3.1	1.4	1.3	0.4	0.3	1.8	2.7
2033	3.9	3.8	6.2	3.0	1.5	1.6	0.4	0.2	1.9	2.8
2034	3.9	3.8	6.2	2.9	1.6	1.7	0.4	0.1	1.9	2.8
2035	3.9	3.9	6.2	2.8	1.7	1.7	0.5	0.2	2.0	2.8
2036	3.9	3.9	6.1	2.7	1.8	1.7	0.6	0.3	2.0	2.8
2037	3.8	3.9	6.1	2.6	1.8	1.7	0.8	0.5	2.1	2.8
2038	3.8	3.9	6.0	2.5	1.8	1.6	0.9	0.5	2.1	2.7
2039	3.7	3.8	5.9	2.5	1.8	1.6	1.0	0.6	1.9	2.7
2040	3.6	3.7	5.8	2.4	1.7	1.5	1.2	0.7	1.8	2.6
2041	3.6	3.8	5.8	2.3	1.6	1.4	1.3	0.8	1.8	2.6
2042	3.5	3.4	5.7	2.2	1.6	1.4	1.3	0.8	1.8	2.6
2043	3.5	3.5	5.6	2.1	1.7	1.4	1.4	0.8	1.8	2.6
2044	3.6	3.5	5.5	2.0	1.7	1.5	1.4	0.8	1.8	2.6
2045	3.5	3.3	5.4	2.0	1.7	1.4	1.5	0.9	1.7	2.6
2046	3.4	3.1	5.4	1.9	1.7	1.4	1.5	1.0	1.7	2.6
2047	3.4	2.8	5.3	1.8	1.7	1.3	1.5	1.1	1.6	2.6
2048	3.3	2.9	5.2	1.9	1.7	1.2	1.5	1.2	1.6	2.6
2049	3.3	2.8	5.1	2.0	1.7	1.2	1.5	1.2	1.6	2.6
2050	3.4	2.7	5.1	2.1	1.7	1.2	1.5	1.3	1.5	2.5

*indicative projections made only on the model assumptions described in the text. Not GS official forecasts.

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Приложение №2: Показва прогнозираният, през 2003 г., БВП на глава от населението за разглежданите държави до 2050 г.

2003 US\$	Projected US\$GDP Per Capita									
	BRICs				G6					
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US
2000	4,338	854	468	2,675	22,078	22,814	18,677	32,960	24,142	34,797
2005	2,512	1,324	559	3,718	24,547	24,402	21,277	34,744	27,920	39,552
2010	3,417	2,233	804	5,948	26,314	26,877	23,018	36,172	30,611	42,926
2015	4,664	3,428	1,149	8,736	28,338	29,111	25,086	38,626	33,594	45,835
2020	6,302	4,965	1,622	12,527	30,723	31,000	27,239	42,359	36,234	48,849
2025	7,781	7,051	2,331	16,652	33,203	32,299	28,894	46,391	38,479	52,450
2030	9,823	9,809	3,473	22,427	35,876	33,898	30,177	49,944	41,194	57,263
2035	12,682	13,434	5,327	28,749	38,779	37,087	31,402	52,313	44,985	63,017
2040	16,370	18,209	8,124	35,314	42,601	40,966	33,583	55,721	49,658	69,431
2045	20,926	24,192	12,046	42,081	46,795	44,940	36,859	60,454	54,386	76,228
2050	26,592	31,357	17,366	49,646	51,594	48,952	40,901	66,805	59,122	83,710

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Приложение №3:

Таблица 1: Показва БВП на Бразилия в периода 2006-10 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за 2011 и 2012 г.

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	1,088.9	1,366.3	1,652.6	1,594.5	2,087.9	2,437.8	2,537.2
Nominal GDP (R bn)	2,369	2,661	3,032	3,185	3,675	4,014	4,356
Real GDP growth (%)	4.0	6.1	5.2	-0.7	7.5	4.0	4.3

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates. ^d Nominal PSBR inverse.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

Таблица 2: Показва ръстът на бразилския БВП и отделни икономически сектори за 2010 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за периода 2011-15 г.

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	7.5	4.0	4.3	4.7	4.9	4.5
Private consumption	7.0	4.7	4.8	4.8	4.6	4.5
Government consumption	3.3	3.8	4.2	4.2	4.2	4.0
Gross fixed investment	22.0	8.0	8.0	8.5	8.5	8.0
Exports of goods & services	11.5	8.6	7.7	7.8	7.7	8.0
Imports of goods & services	36.2	18.9	14.3	11.4	9.9	10.6
Domestic demand	9.3 ^c	5.2	5.3	5.4	5.4	5.1
Agriculture	6.5	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Industry	10.1	4.0	4.3	4.5	4.5	4.5
Services	5.4	3.9	4.3	4.9	5.1	4.5

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Приложение №4:

Таблица 1: Показва БВП на Русия в периода 2006-10 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за 2011 и 2012 г.

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	989.9	1,299.7	1,660.4	1,222.3	1,464.7	1,756.3	1,979.8
Nominal GDP (Rb bn)	26,917	33,248	41,265	38,797	44,491	50,901	55,390
Real GDP growth (%)	8.2	8.5	5.2	-7.8	4.0	4.5	4.5

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

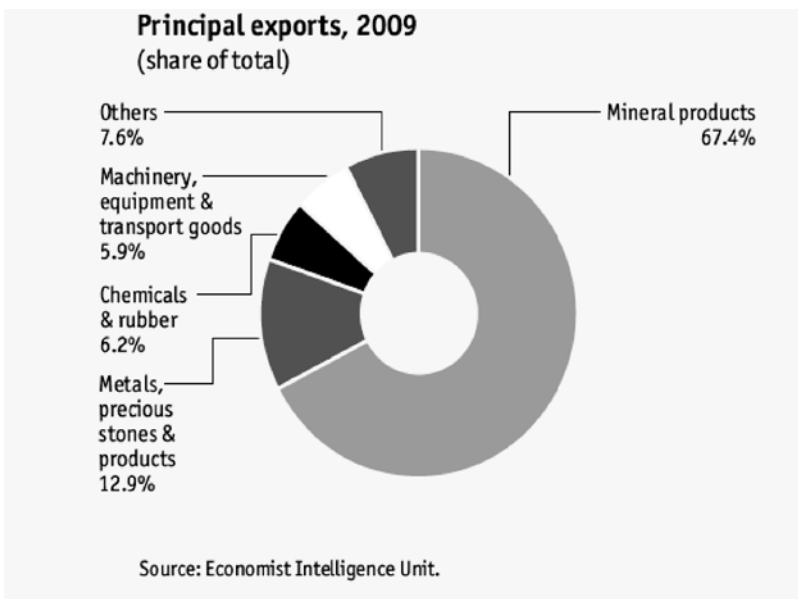
Таблица 2: Показва ръстът на руския БВП и отделни икономически сектори за 2010 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за периода 2011-15 г.

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	4.0	4.5	4.5	4.4	4.4	4.3
Private consumption	2.7	4.5	4.0	3.5	3.8	3.8
Government consumption	0.7	1.5	2.0	2.0	2.8	2.7
Gross fixed investment	3.5	8.0	7.8	8.0	9.4	10.0
Exports of goods & services	11.1	5.5	5.1	6.3	5.6	5.2
Imports of goods & services	25.4	8.4	5.7	6.6	7.8	7.9
Domestic demand	8.1	5.4	4.6	4.5	5.1	5.3
Agriculture	-11.6	7.5	2.0	1.5	1.5	1.5
Industry	7.6	4.6	4.4	4.3	4.2	4.0
Services	2.8	3.4	4.0	3.9	3.9	3.8

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Приложение №5: Таблицата показва показва дялът на природните ресурси в износа на Руската федерация.

Приложение №6:

Таблица 1: Показва БВП на Индия в периода 2006-10 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за 2011 и 2012 г.

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^b	2011 ^c	2012 ^c
GDP^d							
Nominal GDP (US\$ bn)	958.1	1,187.3	1,260.0	1,298.1	1,653.2	1,924.8	2,281.5
Nominal GDP (Rs bn)	42,840	49,479	55,745	62,312	75,406	86,244	99,944
Real GDP growth (%)	9.4	9.6	5.1	9.1	9.1	8.9	8.7

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit estimates. ^c Economist Intelligence Unit forecasts. ^d Fiscal years (beginning April 1st of year indicated).

^e Includes medium- and long-term debt prepayments.

Source: IMF, International Financial Statistics.

Таблица 2: Показва ръстът на индийския БВП и отделни икономически сектори за 2010 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за периода 2011-15 г.

Economic growth

(%; fiscal years beginning Apr 1st)	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	9.1	8.9	8.7	8.5	8.7	8.5
Private consumption	8.3	6.8	7.2	7.2	6.6	6.8
Government consumption	10.0	8.9	8.5	9.2	9.0	8.6
Gross fixed investment	11.5	10.8	11.8	11.3	12.4	12.2
Exports of goods & services	13.3	12.2	12.3	12.3	12.6	12.9
Imports of goods & services	9.0	8.1	10.7	12.1	12.2	13.2
Domestic demand	8.4	8.2	8.7	8.7	8.7	8.8
Agriculture	2.4	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2
Industry	9.9	9.7	9.0	8.0	7.9	7.9
Services	9.7	9.5	9.3	9.2	9.0	9.0

^a Economist Intelligence Unit estimates. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Приложение №7:

Таблица 1: Показва БВП на Китай в периода 2006-10 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за 2011 и 2012 г.

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	2,787	3,494	4,532	5,051	5,878	6,821	8,090
Nominal GDP (Rmb bn)	22,224	26,583	31,490	34,502	39,798	44,259	50,434
Real GDP growth (%)	12.7	14.2	9.6	9.2	10.3	9.0	8.7

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Sources: IMF, International Financial Statistics.

Таблица 2: Показва ръстът на китайския БВП и отделни икономически сектори за 2010 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за периода 2011-15 г.

Economic growth						
%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	10.3 ^c	9.0	8.7	8.4	8.1	8.2
Private consumption	9.8	10.2	9.8	10.1	9.9	9.2
Government consumption	7.5	8.0	8.8	8.9	9.0	9.2
Gross fixed investment	11.3	8.9	9.0	9.8	9.1	8.8
Exports of goods & services	15.8	8.6	9.6	9.0	8.9	9.1
Imports of goods & services	14.0	10.0	10.5	12.3	12.0	11.1
Domestic demand	9.5	9.6	9.0	9.9	9.5	9.1

Приложение №8:

Таблица 1: Показва БВП на РЮА в периода 2006-10 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за 2011 и 2012 г.

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^b	2011 ^c	2012 ^c
GDP							
Nominal GDP (US\$ m)	261,266	286,103	275,361	284,443	363,998	370,766	362,607
Real GDP growth (%)	5.6	5.6	3.6	-1.7	2.8	3.7	4.8

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit estimates. ^c Economist Intelligence Unit forecasts. ^d Government finance data are presented on a calendar-year basis to allow comparisons with other macroeconomic data.

Source: IMF, International Financial Statistics.

Таблица 2: Показва ръстът на БВП на РЮА и отделни икономически сектори за 2010 г. и прогнози на Economist Intelligence Unit за периода 2011-15 г.

Economic growth						
%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	2.8	3.7	4.8	3.8	3.6	4.0
Private consumption	5.4	6.2	6.2	4.7	4.1	4.3
Government consumption	6.0	6.3	6.0	5.0	4.5	4.2
Gross fixed investment	-3.1	5.1	4.8	4.4	4.0	4.4
Exports of goods & services	5.0	6.0	7.3	7.2	6.1	7.2
Imports of goods & services	15.8	13.2	10.3	8.9	7.1	7.1
Domestic demand	6.2	5.9	5.9	4.7	4.2	4.3
Agriculture	0.9	4.0	3.7	3.3	3.5	3.2
Industry	4.5	4.0	4.5	4.7	5.0	5.0
Services	2.2	3.6	4.9	3.5	3.0	3.6

^a Economist Intelligence Unit estimates. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Приложение №9: Показва ръстът на БВП за Еврозоната и ЕС за 2010 г. и прогнози до 2015 г.

Economic forecast

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Economic growth (%)						
US GDP	2.8	2.9	2.5	2.6	2.6	2.7
Euro area GDP	1.7	1.7	1.5	1.7	1.8	1.9
EU27 GDP	1.8	1.7	1.8	1.9	1.8	1.9
World GDP	3.8	3.2	3.1	3.2	3.1	3.2
World trade	12.5	6.9	6.4	6.5	6.6	6.1

Библиография

Новопостъпили книги в библиотеката на Дипломатическия институт през 2010 г.

- 1 Le Grand Robert/Collins – dictionnaire bilingue , 2009
- 2 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – niveau intermédiaire, CLE International, 2009 – 2 бр.
- 3 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – exercices, CLE International, 2008
- 4 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – niveau débutant, CLE International, 2009
- 5 Chollet, Isabelle at al., Les verbes et leurs prepositions, CLE International, 2009
- 6 Chollet, Isabelle at al., Précis de conjugaison, CLE International, 2008
- 7 Martins, Cidalia at al., Conversations pratiques de l'oral, France: Didier, 2010
- 8 Gillmann, Bernard, Travailler en français en entreprise – n. 1, Paris: Didier, 2007
- 9 Cherifi, Soade at al. Travailler en français en entreprise – n. 2, Paris: Didier, 2009
- 10 Berlion, Daniel, BLED – les 50 règles d'or de la grammaire, Milan: Hachette, 2009
- 11 500 lettres pour tous les jours avec CD – ROM, France: Larousse, 2004
- 12 D'Humieres, Isabelle, Communiquer par écrit: Des documents professionnels efficaces, France: Larousse, 2008
- 13 Jacque, Jean Paul, Droit institutionnel de l' Union Européenne, Paris: DALLOZ, 2009
- 14 Albert Camus – “L` home revolte”, Galimard, 2010
- 15 Albert Camus – Le mythe de Sisyphe, Gallimard, 2010
- 16 Georges Perec – La vie mode D'Emploi, Hachette, 2009
- 17 Jean Paul Jacque – Droit institutionnel de L` union européenne
- 18 Lois Martin – Witchcraft, Running press, 2010
- 19 Le Robert – Dictionnaire des combinaisons de mots, Le Robert, 2008
- 20 Edward Gibbon – The decline and fall of the roman empire, Wordsworth classics of world literature, 2001
- 21 Jean-Claude Carriere – Le cercle des menteurs, PLON, 1998
- 22 Jean-Claude Carriere – Contes philosophiques du monde entier, PLON 1998
- 23 Le nouveau Petit Robert de la langue française 2010
- 24 Разговорен френски за 6 седмици, Skuprint, София 2007
- 25 Разговорен френски за 6 седмици CD, Skuprint, София 2007
- 26 Диксит, Авинаш, Изкуството на стратегията, Locus, София 2010
- 27 Научи сам френски.Пълен курс, Skuprint, София 2009
- 28 Бидерман, Ханс, Речник на символите, РИВА, София 2003
- 29 Еърхарт, Байран, Религиозните традиции на света, Изток Запад, София 2006
- 30 Каплан, Робърт, Стратегически карти, Класика стил, София 2006
- 31 Фамилна енциклопедия-Т.2: Флора и фауна, ICON, София 1999

- 32 Фамилна енциклопедия-Т.6: Изкуството, ICON, София 1999
- 33 Фамилна енциклопедия-Т.1: История на света, ICON, София 1999
- 34 Фамилна енциклопедия-Т.9:Техника и медии, ICON, София 1999
- 35 Фамилна енциклопедия-Т.7:Световен атлас-Африка,Америка и Океания, ICON, София 1999
- 36 Норуич, Джон, Великите градове в историята, РИВА, София 2010
- 37 Великите личности в историята/ 500 биографии, ПАН, София 2007
- 38 Бертелеми, Доминик, Рицарството:От антична Германия до Франция през XII век, РИВА, София 2010
- 39 Енциклопедия на женската мъдрост и остроумие/II издание, Изток-Запад, София 2009
- 40 Мил, Джон, Подчинението на жените, Сиела, София 2009
- 41 Ранг, Кристин и др., Активирай гения в теб, Изток-Запад, София 2010
- 42 Дамаскин, И., 100 велики разумаващи, Компас, София 2006
- 43 Знаци и символи.Илюстриран справочник за техния произход и значение, Книгомания, София 2008
- 44 Митове и легенди. Илюстриран справочник за техния произход и значение, Книгомания, София 2008
- 45 Росбърн, Роджър, Цивилизацията.Нова история на западния свят, Прозорец, София 2009
- 46 Баро, Жан-Клод, История на Света: От праисторическите времена до наши дни, РИВА, София 2006
- 47 Магайанес, Роберто, Малката голяма книга за митологията в изкуството, Сиела, София 2007
- 48 Добрев, Петър, Древните българи в световната наука, ГАЛИК, София 2010
- 49 Цураков, Ангел, Управляващите политически партии в България (1879-2010), Изток-Запад, София 2010
- 50 Рим-изкуство и архитектура, KONEMANN, 2006
- 51 Бжежински, Збигнев, Втори шанс – трима президенти и кризата на американската суперсила, Обсидиан, София 2007
- 52 Глишев, Данаил, Бленувам те – любовни писма на знаменити българи, Кръгзор, София 2010
- 53 Дейвис, Норман, Европа – изток и запад, Абагар, Велико Търново 2007
- 54 Цанков, Александър, България в бурно време – спомени, Прозорец, 2009
- 55 Черната книга на комунизма – история и памет за комунизма в Европа, Прозорец, 2004
- 56 Цанков, Александър, Моето време – мемоари, Прозорец
- 57 Тодоров, Цветан, Красотата ще спаси света – Уайлд, Рилке, Цветаева; Парадокс, София 2010
- 58 Ранд, Айн; Капитализмът – непознатият идеал, Изток – Запад, София 2006
- 59 Кандиларов, Евгений, България и Япония – от студената война към XXI век, Дамян Янков, София 2009
- 60 Спангенбърг, Рей, История на науката : том първи, РИВА, София 2007
- 61 Спангенбърг, Рей, История на науката : том втори, РИВА, София 2007

- 62 Цакова, Ивка, Лобизмът – лобита, лобиране, лобисти, Дамян Янков, София 2010
- 63 Ранд, Айн, За новия интелектуалец, МаК, София 2008
- 64 Елиан, Клавдий, Шарени истории, Архетип, София 2009
- 65 Изократ, Речи, Архетип, София 2008
- 66 Ру, Жан-Пол, История на Иран и на иранския народ, РИВА, София 2008
- 67 Фиркатиян, Мари, Дипломати, мечтатели, патриоти – България и Европа през погледа на семейство Станчови, Парадигма, София 2009
- 68 Херодот, История, Нов Български Университет, София 2010
- 69 Цветкова, Лилия, Българските Благословии, пожелания и клетви – част от националната самобитност и културно наследство, ЕМАС, София 2010
- 70 Канети, Елиас, Маса и власт, Леге Артис, София 2009
- 71 Йеразимос, Стефан, ИНСТАНБУЛ – културната съкровищница на две могъщи империи, КНИГОМАНИЯ, 2010
- 72 Българите и французите, ТанНакРа, 2010
- 73 HIDDEN TREASURES OF ANTIQUITY, Edited by Alberto Siliotti, Книгомания, 2010
- 74 Willis, Sam, FIGHTING SHIPS (1850 – 1950), Книгомания 2010

6/2011

January/June

DOCENDO

DISCIMUS

JOURNAL

DIplomacy

DIPLOMATIC
INSTITUTE

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

The World in The Next 20 Years

H.E. Ban Ki-moon

Secretary General of the United Nations

Public lecture held on 05.05.2011 in Sofia University "St. Kliment Ohridski", organised by the Diplomatic Institute, Sofia University, the Atlantic Club of Bulgaria and the UN Association of Bulgaria

*Your Excellency President Zhelev,
Professor Ilchev, Rector of Sofia University
Dr. Passy, President of the Atlantic Club of Bulgaria,
Ms. Garvalova, the UN Association,
Ms. Mihaylova, the Bulgarian Diplomatic Institute,
Members of the diplomatic corps,
Ladies and gentlemen,
Faculty and students,*

Dobar vecher. Mnogo se radvam, che sam v krasiva Sofia. [Good evening. I am happy to be in beautiful Sofia.] Thank you for this warm welcome. And special thanks to Sofia University and the UN Association for organizing this evening's event. I am pleased to be at such a renowned university, especially since all of the United Nations' work on education, science and culture around the world is led by a distinguished Bulgarian, the Director-General of UNESCO, Dr. Irina Bokova. Let me also note that this is a visit of "firsts" ... the first visit of a UN Secretary-General since your country's democratic transition ... and my own first visit to Bulgaria. By fate or good fortune, it coincides with the Day of Saint George. Pozdravi za Gyergyov Den! [My best wishes for St. George's Day!]

Tomorrow, I will visit the old city of Plovdiv. And today I had the pleasure of seeing St. Nedelya Church. It was not only beautiful but powerfully symbolic ... standing near the Sofia Synagogue and the Banya Bashi Mosque ... sacred houses of three faiths in your famous "triangle of tolerance." It reminded me of a fact about Bulgaria's history that has always impressed me deeply. Uniquely in Central Europe, the Jews of this country were largely saved from the Holocaust. Government officials found ways not to carry out orders. Ordinary people stood in front of trains bound for the Nazi death camps and freed their inmates. "No!" they said.

H.E. Ban Ki-moon was Minister of Foreign Affairs and Trade of South Korea before being elected Secretary General of the UN. His 37 years of service with the Ministry included postings in New Delhi, Washington D.C. and Vienna, and responsibility for a variety of portfolios, including Foreign Policy Adviser to the President, Chief National Security Adviser to the President, Deputy Minister for Policy Planning and Director-General of American Affairs. Ban Ki-moon's work has been tied with the United Nations since 1975, when he worked for the United Nations Division of the Foreign Ministry. With assuming the position as Chairman of the Preparatory Commission for the Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty Organization his work in this area expands rapidly. Ban Ki-moon has also been actively involved in issues relating to inter-Korean relations.

“Not here!” Bulgaria has long been a cultural crossroads. You have a history of tolerance. It is not unblemished, we know. Twenty years ago, many thousands of Turks left the country. Even today, Bulgaria struggles in its efforts to achieve full integration and rights for the Roma and other minorities. Yet clearly, events have only strengthened your natural instinct for tolerance and mutual respect.

Bulgaria plays an active role in the UN Alliance of Civilizations. President Parvanov himself led the Bulgarian delegation to the Alliance’s forum in Istanbul two years ago. Your national hero, Vasil Levski, fought to free Bulgaria from the Ottomans. Yet he fought for more than liberation. He fought for his vision of a nation —“Brotherhood for all, regardless of religious beliefs and nationalities.” That, my friends, is the great human project. It is the cornerstone of the United Nations. It is a fundamental principle of our work together, in the name of our common humanity.

Ladies and gentlemen, I was invited to speak tonight about the world in the next twenty years.

That might seem distant ... an entire generation, as distant for the young people here tonight as 1989. Yet let me say: in my experience, the “future” has a way of arriving sooner than we might expect. Everywhere we look, it seems, our world is undergoing dramatic shifts and transformations. New economic powers have emerged. Global interdependence is accelerating.

New challenges have come to the fore — climate change, pandemic disease, food and energy shortages. Just as the fall of the Berlin Wall transformed Eastern Europe, so is revolution now sweeping the Arab world? These are generational challenges. Risk and opportunity walk side-by-side. We need to ask big questions. How do we want our world to look when the baby born today is a student at this university? We need to think big. It is said that the ship of state, like an ocean liner, needs many miles to turn around. But turn we must, if icebergs lie in our path. This October, the earth’s population will hit 7 billion. By 2050 ... it will be more than 9 billion. Almost all of that growth will come in the already-crowded and overburdened cities and slums of the developing world. We also know that the earth is warming. Since becoming Secretary-General, four years ago, I have traveled to the Arctic and to the Antarctic. According to a report released just this week, Arctic ice is vanishing far more quickly than predicted. I have seen melting glaciers in the Andes, flown over the once-vast Lake Chad, shrunk to a tenth of its size 30 years ago. I have visited countries like Myanmar and Pakistan, devastated by floods and hurricanes that will only increase in number and severity as our climate grows warmer. For most of the last century, the world has mined its way to growth and burned its way to prosperity. Today, we see energy, food and commodity prices rising. Meanwhile, social inequalities between the rich and poor grow ever wider. And for the world’s poor, it often seems as if they are being left to fall further and further behind. As we think about how we wish our world to be, twenty years from now, tell me — is this just? More practically, is it sustainable?

Ladies and gentlemen, we need to find a more balanced path of harmony and growth. If we do, our future can be bright with possibility for all. If we do not, our future will be darkened by chaos and conflict. Yes, technology offers solutions. As for me, I prefer to put my faith in people ... young people in particular. Twenty years from now, my generation will largely have left the scene. You, here today, will stand in our place. And for that reason, I want you to know something: how the world looks in 2031 will depend largely on the decisions we make in 2011.

That is why the United Nations needs your engagement, now; on three over-arching challenges ... three challenges that will shape the world you leave to your children.

First, a more prosperous world, free of extreme poverty. Second, a cleaner, greener and more sustainable world. And third, a safer world, free of nuclear threat. Realizing these goals

will not be easy. It means investing when the dividends may not be immediate. The real pay-off may come far down the line. But it will only come if the bold steps are taken now.

First, extreme poverty. We are the first generation with the means and the know-how to wipe out poverty in our time. Ten years ago, world leaders laid the road map: Cut extreme poverty in half. Boost primary education. Empower women and girls. Strengthen health for mothers and children. Fight killer diseases like AIDS and malaria. And protect the environment. We call them the Millennium Development Goals and we are seeing progress around the world.

From here, I go to Istanbul where we will gather for a conference on the unique needs of the Least Developed Countries. The moral argument is clear – these are the poorest countries on earth. But did you know some of these economies are also among the fastest growing? Like never before, fighting poverty and promoting growth in developing countries can create jobs and promote growth back home. That's how we build a new generation of prosperity.

Second, a more sustainable world. For too long, we believed in consumption without consequences. Those days are gone. Our test is to green our economies ... to reduce emissions and seek clean-energy growth. How? By connecting the dots among climate, water, energy, food security and other key challenges of the 21st century ... by finding solutions to one problem that are solutions to all. Next year's Rio + 20 Conference on Sustainable Development will be one of the most important meetings in the history of the UN. Our common goal: to chart a roadmap toward a sustainable future.

Third, a safer world. Once again, a generational opportunity lies before us. More and more governments and people are realizing that nuclear weapons bring only the illusion of security.

As long as nuclear weapons exist, we live at risk: nuclear proliferation ... nuclear terrorism ... a catastrophic accident or war. The only way to eliminate those risks is to eliminate nuclear weapons. Those risks go beyond weapons. Last month, I visited Chernobyl to mark the 25th anniversary of the nuclear disaster and launched a five-point strategy for nuclear safety. I called for a top-to-bottom review of nuclear safety standards ... advocated a larger role for the International Atomic Energy Agency ... emphasized the nexus between natural disasters and nuclear safety ... called for a new cost-benefit analysis of nuclear energy ... and stressed the connection between nuclear safety and nuclear security. The tragedy at the Fukushima Dai-ichi power plant in Japan has given new urgency to this issue. The recent incident at your own Kozloduy nuclear plant should also be a wake-up call. As the number of nuclear facilities increases over the coming decades, our vulnerability will grow. Now is the time for a real global debate on the future of nuclear energy. That is why I will convene a high-level meeting on strengthening the international nuclear safety regime when world leaders gather in New York in September. Ladies and gentlemen, shortly after the Berlin Wall fell, in November 1989, thousands of young people gathered in the square outside this great hall to demand change. That was the beginning of Bulgaria's transition to democracy. You have come far. You have rejoined Europe and reclaimed your cultural heritage. Today, similar change is sweeping the Arab world. Once again, people are demanding their freedom. Visiting Tunisia and Egypt recently, I saw the euphoria, the same sense of fresh possibility that Bulgaria experienced two decades ago. These revolutions represent one of the greatest opportunities to advance human rights and democracy in a generation. Properly handled, they can become a model for similar transformations across North Africa and the Middle East. But success cannot be assumed. It requires the strong backing of the entire international community. That is why, tomorrow, I will participate in the Sofia Platform — a gathering of leading thinkers and government officials from Central Europe and North Africa. Together, they will compare experiences from 1989 and apply the lessons learned to the here and now, 2011. Bulgaria has much to offer these emerging

democracies. You know how hard it is to build democracy ... transform economies ... dismantle a police state and create the rule of law. You know how high expectations can be — and how setbacks can cause people to doubt. I hope you will join the United Nations and others in helping this new generation of revolutionaries to realize their dreams.

Friends, let me close with a few words to the students among us. We have been talking about history, the future, great events that change the world. All that must feel very distant from your daily lives — your studies, your friends, the pleasure you take in this fair city. This is as it should be. But remember: history is made by individuals. It is a story written by ordinary people, often in small and ordinary actions: The students who made an individual choice, twenty years ago, to stand in the square outside and demand change. The Tunisian fruit-seller who lit the Arab world on fire. The people in Tahrir Square in Cairo, who stood their ground and demanded justice.

The state of the world in twenty years depends on you. You must be ready. So ... I urge you to develop your capacity ... to think big. In my country of Korea, we have a saying. Keep your head above the clouds but stand with your feet on the ground. Try to have a bigger vision, a broader vision, beyond the boundaries of Bulgaria. Be a proud citizen of Bulgaria, but be a proud global citizen as well. The world is big – there are so many things for us to do. Use your energy ... your initiative ... your knowledge for the global public good. That is the reality of our new world. More and more, we are becoming one — sharing problems, but also sharing opportunities and dreams. That is what I see, everywhere I go, as Secretary-General. Once again, I return to the words of your national hero, Vasil Levski: “the Brotherhood of all.” That is our challenge. That is our future. Blagodaria. Thank you. I mnogo uspehi za Bulgaria. [Wishing you all success.]

The “Community method” is allegedly being threatened by the encroachment of the “intergovernmental method” ... In my opinion, that is a false argument.’

Address given by the President of the European Council, Herman Van Rompuy, at a conference organized by Notre Europe on 20 September 2010 at Sciences-Po, Paris

The Treaty of Lisbon or Intergovernmental Temptation?*

Dusan Sidjanski¹

This question goes to the very heart of the European project: it is fundamental for the future of the European Union and its role in the world.

The Treaty of Lisbon emerged from the ashes of the European Constitution. Driven forward by Angela Merkel, as President of the European Council, Nicolas Sarkozy and José Manuel Barroso, the main advances made in the Constitution were preserved at the expense of a few concessions and symbolic sacrifices in order to make the Union more effective and more democratic.

The innovations introduced by the Treaty of Lisbon alter the division of responsibilities and powers within the European Union. On the one hand, they aim to strengthen some institutions at the expense of the previous balance. On the other hand, they aim to shake up the use of the Community method by creating a permanent Presidency of the European Council and by entrusting a dual task to the High Representative, who assumes both the Presidency of the Foreign Affairs Council and the Vice-Presidency of the Commission. From the outset, the Union has clearly suffered as a result of the gulf between the European Community and political cooperation, both in the Single European Act and in the Treaty of Maastricht. In narrowing the gap between these two areas – one based on the Community

* This article is the sole responsibility of the author.

¹ Professor Emeritus at the University of Geneva, President of the European Cultural Centre

Prof. Dusan Sidjanski was born on 23.10.1926 in Belgrade. Since 1943 he lives in Switzerland. He is one of the founding members of the Faculty of Political Science at the University of Geneva. Prof. Dusan Sidjanski is currently honorary president of the European Centre for Culture in Geneva, Professor of Political Science at the Faculty of Political and Social Sciences in the University of Geneva, part-time lecturer at the European University Institute and Associate Advisor to the Swiss Forum for International Policy. Prof. Sidjanski is a special adviser to the President of the European Commission - Jose Manuel Barroso. Since the mid-90s he has developed in his writings the idea of federal future of Europe, highlighting the European federalism as the best means to counter the rebirth of nationalism in Europe. He is a member of the International Advisory Board to the Diplomatic Institute. Prof. Sidjanski is the author of many books, reports and publications on the subject of European integration.

He is fluent in French, Serbo-Croatian, Spanish, English, Italian, Greek, German and Russian.

method and the other more intergovernmental – we have good reason to wonder what the consequences of this close cohabitation will be. Debate about these two methods and how they interact is not only legitimate but also unavoidable, all the more so as the current crisis requires commitment on the part of the political leaders of the Member States. Reopening this debate should give us a clearer understanding and, if possible, help us to enhance the Union and make it a fully-fledged global player.

The Brussels European Council laid bare the traditional divisions, heightened by the diversity of the Union of 27 Member States. Since the Hague Congress in 1948, the United Kingdom, true to its traditional policy, has led a group of countries which fully support the intergovernmental or cooperation method as opposed to the Franco-German pairing and the euro area countries, which prefer the Community or federal method². These divisions, which vary according to the interests of the Member States or sector-based interests, intersect with the battle lines drawn on the issue of the priority to be given to deepening as opposed to enlargement, to political Europe as opposed to market-focused Europe. The main lesson emerging from the debates and confrontations is that, despite the decline in Community spirit, the assertion of national interests and the resistance of Prime Minister Blair and the Polish President, the troika has managed to revive the European dynamic. This success highlights the fundamental role played by both individual figures and the European Council consisting of the Heads of State or Government and the President of the European Commission. The European Council and its dynamic core have now asserted themselves as the highest political authority in the European Union.

To what extent has the Treaty of Lisbon managed to maintain the balance between the Community institutions – the European Parliament, the Commission and the Court of Justice – and the intergovernmental institutions – the European Council and the Council of the European Union – particularly as, at first sight, the big winners are the European Parliament on the one hand, and the European Council and the Council on the other? The position of the Court of Justice as the judicial power has been strengthened, whereas the Commission does not seem to have gained any visible benefit from the new division of powers. However, its right of proposal has been extended in line with the extension of co-decision, and it remains the institution with the greatest capacity for analysis and action. The question is whether the European Council, which has been given more authority, will draw inspiration from the Community model of the Council, by taking decisions on a proposal or recommendation from the Commission, or whether it will adopt an approach relying more directly on its members. As regards External Affairs and relations between RELEX and the CFSP, the High Representative, Baroness Ashton, has bridged the gap between these two areas, with the common foreign and security policy (CFSP) and defense policy being ‘sovereign’ areas par excellence.

Does this ambitious reform lean towards the federal approach, and is it inspired, to some extent, albeit unintentionally, by the federative spirit, method and principles? Initial answers will be provided when we see how the Treaty of Lisbon works in practice. For now, the running-in period, which is taking place against a background of financial and economic crisis, is giving a few indications. However, the quest for unprecedented European federalism

2 At the Hague Congress “unionists” were opposed to “federalists”. Is Germany shifting today away from the federal method towards the unionist approach despite its federal experience?

is continuing³. To test this assertion, we propose to assess the new division of powers, to examine the cases of External Affairs and the task force chaired by Herman Van Rompuy, and to try to determine the direction of the first steps being taken under the Treaty of Lisbon.

On the intergovernmental institutions

A major innovation: the President of the European Council

The European Council, consisting of the Heads of State or Government and the President of the Commission, has been given a permanent President and its own role in the Union's political system has been reinforced. According to this system's logic, the more the Union's work involves problems of increasing political importance, the greater the need for its leaders to become involved. Issues of 'high politics' involving sovereign powers, such as currency or economic or external policy, require commitment on the part of the European Council members. At the same time, globalisation, multipolarity and the rise of the emerging powers alongside the United States demand greater unity in external policy if the Union is to assert itself as a global player and legislative power. That is why a permanent President is needed.

Electing the President by a qualified majority avoids any vetoes and facilitates consensus, as in the case of Herman Van Rompuy. He is responsible for chairing and driving forward the work of the European Council, and also for ensuring the preparation and continuity of this work in cooperation with the President of the Commission and on the basis of the work of the General Affairs Council. He endeavours to facilitate cohesion and consensus within the European Council. In addition, he represents the Union in its dealings with the outside world, at the level of the Heads of State or Government, in matters of common foreign and security policy, without prejudice to the powers of the High Representative of the Union and, I would add, 'or to those of the President of the Commission'. The Union's international representation at the highest level actually requires the presence of both Presidents, and also the High Representative, particularly as foreign policy has a strong economic dimension and, in turn, security extends far beyond the narrow concept of military security, and tends to encompass economic, social and cultural activities as well as scientific and technological activities. Although the European Council acts by consensus, confidence gained as a result of cooperating in practice should enable it to gradually extend the scope of qualified majority voting.

As a result of these new powers and through the actions of its President, the European Council is already reinforcing intergovernmental power within the Union.

A dual presidency within a Community system

In the case of the dual presidency, governmental authority is exercised on the basis of two institutional pillars: on the one hand the European Council and its right hands, namely the Councils, and on the other hand the European Executive, embodied by the European Commission. With its permanent President, the European Council has assumed full responsibility for the general strategies and guidelines defined in the basic text. In the future,

3 Compare Sidjanski, D., *L'Avenir fédéraliste de l'Europe*, Paris, PUF, 1992; Sidjanski, D., *The Federal Future of Europe*, University of Michigan Press, 2000; and Sidjanski, D., *L'approche fédérative de l'Union européenne ou la quête d'un fédéralisme européen inédit*, Notre Europe, 2001. For further references, see the website www.dusan-sidjanski.eu

close collaboration between the two Presidents and the High Representative will probably be imposed by de facto interdependence between economic and monetary policies and external relations, including security and defence. As a result, even in these political matters par excellence, at some point in the future the European Council will probably become responsible for these decisions, acting on a proposal from the Commission and the General Affairs Council. That at least is my prediction, which aims to guarantee, using the Community method, optimum coherence according to the European public interest.

For its part, Foreign Affairs will require joint action by the Foreign Affairs Council, chaired by the High Representative, and the Commission. In the long term, the Community method will tend to become more widely used, guaranteeing efficiency and ensuring democratic control by the European Parliament over the Commission and its Vice-President. At the moment, the relationship between the two Presidents seems to be moving towards a tandem vital to the smooth running of the Union, based on the division of tasks. However, the situation is not as clear with regard to the relationship between President Herman Van Rompuy and the rotating Council presidencies.

On the Council

Confusion or separation of powers?

Together with the Commission, the Council plays a key role in the decision-making process of the European Community. It forms the final stage in the legislative process under the co-decision procedure with the European Parliament. Its dual role in the adoption of legislative acts and common policies proposed by the Commission and its governmental authority, which it often shares with the Commission, reinforce its position within the Community system. On the other hand, the proliferation of specialised Councils undermines its coherence and hinders the rotating presidency in its task of coordination. Like Janus, it has two faces, one with legislative power and the other with governmental authority.

With the extension of the sovereign areas of the European Union, the Council has become, together with the European Council, the main holder of the new powers conferred on the Union under the CFSP. In fact it lies at the very heart of the debate on the intergovernmental or Community nature of the European Union. Its inherent ambiguity is due to the fact that it not only escapes control by the European Parliament when acting as the Community legislature, which is only natural, but also when it takes governmental decisions, which is less so. Paradoxically, the Commission, which proposes, is subject to the democratic control of the European Parliament whereas the Council, which decides, escapes any parliamentary control. Is it not often said that Montesquieu has not yet made a detour via Brussels?

In the Union's legislative process, the Commission makes proposals and tries to maintain both the consistency and the balance of Community legislation. It has a tool for this purpose: the requirement for unanimity in the Council for any amendment to its proposal, which the Commission alone is authorized to make. As the source of European legislation, its scope of operation has expanded in line with the extension of co-decision powers. This point has often been omitted in recent assessments of the division of powers. Legislative co-decision has gradually been extended, increasing the power of the Commission and the European Parliament, and also the functional capacity of the Council due to the extension of qualified majority voting. It is logical to wonder whether we are not heading towards a

bicameral legislative power. This dual participation of the Member States and Union citizens is evidence of the move towards a federative system.

Without creating a 'legislative Council'⁴, the Treaty has kept the distinction between the two functions of the Council, with the legislative function being carried out in total transparency. However, the Council's ambivalence has been accentuated in that it now has more governmental functions in the foreign policy area. The confusion of powers remains the fundamental problem of the Council.

A leap forward: a new voting procedure

A double qualified majority is defined as at least 55 % of Council members representing 65 % of the Union's population. It reflects the federative principle of the dual representation of Member States and citizens. This procedure applies when the Council acts on a proposal from the Commission, which shows the trust enjoyed by the Commission. On the other hand, if the initiative stems from one or more Member States, the majority required is 72 % of members representing 65 % of the population.

This new rule takes account of the population criterion and underlines the importance of proposals made by the Commission or High Representative⁵.

In practice, the Council votes only rarely; instead it tries to reach decisions by consensus. However, qualified majority voting avoids paralysis and helps to speed up the reconciliation of positions and decision-making. It also helps to increase the system's capacity, while moving it towards a federative community.

On the Community institutions

The European Parliament: the big winner

The European Parliament has emerged stronger, thus giving the Union a more democratic dimension. Its legislative function under the co-decision procedure with the Council has been extended to around 50 new areas requiring proposals to be made by the Commission. Its legislative powers are comparable to those of the Council. The same is true on budgetary matters, where it has decision-making rights equal to those of the Council.

Moreover, its powers of political control over the Commission and its President have been consolidated. After hearing the candidate for President of the Commission proposed by the European Council, the

European Parliament elects the President by an absolute majority of its members. It also organizes hearings of future Commissioners, before investing the College as a whole. Its authority has therefore been reinforced. However, the main advance is still the extent of its legislative co-decision power and its influence over the Commission, of which it is also the natural ally. The best evidence of this progress towards a federative democracy is, firstly, the importance afforded by the Commission and the Council to the European Parliament and, secondly, the fact that it has become the target of interest groups and lobbyists. These are all indicators of the increased power that the European Parliament now has.

4 The German government made proposals based on the ideas of Karl Lamers and Wolfgang Schäuble, CDU/CSU-Fraktion des Deutschen Bundestages, Bonn, 1 September 1994.

5 At the insistence of Poland, this procedure will take effect, following a further delay, in 2014, with an additional transitional period to 31 March 2017.

What about the Commission, the driving force of the Union?

As a unique and independent institution, the Commission enjoys the right of initiative and proposal, together with supervision and management powers. It is the only Institution invested with active powers of initiative, which has responsibility for identifying and guaranteeing the European public interest. As the legislative co-decision procedure has been extended the Commission has seen its own scope for proposal expanded. The Commission actually plays a pivotal role in legislative matters due to its right of proposal, the consequences of which include the extension of qualified majority voting to the Council. However, it has been reduced to a rather marginal role in the CFSP and in the CSDP, where the intergovernmental method and unanimity are the rule. On the other hand, in Justice and Home Affairs, the Commission has been given more direct responsibility.

As the main driving force of integration, its role is to assume governance of the Union. Quite clearly, it is the only institution consisting of full-time members with active power, and enjoying sufficient independence to counteract the national interests represented by the Councils and to assert the European interest. It is the main guarantor of overall cohesion within the Union. In order to maintain its role after enlargement and reinforce its collective responsibility and efficiency, the Treaty of Lisbon in particular limits the number of its members to 15 from 2014. Overall, it exercises political responsibility through its 'small' administration⁶.

In its approach, which mainly involves consulting experts and the main stakeholders, the Commission looks for balanced solutions that are as objective as possible and that protect the interests of the small and medium-sized Member States, while taking account of those of the large Member States. This statement explains the attachment of the former to the independent role assumed by the Commission, as these States find it more difficult to assert their interests in intergovernmental structures that are generally dominated by the large Member States. With this in mind, the Treaty of Lisbon includes a series of articles which aim to reinforce the authority of the President and the collective responsibility of the Commission.

Furthermore, the Commission's key role is apparent in the relationship between its right of proposal and qualified majority voting. The Commission's right of proposal, taking into account the balance between the interests of countries and sectors of activity, has helped to extend qualified majority voting. The Commission now has a more direct basis of legitimacy, which results from the greater involvement of the European Parliament and European political formations in the choice of its President, through hearings and the investiture of the Commission.

The Treaty of Lisbon has consolidated and expanded the role of the President, whose dual legitimacy stems from his nomination by the European Council acting by qualified majority and his election by the European Parliament⁷. The European Council takes account of the results of the European Parliament elections and conducts 'appropriate consultations' before proposing a candidate to the European Parliament. In turn, Parliament elects the President of the Commission by a majority of its component members. On 16 September 2009 the European Parliament resulting from the European elections on 7 June 2009 elected José Manuel Barroso by a majority of 382 votes. The President decides on the internal organization of the Commission, ensuring that it acts consistently, efficiently and as a collegiate body. He therefore has the power to appoint Vice-Presidents, other than the High Representative of the

6 The Commission's administration is small compared to national administrations, and even regional or metropolitan administrations.

7 The European Council of 19 June 2009 unanimously supported José Manuel Barroso for a second term.

Union, who is appointed by qualified majority by the European Council with the agreement of the President of the Commission. In addition, the Treaty of Lisbon has consolidated his authority by giving him the power to lay down guidelines within which the Commission is to work. As regards collective responsibility, individual statements by Commissioners have on two occasions harmed the authority and credibility of the Commission.⁸

The Barroso II Commission composed of 27 members should be reduced in the future, based on a system of equal rotation, to a core of 15 decision making members. Does this equal rotation of Member States in the allocation of Commissioners not risk weakening the Commission and, at the same time, the Community method? The members from Malta or Cyprus will be the decision-makers just as often as the members from Germany or France.

Good sense has prevailed, as this reduction stipulated by the Treaty may be amended by the European Council acting unanimously, thus opening the way to a mini-reform, which could form a precedent for the future.

A rapidly expanding area: the CFSP and the CSDP

Responsibility for taking fundamental decisions under the CFSP and the CSDP, which involves a specific procedure, should lie, in a federative context, with the European Council acting on a proposal from the High Representative and – as often as possible – jointly with the Commission.

The consistency and efficiency of external policy depend, to a large extent, on joint proposals being made by the High Representative and the Commission, in close cooperation with the Foreign Affairs Council chaired by the High Representative. In this way discussions would be held on a proposal based on a common vision. In addition, in this configuration, democratic control would be exercised by the European Parliament, before which the Commission is fully responsible.

The division of tasks in the Union corresponds to the need for the appropriate level of political power and democratic control: the more that problems fall within the area of high politics, the more the European Council's commitment will be needed, but I hope that this commitment will be based on the Commission's proposals, as the only institution responsible before the European Parliament. Quite clearly, without any European Council, there can be no genuine external policy; without any coherent strategy between the President of the European Council, the Commission and the authority of its President and Vice-President, there can be no Union speaking with one voice and acting in common under the scrutiny of the European Parliament. In my view, the individual initiatives and steps taken by one member, whatever its political weight, or by a group of members should be channeled through proposals made by the High Representative acting jointly with the Commission and according to the guidelines and framework decisions of the European Council. These are the unavoidable conditions for a genuinely common foreign and security policy⁹.

The key role of the High Representative

In line with the Franco-German proposal, the European Minister of Foreign Affairs, who has now become the High Representative, relies on a European diplomatic service bringing together the Commission's Directorate-General for External Relations and the Council's

⁸ Compare with the unilateral and sometimes contradictory statements made by members of the Conseil fédéral suisse (Swiss Federal Council), which have harmed the government's authority. Similar situations can be observed in other Member States.

⁹ This objective is implicit in the Treaty of Lisbon.

Directorate- General. This set-up merges the post of former High Representative with that of Commissioner for External Relations. Moreover, it marks the emergence of a European diplomatic service responsible for implementing the Union's foreign and security policy. Consisting of one-third national diplomats together with officials from the Council and the Commission, this independent service comes under the authority of the High Representative.

The Union's main handicap remains the gap between Community affairs and common foreign, security and defence affairs. The High Representative is intended to fill this gap. In these sovereign areas, the Commission has traditionally had a more unobtrusive role. A modicum of progress has been made: the High Representative, together with the Commission, has the power to present proposals in his or her own name or on behalf of the Commission. As a result, the door has been opened to more responsibility before the European Parliament. However, the fact remains that, in these sensitive areas, unanimity is still strictly required, with the President of the European Council and the President of the Foreign Affairs Council having the task of facilitating consensus. We can therefore expect them to try to keep the deliberations in the institutional context and avoid any bypassing by certain Member States using outside channels. The large Member States with diplomatic and military capability tend to assume leadership in CFSP and CSDP matters. The war in Iraq has split both the large and the small and medium-sized Member States¹⁰. These divisions reveal the arduous task facing the High Representative.

Incidentally, there is a certain ambiguity to the dual loyalty of the High Representative, who, although Vice-President of the Commission is not subject to collective responsibility. Clearly, in the event of a motion of censure, the High Representative will resign collectively as a member of the College, but will remain in the position of President of the Foreign Affairs Council. For the time being, Baroness Ashton has kept her office in the Commission on the 12th floor of the Berlaymont building. During her hearing, she confirmed her loyalty to Europe and the Union. However, it will still be necessary to carefully observe how she pursues her European socialization after a brief experience as Commissioner responsible for trade policy. Will the performance of full-time European duties contribute to Europeanization and the formation of a Eurosphere¹¹? Unlike the Permanent Representatives, the High Representative has a dual role as President of the Foreign Affairs Council and Vice-President of the European Commission and, in this respect, she has a dual European mandate.¹²

The increased decision-making and implementing capacity needed by the European Union should allow it to become a major player and a legislative force in a multipolar world, together with the United States, Russia and Japan as well as the emerging powers of China, India and Brazil. However, it will still need to develop a bolder strategy, particularly with regard to its old ally, the United States, but also towards Russia and Ukraine. As reemerging powers, these countries also have in common with the European Union their cultural and geographic proximity and their increasing 'de facto solidarity'. In order to speak in unison in this changing world, the Union must rely on the impetus of the High Representative and the Commission, as well as on

10 Unlike the full-on opposition between France and Germany during the implosion of Yugoslavia, on this occasion the Franco-German pairing has found itself in the camp of opponents to the war on Iraq.

11 The expression belongs to Jacques-René Rabier, Honorary Director-General at the Commission.

12 In our previous studies, we noted that, although being representatives of the Member States, they are also spokespersons for the Union within their governments. They therefore have a dual loyalty: national and European.

the support of the European Council and its President. That is why we need to gradually resort to the Community method.

The Union during the running-in period
Two issues have drawn my attention: the establishment of the European

External Action Service (EEAS), and the fundamental issue of the interweaving of the responsibilities of President Van Rompuy and the High Representative within the Union system, as well as their relations with President Barroso and the European Commission. Only the operation in practice of the troika will allow us to assess its effects. However, for the time being, it is clear that their close collaboration and their mutual trust will be decisive for the future of the Union.

It should firstly be noted that the High Representative is overloaded with many tasks and that she will have to rely to a great extent on the Commission and on the EEAS¹³, which comes under her authority. This is particularly the case as her very broad mandate includes conducting the CFSP, including the CSDP, and ensuring the consistency of the Union's external action. In this context, the EEAS is responsible for assisting the two Presidents, the Commission and the High Representative. Led by Pierre Vimont, Executive Secretary General, assisted by two Deputy Secretary Generals, Helga Schmid and Maciej Popowski, and also by David Sullivan, Chief Operating Officer, the European External Action Service works in collaboration with the diplomatic services of the Member States, and also with the General Secretariat of the Council and the Commission departments. It is responsible for ensuring the consistency of the Union's external action. This action includes a series of external aid instruments managed by the Commission in the areas of cooperation, neighbourhood and partnership, as well as nuclear safety, stability instruments and instruments for democracy and human rights. That is why the dual role of the High Representative is so important.

Another innovation concerns the 132 Commission delegations, which have become Union delegations. The Heads of Delegation receive their instructions from the High Representative and from the EEAS, as well as from the Commission in its areas of responsibility. One of the consequences of this new organization of the European diplomatic service is that meetings of the Member States' ambassadors are now chaired by the Head of Delegation instead of the Head of Mission of the country assuming the rotating presidency of the Council. The Union is seeking at all levels to reinforce the consistency and efficiency of its external action.

As regards collaboration between the two Presidents, this is developing promisingly. A gentleman's agreement was concluded between the two Presidents, who have taken to starting their weeks by breakfasting together. Initial evidence of their collaboration is also provided by their complementary participation and intervention at G-8 and G-20 meetings¹⁴.

13 Council Decision of 26 July 2010 establishing the organization and functioning of the European External Action Service.

14 See, for example, the joint letter on the eve of the G-20 summit in Seoul, which was assessed by the European Council on 28-29 October 2010.

The ambiguous role of the task force¹⁵

A minor obstacle threatens to disrupt this harmony between the two leaders of the Union: in order to facilitate the recovery from the financial and economic crisis, the European Council decided that it would be a good idea to create a task force under the presidency of Herman Van Rompuy. Looking at this in more detail, we can see that it involves informal meetings between the Finance Ministers, together with Olli Rehn, Commissioner, Jean-Claude Trichet, President of the ECB, and Jean-Claude Juncker, President of the Eurogroup. Generally speaking, a task force consists of either a limited number of relevant Ministers, or high-level experts. To my knowledge, Presidents of States or official organizations do not assume the presidency of a task force. On the other hand, the task force is taking its decisions and directing its actions based on the conclusions of working groups. Is it right for a senior politician to undertake to chair such informal working groups? Should he not protect his high position and independent choice?

The question is whether the task force is encroaching upon the powers of the Commission and whether the intergovernmental method is not seeking to impose itself upon the Community method. Personally speaking, I would have preferred a task force chaired by the Commissioner for Economic and Financial Affairs, which was responsible for drawing up a comprehensive anti-crisis programme based on analyses and proposals from the Commission. It should be acknowledged, however, that President Van Rompuy, whose willingness to serve Europe is not in question, is trying to find his bearings by taking various initiatives. He needs to assert himself by showing evidence of dynamism and initiative. However, the fact remains that, to avoid creating an atmosphere of competition or giving the impression of tipping the balance towards the intergovernmental institutions at the expense of the Commission, it would be advisable for any new initiative to be launched in agreement with the Commission President.

The European Council on 28 and 29 October 2010 demonstrated the tangle of initiatives, which have overall produced some good results. The task force's report was adopted, which was based on the Commission's proposals in numerous respects. The 'reversed majority' is intended to ensure that sanctions are automatically applied to a certain extent, if budgetary deficits and levels of public debt are exceeded inordinately. In principle, sanctions will be applied unless the Council votes to the contrary by qualified majority. President Van Rompuy insisted on the automatic application of sanctions.

The Franco-German driving force, through the impetus of the German Chancellor, has suggested the idea of a 'minor reform' of the Treaty of Lisbon in order to give the anti-crisis fund a permanent and legal basis. The stabilisation fund planned to last for three years must now be included within the Treaty of Lisbon. The Franco-German pairing has succeeded in drawing other Member States into its plan. Aware of the need for a permanent mechanism, all have accepted, with a few grumbles, this step towards economic governance. A dual mandate has been given to the task force and to the Commission, which requested this on its own initiative. In actual fact, we now have two road maps, which overlap and complement each other at the same time. On the one hand we have a series of proposals

¹⁵ The impact of the financial and economic crisis on the implementation of the new treaty is profound: change in priorities, direct intervention of the German Chancellor and French President, marginalization of the commission despite its substantial contribution.

from the Commission: reinforcement of financial surveillance, establishment of anti-crisis mechanisms, but also the re-launch of the internal market and the implementation of the 2010 strategy, together with other initiatives such as the reform of the European budget, the proposal to launch EU project bonds and to increase the resources of the European Stabilization Fund. In short, these are anti-crisis measures coupled with a programme for growth. On the other hand we have a top-level approach, through the mandate given by the European Council to the task force of President Van Rompuy. This approach is the reverse of the Community method, as it starts by consulting the governments and their Finance Ministers. A closer look reveals that this approach is based on the work and initiatives of the Commission, represented within the task force by the Commissioner responsible for Economic Affairs, and also on the contribution of the President of the ECB and the President of the Eurogroup. This approach actually takes a new and complex path, watched over by the President of the European Council. Is this a transitional procedure or will it become more long-term? In the first case, it is justified, whereas, in the second case, it represents a slippery slope towards the intergovernmental method.

The European Council has called for the rapid implementation of legislative instruments. This marks a return to the Community method, which is based on Commission proposals. At the same time, based on a traditional procedure, the European Council has set deadlines so that the Council and the European Parliament reach agreement on the Commission's legislative proposals before the summer of 2011.

As for the mini-reform establishing a permanent crisis management mechanism, the European Council has called on its President to consult its members about preparing a necessary but 'limited amendment', without altering Article 125 of the Treaty on the Functioning of the European Union ('no bail-out' clause). Following approval, the mini-reform consisting of the permanent mechanism could be ratified by mid-2013 at the latest. To speed up the process of establishing this crisis mechanism, would it not be opportune to resort to 'enhanced cooperation'? At the same time, the Council notes with satisfaction that the Commission intends to undertake, in close consultation with the President of the European Council, preparatory work on the general components of the new mechanism to be established, in particular the role of the private sector, the role of the IMF and the very strict conditions imposed on actions carried out under this type of instrument. In this obsession with the crisis and sanctions, have we not forgotten incentives, coordinated development programs and European investment in infrastructure? Sanctions only make sense if they contribute through incentives to promoting growth and employment recovery. I would highlight the following points: the capacity of the Franco-German pairing to boost recovery, the continued activities of the task force and its President, and the unavoidable role of the Commission and the return to the use of deadlines¹⁶.

In this procedural mix where the roles of the two Presidents and the intergovernmental and Community methods have become confused, it is difficult and premature to assess the contribution of each one. Although the initiatives are shared between the Commission, the task force and the Franco-German pairing, the results with regard to the contents of the European Council decisions are generally positive. The 'weighty' tasks and the preparation and approval of legislative rules come under the Commission's right of proposal and the

¹⁶ Will the German government, followed by the French one, succeed in imposing its model and the unionist method? Its new intergovernmental approach is in total contradiction with its traditional European federalist behavior and spirit.

co-decision procedure of the Council and the European Parliament. We can understand why, faced with this complexity, the President of the European Council has stated that the Community/intergovernmental issue is a false problem resulting in a false argument. While respecting the opinion of the President of the European Council, I strongly refute this view. The long experience of the European Community and the more recent experience of the European Union confirm the efficiency of the Community method, which is an original characteristic of the European Union. This institutional invention differentiates the European Union from international organizations and associates it with federative-type communities, provided that the balance of powers and institutions is respected. Moreover, it ensures democratic control by the European Parliament of the Commission's activities, unlike the Council and the intergovernmental method, which escape any responsibility before the European Parliament.

Furthermore, the Community method is the only one that allows participatory democracy. When drawing up its proposals, the Commission does not limit itself to questioning governments, but also consults socioeconomic participants. The advantage of a proposal being submitted for Council approval is clear: it places, on the discussion table, a document which presents a view of the European common interest and which takes account of the balance between various national interests and between the large, medium-sized and small Member States. Conversely, intergovernmental procedures are more at risk of being dominated by the large Member States.

In terms of external relations, the example is provided by trade policy, where the interests of the Union are represented by the Commission. In various areas of external policy, this role has been devolved to the High Representative, together with the two Presidents. Using the Community method, making proposals jointly with the Commission and relying on the European diplomatic service, the High Representative can increase the Union's capacity to have an international influence.

In this transitional phase, each initiative and each statement influence European commitment and the activity of various stakeholders. It is therefore essential for the presidential tandem to assert itself with determination as the new face and spokesperson of the Union, in concert with the High Representative. This seems to be the aim of the Treaty of Lisbon. Incidentally, each act of President Van Rompuy and President Barroso has repercussions well beyond the sphere of the European institutions and helps, both symbolically and practically, to forge the image of the European Union and confirm its influence among the global players.

Open conclusion on the future

Quite clearly, the new Treaty has made a qualitative leap forward, which is all the more significant as it has occurred at a time when Europe is struggling to pull out of the crisis. Various lessons can be learnt from this test of the Union's solidity. The crisis with the euro and the dynamic core, under pressure from public and private debts, and the risk of a domino effect highlighted by Greece's difficulties are all factors which have called into question the 'irreversible' process of integration and the positive spillover theorized by Haas. The crisis is having a dual effect: it is arousing national interests, while necessarily imposing common solutions. As in the past, the need and the desire for Europe are stronger than the trials and tribulations of globalization and the external shocks or internal tensions.

Multiple collaboration networks and intense communication in particular by means of internet are in turn helping to maintain the rhythm and progress, albeit fluctuating but steady, towards more Union. In this complex context, the Community or federal method, combined with the new means of communication and governance, ensures the independence of the Member States, regions, towns and local authorities in interaction with other social players, at the same time as it ensures their participation by reinforcing the Union. In this environment, the Commission is intended to listen to the diverse voices and opinions, develop guidelines and identify common objectives. However, it will still need to perform its role to the full.

At this point in time, we can only say that the new Treaty is continuing, with a few exceptions such as the forming of a dominant core, the quest for an unprecedented European federation. However, only its operation in practice will allow its effective contribution to the federative future of the European Union to be assessed. Quite clearly, the Treaty of Lisbon offers new instruments, which, if used to the full, are bearers of high hopes and a sign of Europe's great ambition.

Since the beginnings of the ECSC, the High Authority and then the

Commission of the European Community followed by the European Union have highlighted the irreplaceable role of this independent institution, which is the European driving force of the integration process and the guarantor of the common treaties and rules. It is the key institution which, together with the European Parliament and the Court of Justice, and with the support of the European Council and the Council, has responsibility for promoting the public interest in a European context. The Treaty of Lisbon offers new means that are currently being run in and whose full use, in the spirit of the Community method, will be decisive if the Union is to progress towards an unprecedented form of European federation. The Treaty of Lisbon brings with it great hope for the future.

Twenty Years since the Establishment of the Visegrad Group

H.E. Leszek Hensel

When in February 1991 the leaders of Poland, Hungary and Czechoslovakia signed the Visegrad Declaration, they did not know how long the co-operation among these three Central European countries, which had just freed themselves from their dependence on Moscow and on its federation of satellite countries, would last. In order to break away from the past, they had to take the USSR forces out of their territory. USSR troops were stationed in that region to secure the sustainability of a system that had been placed there against the will of the citizens of that part of Europe, by decision taken at the meetings of the three Great Powers in Yalta and Potsdam. In 1989, the wheel of history, which was activated by the Solidarity Trade Union, drove through the countries of Central Europe, and in November of the same year, it broke through the Berlin Wall, a symbol of the division in Europe after World War II.

The Visegrad Group, known as the Visegrad Triangle, was formed in the town of Visegrad in 1991; after the split-up of Czechoslovakia into two independent states, it was named The Visegrad Four. To a world that adores graphic symbols and abbreviations, it became known as the V4. When Central Europe started re-writing its history after the liberation in 1989, it broke with demagogy and political doctrine, and looked to past events in search of common roots of co-operation in that region. In 1933, a similar meeting took place in Visegrad between the monarchs of Czechia, Poland and Hungary. They met to resolve some disagreements that existed in particular between Poland and Czechia and to define some general priorities of their policy towards the Central European region. Looking back to that distant past, by signing the Declaration the politicians decided to recall the circumstances of their meeting and to establish closer co-operation. Their objectives had been determined in the beginning of the 1990's: "full restitution of state independence, democracy and freedom, elimination of all existing social, economic and spiritual aspects of the totalitarian system, construction of a parliamentary democracy, a modern State of Law, respect for human rights and freedoms, creation of a modern free market economy, full involvement in the European political and economic system, as well as the system of security and legislation". They knew that co-operation was important, because "joining efforts (...) would improve the opportunity to reach results and would facilitate the implementation of the agreed objectives."

H.E. Leszek Hensel was appointed Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Poland to the Republic of Bulgaria on 5.11.2010. He was born in 1953 in Poznan. He graduated Hungarian Studies at Warsaw University. From 1990 to 1995, he was the Head of the Consular Section of the Embassy of Poland in Budapest. During the period from 1997 to 2001, he was counselor at the Embassy of Poland in Ljubljana. From 2001 to 2005, Leszek Hensel was Ambassador of the Republic of Poland in Bosnia and Herzegovina. Between 2005 and 2006 he was Head of the Migration and European Cooperation at the "Consular Relations and Poles abroad" Department of the MFA. For the period 2006 - 2008, he occupied the position of Minister Counselor in the Cultural Department of MFA. He is a member of the Council of Experts of the International Visegrad Fund and National Coordinator of the platform „Culture - Central Europe“. He is the coordinator of the Polish-Czech Forum since 2009.

Leszek Hensel is the author of two books and several scientific papers and reviews (focused on Central European issues), published in Poland, the Czech Republic, France, Hungary and Slovakia.

These words remind us of the way that Central European countries had recently walked – from totalitarian states to a world of common European values protected in the framework of the Atlantic Alliance. The twenty-year-old history shows that these states have achieved their objective, i.e. to join a family where the “European economic system, as well as the system of security and legislation” prevail. What is more, they became full members of that new group; in addition, Poland, the third member of the Visegrad Group, will Chair the Council of the European Union in a very short time. It will hold the Presidency of the Union in the second half of 2011, taking over from Hungary.

The experience of the Visegrad countries

The twenty years of existence of the Visegrad Group prove that co-operation between the four Central European countries is rich in content and that it plays an important part in fulfilling their foreign policy objectives. Actually, this seemingly obvious conclusion has never been apparent. When the Visegrad Group developed its own model of European integration by signing the Central European Free Trade Agreement (CEFTA) in 1992 (a Framework Agreement first, followed by specific Agreements which were finalised after painful and extensive negotiations), many of its partners voiced their doubts. CEFTA was signed on 21 December 1992 in Krakow, and was a kind of a Christmas gift by the politicians of these countries who had renounced the rules of authoritarian economy. As time passed, it became clear that it was this very agreement that had taught the Central European countries, and later the many countries of the former Soviet block, how to function in the conditions of a market economy unrestricted by artificial customs barriers. Following the Czech Republic, Poland, Slovakia and Hungary, CEFTA was joined by Slovenia (1996), Romania (1998), Bulgaria (1999), and Croatia (2003). In 2007, when nearly all the parties to CEFTA had joined the European Union, it was decided to establish the so-called CEFTA 2, which included mainly countries from the Western Balkans.

By the mid-nineties, some weariness with regional co-operation had settled in among the politicians of the Visegrad countries. If one reads the statements made by Václav Klaus, Czech Prime Minister at the time, or by the Hungarian President Árpád Göncz, there is only one conclusion to make, i.e. that since the objectives had been reached, and since these two countries had joined NATO and the European Union, they would part company and every country would join some other group that was closer to it, e.g. geographically. President Göncz used to say that Hungary had a lot more in common with Ireland than with Poland, which was a country of greater size (and he surely had no inkling of the crisis that would come upon the two countries ten years later). David Král, analyst at the Czech EUROPEUM Institute for European Policy, wrote in 2003, “Visegrad will hardly act as a united group inside the EU”.

Time disproved that view. It is difficult to identify the ultimate reason that brought about a change in the above-mentioned attitude: whether it was the handing over of the power by the sceptics or the cool judgment that regional co-operation might yet play a major role. The fact that it was a precious source was proven not only by the experience accumulated by CEFTA, but also by the Community accession negotiations, which the Visegrad states launched at the end of the 90-ies. Co-operation among the chief negotiators became a benefit of those negotiations.

Maybe the new format of co-operation that was introduced in 1999 also contributed to the revival of the Group, namely co-operation based on programmes developed by the rotating presidency. Refraining from any kind of institutionalisation, the Visegrad countries agreed to appoint National Co-ordinators who, although they had very small teams of associates at the foreign ministries, undertook to draw up the programmes of the rotating presidency, to ensure continuity in the Group’s activities, develop common positions, launch new common initiatives, etc. In mid-1999, Poland assumed the presidency (July

1999 to June 2000) and developed its first programme. It was a set of goals, which had to be implemented by the Visegrad Group. The most important objective was support for the Slovak Republic's quest for NATO membership, since it was the only country outside the Alliance. Other objectives included promotion of the Group's European integration and accession of the Central European countries to the Schengen agreement. The first set of goals identified the partners of the Visegrad Group who would co-operate in a "V4 plus" format, i.e. ad hoc meetings and consultations. These partners were principally the European Commission, Slovenia, Ukraine, Lithuania and Croatia. Prior to the third Polish presidency (2008), there were high-level meetings with EU member countries, which would assume the EU Presidency, meetings with countries of particular importance for the Group, as well as meetings requested by third countries looking for closer co-operation with V4. During the above-mentioned Polish presidency, the circle of such countries expanded to include states holding similar points of view. The number of participants in some of the meetings would reach 13. Such was the case, for instance, during the discussion on the "climate-energy" package when at the invitation of Polish Prime Minister Donald Tusk, 12 prime ministers and high-level representatives arrived in Warsaw in November 2008, not only from the Visegrad countries, but also from Sweden, the Baltic republics, Bulgaria, Romania and Slovenia. The next presidency, which was held by Hungary, extended the format by sending invitations for participation in meetings dealing with regional energy co-operation not only to the Visegrad countries, Bulgaria and Romania, but also to Slovenia, the Western Balkans and to representatives of multinational organisations dealing with energy matters. When matters pertaining to the Eastern Partnership were discussed, invitations were sent to the foreign ministers of the Visegrad and Baltic countries, to the Eastern Partnership countries and to Štefan Füle, European Commissioner for Enlargement and European Neighbourhood Policy. One year later, in a similar summit meeting held in March 2011 in Bratislava, the EU High Representative/Vice-President Catherine Ashton, Štefan Füle, European Commissioner for Enlargement and European Neighbourhood Policy, and German foreign minister Guido Westerwelle participated instead of Baltic countries' representatives.

From the current point of view, the first presidency programme was just a framework document that outlined the general trends of development in the respective period. At present, these documents are very detailed and along with specific trends of political co-operation, they outline a number of well-defined tasks of inter-institutional co-operation (mainly between the sectors in charge of environmental protection, regional co-operation, agriculture, defence, culture, home affairs, transport, infrastructure, and justice).

When the Visegrad countries joined the European Union and NATO, it seemed as if the idea, which had engendered the establishment of this co-operation, had exhausted its potential, and that the V4 countries would start co-operating more closely with their new European partners. However, because of the distance between them and the so-called old EU members, the politicians decided that co-operation should continue. Several days after the accession celebrations, they met in the Czech town of Kroměříž (12 May 2004) and adopted a declaration identifying guidelines on future areas of Visegrad co-operation, both within the Group and with the EU and other partners. The declaration also approved the practice dating from 1999, namely the developing of annual programmes for co-operation by the rotating presidency.

Energy policy occupied an important place in the Group's activities. It received a new impulse with the establishment of the high-level V4 energy security group by decision of the V4 prime ministers who met in 2009 in Wieliczka. The energy security group set up the format of the energy meeting prepared by the Hungarian presidency, which resulted in the adoption of the Budapest V4+ Energy Security Summit Declaration in February 2010.

The International Visegrad Fund

Despite their reticence regarding the setting-up of any additional institutional structure, in 2000 the Visegrad leaders agreed to establish the International Visegrad Fund. Through contributions by the ministries of foreign affairs of all Visegrad countries, the International Visegrad Fund started promoting social initiatives, which aim to promote the awareness of the V4 citizens of the potential of the community that unites them. The Fund started operating with a very modest budget of €800,000, which reached €6,000,000 in 2010. On 16 June 2010, the prime ministers of the Visegrad countries decided to increase the contribution to the International Visegrad Fund by €250,000 as of 2012. The additional money (€1 million) will be set apart for a special Visegrad programme aiming to promote the implementation of the Eastern Partnership (the details concerning the programme's implementation will be finalised by the end of this year).

The Secretariat, which manages these funds, is seated in Bratislava. The Secretariat is headed by a rotating Director and Deputy Director, and its activities are supervised by National Coordinators. Gradually the Secretariat grew into a major institution that not only promotes social initiatives but also runs its own projects. Some of the most interesting projects are targeted at the society in Belarus and at the Roma communities. As an example in this respect, one could quote the co-operation for exchange of good practices, which was launched two years ago between mayors of municipalities with Roma minority. The Visegrad Fund also offers scholarships: so far, more than one thousand students and young scientists have taken part in such programmes. The participants in these programmes come not only from the Visegrad countries but also from countries, which have priority importance for the Group, i.e. the Western Balkans, the Eastern Partnership (including two special programmes for the citizens of Ukraine and Belarus), and the South Caucasus. There is also a Visegrad Artist Residency Programme. Since its foundation ten years ago, the International Visegrad Fund has contributed to the implementation of nearly 3 thousand projects in order to raise the awareness about Visegrad co-operation, strengthen the Visegrad identity, promote scientific, cultural and cross-border co-operation, as well as co-operation in the area of tourism. Besides, about one thousand applicants have benefited from different grants approved by the Fund.

The Visegrad Group and Regional Policy

Since the formation of the Visegrad Group, not only have the Central European countries changed; the European Union has changed as well. For the past two years, the Union has been operating in line with its new Constitution – the Treaty of Lisbon. On the one hand, the role of national presidency declined, but on the other hand, the role of the European Parliament and of the national parliaments strengthened regarding their ability to make decisions about the future development of the European community. The role of the non-governmental sector increased, too.

Along with the readjustment of the structures that determine the development trends of the Union, there is an ongoing process of regionalisation consistent with the vision of United Europe. In 2009, the European Commission adopted the EU Strategy for the Baltic Sea Region and its Plan of Action. It is a strategy for the internal development of the European Union, which focuses on protection of the environment, economy, infrastructure development and security.

One of the priorities of the present Hungarian presidency of the European Council is the launching of a new programme – the EU Strategy for the Danube Region. The Strategy includes 14 countries bordering the River Danube, the longest river in Europe. Eight of these countries are members of the European Union (Germany, Austria, the Czech Republic, Slovakia, Hungary, Slovenia, Bulgaria and Romania), and six countries are not EU members (Croatia, Serbia, Bosnia and Herzegovina, Montenegro, Ukraine, Moldova). Because of these

factors, the Strategy combines elements of the Regional Policy of the European Union, the EU Enlargement Policy, and the European Neighbourhood Policy. The goals of this project are similar to the goals of the EU Strategy for the Baltic Sea Region, i.e. infrastructure development, using the potential of ship transport and building of railway connections, socio-economic development, energy infrastructure, protection of the environment (in particular, measures to combat threats related to river pollution from flooding and climate change), and promotion of education and research programmes.

During the Italian Chairmanship of the Adriatic-Ionian Initiative (2009 – 2010), the idea was agreed to develop a strategy for the Adriatic-Ionian Region that would include EU member states (Italy, Slovenia, and Greece) and states outside the Union (Albania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, and Serbia), similar to the above-mentioned initiative. At their summit meeting in May 2010 in Ancona, the participating countries in the Adriatic-Ionian Initiative (All) adopted a Declaration supporting the development of a European strategy for that region (based on the existing EU Strategy for the Baltic Sea Region and the EU Strategy for the Danube Region that was in the process of being developed). The aims of the Strategy would be similar to the aims of the Adriatic-Ionian Initiative, i.e. protection of the environment, energy, transport, maritime co-operation, fire safety, infrastructure development, fishing, port safety, development of agriculture, coastal zone management, tourism, culture, academic co-operation, citizens' protection. At the annual meeting of the Adriatic and Ionian Council held on 23 May 2011 in Brussels, Italy's Under-Secretary for Foreign Affairs Alfredo Mantica announced that the proposal for the development of the Strategy would most probably be submitted to the European Commission on 23 June 2011, and its implementation would be launched in 2014 when Italy and Greece would hold the EU Presidency.

The above-mentioned initiatives have one thing in common: they contribute to the horizontal development of the European Union, and aim towards the integration and development of the regions. At the same time, however, they foster the recognition of the transitional and peripheral nature of this part of Europe, which is still regarded as a connection between the old and rich European Union and its Eastern neighbourhood. This means that we do not yet perceive the European Union through the prism of its coherence. One could raise the question if such a dogmatic view of Central Europe is not dangerous for the future development of the region and the Visegrad co-operation as a whole. Would the establishment of contacts on the horizontal plane, which is only guided by these countries' interests – which would probably need additional funding, for which the countries participating in the EU Strategy for the Danube Region or the Adriatic-Ionian Strategy will also apply under the new financial perspective of the Union – not weaken the Visegrad connections? What if that which did not happen after the accession to the EU, and which Central European politicians predicted in the second half of the 1990ies, does happen now because of the new regional policy of the European Union?

It seems some Visegrad countries shared their fears about a danger of this kind. This provoked a discussion in the framework of the Group as to whether any action should be taken to promote the Visegrad countries as a region for which a specific European strategy should rather be developed. Today, following various discussions, it seems that this project will not be implemented after all, mainly in order to avoid the depreciation of the European Union's regional policy. The European Union cannot be split into fragments, such as macro-regions, sub-regions or whatever they are called. The Union must be a modern and unified socio-economic organism, rich through its diversity, but governed by the same rules and principles. This is the only way for Europe to cope with the challenges of global competition. For this very reason, Europe developed the "three no's" principle: *no* additional legislation, *no* additional bureaucracy and *no* additional budget. This is the only way to ensure the unified character of the European Union and its sustainable and dynamic development.

The New Role of the Visegrad Group

During the Polish presidency in 2008, co-operation among the Visegrad countries acquired new significance. In the framework of the debate on the finalised form of the climate-energy package proposed by the European Commission, the Visegrad Group demonstrated a strong capacity to coalesce, bringing together ten other countries, and persuading still others in favour of its vision of the package. It was owing to V4 that the voice of Central and South Europe was better understood. The Group also undertakes actions that promote Central Europe's stronger integration, making it clear that it was ready to be the "keystone" in the region. V4 initiates discussions on projects, which aim to strengthen not only West-East but also North-South relations. An example in this respect is the idea submitted to the Visegrad countries in the middle of 2010 by Günther Oettinger, European Commissioner for Energy, for the establishment of infrastructure energy connections. The idea contained a package of energy programmes that were sensitive for that part of Europe, but they were worthy of being included in the list of energy projects in Central and South Europe because they would ensure genuine energy protection (not just establishing intersystem connections with the Visegrad countries, but also building links between the Swinoujscie LNG Gas Terminal in Poland and the gas terminal to be built on the northern Adriatic island of Krk in Croatia). Another such programme is the multimodal corridor from Lithuania and the Baltic Sea, passing along the Polish border with Belarus and Ukraine through Slovakia, Hungary, Romania, and Bulgaria to the Black Sea, which is also called Via Carpathia.

Some experts consider that Poland is facing the dilemma as to whether it should have an interest in co-operation with the principal EU member states or it should rather contain itself to the role of a regional player; for some reason, these two alternatives are regarded as not connected. When the Group would take a common stand in Brussels, there was disapproval and even irritability with the fact that countries from the same part of the continent should raise issues they considered of vital importance for their citizens. The abyss of civilisations, which was the result of more than 40 years of communist enslavement in Central Europe, is the reason why the leaders of these countries would be bound together for years to come by common interests, such as maintaining close contacts in the framework of the Visegrad Group and, of course, with the other member states of the European Union. Other forms of regional co-operation, e.g. the co-operation of the Benelux countries, the Nordic Council of Ministers, or the close ties of co-operation between France and Germany, show that regional bonds are very strong indeed. The future of the Visegrad Group is closely connected with the European Union. During the economic crisis, the Central European region and Poland in particular coped best with the collapse of the world markets. The stable development of this region is in the interest of the European Union as a whole. Stable development means development that is free from perturbations, which could result e.g. from a very rigid climate change policy. Many experts believe that the current agreements for a 20-percent reduction in greenhouse gas emission levels are a serious challenge. Moving that threshold even higher could stifle those economies, which are still in the period of reconstructing and modernising their production sector. This could lead to a collapse that might push all Europe in the grip of a crisis, maybe not as deep as the crisis we witnessed recently. The Visegrad Group can be of assistance (i.e. owing to the most successful co-operation in the V4 plus format among the countries in the region); it could conduct the dialogue for modernisation and reconstruction, in the interest of all the members of the European community.

The Energy Policy of a Unified Europe: Origin, Principles and Evolution (1952-1992)

Polya Rachalova

The formation and evolution of the European countries' energy policy and the study of its history is of topical importance in terms of the present situation of the *European Union* (EU). The global financial crisis over the last few years has only aggravated the problems having emerged in the energy sphere of most of the Member States and naturally today we witness another series of strenuous efforts of governments, business circles and local authorities to shape a functioning common energy policy. The historical context that has changed as from the beginning of the 21st century and the urgent tasks of today call much more for an impartial assessment of the first efforts in this respect as from the mid-fifties of the 20th century. The historical distance of time would allow us to assess both the good intentions of the pioneers of the European integration and what they did not manage to achieve due to the various national interests, the inadequate technological basis and the overestimation of the short-term advantages due to certain temporary domestic or international factors.

This article is meant to present the origin of the idea for co-operation in the energy field of the countries in Western Europe, the discussions and the established principles of this co-operation, the uneven progress towards a common energy strategy, the winding processes of the developing common European energy market, the conformity with the political, economic as well as military and strategic aspects of the energy security on the way to shaping the single energy policy as one of the major economic and political priorities of the enlarging EU over the second half of the 90s of the 20th century. All the above-mentioned is an element of the overall evolution of the European communities from their establishment in the early 50s till the signing of the Treaty of Maastricht on European Union in 1992 and its concrete application.

The term itself „*European energy policy*“ developed considerably over those few decades. Initially this term covered simultaneously the production and management of coal and steel as well as the development of the nuclear energy of the Member States. In international legal aspect such a perception underpins the first treaties of a unified Europe - the treaties establishing *the European Coal and Steel Community* (ECSC) of 1952 and *the European Atomic Energy Community* (Euratom) of 1957. The aim was through these treaties to be established control over these industrial branches, but that did not include shaping common

Polya Rachalova is a junior diplomatic officer in the Ministry of Foreign Affairs. She is an advisor in the field of the Baltic countries in the „European countries“ department. Previously she was responsible for the bilateral relations between Bulgaria and the Netherlands. Ms Rachalova graduated History at Sofia University „St. Kliment Ohridski“, where she specialized in Modern and Contemporary History. She is currently working on her thesis on „Energy Policy 1993 - 2009“ as a PhD student at the Institute for doctoral and post-doctoral studies „Dialogue Europe“ at Sofia University.

energy policy (at least in the sense given to this term nowadays - a policy that concerns all energy resources, including the renewable energy resources, the measures regarding the environmental protection, the aspects of the security and the consumers' rights, etc.) Along with that, however, the perception as imposed at that time was underpinned inter alia by the idea to preclude a possible world war, the threat of which was quite real by the end of the 50s (or it was at least perceived as this). Beyond the two sectors, the coal and steel sectors, on the one hand and the nuclear energy on the other hand, the EU policy was confined to promoting the rational use of energy and efforts to reduce the Europe's dependence on the oil import.

The dynamic advance of the global economy and the technological progress over the subsequent decade pushed the European politicians into other directions. The first steps of co-operation in the energy field today might look insufficiently comprehensive and fostering the economic growth although the growth rates of the big Western European Countries were amazing (let's recall the „German“ and the „Italian economic wonder“). In addition to other factors such as the Marshal Plan and some specific processes in the individual countries, these growth rates were also due to a great extent to the satisfactorily resolved issue as regards energy resources at that stage, which made such a growth possible. However, soon the competition of the American and Japanese economies would reveal the energy vulnerability of the Western European economies and would cause a turn in the search for new energy sources and possibly - the idea for the benefits of a common energy market. If in the early 50s coal was the main resource that was counted on as regards the recovery and the accelerated growth of the European economies, over the 60s and especially over the 70s of the 20th century the need of oil and its derivatives would be ever growing as they turned into a main source of energy and raw material for a number of modern manufactures. Hence the mechanisms implemented by the European Coal and Steel Community would keep operating, but it would be necessary to seek new forms of co-operation, which should alleviate the growing dependence on the oil supplies, in particular with a view to the decade's crisis in the Middle East, which is among the major suppliers of this strategic raw material worldwide.

In a situation like this the energy policy was already recognised as a matter of national and community security, and the term „European energy policy“ would be ever more related to the idea for the common energy market as an essential part of the European domestic market. In this context we can trace back the evolution of the idea for energy co-operation over the 80s and in the early nineties. In the long run this is the way to reach the perception that *the internal energy market* is probably the first essentially needed element of the emerging EU common energy policy - a policy commensurate with *the common agricultural policy* or *the common foreign and security policy* (CFSP).

Many researchers point out as a paradox the fact that two of the three fundamental treaties having established the foundation of the integration project „a Unified Europe“ affect the energy

field¹. As it was already mentioned, namely the strive for protection of the available energy resources and guaranteeing access to them underpinned the establishment of the European Coal and Steel Community in 1952. By the treaty of Paris, which joined the efforts of six European countries - Belgium, Luxembourg, the Netherlands, France, Italy and the Federal Republic of Germany, control was established over the production of coal and steel in Europe. The European Coal and Steel Community received a mandate to work out guidelines on the coal policy, which should contribute to „the economic expansion, growth in employment and rise in living standard.“²

The political motivation of this institutional mechanism is evident - to make the outbreak of a new war impossible.³ In the immediate post-war situation, when coal constituted 80% of the energy consumption and the insufficiency thereof was compensated by import from the US and by a part of the aid in support of the recovery of Western Europe through the Marshall Plan, the common policy on production of coal and steel implemented through the ECSC was an excellent concept for the integration of the long time enemies - France and Germany.⁴ It was the reason why Jean Monnet, the architect of the treaty, launched the idea for the coal and steel alliance with the belief that the co-operation between France and Germany would lead to a sustainable peace in Europe⁵. Practically, through the ECSC, an area for free trade in main raw materials in the post-war industrial communities was established, while the control and regulation of the production and sale of coal, steel, iron ore and scrap was assigned to a supranational centralised institution (the so-called High Authority). This institution was designated to supervise the abolition of the domestic customs barriers between the ECSC member countries, of the state subsidies and the restrictive practices for harmonisation of the foreign trade policies and the levies on the coal and steel productions.⁶

However, at the very outset the seemingly well-functioning of the community was hindered by the strong national interests expressed at the High Authority.⁷ The latter did not simply act in the spirit of the treaty establishing the ECSC, i.e. as a regulator of the ECSC functions, but it turned into a forum, where the ECSC member countries started to pursue their own national interests. Thus the High Authority failed to establish a centralised governance and it was forced to confine its activity to promoting the trade in compliance with the free market principles. During the open winters in Europe in 1958 and 1959 there was an excess of coal and the High Authority tried to enforce the free market principles through acts against Germany and France,

1 The Norwegian Professor Janne Matlary is a major researcher of the EU energy policy issues. In a series of articles and in several books she presents the evolution of the EU institutions and the various political, institutional and economic motives, which have predetermined the path on which the individual countries and the EU as a whole embarked in the different periods. See: Matlary, Janne H. *Energy Policy in the European Union* (London : Macmillan, 1997). It is worth mentioning also the contribution of S. George in George, S. *Politics and Policy in the EC* (Oxford: OUP, 1991)

2 Treaty Establishing the European Coal and Steel Community as Amended by Subsequent Treaties. Op.cit.: *Basic Community Laws*, 6th edition, ed. by B. Rudden and D. Wyatt (Oxford: Clarendon Press, 1996), p. 7

3 Wistrich, Ernest, *The United States of Europe* (London: Routledge, 1994), p. 29

4 The predecessor of the treaty under consideration, the so-called *Schuman Plan*, suggests that the production of the German coal and French steel should be managed by a supranational authority, the so-called *High Authority*, but the treaty of Paris extends its scope to include the Benelux countries and Italy.

5 See Stoyanov Boris, Do all roads lead to Rome? in: *Together in Europe* (Sofia: Representation of the European Commission in Sofia) p. 43-45

6 Nugent, Neill, *The Government and Politics of the European Union* (Durham: Duke University Press, 2003): 35.

7 Matlary, J. Op.cit., p. 15

which on their parts laid barriers to the import so as to protect the local coal production. The acts of the institution acquired the form of a request for conferring urgent powers to preclude the deadlock in the advance of the common market as a whole, but that proposal did not enjoy the necessary majority. In the same way, when a little later the coal subsidies were on the community's agenda, the ECSC member countries denied to agree with the common funding system. In token of disappointment in the ECSC's failure to shape a common energy policy, Jean Monnet gave his resignation as early as in 1955.⁸ Thus instead of acting to enlarge the ECSC's spheres of competence, the High Authority gradually faded and the responsibility for the further integration was transferred to the Council of Ministers (set up in 1957 by the Treaty of Rome), where the European countries preferred to follow the intergovernmental approach.

The initial attempt to establish supranational institutions and a federal authority in the field of energy, by means of which to expand also the goals of the member countries' energy policies, was of a limited success and led only to a minimum stimulation of the further integration. Along with that started a search of a mechanism to overcome the various national interests in another closely related field - the nuclear energies of the ECSC countries. In 1957 they signed the Treaty establishing the Euratom, which is *inter alia* targeted at reducing the stepping up dependence on the oil import from the Middle East countries and at the use of nuclear energy for peaceful purposes at the European continent.⁹ During the negotiations regarding the signing of the Treaty under consideration the specific approach of France was outlined, while France had interest in advancing the common market and preferred the sectoral integration in various economic areas. As early as in 1955 it was Paris that proposed establishing the Euratom and the European nuclear energy common market, which *inter alia* included a mechanism for the uranium supply and a European uranium enrichment plan. The final text of the Treaty at issue, however, does not include strong measures for establishing a common European nuclear sector. Germany, for example, headed for the much cheaper uranium supplied by the US and despite the common nuclear research programmes under the umbrella of the Euratom, the country launched its own programmes so as to brook further domination of France in this sector. Hence in the Euratom domains of activity as well the member countries kept acting to protect their economic and national sovereignties, insisting on their nuclear programmes remaining under national control. The foregoing gives grounds to Cristian Deubner to call Euratom a „still-born integration scheme“.¹⁰

The emerging standstill in the advance of the integration in the energy field led to pushing the spotlight on the more comprehensive economic integration. In the same 1957 the six countries members of the ECSC and the Euratom signed the very important Treaty of Rome

8 Address given by Jean Monnet on the occasion of his resignation from the ECSC High Authority, 9 June 1955 - http://www.ena.lu/address_given_jean_monnet_occasion_resignation_ecsc_high_authority_june_1955-022600034.html, last accessed 12.06.2011

9 The Treaty establishing the Euratom is a result of the Suez crisis that occurred in the autumn of 1956 and it aims mainly at establishing a counterbalance to the military and political hegemonies of the two super powers, the US and the USSR, which were explicitly corroborated namely in the post-crisis period. See: Egenhofer, Christian, *Understanding the Politics of European Energy Policy: The Driving and Stopping Forces, the Politics of European Energy, the Energy of European Politics and Maastricht II* - *Online Journal of the Centre for Energy, Petroleum, Mineral Law and Policy at the University of Dundee*, vol. 2, 1997 - <http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/vol2/article2-9.html>, last accessed 10.03.2011

10 Deubner, Christian, *The expansion of West-German Capital and the founding of Euratom* - *International Organization*, vol. 33, 1979, p. 233

establishing the European Economic Community, wherein the energy policy is not addressed. In 1965 the three European communities merged under the Treaty of Brussels (that came into effect in 1967), while the institutions having acted on an individual basis for each community up to that moment, became common institutions.¹¹ Almost immediately after the unification of the three communities and the establishment of the European Community in 1968, the Council of Ministers adopted a directive imposing an obligation on Member States of the EEC to maintain minimum stocks of crude oil and petroleum products, which could meet the consumption thereof for 65 days. In 1972, a little while before the outburst of another war in the Middle East and the subsequent jump in oil prices, the directive under consideration was amended to impose the requirement that the strategic reserves should be sufficient for a period of 65 to 90 days. Actually this amendment shows that the Member States were aware of their increased dependence on the oil import. In 1973 another directive was adopted imposing an obligation on the energy producers in the Member States to be able to provide electricity for at least 30 days.

In the second half of the 60s of the 20th century the problem with the oil price and the access to this energy resource started to gradually turn into a major problem of a unified Europe. The recognition of its significance was stimulated by both the next Arab-Jewish war of 1967 and the cyclical and structural economic changes, which the developed countries started to face. The fact that represents interest is that as of the ECSC establishment in the 50s the oil prices continuously reduced and gradually replaced coal as a main energy source in Europe and in the world. The excess of coal kept increasing and the European coal production gradually turned into a structural problem. The major question was how to restructure the coal production and to preclude the price dumping. The essential drop in share of coal as a percent of the total energy consumption started around 1955. At the same time the cheap oil from the Middle East triumphed on the market and by 1969 it turned into the dominating fuel.¹² Therefore, when the political instability in the Middle East and the increasing consumption of the developed world led to rise in prices or to decrease in supply, the result was a series of crises related to the access to and the supply of oil.

The shock caused by the high prices of oil due to the embargo laid by the OPEC countries in the autumn of 1973 as a result of the Yom Kippur War and the repeated jump in prices again in 1979 (due to the Iranian revolution that swept the shah's regime away from the political scene), would reflect on the European energy policy and would emphasise much stronger the great dependence of Europe on the oil import, in particular that from the countries in the Middle East and North Africa.

A number of analysts (the most typical is the opinion of Paul Belkin¹³) stress on the fact that the ever growing oil dependence pushes on agenda a series of interrelated problems facing the European ruling circles and their economies. The first one was that the need of enhancing the co-operation among the Member States on the one hand and among them and the world producers of energy resources on the other hand, became ever more felt. In the second place was the ever stronger view that the interruption of the supplies called for enhancement of the institutions' capacity as regards the elaboration of mechanisms to preclude the deficits, price

11 Parliamentary Assembly, Court of Justice, Council of Ministers

12 Clark, John, *The Political Economy of World Energy: a 20th Century Perspective* (New York: Wheatsheaf, 1990)

13 Belkin, Paul, *The European Union's Energy Security Challenges – Congressional Research Service*, January 2008

shocks and the possible future crises. The third problem was related to the need of elaboration of a long-term strategy, which should prevent the Member States from their turning into a victim of the future attempts of the oil exporting countries to use energy as a political and economic weapons.

In order to resolve the first problem - enhancement of the co-operation among the oil consuming and oil producing countries, the EC countries chose the broader international approach. In 1974 at a conference held in Washington, D.C. the International Energy Agency (IEA) was established and it turned into a major tool for monitoring and analysis of the world energy market¹⁴. The IEA is a form of co-operation for the elaboration of a common response mechanism among most of the Western European countries (plus Japan, Australia, New Zealand, Norway, Switzerland, etc.) in case of a crisis with the oil supplies. The position of the European Community during the conference was related not only to the agreement to build a common system in case of a crisis with the oil supplies, but also to the overall reduction of the dependence on oil import through making efforts for long-term storage of energy, enhancement of the development of the research and investigation of new technologies and programmes in the energy field.

The second problem concerns the institutional capacity of the European Community and the capability of finding an appropriate response mechanism in case of crisis situations in the energy field. The effect of the crises over the 70s of the 20th century is that they showed the helplessness of the European Community in this direction after the countries in Europe had chosen the bilateral agreements with the Arab countries producing oil, which on their part rewarded or punished the European countries according to the position of the latter on the Arab-Jewish conflict. Namely that happened at the summit of the European Community held in Copenhagen in 1973, when the Member States did not reach an agreement on a common position. Thus, for example, Great Britain and France signed bilateral agreements with some of the OPEC countries in order to ensure their oil supplies, while at the same time the former intensified the prospecting for oil in the North Sea, and the latter started developing its nuclear energy. The Netherlands expanded the prospecting for its domestic oil fields and found more natural gas, and Germany focused on nuclear energy. The saving of the Member States from the crisis on an individual basis as well as the establishment of the IEA, which should address the international aspects of the crisis, blocked the greater role of the European Community.¹⁵

Along with that an attempt was being made to resolve also the third accompanying problem - that of elaborating a long-term energy strategy, which should develop into a future common policy. As a result of the crisis of 1973 the Commission tried to bring the national interests closer, but not quite successfully, while it drew up the first community document dedicated to the future foreign energy policy of the Community instead.¹⁶ The document was entitled „Towards a New Energy Strategy of the European Community“ and it was published in 1974. However, it was only recommendable in character and outlined the dependence of the European economies on the oil import at that time. In the document it was acknowledged that the energy

14 Ibid., p. 3

15 Surrey, John, Energy Policy in the European Community: Conflict Between the Objectives of the Unified Single Market, Supply Security and a Clean Environment. – *The Energy Journal*, 1992, vol. 13, issue 3, p. 207-234

16 European Commission, „Towards a New Energy Policy Strategy for the European Community. Communication and proposals from the Commission to the Council. [COM (74) 550 final],“ 26 June 1974, http://aei.pitt.edu/5190/01/001648_1.pdf, last accessed 11.12.2010)

independence was an unachievable goal due to the limited production capacity of the energy resources of the European Community. Therefore concrete goals were defined as regards the enhancement of the energy efficiency, which should lead to reduction of the dependence on oil import - for example, for the period 1985–1995 a 20% increase of the Member States' energy efficiency was foreseen (in practice, an increase of barely 5.7% was achieved).¹⁷ At the same time the strategy also called upon enhancement of the security of supplies and diversification through a greater share of the natural gas in the power generation. The effect of these intentions can be traced in the change of the energy resources consumption model - in the 80s of the 20th century the European economies focused ever more on the use of the natural gas and nuclear fuel, and on the other hand the governments strengthened the national approaches in their energy policies.¹⁸ An important institutional position namely for the extension of those national approaches was the role of the Council of Ministers. In the 70s, when the Commission, and all the Member States, too, were dealing more with the disputes on the budget of the European Community and the part thereof, which should be given as subsidies for agriculture, as well as with the accession of new Member States (Great Britain and Ireland), all expected the Council of Ministers to give the impulse for resolving the energy problems. The role of the Council of Ministers, however, remained limited and found expression mainly in issuing resolutions, which, unlike the directives, are not binding. In 1975, for example, the Council of Ministers issued such a resolution, by means of which it tried to limit the use of oil and natural gas in energy generation. The resolution did not achieve the expected effect as the Member States were not bound to implement it¹⁹.

The problem concerning the effective functioning of the European institutions, their interaction and the decision-making manner is quite a complex one and is subject to multiple studies, too²⁰. As for the energy policy in particular, at least prior to the Treaty of Maastricht enforcement, one might say that the European Community relied on the so-called secondary legislation (i.e. the directives as proposed by the Commission and approved by the Council of Ministers).²¹ In most cases the adoption of a directive is a long process during which the Member States set up camps of interests, negotiate and in the long run reach a compromise, which very often has nothing to do with the initial idea for a directive.

The consecution of crisis events over the 60s and 70s never led to an overall reconsideration of the concept for the strategic dependence in a European context. Namely these crisis events pushed Europe to the dependence on the Middle East oil as well as to a dependence on the natural gas supplies from the USSR. The Member States started to identify the USSR

17 Ibid.

18 Andrei, V. Belyi, "EU External Energy Policies: A Paradox of Integration". In *Europe's Global Role: External Policies of the European Union*, ed. Jan Orbie (Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2008), p. 205

19 Surrey, J. *Op. cit.* p. 223-226

20 These issues are addressed quite thoroughly in: Haghghi, Sanam, *Energy Security and the Division of Competencies between the European Community and its Member States – European Law Journal*, vol. 14, No 4, July 2008, p. 461-482; A very different view related to the discrepancies of the competences among the national authorities and bodies of the Community is expressed by: B. de Witte and G. de Burca, *The Delimitation of Powers between the EU and its Member States – Accountability and Legitimacy in the European Union*. Ed. by A. Arnulf et al. (Oxford: OUP, 2002) p. 218

21 Treaties pertain to the primary legislation, but as the energy policy is not separated as a stand-alone chapter, it has no legal basis therein.

and the pertaining republics as a potential supplier of energy resources, and Moscow on its part became aware of the political power of its production energy potential.

Hence experts and politicians promptly sized up that the progress in pursuing the objectives as outlined by the Commission was unsteady as the Community managed to reduce the oil import almost by half by 1985. However, it was on the account of the growing dependence on the natural gas import, mainly from the then USSR, and the larger nuclear energy share. The oil crises did not ever strengthen the supranational element in the implementation of the European policy and did not prompt the awareness that the European energy dependence had a longer-term strategic context. So in the 70s and most of the time in the 80s the term *European energy policy* meant mainly *energy security* – reduction of the oil import and risk management as regards the unstable oil producing countries.

Along with that, in the second half of the 80s, vigorous processes of reconsidering the structure and nature of the economic relations and the potential for their advance with a view to the scientific and technological revolution and the globalising world started within the European Community. The original intention of the European integration founders, as laid down in the Treaty of Rome, was to establish a customs union and to gradually develop a free market, which should function without any restrictions. The concept for the domestic market was not a new one for the European Community at all, but it was boosted anew in 1985, in times when strong pessimism prevailed in Europe, and the „Eurosclerosis“, as often mentioned, was a metaphor indicative of the broadly spread sense of lack of economic prospects. The push for a change came also from the growing concern about the competition originating from Japan and the US as well as the competition among the Member States themselves.

The fading reflects of the Cold War (having received a strong push by the attempts to reform the socialist world through stronger economic relations and interaction with Western Europe) also caused interactions, which influenced the European Community, too. The reluctance of the Member States to give up a part of their national sovereignties in the name of the common energy security and the subsequent helplessness of the European institutions led to initiatives in fields, which faced less resistance and still exerted influence on the energy policy. The period from the end of the 80s to the beginning of the 90s of the 20th century was a period of overall reconsideration of the situation and policies of the European Community. The legislative and institutional standstill, the economic insecurity and the lack of a concerted European policy in a number of spheres led to the first major revision of the existing treaties. It was done by the Single European Act (SEA), which came into effect in 1987 and established the foundations for the final set up of the domestic market, the economic and monetary union, extended the powers of the European Parliament and the Commission, reformed the decision-making process and outlined the opportunity for political co-operation in the field of foreign policy.

The SEA brought changes in the procedures of the Community and facilitated the adoption of over 300 directives, which were necessary for the establishment of the domestic market. The energy policy was not explicitly included in the proposals of the Commission concerning the domestic market, but it was influenced by the institutional and legislative changes as specified in the Single European Act.²² The qualified majority vote was imple-

²² Lasok, Dominik., *Law and Institutions of the European Union* (London: Butterworths, 1994), p. 20-21

mented in certain fields, which replaced the requirement for unanimity, thus an opportunity was provided to overcome the resistance of the national states. This, of course, did not concern the energy policy, but brought dynamics in the process of supranational decision-making at the European Community in this field, too. Practically, conditions were established to gradually apply the free market principles to the protective internal energy markets and subsequently to the foreign trade in energy resources.

The energy field was not addressed in the White Paper as adopted by the European Commission in 1985, either, but the main challenges in this field showed up in the domestic market concept. Competition and transparency should exist at the internal energy market, the national energy monopolies should be disrupted, and the national energy policies should be tailored to the prices of the open energy markets. In this sense the Commission's task was of a leading nature as the European energy market was considered most difficult in terms of a change. Probably that was the main reason why energy was not initially included in the domestic market concept, and only in 1988 was it integrated therein.²³ At the same time it was acknowledged that the domestic market would not be completed without the freer energy market, which gives us grounds to affirm that the urgency forced to include energy in the process of establishing the common domestic market.

In 1988 the European Community published its proposals on the European Domestic Market (EDM), which was underpinned by the SEA, which had been adopted earlier. The proposals concerning the energy sphere were in the field of competition, environmental protection and security of supplies. The measures undertaken in the field of competition were designated to remove the barriers to the internal trade in energy and energy resources and to implement rules for competition in the energy sphere. While making a rigorous interpretation, one could state that these rules could leave a clear field to the short-term market mechanisms and the state machine in the Member States' energy policy would be eliminated through the prohibition of subsidising and the other state forms of intervention.

At the same time new approaches for environmental protection were sought. Following long-lasting disputes, in 1988 a Directive on the waste gases was adopted with a view to reducing the harmful carbon dioxide emissions and other harmful compounds generated by the large industrial enterprises and energy producers.²⁴ Without reaching a single position, the European Community countries participated in a wide international discussion related to the risks induced by the global climate change. Thus in the energy policy a new stand-alone direction was established; it was related to the sustainable development, environment and the alternative energy sources and it would become ever more significant over the following 15 or 20 years.

After 1988 the energy policy of the European Community was developed as an integral part of the building and functioning of the domestic market, but also as an external element in terms of the domestic market. At the time when the EDM was established in 1988 the overall economic integration of Western Europe was already a fact given the SEA adoption, while in an informal perspective it already affected the energy sector as a whole, too. The reason for that was that the energy policy ever more included transnational issues as energy shortfall, environmental issues, etc. Therefore the scope of the energy policy of the European Com-

²³ *The Internal Energy Market*, Commission Working Document (COM88/238 Final), 1988

²⁴ Surrey, J., *Op. cit.*

munity was extended beyond the deregulating policies of the EDM. In this building process defined as bringing energy and the other fields together the Commission also played the role of a shaping factor and consistently extended its powers as an international player in the energy policy. Therefore it can be concluded that the decision making process in the energy field at European level intensified in the end of the 80s.²⁵

The dual approach of the European Community - on the one hand the rules for the EDM deregulation, and on the other hand, the practically growing role of the Community, implied also the half-way success as regards the common energy policy. This dual approach became apparent first in the decisions concerning the third parties' access (including also the possible more limited access as imposed by the directive of 1990), which implied that the Commission should monitor and define the conditions and tariffs for the access. The consequence would be the more centralised power within the frames of the European Community and in the Commission itself. Moreover the Commission controlled a part of the funding in the development of the energy sector along with a part of the less developed economic spheres of the Community. That fact exerted influence on the new competences, which should be included in the Treaty on European Union, such as development of the infrastructure or the so-called trans-European networks. Thirdly, the Commission applied ever more the competition rules after 1990, while it started to attack not only the monopoly behaviour, but also the very existence of such monopoly companies in the energy sector. The European Commission started also to intervene in the national schemes for coal production subsidising. And last - the lobbies interested in energy started to consider the Commission the major decision making institution in the energy field at the European stage.

A number of events outside the European Community became a precondition for the changes as set - the war in the Persian Gulf following the occupation of Kuwait by Iraq (1990-1991) resulted in the proposals for collective membership of the Community in the International Energy Agency (IEA), a Member States' common response mechanism in case of crises with the oil supplies and the Community's interventions to stabilise the oil prices were also under consideration. The problems with the energy resources supplies in the Commonwealth of the Independent States and Central Europe following the changes after the disintegration of the USSR contributed to the development of the idea for the energy charter. The global character of the environmental issues made energy an ever stronger factor on the Community's agenda and led to a common sector policy on energy and environment at the same time. The process under consideration was also advantaged by the procedural changes as specified in the Single European Act. The foregoing can explain the progress as regards the common energy policy and the internal energy market, which, however, was still relatively slow due to the affected interests and the opposition in the energy sector.

In 1991 the so-called European Energy Charter (EEC) was signed. It established a regime for free market and trade in energy. On the basis of the EDM principles, the Charter implied an attempt to integrate the environment (for example, through the carbon dioxide fees and the criteria for the loans and the financial support for the energy sector) in the com-

²⁵ Matlary, J., *Op. cit.*, p. 22

mon energy policy.²⁶

The next stage of the overall revitalisation of Europe was marked by the Treaty of Maastricht signing in 1992. Along with all the other changes it made official the competences of the EU's foreign policy through establishing the institutional structure of the Common Foreign and Security Policy (CFSP), but the energy security was still not explicitly included therein. As for the drafts of the new treaty, section energy policy existed only in the Commission's draft, while in those of the Luxembourg and Dutch presidencies of the EU Council energy policy was not even mentioned. The main reasons for the elimination of that section had again their roots in the Member States' refusal to dispense with their autonomies in the energy sector. Great Britain, the Netherlands and Germany, which was rich in coal, always opposed conferring competences on Brussels, while the countries lacking their own energy resources, such as Italy, Spain and Belgium sought after a Community policy, which should guarantee them the energy security.²⁷ Moreover the policy of Great Britain at that time was a part of its strategy to limit the scope of the EU supranational nature.

The very different structures of the national energy systems as well as the states that imported the energy resources and on which the national economies relied constituted another factor, which hindered the common energy policy shaping. For example, while Great Britain relied completely on the market and was interested in developing the co-operation with the East, France preferred to rest on the interference of the State with the economy and it was a part of the South European countries traditionally orientated towards the energy resources of the Mediterranean countries.²⁸ Last but not least, the Member States had a different attitude to and legislation on environmental protection. The standards set in Denmark, Germany and the Netherlands were quite high and that raised concerns in the other countries that the common energy policy establishing would lead to imposing more stringent environmental protection standards, and subsequently - to reducing the competitiveness of the economies of the latter.

As a result of this tangle of various national interests not a single Member State proclaimed the common European energy policy to be a national priority and the focus was on the negotiations on other topics.

* * *

In conclusion, the above made analysis of the complex way of the EU towards the common energy policy shows that the latter is an essential and integrated part of the overall process of the economic integration. Having started in the dawn of the Cold War as an attempt to ensure the raw material and power bases for the recovery of Western Europe, the energy policy had a leading position in two of the three treaties being fundamental as regards the European integration - those establishing the ECSC and the Euratom, while for almost half a century it failed to develop and become a common energy policy. While being considered a tool to ensure peace and security of the West with a view to the communist threat and at the same time as a way to overcome contradictions in Central and Western Europe having been accumulated for ages on end, the energy policy followed its own implicit logic in the context of the national economies

26 The European Energy Charter Treaty (ECT) came into effect at a later stage (in 1998), so it won't be considered in more detail here.

27 Egenhofer, Ch., *Op. cit.*

28 These trends can be best seen in the energy infrastructures for gas and electricity.

and the supranational integration structures.

The Member States had quite heterogeneous interests in the field of energy - France, for example, wanted to develop its nuclear sector, Germany had large stocks of coal and needed support for its coal production, the smaller countries in the European Community had their own and sometimes mutually incompatible interests. The adopted institutional decisions often turned out to be irrelevant - the High Authority of the ECSC, for example, did not manage to turn into a real supranational managing authority. When oil became the dominating energy resource in the 60s, the dependence of the Western economies on the oil import from the Middle East forced the Western countries to save themselves on an individual basis and enforced the bilateral agreements between the exporters and importers instead of leading to a common and single policy on oil import. The launch of the domestic market of the Community in 1985 pushed efforts towards the advance of the internal energy market, which became an impulse for the common energy policy.

It was at that time when the opportunity occurred for the Commission to undertake the main effort to develop the internal energy market as well as the elements of the common energy policy. The energy markets had to be transparent, the infrastructure should be open for third parties providing supplies, and the investment and power prices should be transparent and affordable for the public.

The analysis of the evolution of the energy strategy and policy of a unified Europe gives substantial ground for reflection on the origin of the idea, the essence of the principles that underpin the idea and on the limited nature of the measures undertaken in cases when they do not integrate in the broader institutional framework and on the emerging political consensus as regards the need of a greater mutual commitment of the Member States in the European Union having been established by the Treaty of Maastricht.

Ideology of Islamism

Alex Alexiev

Public Lecture delivered before the audience of The Diplomatic Institute to the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria, Sofia, 11th February 2011

The topic of the today's lecture is the ideology of radical Islam, a topic, which unfortunately is not well understood in the West, at least in my view, and it is a very essential topic since radical Islam, to my mind, is an enemy of the democracy, an enemy of traditional Islam and as Sun Tzu, the Chinese philosopher of war, said: „In order to win a war, first you have to know who your enemy is”. I would say that at least in the West, in the United States, we are not always sure who the enemy is. President Bush, for example, told the American people that as from 11th September 2001 we have been in a state of war against terrorism or we have declared war against terror. President Obama has recently confirmed that and he even defined the enemy much more minutely by saying that we fight Al Qaeda. Both terror and Al Qaeda are not the enemy, but they are just symptoms of radical Islam. So if one fights the symptoms of a disease, for example the pains caused by cancer, not paying attention to the real disease, one will not manage the situation. Therefore let's start with the following - what kind of ideology is this and whether it is really a part of the religion of Islam, as the Islamists claim, or it is something different. To my mind it is rather a doctrine, an ideology, which has much more to do with the totalitarian ideologies of the 20th century such as Nazism, communism, etc. and which borrows some parts of Islam, which provide or are considered to provide legitimacy of this ideology in the Islamic world. According to me this ideology comprises four main parts, one of them was borrowed from religion and this part is Sharia, the other three parts were borrowed from the totalitarian ideologies of the 20th century and I will briefly talk about each of these parts.

Sharia is so to say the flag of radical Islam for an essential reason. Sharia is much more radical in its nature of a doctrine than the Qur'an as is and this is what the Islamists like. Along with that in many aspects Sharia contradicts the Qur'an in some key points, and this fact is not well understood by the ordinary observers of Islam and, of course, it is not declared by the Islamists, either. I will give you only two or three examples in this respect: radical Islam contains as a basic position the idea that the violent Jihad against the infidel is a religious task and a duty of every Muslim. Another basic position laid down in Sharia is that fighting to establish a caliphate or the world domination of Islam is a religious duty of every Muslim. Third, it is also a main duty to punish apostasy from Islam by death without charge or trial. None of these three main positions exist in the Qur'an. A caliphate or any other Muslim state is never mentioned in

Alexander R. Alexiev graduated, major in Political Science, from the Sofia State University, Bulgaria, and defended his PhD at the University of California Los Angeles (UCLA). From 1979-1990 he was a senior analyst and Project Director at the National Security Division at Rand Corp. In 1992 he was Principal Advisor to the Prime Minister of Bulgaria. In 1993 Alexander R. Alexiev was a Guest Scholar at the Hoover Institution, Stanford University. Since 1994 he is an International business consultant. From 2002 to 2008 Mr. Alexiev was a Vice President of Research in the Center for Security Policy, Washington D.C. His research experience is focused on nationalism, demographics, ethnic and religious conflicts, economic reform and transition in post-Communist countries and terrorism. He conducted a national security research at the Hudson Institute with a focus on radical Islam. He is a partner and executive producer at ABG Films Inc. Mr. Alexander Alexiev is the author of many books, research monographs and journal and newspaper articles on topics related to U.S. national security.

the Qur'an. Sharia as a law is not mentioned in the Qur'an at all, there is a single surah, where the word „sharia” is used in its traditional Arab meaning –

„the clear, well-trodden path to water”. As for the apostasy, in the Qur'an it is laid down that the apostates should be punished by a hundred lashes. So these are three basic positions, which underlie radical Islam and are in direct conflict with the Qur'an. A fourth position, which is also very important, this is the so-called theory of Takfir's. Takfir is the doctrine, which allows a Muslim to accuse another Muslim of apostasy and it is actually equivalent to a death sentence. This, as I said earlier, is not allowed by the Qur'an, moreover it is considered a sign of apostasy. It is laid down in the Qur'an that a Muslim, who accuses another Muslim of apostasy, the former himself becomes an infidel.

These are only some examples of how Sharia practically contradicts the Qur'an, yet we all know that a true Muslim should consider every verse, every surah of the Qur'an to be sacred. Why is Sharia so important for the radical Islamists? By the way, almost all Islamists maintain that Sharia is the sacred word of the Prophet, which is not true at all. This is a doctrine created 150 to 200 after the advent of the Prophet Muhammad, it was created by people, it is based to a certain extent on the Qur'an as well as on many other works and it is based only on that part of the Qur'an, which in fact preaches violence and intolerance.

Here I have to mention just in brief that the Qur'an comprises two parts as, I suppose, most of you know. The first part is the one given to the Prophet in the period when he was in Mecca; during that period he was a preacher and was actually making efforts to find more and more people to support him. The second part is from the period, the Prophet was in Medina, where he was not only a preacher, but also a head of state, a head of the church of the new Muslim community and the two parts are very different in nature. The first part comprises very tolerant surahs and appeals for non-violence; it conveys that violence is inadmissible in religion as well as that People of the Book, i.e. Jews and Christians are brothers of the Muslims since they also believe in the sole deity and, on the whole, it is quite a tolerant doctrine. The second part, the one created in Medina, is just the opposite, it becomes much more violent, demonstrates greater intolerance and this second part of the Qur'an actually turns into the basis of Sharia. How did that happen? By applying the so-called Doctrine of Abrogation (the Latin word „abrogatio” means „to make something invalid”); the simple explanation given by these Islamists and others is that where a surah or an ayat is from a later period, it repeals or abrogates the surah from the earlier period. Actually this means that a surah, as for example the famous Surah 9:5, which reads: „Kill the infidel wherever you find them!”, repeals about 140 tolerant surahs, which teach that we should tolerate and all but take as friends Jews and Christians. Of course, this also contradicts the main idea of the Qur'an, which implies that every word of the Qur'an is sacred and it is not to be changed. But this is what was actually borrowed by radical Islam, therefore radical Islam is not only an enemy of the infidel, but radical Islam is also against the main part of the Moslemism, which is characterised by moderate views, as for example the Sufi brotherhoods, which are the basis of the tolerant Islamism. If you read the newspapers in Pakistan at present, you will see that all but every week there are attacks, there are suicides and in almost 99 % of the cases the victims are other Muslims. These are the moderate, syncretic Muslims in Pakistan called Barelvis, the Shias, who, by the way, many of the radical Islamists do not recognize Muslims at all and if you only know what the position of the radical Deobandi sects in Pakistan is – they want to proclaim the Shias to be apostates at state level. Others,

which are permanently being killed there, these are the Sufists, the so-called Ahmadis, the Ahmadi sect, the Ismailis, etc.

It is important to be understood that the non-radical Muslims are a victim to radical Islam to an extent not lesser than People of the Book are - Jews, Christians, Hindu, etc. Should you have any questions, later we may talk about Sharia, it is a very interesting topic, a bit exotic one, of course, for those who did not have the opportunity to read Sharia itself.

Let's pass to those parts of radical Islam, which, in my opinion, were borrowed from the totalitarian doctrines of the 20th century. Here I have to say that this is something brand new. This radical Islamic theory or ideology did not exist until mid-20th century, it is a completely contemporary doctrine. It was created by the greatest philosophers of Islamism, the ideologists of Islamism, and mainly by two persons: Abul Ala Maududi from Pakistan and Sayyid Qutb, who is really, so to say, the saint, a patron of the Islamists of the Muslim Brotherhood. A substantial part of the doctrine under consideration was created and actually has been preached by the Muslim Brotherhood in Egypt. So from the point of view of the present-day events it is very important to find whether this Muslim Brotherhood, which currently exists in Egypt, keeps sharing these ideological positions. These are three positions as follows: Sayyid Qutb in particular as well as Maududi, describe them quite in detail.

The first one is the doctrine of the external enemy. This doctrine resembles a lot the Nazi theory about the Aryan „pure” race and its enemies abroad, who are the Bolsheviks, the Anglo-Americans, those described as sub-humans (untermenschen), the Slavs, etc. as well as the Communist theory about the world bourgeoisie and the imperialism as enemies of the proletariat. Maududi is the first one to talk about the issue in question and he used a familiar term from the Islamic doctrine - Jahiliyya. Jahiliyya is the period in the Arab history preceding the advent of Muhammad, which they consider a period of ignorance, paganism or barbarism and this is very well described in the Qur'an. Maududi and after him Sayyid Qutb, who borrowed many of the Maududi's ideas, they say that all the West in particular is in a period of Jahiliyya, i.e. everything currently in fashion in the West, the West itself, its society, its clergy, etc. constitute Jahiliyya - ignorance and paganism. Thus they demonize the Western society as a whole. By the way, the same applies to Hindu, but Maududi and Sayyid Qutb focus on the West. Sayyid Qutb, in his famous book entitled „Milestones”, says that the West is not only in a state of Jahiliyya, but it is also a deadly enemy of Islam, he also says that Islam can never exist peacefully until this Western Jahiliyya exists and a truce between Islam and this Western Jahiliyya is impossible, only a war will decide who will win. In order to exist, the Islam has to win a victory over this Jahiliyya not only by military means, but also through conversion and inside subversion, but the key point here is that any truce between the two systems is impossible and this underlies the ideology of radical Islam until this day.

The second part, which in my perception was borrowed from the modern totalitarian ideologies, is the concept of internal enemy. This is the idea that in Islam, the very Islam, according to them, there is a substantial internal enemy and this enemy is the internal Jahiliyya. This internal enemy, by the way, resembles a lot the so-called internal enemy defined in the totalitarian ideologies such as Nazism, where say Jews constitute this internal enemy, which has to be destructed for the Nazism to flourish. Or the bourgeoisie, the class enemy as per the communist ideology, which has to be destructed. This Jahiliyya, the inside Jahiliyya envelopes all these Muslims, who do not believe in what the Islamists believe and Sayyid Qutb defines it in

the following way: „every Muslim community, a Muslim country that has not proclaimed Sharia the only law of this country is in a state of Jahiliyya”. If one is in a state of Jahiliyya, de facto one is an apostate and every Muslim has the right to kill the apostate. When in 1971 Sadat was killed by a member of the Brotherhood, the former was proclaimed a pharaoh; the pharaoh is the top of Jahiliyya, the top of ignorance and paganism. So at this point it is very important to be understood that this is a sheer revolutionary doctrine, because, as I said earlier, in the Qur’an it is explicitly stated that no Muslim has the right to accuse another Muslim of not being true Muslim. Solely God may judge, when a Muslim appears before him. This is a substantial innovation and it underlies the overall theory of Takfir’s as well as the idea that a war „from inside” may be declared to a Muslim state, for example, for it is not a true Muslim state, if it has not proclaimed Sharia the only binding law of the state. By the way, if you read the theoretical explanations of the Muslim Brotherhood in Egypt over the years before and after Sayyid Qutb, who was maltreated, tortured and eventually hanged in jail in 1966, you will find that many of those who afterwards were expatriated from Egypt and found shelter in Saudi Arabia, many of those ideologists, bright people, who wrote on these issues, consider the issue regarding the „inside” Jahiliyya as an essential difference between the true Muslim community and these infidel Muslims.

By the way, with the Shias, with Khomeini this issue is also topical and, as you know, the idea that Sharia is the only law of a state is a brand new idea, it actually did not exist throughout the Islam history as Sharia is absolutely unfeasible and inappropriate as a judiciary system and as a law. Therefore yet from the very beginning - starting with the Umayyad Empire, the Abbassids, then the Ottomans and the Moguls in India - once in a while Sharia was applied as family law, but most often there was a parallel judiciary system, which was actually a secular one. For example, in these empires in the early ages these are the so-called mazalim courts, everyone may refer to these courts and complain of the local nobleman or the local ruler, for example, and respectively one has the right to prove that one has been maltreated or repressed in some way or another. Other similar courts such as the so-called Civil Police (Shurta), also existed from the very beginning. In the Ottoman Empire yet from the very beginning, as far back as in the 14th century a system was established, which actually constitutes a secular law code; it was called Kanun Osmanli and in many of its provisions it contradicts directly Sharia, thus Sharia was actually almost all the time subordinated to Kanun Osmanli. I say this only to remind that Sharia has never played the role of an absolute judiciary system and law, because it is simply unfeasible with regard to the needs of a society even in the times of the Ottoman Empire and in the preceding period. As late as in modern times, in the 20th century, starting from Saudi Arabia, Sharia became the only law in this country. Although even there many provisions of Sharia, which are simply irrelevant to modern life, are being rejected without any discussion. For example, slavery is quite legitimate in Sharia. Actually Saudi Arabia abolished slavery by a law in 1963, but this is all but not discussed, because according to the Islamists nobody has the right to repeal even a single letter from Sharia as Sharia is the sacred word, the sacred law of Allah. Hence there are such contradictions, which are very interesting ones as they cannot be explained by the theories of Islamism. After Saudi Arabia there had to pass some time till Khomeini came to power in 1979, then let’s consider Sudan, Pakistan in 1977, when General Zia ul-Haq started to enforce some, but not all parts of Sharia; later on, for example, over the last 10 or 15 years Sharia was proclaimed law in some respects in the Northern states of Nigeria,

in some parts of Malaysia the same was done, but generally Sharia as an effective law was not of particular importance till quite modern times.

The fourth part of the ideology of Islamism is that borrowed directly from communism and in this particular case from the theory of the revolutionary vanguard as developed by Lenin. As you know, Lenin wrote in detail about the fact that the proletariat is the most progressive part of mankind, which should eventually seize power and build communism. Along with that however Lenin believed that the proletariat has false class-consciousness - it does not know how progressive class this is and what a potential it has. In order to tackle this dilemma Lenin suggested that a revolutionary vanguard of the proletariat should be established, i.e. the Communist Party, which should show the way to the proletariat with a view to its historical role. By the way, Mussolini also has interesting thoughts on this issue and so has Hitler, the latter believed that the Germans, although being Aryans, were not well aware of the potential they possessed and for that reason a party was needed - his party, of course - this party had to explain them what their role in history was. In Islamism it was Sayyid Qutb who borrowed the theory in question and made it one of the most important theories of Islamism and his book entitled „Milestones” was for that purpose in particular. He said that the book was about the revolutionary vanguard of Muslims and the purpose was to show them the way, which they had to follow in order to achieve their historical goal. Just like Lenin, Qutb said that, of course, the Islam is the only religion, the only philosophy that is true and fair, especially because, according to him and according to Sharia, the Islam is not only a religion, but it is a perfect symbiosis of religion and state - *din wa dawla*, in Arab - this perfect union between state and religion.

Of course, this means that religion as is, it is only a part of the Islam, and the other part is the caliphate, the state. Triumph of the Islam cannot be achieved unless it predominates in the world as a state, too. Actually Sayyid Qutb is the first one to develop the theory in question and afterwards it was further developed by other ideologists and philosophers of Islamism, the most important one of them in present days is Yusuf al-Qaradawi from Qatar, who wrote a book on the subject under consideration. What is essential to be understood in the overall ideology of Islamism is that it does not imply only terrorism as many people believe, President Bush being among them as I said earlier, nothing like that, the idea is to ensure domination of the correct Islam in the world through any measures and different events and terrorism is only a part of them. For example, in the theory of Qaradawi about the revolutionary vanguard of Islamism there are eight categories regarding what is to be done so that this vanguard to lead Moslemism to caliphate. Terrorism is only one of these eight categories and it is not the most important one. Much more important is, for example, *Dawa* - missionary work to convert as many as possible Non-Muslims to become Muslims. Sharia reads that the infidel have only three options - one of them implies conversion of infidels to become Muslims; the second one implies paying tax as subordinate entity of the Muslim state, in the Ottoman Empire this tax is called „*jizie*” and in Arab - „*jizya*”; the third option concerns the case, where neither of the two options are chosen, and it implies simply killing the infidel.

The revolutionary vanguard considers using temporary alliances with some parts of the infidel community, who they are, etc., but I am limited in time to discuss them and should any questions be posed, we can discuss this issue, but generally these are the main doctrines in radical Islam; with respect to what is going now in the Arab world, Afghanistan, Pakistan, etc., an essential issue for us is to what extent the revolutionary vanguard is led by say the Muslim

Brotherhood in Egypt and other radical organisations. If you consider the Muslim Brotherhood at present, even today there are articles published in the American press, at that by persons of high standing, which read that the Muslim Brotherhood are not any longer what they used to be, they do not advocate violence any more, they are ready to work following democratic rules, etc., but if you say visit their website, you will find that their motto is still, here I quote from memory, as follows: „Jihad is our way. Dying in the way of Allah is our highest hope”, this has not changed.

Not long ago a very interesting interview was published in an American journal, World Policy Journal, where an American had interviewed Khaled Hamza, one of the young leaders considered to be modern and moderate leaders of the Muslim Brotherhood, it was some months before the recent unrest. The interviewee says that they stand for elections and for a democratic society, but when asked whether that means that they are ready to acknowledge Israel's right to exist, he answers: not at all, we take the stand of Hamas. And the stand of Hamas is too simple - physical destruction of Jews, no other options. And when asked whether that means that they will entitle women to be leaders, he answers: „no, a woman cannot be a president”. So it is interesting to be understood exactly what way this ideology takes and, as I said earlier, this is much more important than our fixing on terrorism. Terrorism is only a part of the doctrine of radical Islam, which as a whole is much more dangerous in my view. Thank you for your attention.

International Relations in the Information Era

Prof. Dinko Dinkov

History has proven that the infinite combination of circumstances with intentional, conscious human activity creates phenomena that are difficult to understand through practical experience alone. The world is changing. Its elements are changing, and so is its structure. New human communities emerge; new relations are formed between the diverse social entities.

That which is on the political map could hardly be regarded as an approximate picture of reality. Today, national borders are but conditional demarcations. In fact, they are no longer the only delimitations between social entities. For a long time now, the structuring role of the nation-state idea in world development has been deprived of its monopoly. The propagation of the nation-state idea in different specific historic conditions failed to create nation-state units of equal viability. At a later stage, many of them proved incapable of organising an effective production of material goods that would meet the growing needs of society. The international division of labour identified a range of comparative advantages, and promoted specialisation and trade; however, these processes established ever more clearly that nation-state boundaries were a major impediment to the effective use of natural and human resources. Not all states could be self-sufficient so as to organise an effective reproduction process. The nation-state division of the world clashed with the objective tendency towards organising the production of goods on a very large scale, whereas existing delimitations imposed restrictions.

These contradictions were particularly obvious on the European continent, the cradle of the nation-state, where its classical version was propagated. Following the industrial coup, the rates of growth in some European states slowed down, contradictions seemed to intensify, and conflicts between states emerged. Crisis burst forth in the Metternich system of international relations which rested on the principle: *Change nothing*. The “concert of the Great Powers” which was proclaimed at the 1815 Vienna Congress was struck by discord. The Crimean War, the Franco-German War, and many other wars paved the way to a world fire, which was triggered in 1914. World War I was an eloquent proof of the deep crisis of the nation-state idea as regards its ability to organise social life and to construct international relations. The attempt to save it by means of the Versailles system miscarried. Humanity suffered a cataclysm that was even more destructive and annihilating.

The architecture of the new international system following World War II comprised a major step towards dismissing the “sacred” nation-state idea. The main elements of the Yalta system were two systems based on different social development models that mutually rejected each other. That new structure belittled the role of States. Some of these undertook special responsibilities in respect of maintaining peace and security in the world, and they were instrumental in the establishment of the UN Security Council with its competences to undertake measures, including the use of force, aiming to protect peace and security.

A basic attribute of the nation-state idea, such as sovereignty, was trespassed in a peculiar

Dinko Dinkov is Professor in the Department of „International Relations“ at the University of National and World Economy (2004-2007, he was the head of the department), Doctor of Economics. He is a Member of the Scientific Council on Foreign Relations to the HAC, he is also a member of the National Advisory Board of the Diplomatic Institute to the Ministry of Foreign Affairs. He is the Chairman of Bulgarian Association for the Study of the European Communities (BECSA). He was adviser to the Council of Ministers (1991-1998) in a representative group of senior government advisers at the Economic Commission for Europe (1993-1998), member of the Accreditation Council of NEAA (2004-2008).

manner. After the ideas of Jean Monnet were entrenched in the Robert Schuman Declaration of 9 May 1950, the idea was born to realise in practice a “fusion of interests which is vital for the establishment of a common economic system. Thus the leaven will be introduced which will permeate and build a wider and deeper community between countries that had continually opposed each other in bloody divisions”¹. This idea has not been well understood in 60 years, but it has an enormous “heretical” and revolutionary charge. It was used as a tool in the most serious attack against the “sacred” nation-state idea. The practical implementation of Jean Monnet’s ideas brought about an entirely new model of social development which was incorporated in the European Communities and in their successor, the European Union. It is recognised as a qualitatively new subject of international relations incorporating both the nation-state and the supranational principle in the governance of social processes.

The new tools and means for communication that are related to the new carriers of information play part in the identification and differentiation of the carriers of international relations, too. They do not recognise traditional boundaries between human communities. The contemporary facilities for voice and image transfer through space connect people close enough to form relations of a new, intensive nature. Their assembly into groups is not based on nationality or a connection to a State. Communication is no longer determined by a political division into communities possessing a specific territorial, political-administrative, economic, or cultural structure. New causes are born that create understanding and communication, but disregard any territorial-geographic or political-economic realities.

In the globalised world in particular, the boundaries that people use to meet their needs and implement their interests and objectives have shrunk. People follow these objectives outside the context of the traditionally differentiated territorial-political communities. Getting organized for the purpose of a more efficient use of resources, for the production of goods, or for a better interaction with ourselves is not the only factor that structures the world. Where one’s daily needs are met more fully and distances are covered more easily, new factors tend to emerge for the formation of human communities. In the presence of nearly or fully unencumbered movement of people, ideas, information and goods, unconventional, incredible combinations of grouping factors appear to form non-traditional autonomous active human units².

At the same time, it is worth noting that although globalisation achieved economic convergence on a large scale, it failed to bring about the merging of values, cultures/civilisations, or scientific thinking. The impossibility for full mutual opening of established cultural and historical communities depends strongly on inertia, on the role of religions in historic identification, and on the whole, on some generally accepted values. The canonical attitude (non-acceptance and exclusion) to that which is different and to other values upholds a perception of the world structure which is based on disconnected cultural, religious, political, ethnic, economic, IT or other characteristics. Such a perception is obviously at cross-purposes with reality.

Relations among people develop because of new phenomena that keep appearing. Starting with global climate change, passing through the shaking-up of long-established structural units, like family, clan, ethnos, state or nation, and ending with the emergence of revolutionary technical and technological solutions that change the attitude to the means used to generate prosperity, all of them have changed the world. New opportunities for more intensive interaction

1 Quotation; see Pierre Fontaine, *A New Idea for Europe. The Schuman Declaration, 1950-1990*, CES, Sofia, 1990, p. 30.

2 Thierry de Montbrial, *L’action et le système du monde*, Marin Drinov Publishers, Sofia 2009. According to the renowned French international relations specialist and researcher, the term “active units” denotes elementary components of organised human activity (p. 29).

appear that bring forth essentially new communities creating a post-modern world, which is difficult to rationalise; in fact, that could hardly be done using the paradigms, theories and categories of any former acquisitions of knowledge. They were suitable for another historical time; today we need new approaches, new tools, new knowledge.

New factors come forth on the scene of history, but they are nonetheless neglected, even though it is difficult to find any likeness to traditional human communities, which are regarded as exclusive participants (subjects) in international communication. The broadening internationalisation of social life and the deepening of globalisation in particular, following the “cold war” period, opened new opportunities for restructuring and reorganisation of the international system. New structural elements appeared which are essentially different from the conventional ones. They are not state players, but they have transnational possibilities and functions, and they certainly participate in the formation of the new characteristics of the modern world. “Globalisation has empowered legions of transnational nonstate actors from corporations to NGOs to religious groups”³, and many other factors which were unforeseen by the doctrines that had been affirming themselves for a long time and are dominant as yet; factors possessing a real capability to impact world developments. Today we witness an overlay of claims by different formations to legitimacy, to the exercise of influence and power in the course of the social process.

Along with states and inter-state entities (unions, international intergovernmental organisations), quasi-state (or pseudo state) formations have also appeared (e.g. former federal entities, special protectorates, dissident regions) which remain captive of the nation-state idea. Its crisis was also manifested following the creation of supranational communities, such as the European Union, which is essentially a qualitatively new element of the international system.

The role of the religious factor increased in some societies; their deliberate efforts to organise social life according to the laws of Islam have produced a specific effect. There appeared subjects founded on religion (Iran, self-proclaimed caliphates, Al-Qaeda, etc.). The role of transnational structures, e.g. corporations, environmental, human rights or other cross-border organisations, foundations and like formations has been growing.

Social relations develop on a much larger basis than the one limited by the division into states. In today’s world, the content of social relations depends on the interplay of various factors. We seem to observe a transition from an international system of independent national states to a mutually dependent world of heterogeneous identities facing global challenges. A large number of issues that traditionally occupied the area of home affairs (economy, finance, the administration of law, education, health care, etc.) have acquired international dimensions. The new information technologies and the social networks based on them make state control and censoring pointless. They assert themselves as platforms expressing the attitude and the frame of mind of large social groups scattered all over the world but united by ideas, causes and threats. The blogosphere⁴ has developed as a powerful factor shaping the development of political awareness. The new tools and means for communication that are related to the new carriers of information play part in the identification and differentiation of the carriers of international relations, too. They do not recognise traditional boundaries between human communities. The contemporary facilities for voice and image transfer through space connect people close enough to form relations of a new, intensive nature. Their assembly into groups is not based on nationality or a connection to a State. Communication is no longer determined by a political division into communities possessing a specific territorial, political-administrative,

3 Khanna, P., How’s That New World Order Working Out, Foreign Policy, December 2010, p. 5

4 The blogosphere implies all blogs as a connected community and their influence on the public mind.

economic, or cultural structure. New causes are brought into being that create understanding and communication, but disregard any territorial-geographic or political-economic realities.

According to Jürgen Habermas, “distances in space and time are no longer ‘overcome’, but they vanish without leaving a trace”⁵. This is an extreme futuristic view, but it captures the emergence of new important attributes of contemporary realities. Perhaps it would be more accurate to say that distances in space and time are not only overcome; information technologies have basically deprived them of their meaning, so that any special difference or remoteness is gradually disappearing as a precondition for international relations. These represent a new stage, a synthesis of interaction, so that crossing the border between territorial-spatial or political identities is no longer their main attribute.

The intensified internationalisation of social life has freed the individual communities from the need to organise the creation of material goods to subsist. They can obtain these goods by organising other lucrative activities (financial services and speculation, trading in drugs and arms, human trafficking, extortion, terror, etc.). This makes it possible for nonstate entities to appear and function. They are collective identities, which are not part of the paradigm of the nation-state as an effective form of organising society by means of creating goods and their fair distribution, guaranteeing stability, meeting spiritual needs or, in other words, by means of a political organisation that ensures vitality and existence in time and space.

In addition to nations and national states as collective identities, new efficient social, economic, cultural-ethnic, political and other collective identities emerge. Most of them cannot be self-sufficient, i.e. they cannot exist and function by themselves. They need to connect with their likes and with structural entities of another type. The typology of the participants in such communications requires that these players be also taken into consideration. During their interaction with traditional players and with their counterparts, they establish exchanges of a different type.

The new information technologies became the basis for the development of extremely powerful factors in both public life and international relations, such as the Internet as a global network, the social networks Facebook, Twitter, and the like. They are a powerful tool for organising action on a large scale. The present cyberspace accommodates new forces and interests, which are extraneous to factors like statehood, sovereignty, offence, defence, containment, ethics, and international law; hence, these factors do not determine their behaviour⁶.

The existence of factors such as terrorist organisations, secret societies etc., which are not connected to any territory or any known mechanisms of power, is formidable. The world seems to be baffled by this significant shuffle of layers, and attaches a growing importance to some influential holders of information concerning the future development of the world; the presence of the so-called think tanks is feasible. The role of the new élite is vigorously manifested at forums such as Davos.

All these new factors together shake the long-standing understanding that the national state plays a basic structuring role in the world, and that the national states or their diverse modifications are the principal carriers (subjects) of international relations. Competing with states in order to win recognition, often searching for the traditional functions of the state in their desire for legitimacy, they introduce new elements and structural changes in relations among the individual subjects. Human civilisation gets into a particular condition where the old forms of social structure turn into some kind of fetters, inhibiting change, as a result of the rapid

5 Jürgen Habermas, *The Postnational Constellation*, KX Publishers, Sofia, 2004, p. 68

6 See reflections on this matter by Nye Jr., Joseph S., *Cyberspace Wars*, *The New York Times*, February 27, 2011

development of production forces, communications, and knowledge in particular.

At the same time, stereotypes related to the former organisational structures of society continue to prevail in the conscious mind; there is a shortage of ideas that would help overcome the situation. Reality imposes new requirements in order to break away from the paradigms of conventional theories and to rationalise contemporary developments effectively. Conventional thinking is a barrier, and it cannot meet the challenges resulting from the emergence of new identities in the world system. They cannot fit in our intellectual stereotypes and in the institutional and organisational framework related to them. In these new circumstances, the individual participants in international communications find it difficult to adjust or to formulate clear objectives. This is also the reason why there is so much disappointment in foreign policy efforts. In brief, existing opportunities to regulate and manage processes in the domain of international policy have weakened, which has increased the feeling of instability in the world. In spite of the many incantations for peace, there is real danger that our civilization may destroy itself in disgrace, considering the stored weapons of destruction.

This general tendency of events creates serious challenges before the Bulgarian State and its foreign policy. Bulgaria is not a factor which could determine the trends of development of the international system. Therefore, it must perceive the new tendencies, and try to fit the pattern in a way, which will ensure that the most favourable conditions are in place for it to realise completely the objectives governed by its national interests, and to identify the potentialities for their implementation. Such a need requires that specific tasks be identified so that a capacity for response to the changing realities is built.

Nowadays, social systems are strongly determined by the technological systems. At present, the technologies we use change several times during our natural life. Production means and technologies change, and so do communication tools; the ways we use to restore human abilities change; kitchen utensils and technologies change; the means and technologies we use to store and maintain historical facts change; human knowledge develops in ways that are changing, too. The new information society changes the logic of social human behaviour. The relationship between biological and social patterns of development has changed, too.

Social networks: The new players on the world scene

The cyber systems, which are built on the basis of computer technique and information technology, add new elements to the structure of society. Principally new human communities emerge which assert themselves as dynamically changing “active units” in the postmodern world; they shape its new characteristics. It is amazing how quickly public life interlaces with the so-called social networks. They become a powerful factor of the process of changes in the world. By facilitating connection and communication between people from different parts of the world with a different status in the hierarchy of traditional social structures, social networks enable them to organise and defend their interests in a different way.

The new factors of postmodern society are not related to any specific political, economic or legal system, territory, or commitments under international agreements, or to any attribute of the conventional carriers of international relations.

People are not just nationals of a state or of a supranational community like the European Union; they are not just citizens of the world; more precisely, they are simply “netizens”, members of different networks that configure the growing diversity of identities. As was mentioned above, about half of the world’s population is interlaced in virtual community networks by modern technical means and information technologies. A new infrastructure is brought into being which is not just terrestrial but spatial, connecting humans in a cyberspace. Telecommunication technologies have changed society in all its dimensions – existential, political, social,

economic, cultural, organisational, and managerial. Based on innovative technical means and technologies, new communities emerge, composed of people with different social status in the traditional social entities. New community interests are shared by people of different colour of skin, be they poor or rich, young or old, people of great learning or uneducated people throughout the world. Having never met before - and they may never meet in the future - they communicate with each other by pressing a key or a button, paying no attention to distances, social order, rules or authority. New electronic tribes come into existence; they are interconnected estates whose activities are not confined to a geographical area. There is no doubt that "the primary motive for increased connectivity throughout history has been individual greed for resources, opportunities, influence, and - most importantly - an improved standard of living"⁷. In a sense, current developments are not something fundamentally new from the point of view of human nature; however, they carry principally new elements into the organisation of human societies. Their members have attained a new degree of freedom by acting in a new way. Their ideas, interests, or ambitions do not always comply with the stereotypes of class, national, racial, or religious affiliation. "Their ideals will clash with well-founded concerns about national security"⁸, about moral or ethical standards. The new virtual communities and networks give more power to the citizens and restrict the authority of conventional officialdom, whether or not in a democratic or a totalitarian state. This feature by itself changes the character of the state and of the other historically established forms of community organisation. Conditions were created for the formation of "instantaneous mobs" which would instantly change and mobilise public opinion, shake unpopular governments, or focus the attention of the world public on particular issues. By joining virtual structures, the citizens gain new power, for good or for evil. The combination of the new information technologies and the growing desire for freedom has changed the technology of power and the political process; the nature of the links between the individual social communities has been changing, too. The new technical means and technologies eliminate obstacles to communication that were long believed to be insurmountable, e.g. the political will of the people in power, frontiers (with their specific passport, customs and phytosanitary controls), or censorship. International relations were determined by the recognition of organised communities and of boundaries between them. Nowadays, numerous interactions between subjects who are connected to a specific state or to another structural unit can only hypothetically be regarded as international.

The communities which use modern tools to connect with each other interact with traditional social formations, which leads to confusion and diffuses the boundary between the real world and the virtual reality; hence, facts intertwines with fiction. These new circumstances alter the requirements that govern the organisation of public life.

In a split second, hundreds of millions of people all over the world assembled to form the so-called social networks, such as Facebook, Twitter, MySpace, You Tube, and the like. From the beginning of 2009 to July 2010, the users of Facebook grew from 150 to 500 million⁹. The third most powerful demographic force on the earth was built. In a way, it can be assumed that its creator, Mark Zuckerberg, had achieved his objective to establish the most favoured social community in the world. By mid-2010, about 300 million people were connected to MySpace, and some 125 million to Twitter¹⁰. They shape some of the features of the postmodern world, and are structural elements that are typical of the new reality.

7 Barnett, T. P. M., *The New Rules: Redefining Identity in the Age of Connectivity*. *World Politics Review*, 7 June 2010

8 Eric Schmidt, Jared Cohen, *The Digital Disruption*, *Liberal Review*, 1 April 2011, <http://www.librev.com/index.php?>

9 *The Economist*, 22 July 2010

10 *Ibid.*

Social networks do not replace the state as a classical form of social organisation, but they complement it in many ways. Virtual communities allow people to be in contact with each other, be organised because of common interests, and pursue common goals, i.e. ensure a better life for themselves, similar to a public organisation. People who are thus connected remain subject to the authority, standards and rules imposed in their state but they expand the opportunity to control their life. What is more, the virtual structural units that are not connected to a territory, borders or other attributes of conventional human communities, interact with states with the self-confidence of being their equals. In fact, social networks exert powerful influence on political developments, on the economy and on culture.

A fierce war is in store between those who wish to connect freely and the others who regard such freedom as a threat to themselves and to public order. Some countries have decided to ride the waves of information technologies and to reap an advantage without resisting. There is such a group of hyper-connected states – Finland, Estonia, Sweden, Israel. Owing powerful technologies and innovation sectors, stable economy and calm political environment, with a persistent investment policy, these countries cleverly use the new dimensions of communication. Finland, which had faced numerous problems following the collapse of the Soviet Union, found an intelligent solution by creating Nokia, and now holds a large share of the market of technical means for mobile communications. Estonia serves as an example of modern e-government.

At the other end are countries, which seek to prevent their citizens from access to communication technologies. Authorities in Myanmar, Cuba, Belarus try to restrict the penetration of new communication means and the use of new information technologies. All the same, they do penetrate via the establishment. In fact, the population gets in touch with the temptations of the new communication forms through a surreptitious market.

It is significant that some states, which, through their economic and technological potential, had played a particular part in the development of the new communication means, are using their material resources and their power in a determination to establish control of the impact of the new developments. They may use different methods; nevertheless, the government machinery of the United States, China, Russia, the United Kingdom, France, Iran, Israel, Thailand, Morocco and Saudi Arabia (listed here as representative of different approaches) strives to keep the interconnected estates under control in the same way. The very new technologies give the authorities new possibilities to exercise control of these processes in their countries and farther off. The above-mentioned states and the rest too, are carefully considering the consequences of the free access by the citizens to connection technologies. The role that is attributed to social networks amidst the waves of protest in the Arab world confirms the fears, voiced particularly by undemocratic regimes. It seems that China has devised a particular model to control the possibilities of connection technologies. To one degree or another, the mechanism China uses to control the Internet, has been copied on a large scale all over the world. China and Google reached a compromise whereby the authorities exercise control of the content of the information citizens are searching for. The Chinese authorities quite successfully use the revolution in information technologies in order to affirm and popularise their system of values, to form a positive attitude to the successful governance of their state by a one-party system, to avert pressure on matters of human rights, etc.

The broad penetration of information technologies in social life has had a most impressive impact on autocratic regimes. The Internet, cell phones and social networks make it possible for anyone to witness events anywhere in the world in real time. Autocratic regimes, which used to crush brutally any resistance, are now forced to use methods that are more refined in order to stay in power. Realising that protests in Cairo are followed by many people throughout the

world, the Mubarak regime abstained from using brute force against the rebels, and decided to give up power. Even Muammar Gaddafi, following the example of Mahatma Ghandi who pioneered nonviolence, tried to present himself as the victim of external forces, and attempted to organise a “peace march” to Benghazi with the aim to deal with his opponents.

Establishing such control is a task beyond the abilities of less developed countries or countries with fewer resources. The rapid penetration of connecting technologies in these countries will sooner or later endanger the status quo. On the one hand, they offer the possibility to build a civil society, but on the other hand, they could be used by ill-disposed international entities. A weak government could hardly master the situation. These tendencies portend an increase in the number of weak or failed states, which may turn into a serious threat to international security.

The probability that the potential of free communication be used for dangerous purposes or in a manipulative manner should not be underestimated. This comprises the possibility of using powerful tools against political adversaries, or against rival states, or against economic and financial opponents, or in pursuance of gruesome ambitions. The new opportunities for connection hold new risks and threats to the security of individual elements and of the world as a whole.

Cyber tools are an important component of the current balance of power. In the clash of interests in the postmodern world, cyber power remains a major factor. It offers advantages not only to state-organised communities, but also to individuals and groups and to virtual communities, to carry out asymmetric cyber attacks. Cyber security is a comparatively new aspect of security; nevertheless, the incidents of cyber attacks against major systems in Estonia in 2007, in Georgia in 2008 and against the Iranian nuclear programme in 2009 dictate a different attitude to cyber threats. Cyber power must be considered through the prism of its role in the postmodern world. It undoubtedly alters the dimensions of the fundamental issue of international relations: the issue of peace and war.

The new rulers

Influential idea bearers have always played an important part in social development. With regard to the current period of history, a number of authors agree that about 50 million people, or less than 1% of earth's population, form the so-called Davos culture (referring to the annual meeting of élites in the Swiss resort town). They “control virtually all international institutions, many of the world's governments, and the bulk of the world's economic and military capabilities”¹¹. This is the new élite, whose power is based on authority arising from the manifestation of original views concerning the solution of contemporary issues and of convincing models for this. As an example, one could refer to the group of politicians, scholars, financiers and executives who prepared a thought-provoking paper prior to the meeting of the leaders of the world's 20 largest economies (G-20) at the end of 2009. They proposed ideas for a new deal as a co-ordinated response to the raging financial and economic crisis¹². There are many such forums in the world, and they exert powerful influence on decision-makers faced with fateful issues. Their decisions affect all. They do not hold political positions, but they have the power to change the world.

The so-called netocracy occupies a special place of this élite. This new term denotes power in the networks. It means holding key positions in the building and maintenance of networks that operate on the basis of computer technique and modern communication technologies.

11 Betts, R. K., Conflict or Cooperation? Foreign Affairs, November/December, Review Essay

12 For a Global New Deal, Vision Paper to be Discussed in the Geneva Group, Geneva, 22 November 2009, Global Progressive Forum, Brussels, 2009

Through the revolutionary solutions they have offered, these individuals have accumulated enormous wealth, and they have largely determined the tendencies of world development. According to The Economist Magazine, they are factors who, “using enough brains, money and influence, have impacted the lives of a large number of other individuals”¹³.

In September 2010, the world’s richest people, Bill Gates and Warren Buffet, together with 50 wealthiest Chinese, discussed how the wealthy people, who cannot spend their riches for themselves, could spend them for the benefit of the others¹⁴. Driven by the same idea, Mark Zuckerberg who in 2010, when he was only 26, created Facebook together with Dustin Moskovitz, donated 100 million US dollars to schools in Newark¹⁵.

To be part of netocracy, of the *chosen ones*, cannot be achieved against payment. It is based on knowledge, on the possession of exceptional information or innovative solutions. No aristocratic titles (like in feudalism), or birthright, or richness (like in capitalism)¹⁶ can ensure a place in netocracy as an élite, for such a place is only obtained by those who can generate ideas or hold exceptional information. A position in the new élite and in netocracy in particular can only be granted to those who can create and absorb new knowledge of social importance, and who implement it in the form of some kind of power that is different from, or alternative to, the purported power of the old-fashioned élites. One’s position in the hierarchy of the new élite is determined by the level of importance of the available knowledge or the extraordinariness of ideas.

Relations between netocracy and the official authorities are complex. The self-confidence of netocracy has grown so much that it would not hesitate to launch an open conflict even with the strongest of governments. Wikileaks is a typical case in this respect, where a representative of the netocracy in the person of Julian Assange, having undoubtedly a very powerful backing, not without the participation of civil servants, special US services or other dubious subjects, published an enormous amount of cryptograms. This was done without the approval of the official authorities, and the leaked information seriously discredited the US government machine.

Along with the development of the information society, with the growing role of virtual societies and technological networks based on information technologies, the power of netocracy will inevitably grow, too. That power will not restrict itself within the confines of individual states. It cannot be localised; it knows no state borders, sovereignty, or official authority. It is governed by specific interests of its own, but it changes the pattern of relations between social communities. It also changes the substance and characteristics of that type of social relations, which we, in our inertia, still call international.

The expansion of power for the citizens in the information society is both good and bad. Connection technologies are used by destructive structures, too. Al-Qaeda and other terrorist organisations, the Afghan Taliban, the Chechen separatists, the drug cartels, pirates, mafia organisations, dictatorial regimes – they all use the global network Internet, social networks, cell phones (not just as a communication tool, but also to activate infernal machines, for large-scale military operations, to recruit members and supporters, to maintain order and discipline, and who knows what else?). Along with the bounties, information technologies bring nightmares to humanity.

We live at a time that constitutes new history. In the immediate future, the nature of

13 The Economist, February 8th, 2011

14 They Work for Us. In Democracies the Elites Serve the Masses, A Special Report on Global Leaders, The Economist, January 20th 2011

15 Ibid.

16 <http://www.kpe.ru/biblioteka/analiticheskie-raboty/>

communication between people will depend on the changing role of traditional human communities, such as states and systems of states, but also on the growing and tangible presence of new supra-state or nonstate identities, new centres of influence, new rivalries, and new forms of threat. Social communities of different type and class cohabit and interact in the postmodern world. Under the circumstances, a new structural issue arises: To what degree will it be possible for traditional and new identities to relate, and what form will these contacts take? Undoubtedly, finding common ground or a common denominator of relations in a multifaceted world will be quite a test.

Bruce Jones, researcher at the Brookings Institution, quite sensibly contends that we should now start setting up new tools, which will help us find our bearings in the new realities¹⁷. Supported by the new paradigm, we should develop our theoretical thinking which will serve us as reference point in an inextricable world. We should search for a political continuation of the established truths in order to give humanity perspective.

¹⁷ Jones, B., *New Tools for New Times*, *World Politics Review*, 11 January 2011, p. 6

The European Union, China and Central Asia – Toward a 21st Century New Silk Road?

Tanya Mihaylova

Speech for the 9th Europe-China Forum “New Humanism in a Globalizing World”, held on 27-28 June 2011 in Paris, Headquarter of UNESCO

LADIES AND GENTLEMEN,

I am greatly honoured by the opportunity to speak before you today. I would like to thank the organizers from the China European International Business School in Shanghai and UNESCO for inviting me to share with you some thoughts on the topic of today’s session. I would like also to express my deepest gratitude to Prof. David Gosset, Director of the Academia Sinica Europaea, who is an extraordinary person, who is doing an outstanding work on bridging Europe and China for many years.

I am attending this event as a representative of a young but already well-established institution – the Diplomatic Institute to the Minster of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria.

I am also happy to see here the honorary member of the International Advisory Council of the Institute – Professor Liu Ji.

I would like to begin by quoting a metaphor of the renowned French philosopher of Bulgarian origin Tzvetan Todorov who borrowed the metaphor of the imperfect garden or *Le jardin imparfait* from the philosopher Montaigne. According to this metaphor a person, as a free being, is always incomplete and imperfect and may see either fruits or weeds grow in his or her garden. Man is equally capable of good and evil. Making use of our freedom by connecting to others – in society, in friendship, in love – allow us to choose the good. The road of freedom is an endeavour fraught with many risks and dangers. The meaning of new humanism is to believe in our ability to achieve our freedom along with the freedom of others in dialogue and mutual understanding.

Europe is a civilisational notion synonymous to the millennial experience of the peoples of Europe. The European Union represents a political construct but is also the sum total of the contemporary efforts of the nations of Europe. As such, it does not clash with the historical tradition of our Continent but rather builds on and takes that tradition into the future. At the Diplomatic Institute we share Tzvetan Todorov’s understanding that “civilisation” means

Mrs. Tanya Mihaylova, Acting Director of the Bulgarian Diplomatic Institute

accepting others, with all their differences, as equal to yourself. Before Bulgaria became a member of the European Union, we too had a long way to go before that civilisational choice became a reality.

This understanding of dialogue between individual countries, regions, even civilizations allowed the modest experience of the Diplomatic Institute to expand shortly after it was established, with the training of foreign diplomats and taking the first tentative steps in organising and participating in international fora.

Thus, in 2006 Sofia hosted the Fifth Europe-China Forum. This was an inspiring event for all participants and remains the reason why our Institute continues to attend all annual fora, which now act as a firmly established platform for dialogue promoting greater and deeper understanding. At the time, Bulgaria was at the threshold of its EU membership and today, four years after joining the family of EU Member States, we can say that our relations with China are more intensive than ever and underlined by sound pragmatism.

1. The Road

During the Fifth Europe-China Forum in Sofia, one of the speakers (Professor Guy-Olivier Faure) had chosen to speak about some key metaphors describing Eurasian cooperation – the road and the phoenix, the square and the circle. In my speech today, I would also like to draw on one of these metaphors – the road. The very notion of the Silk Road had carried many and different connotations in its millennial history. It was initially used with connotations that were purely geographic, to denote a route, a road between countries and continents. It later expanded and its meaning took on trade and economic connotations. What I would like to emphasize is the expanded semantic notion, which the Silk Road denotes, including an added civilisational layer of meaning that complements the geographic and trade components. This would allow us to cover its natural evolution without for a moment losing sight of the Silk Road as a way towards mutual recognition, interaction and influence. Indeed, the ultimate meaning and goal of the road is not to reach a final destination by to keep on journeying – as it is the road itself and our commitment to the journey that allow Europe and Asia to get to know each other better and influence their cultures.

2. Europe and China

China and Europe are cradles of two magnificent civilizations dating back to the beginning of recorded history. They have both entered a new phase of their development: Europe by deepening the integration of the EU member-states while enlarging the Union at the same time; and China by building its modern society. These processes of transition and transformation generate a historical opportunity for establishing new common grounds of shared values and deepening the existing cooperation. The two corners of the Eurasian continent have a unique chance to enhance their mutual understanding and meaningful relations within the modern multipolar world.

I would also like to touch on some of the major prejudices that cloud our journey along the Silk Road:

In Europe, these are:

1. Remnants of the colonial mindset, which saw Europe as a continent with a mission to civilize the world, which naturally implies a certain measure of lack of civilisational sophistica-

tion or one that Europe saw as appropriate in all respects in other parts of the our world. Colonialism did, indeed, end many years ago but mindsets take much longer to change.

2. Yet another prejudice depicts China as a communist country in a negative connotation. This is a relic of the Cold War when the world was divided by the Iron Curtain and a solid barrier divided China and the Western World. And although we have left the Cold War behind us, there are still those whose mindsets raise new barriers along the Silk Road which we are committed to rebuild. Our own shortsightedness and prejudice stop us from seeing China as it is today and without any labels.

These are matched by similar misgivings on the part of China:

1. First amongst these is the fear that modernisation, which brings a strong measure of Europeanization to China will undermine the uniqueness of Chinese civilisation.

2. Another mental bottleneck is also rooted in the colonial mindset – the fear that Europe and the European Union are openly or overtly out to impose their own standards onto the world.

These fears and stumbling blocks along the Silk Road may not be overcome by rhetoric only but require a dedicated intellectual effort. This, of course, is a prerequisite, which is indeed already present, at least amongst the intellectual elites on both sides. What is now needed are specific and direct human, cultural and business contacts. Most of all, we need friendship and trust, which can never be faceless mental abstractions only.

I can safely say that Bulgaria enjoys a strategic advantage of being a link between the EU and China. My country has never had colonies overseas. And for this reason the prejudices I spoke about earlier are far removed from the national mindset. We too were once a part of the Communist Block but have since joined the family of Western democracies. It is perhaps for that reason that we find it easier to find a common language of understanding with both China and the countries in Central Asia.

3. Central Asia

Central Asia is a region of rapidly growing economic significance, which has made a lot of progress in the past years and has a vast potential for future development. We are particularly happy that the countries of the region have embraced the values of democracy and demonstrate interest in the EU with the Union itself making a concerted effort to meet those expectations through the successful implementation of the new Partnership based on EU Strategy for Central Asia. The strategy strengthens relations in all areas of cooperation, including through the reinforcement of EU-Central Asia political dialogue with regular meetings of EU and Central Asian Foreign Ministers, reinforcement of dialogue on human rights, cooperation in the areas of education, rule of law, energy and transport, environment and water, common threats and challenges (including border management and combating drug trafficking), and trade and economic relations. This cooperation is supported by significant EU assistance.

The EU remains a staunch supporter of the countries of Central Asia, who have recently emerged from a difficult period in their history, and remains a factor of stability allowing conflicts to be overcome. Bulgaria's commitment to rebuilding Afghanistan has placed the country along new tracks transforming it into a factor for economic development in the region and we are grateful for the constructive role of Central Asia and its support for the development of Afghanistan.

Bulgaria's support in Central Asia has a human aspect as well through the country's com-

mitment to train students from those countries whilst the Diplomatic Institute has also had career diplomats from the region – a trend we would very much like to see continue and expand.

4. Bulgaria in this context

The destiny of our country is to be situated at a crossroad. Throughout history a multitude of nations and civilizations have passed through Bulgarian territory leaving traces behind. As a result Bulgaria has evolved to be an example for peaceful co-existence of different societies, a melting pot of cultural heritage. In this respect we consider the role of Bulgaria as a bridge between different cultures as one of a great significance for the fruitful dialogue in the Euro-China format.

The beginning of the 21st century marks a new stage in the development of the long-standing friendly relations between Bulgaria and China after the two countries established diplomatic relations on 3 October 1949. Despite the vicissitudes of time, China has grown into one of Bulgaria's top economic partners in Asia. In the last years, apart from maintaining a very active dialogue at the political level, the two countries are also investing in each other. For example the two largest Chinese companies in the telecommunications sector ZTE and Huawei have been working in Bulgaria for several years. Until 2011 a car manufacturing plant will open doors in Bulgaria as a result of a joint project between the largest Chinese car manufacturer Great Wall and Bulgarian company. The cars will be primarily intended for the European market.

Stability in Bulgaria and the countries of the Black Sea region is of substantial importance for our region's future. This is a strategically significant transit zone:

1) for the energy supply of Europe, particularly in view of the resources in the Caspian region and Kazakhstan, 2) for the security issues in the Middle East and 3) for the new future role of China in Asia.

In conclusion, last year the Diplomatic Institute welcomed in Sofia Kong Xianglin as a guest, the 75th generation descendant of Confucius, who spoke about the ideas of Confucius and the development of China. For this reason, please allow me to conclude by quoting Confucius by saying that *He who fails to make progress every day, lags behind every day*. I therefore strongly hope and believe that the Ninth Europe-Chinese Forum will remain a place allowing us all – from Europe and China alike – to continue making progress on our journey along the Silk Road, enjoying pleasant and beneficial exchanges, deeper understanding and stronger friendship.

Thank you for your attention. Xie-xie.

*** The Europe-China Forum: An Inspiring Journey from Barcelona to Paris through Tianjin**

It is the Academia Sinica Europaea at the China Europe International Business School (CEIBS) in Shanghai which took the initiative of the Europe-China Forum in 2002. Once a year in a different European city, Chinese and European leaders meet on the occasion of the forum in order to improve mutual understanding and to discuss issues of common interest. The Europe-China Forum is the oldest gathering of its kind and will go on to build on its past experiences, reflections and extensive network across Europe and China.

In 2002, several months after China's entry into the World Trade Organization the inaugural forum was organized in Spain. One year later, in cooperation with the Irish Ministry of Foreign Affairs and the UCD Michael Smurfit Graduate School of Business the forum traveled to Ireland's capital Dublin. For its third edition the forum took place in Sweden with the strong support of the Stockholm County and the Swedish government. In 2005 the gathering was co-organized with the Casa Asia in Barcelona.

The fifth edition took place in Sofia, Bulgaria. Under the aegis of the Bulgarian Prime Minister the 2006 forum was strongly supported by the Bulgarian government and co-organized by the Diplomatic Institute to the MFA. For the first time, and in connection with Bulgaria's unique position on the Black Sea, the Forum explored all the dimensions of a "New Silk Road" on a cooperative Eurasia.

In 2007, the 6th Europe-China Forum took place in Lisbon under the high patronage of Mr Anibal Cavaco Silva, president of the Portuguese Republic. During the Portuguese Presidency of the European Union, one month after the 17th Congress of the Chinese Communist Party and two weeks before the 10th EU-China Summit, the 6th Euro-China Forum provided a platform for both stimulating and useful debates.

In 2008, after the Beijing Olympic Games, the 7th Europe-China Forum gathered in Kiev, the capital of Ukraine. In a two-day forum entitled "The 21st century Silk Roads" 300 decision makers, academics, economists from Europe and Asia discussed the relationship between Europe and China. The 7th Europe-China Forum greatly benefited from the support of Mr Viktor Yushchenko, President of Ukraine at the time of the event.

To mark the 60th anniversary of the People's Republic of China in 2009, the 8th Europe-China Forum took place in Tianjin, a city which played in the first half of the 20th century an important role in China's modernization and which is now with 11 million inhabitants one of the major metropolis in Northeast Asia.

Nine years old only the Europe-China Forum is gaining momentum. In the words of Minister Zhao Qizheng, former Director of the State Council Information Office of the People's Republic of China (1998-2005): "The Europe-China Forum provides a platform for exchanges and discussion, does enhance mutual understanding and makes great contribution to the strategic relationship on all fronts between China and Europe. The Europe-China Forum is gaining in influence". Mr Laurent Fabius, former Prime Minister of the Republic of France (1984-1986), former President of the French National Assembly (1988-1992 and 1997-2000) and a friend of the Europe-China Forum commented: "We, Europeans and Chinese, should seize every opportunity to smoothen out potential frictions and to bridge the gap between the intensification of our commercial relationship and the weakness of our intellectual exchanges. In this respect, the Europe-China Forum plays a crucial part. And its influence keeps growing."

David Gosset,

Director of Academia Sinica Europaea and founder of the Forum

Role and Positioning of Serbia in the Process of Integration of Western Balkan Countries into the European Union

Ruzha Stoyanova¹

1. Introduction

The term *Western Balkans* gained widespread use in political discourse following the collapse of the Former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) and denotes all former Yugoslav Republics (except Slovenia), the former Yugoslav province Kosovo and Albania. It largely came into being as a means of distinguishing between the politically stable and unstable regions on the Balkan Peninsula.

The climate of mutual political mistrust and ethnic and religious intolerance that gripped the Western Balkans in the wake of historical events, and in particular the wars fought in the former SFRY, call for the active pursuit of political and economic stability in the region as a stepping stone towards its integration into NATO and EU by applying a tailored region-specific approach.

The Republic of Serbia is of particular interest to the European Union due to its economic and political potential (population, territory, Serbian minorities in neighbouring countries) and its influence on the processes under way in the newly-formed States, notably in the domain of lawmaking, as well as on their stability and sovereignty and, in a broader sense, the integration of the entire region into the European Union.

2. The Republic of Serbia during the collapse of the former SFRY (1992-1999)

The Republic of Serbia, and in particular Slobodan Milosevic, former Serbian and Yugoslav President and symbol incarnate of Pan-Serbian nationalism, acted as a key driver that spurred on the disintegration of former Yugoslavia. The ultimate aim of the policy pursued by Milosevic, which resulted in Slovenia, Croatia and Bosnia and Herzegovina (B&H) breaking away and forming independent States, was to retain the largest possible territory for Serbia and Serbians thus imbuing the idea of Greater Serbia with a whole new lease of life.

Following the *de facto* disintegration of SFRY, notably at the time when **Slovenia** proclaimed its independence (25 June 1991), Slobodan Milosevic did not voice any territorial or ethnic claims against the breakaway State. Against the backdrop of the overall disintegration of SFRY, Slovenia accomplished a swift and almost painless escape².

A war between Croats and Serbs in **Croatia**, which was sparked by Milosevic laying a

¹ Participant in the Tenth Basic diplomacy course, organized by the Diplomatic Institute.

² After the breakout of hostilities that lasted ten days, a ceasefire was declared.

claim on almost half of Croatian territory populated predominantly by ethnic Serbs, broke out shortly after. The consolidation of Serbs in Croatia resulted in the proclamation of the Republic of Serbian Krajina (RSK)³, which was swiftly armed by Milosevic. The war between Serbs and Croats (1991-1995) broke out following the proclamation of independence by Croatia in an act, which Serbia saw as disenfranchisement of Serbs in Croatia that stripped them of a status of being a nation.

The war in **Bosnia and Herzegovina** (6 April 1992 – 14 September 1995) was the bloodiest military conflict in all wars that followed the disintegration of former Yugoslavia. Initially, the armed conflict involved military formations drawn from the ranks of all three ethnic groups – Serbs, Croats and Bosnian Muslims. Serbs (an army of the Republic of Srpska) fought against Croats and Bosnian Muslims (National Defence of Western Bosnia). During the second phase of the war Serb and Croatian formations engaged in mutual combat whilst each fought against Bosnian Muslims at the same time. During the third phase in the war Bosnian Muslims and Croats rejoined forces against the Serbs. Horrendous atrocities were committed on all three sides in the conflict, the Serbian massacre of Bosnian Muslims in Srebrenica standing prominently in a long list of acts of extreme violence. The International Criminal Court in The Hague classified the massacre as genocide and sentenced Serbia for failing to prevent it.

In 1991, the Republic of Macedonia broke away peacefully from Serbia. According to international analysts Milosevic did not intervene in Macedonia and withdrew his troops due to apprehension about the potential of a military move sparking an armed conflict with neighbouring countries.

In 2006, despite resistance from Belgrade until the very last minute, **Montenegro**, following a referendum, also declared independence from the Republic of Serbia.

By its unilateral declaration of independence in 2008, **Kosovo**⁴ brought in the rear becoming the seventh breakaway republic formed in the wake of the disintegration of former Yugoslavia.

Due to its changed ethnic composition, Vojvodina⁵ remained within the territory of the Republic of Serbia regaining the autonomy it had lost in 1989. Its population is dominated by approximately 600 000 ethnic Hungarians and includes more than 20 other ethnic minorities. The province is famed for its vast wheat fields and is seen as the centre of wheat production in Serbia.

3. Serbia after the disintegration of SFRY and its troubled relations with its new neighbours

Although Belgrade ultimately recognised the independence of all breakaway republics (except Kosovo) bilateral relations between the newly-formed States and the Republic of Serbia remained fraught with tension. A number of bilateral problems remain outstanding that may yet turn into a serious stumbling block with a potential to delay the countries' accession to the European Union. These largely stem from unresolved disputes relating to the heritage of the former Yugoslavia, border demarcation, minority rights, the return of refugees and displaced persons, as well as jointly owned assets, devising new rules on diplomatic and consular

3 The Republic of Srpska Krajina has not been recognised by the international community.

4 Kosovo in accordance with Resolution 1244 of the UN General Assembly.

5 Within SFRY Vojvodina, similarly to Kosovo, has been granted broad autonomy. Originally, the main population group in the region was ethnic Hungarians. During the wars with Croatia, Kosovo and B&H many Serbs were displaced and resettled in Vojvodina, which caused the ethnic composition of the province to change.

representation, and the splitting of formerly centralised archives and records.

3.1 Kosovo

The most intractable problem in the region remains the status of Kosovo. Having unilaterally declared its independence on 17 February 2008, Kosovo was recognised by 73 States of which 22 are EU Member States. The list includes Bulgaria, the US, Canada and Australia. In October 2008, on the initiative of the Republic of Serbia, the UN petitioned the International Criminal Court in The Hague with a request to rule on the independence of Kosovo declared unilaterally by Pristina. In its ruling of 22 July 2010 the Court held that the act of a unilateral declaration of independence was not a violation of international law. On 27 July 2010, the Serbian Parliament adopted a resolution in which it declared that despite the ICC ruling, by a unanimous agreement of the entire Serbian political elite, the Republic of Serbia would not recognise the independence of Kosovo. Despite these categorical assertions, the Serbian authorities have conceded to opening an EU-mediated dialogue with Pristina, which according to the dedicated resolution adopted by the UN General Assembly should primarily cover technical issues. There is little doubt that the Republic of Serbia will attempt to include Kosovo's independence in the precarious agenda to be determined within this framework. Negotiations commenced in March 2011 and the first round of talks involved discussing issues relating to cadastral registers, regional trade and the free movement of goods, the Central European Free Trade Agreement (CEFTA), telecommunications and aviation.

Both Pristina and Belgrade maintain positions that are both uncompromising and far removed from any common ground. Whilst Belgrade is a proponent of broad autonomy as a solution for Northern Kosovo akin to the State model of Bosnia and Herzegovina, Kosovars remain categorically opposed to proposals in that vein. It should be noted that Northern Kosovo is the richer region of the country (with hydropower plants and deposits of ores and other mineral resources), which points to a conclusion that Pristina will not give up control of the region of its own accord.

The EU is divided on Kosovo's independence mainly due to reasons stemming from ethnic problems within individual Member States with Greece, Spain, Romania, Slovakia and Cyprus refusing to recognise it as a sovereign political entity.

Russia's refusal to recognise Kosovo has caused China to also desist and the UN similarly does not recognise Kosovo as an independent territory.

Different solutions to the problem are being put forth in the public domain by international non-governmental organisations. The International Crisis Group⁶, which essentially proposes that a special status be granted to Northern Kosovo whilst allowing it to remain under the dual sovereignty of Pristina and Belgrade for an extended period, stands out foremost amongst the organisations engaged in an effort to arrive at a solution. In response to the proposal to grant Northern Kosovo a special status, the Speaker of the Kosovo Parliament *Jakup Krasniqi* rejected the solution describing it as unacceptable for national institutions.

3.2 Croatia

In part, the problems between the Republic of Serbia and Croatia stem from the return of Serbian refugees and displaced persons (more than 200 000 people). To date, Croatia has failed to demonstrate a willingness to address the issue on the grounds of a weak economy and lack of capacity to ensure adequate conditions for the meaningful integration of returnees.

⁶ An international, independent, non-governmental organisation engaged in preventing armed conflict.

A border dispute between the two countries also remains unsettled⁷. The delegations of the Republic of Serbia and Croatia put off commencing negotiations until 2003. Since then very little progress has been achieved.

Unresolved issues surround the return of the property and valuables plundered by the Serbs during the war. In 1999, Croatia petitioned the Criminal Court in The Hague to prosecute Serbia for the massacre of Croats at Vukovar. Almost 10 years later, a petition was filed by Belgrade alleging similar atrocities were committed against Serbs. In July 2010, on his first official visit to Belgrade the Croatian President Ivo Josipovic commented that if bilateral relations improved, Croatia may be willing to consider withdrawing the lawsuit. A similar position was expressed by the Serbian President Boris Tadić. Despite these declarations neither country has proceeded to act on its stated intentions.

3.3 Bosnia and Herzegovina

The three ethnic groups in the population continue to widen the distance between them. Throughout the years the central government in Sarajevo has consistently done its best to limit the rights of the Republic of Srpska and transform the country into a unitary state. The Republic of Srpska is firmly resolved to retain the territories and rights granted to it under the Dayton Agreement and see the continued existence of B&H as a federation or a confederation. Belgrade plays an important role in this regard as under the Dayton Agreement it has the right to maintain special, parallel relations with the Republic of Srpska, which allows it to directly influence the internal and external politics of the federation. The refusal of B&H to recognise Kosovo and its failure to remove the stumbling blocks to NATO membership are both the result of this influence and the coordinated foreign policy pursued by the two countries. As far as internal politics goes, the Republic of Serbia continues to incite the Republic of Srpska towards disobedience to the central government in Sarajevo.

In addition, the Republic of Serbia and B&H have an unresolved border dispute over a territory along the Drina River.

3.4 Montenegro

The problems between the Republic of Serbia and Montenegro centre upon Belgrade's demand that Serbs in Montenegro be granted the right to form their own nation state, which Montenegro strongly opposes. In parallel, the Republic of Serbia refuses to recognise the Montenegrin autocephalous church and Montenegrin language.

3.5 Republic of Macedonia

The Republic of Serbia does not recognise the Macedonian Orthodox Church and insists that it remains submitted to the Serbian Orthodox Church.

Another Serbian demand is that the Republic of Macedonia restores and preserves Serbian cultural heritage in the country dating back to the reign of King Dusan.

Belgrade reacted strongly and remains very sensitive about the Border Delineation Agreement between Macedonia and Kosovo.

4. Internal political and economic problems in the Republic of Serbia

The problems in the Republic of Serbia are similar to those encountered by all former socialist countries. In its annual report on enlargement published in November last year, the European Commission emphasises that the Republic of Serbia has made progress in meeting

⁷ Along the Danube River border. The dispute involves approximately 11 000 hectares of land on the Vojvodina bank, including the islands Vukovar and Šarengrad.

the political criteria for membership but legislation has to be further improved so as to streamline the functioning of the legislature and judiciary powers and align national legislation with Community law. Belgrade is expected to step up reforms in the areas of public administration and regional cooperation and find a solution to the problem arising from the status of Kosovo.

Another highly sensitive issue in domestic politics is the Sandžak region squashed between Serbia, Kosovo and Montenegro. The area is predominantly populated by Muslim Bosniaks, which are calling for administrative autonomy - an issue that Belgrade refuses to discuss.

Similar problems exist in Southern Serbia where the three municipalities Preševo, Bujanovac and Medveda, which have a predominantly Albanian population, are also demanding administrative autonomy from Belgrade.

With regard to the Serbian economy, the Commission has called on Serbia to continue the process of restructuring and address problems of high unemployment, failed privatisation of a number of state-owned enterprises, bureaucracy and an underdeveloped legal framework, all of which raise a barrier to strong economic development.

Serbia is not a member of the World Trade Organisation (WTO) and this is yet another obstacle to its economic development. In connection to this, it should be noted that in January 2011 a bilateral trade liberalisation agreement⁸ between the Republic of Serbia and the European Union was signed, which is a step towards WTO membership.

5. The Republic of Serbia and its membership of the European Union

A broad internal political consensus has been reached in the country concerning its membership of the European Union. This means that regardless of future changes of government this goal will remain a clearly defined national priority.

The Republic of Serbia officially established relations with the European Union in 1999 when the country joined the Stabilisation and Association Process (SAP) for the countries in the Western Balkans. The country received the status of a *potential candidate country* in June 2000 at the European Council in Santa Maria da Feira. In April 2008, a Stabilisation and Association Agreement was signed, which allowed Serbia to apply for EU funding. At the time the parties agreed that the so-called *temporary agreement* between the EU and Serbia would enter into force following a unanimous decision of the Council confirming Serbia's full cooperation with the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY). In connection to this the Netherlands, prior to softening its position and allowing the agreement to enter into force, blocked it on several occasions on the grounds of Serbia's failure to comply with its obligation for full cooperation⁹.

The decision on visa liberalisation between the Republic of Serbia and the European Union entered into force on 19 December 2009 and was widely interpreted as a positive signal to Belgrade as regards the country's prospects for EU membership.

On 22 December 2009, the Republic of Serbia submitted an official application for EU membership. At the same time, Belgrade presented a completed EU Questionnaire¹⁰ to Brussels.

8 Covers the tariff requirements for Serbian goods and respectively eliminating or lowering of the trade barriers imposed by Serbia before WTO countries.

9 On the basis of a proposal of the European Commission and a positive report of the Attorney General of ICTY.

10 It determines whether the country has fulfilled the political and economic criteria for membership and is ready to progress to the next stage – setting deadlines and commencing negotiations after it has been granted the status of a candidate country.

On 19 January 2011, the European Parliament ratified the Stabilisation and Association Agreement (SAA) between the Republic of Serbia and the European Union. One of the mandatory conditions that Belgrade is required to fulfill is the handover of general Ratko Mladic and Goran Hadjic¹¹ to ICTY. Serbia has reiterated its commitment to cooperation with ICTY on several occasions but to date the two main war criminals have not been turned over to the criminal tribunal amidst speculation that Belgrade may be hiding them due to the apprehension that their trial may reveal the true nature and causes for the 1990s wars.

NATO membership is not on Belgrade's current agenda due to the bombing campaign during the wars in the former Yugoslavia. Besides its own reluctance to join the Atlantic Alliance, Serbia is also delaying the NATO membership of B&H by directly influencing the domestic and foreign policy of the Republic of Srpska.

In connection to this, it should be noted that, this state of affairs notwithstanding, Serbia is currently engaged in a dialogue on its potential future membership of NATO. According to Vuk Draskovic, leader of the Serbian Movement for Renewal, Serbia's membership of the Alliance would shorten its path to EU membership.

Last but not least, it should also be noted that Serbia is one of the founding members of the *Movement of Unallied Countries*¹². *Some EU Member States such as Austria, which by its Constitution is a neutral State, are not NATO members but participate in its partnership programmes. For this reason, and taking into account the involvement of Serbia in NATO Euro-Atlantic partnership initiatives, Belgrade's membership of NATO is currently not viewed as an objective condition for achieving progress in the country's efforts to further integrate into the European Union.*

6. The Western Balkans in the EU Enlargement Strategy

The willingness of the European Union to take the lead in the process of reinforcing stability, security and economic development in Southeastern Europe dates back to 1995 when it was launched under the SEE Stability and Neighbourhood Process, also known as the Royaumond Process¹³, which in 1998 was incorporated into the EU Common Foreign and Security Policy (CFSP).

In line with its commitments, in April this year the EU sent two strong messages to B&H and Macedonia. The package of measures concerning B&H adopted at the European Council at the beginning of April this year includes the replacement of the UN High Representative with an EU Representative. Even more importantly, the package envisaged sanctions for violations of the Dayton Agreement by legal and natural persons whose actions contravene the Treaty and infringe upon the national sovereignty of B&H. Amongst these are asset *freezing* and a

11 Two of the most infamous war criminals sought by the International Criminal Tribunal on Former Yugoslavia in The Hague. The arrest and deportation of Mladic is sought on the grounds of committing war crimes in person and as the commanding officer of a military force, and in particular 13 counts of crimes against humanity and a violation of the laws and customs of war and his alleged involvement in persecution, assassinations, deportation, inhumane acts, torture and taking hostages. The list of charges also includes two counts of genocide, including but not limited to the massacre of approximately 8 000 Bosnian Muslims during the Serbian attack against the UN protected shelter in Srebrenica in July 1995. The charges against Hadjic include the deportation of *non-Serbs* to Serbian Krajina in Croatia during the war between Serbia and Croatia over the period 1991-1995 and several counts of murder.

12 An international organisation established by 25 countries in September 1961 during the Belgrade Conference, which currently has 118 Member States, which are not militarily allied.

13 The process is aimed at developing democratisation and civil society by setting up networks of non-governmental organisations as an instrument of conflict prevention diplomacy.

ban on travel to EU Member States. With regard to the Republic of Macedonia, the European Parliament, in a sitting in Strasbourg, adopted a resolution on the report on the progress achieved by the country in the process of negotiations, which for the first time mentions the significance of the protection of Bulgarian cultural and historical heritage in Macedonia.

All Western Balkan countries are on a course towards accession to the EU backed up by a firm commitment, which was undertaken at the European Council in Santa Maria da Feira in 2000 and later reiterated in the Thessaloniki Agenda for the Western Balkans¹⁴ adopted at the Thessaloniki European Council in 2003. These documents set out the clear and resolute commitment of Member States to support the efforts of countries in the region on the way towards their full integration into the European Union.

For the purposes of Western Balkan countries acceding to the EU, they must fulfill the so-called Copenhagen criteria prior to commencing membership negotiations. Serbia is subject to an additional requirement, notably its full cooperation with ICTY, a process to be completed by the handover of Ratko Mladic and Goran Hadzic to international justice.

For Western Balkan countries the EU political framework for potential accession is the Stabilisation and Association Process (SAP), which is an opportunity to sign agreements opening the door to full membership. In parallel, this ensures Member States and potential candidate countries undertake certain commitments and agree to work together for the achievement of common goals and priorities.

The countries in the Western Balkans are currently at *different stages in the process of accession to the EU*. Croatia, which has been a candidate country since 2004, has achieved the greatest progress. It will complete the negotiation process later this year and its full accession to the European Union has been given the green light.

The Republic of Macedonia applied for membership in 2005. The accession process has been effectively blocked by the dispute between Macedonia and Greece over the country's name.

Montenegro applied for membership in 2010 and Serbia, Albania and Bosnia and Herzegovina have the status of potential candidate countries.

The drive towards reform in Western Balkan countries has recently lost momentum against the backdrop of rising **Euro-scepticism**¹⁵. Overcoming this negative trend requires a comprehensive approach for public communication and information.

Recently, a growing **enlargement fatigue** has also been registered amongst the population in older EU Member States. In March 2011, in an address before Serbian MPs, the German Commissioner responsible for Enlargement Stefan Fülle refuted those claims highlighting that "*enlargement fatigue is a myth and the Republic of Serbia is welcome into the European family of nations*".

The instrument designed to help Western Balkan countries on their way to full EU accession is the Enlargement Strategy, which is updated on an annual basis depending on the achievements and problems encountered during the negotiation process. At the end of 2010, the European Commission noted that significant problems continue to block the progress achieved in Western Balkan countries and that finding solutions to these problems should be seen as a priority both by the countries concerned and the EU. They include the dispute

14 . Implementation of a scheme of Stabilisation and Association Agreement as a compulsory stage prior to launching EU accession negotiations with countries in the Western Balkans.

15 A study conducted in December 2010 showed that 57% of Serbs would like their country to join the European Union. For the first time, support for EU membership fell below 60 percent.

over the name of the Republic of Macedonia, the governance of Bosnia and Herzegovina, outstanding bilateral problems and the status of Kosovo, which remains an obstacle to regional cooperation.

The enlargement process envisages *mechanisms and incentives* that encourage the achievement of the goals covered by the process and urge the countries to maintain their efforts and work alongside the EU for the achievement of common goals. Countries receive grant assistance under the Instrument for Pre-accession Assistance¹⁶ (IPA), loans from the European Investment Bank and other financial institutions, with IPA being pivotal in facilitating and streamlining this process. The funding available under IPA for the period 2007-2013 is 11.6 billion EUR, which is intended to assist the countries covered by the enlargement process to be better prepared for accession. A significant inflow of investments along with limited financing available to the public sector is ensured through the Western Balkans Investment Framework (WBIF), the European Fund for Southeastern Europe (EFSEE) and the Ecology for Growth Fund.

In addition to financial assistance, the European Commission is actively supporting the countries efforts to combat organised crime and corruption and strengthen their law enforcement capacity by expert assistance, exchange of experience and direct monitoring of progress achieved in the aforementioned areas.

The countries covered by the enlargement process participate in programmes and in the work of EU agencies as a means of enhancing cooperation and helping them become familiar with the policies and workings of the EU.

The EC is maintaining a support mechanism for civil society organisations to help them strengthen their capacity and enhance their professional skills.

7. Positions on the accession of the Republic of Serbia and other Western Balkan countries to the European Union

7.1 Russia

Russia is seen as a staunch supporter of Serbia's diplomatic efforts to protect the integrity of its territory and national sovereignty. In 1999, it strongly opposed NATO's airstrikes against the country. It also supports Belgrade's continued refusal to recognise Kosovo.

During his official visit¹⁷ to Belgrade in March this year, the Russian Prime Minister Vladimir Putin voiced Russian support for Serbian interests in Kosovo, noting that despite some reservations, he supports the country's membership of the EU but not that of NATO.

Taking into account the traditionally good relations between the two countries, Serbia will probably aim to play a more significant role in the deepening of the strategic partnership between Russia and the EU.

7.2 USA

After the terrorist attacks of 9/11 Washington shifted the focus of its attention to the new challenges in Iraq and Afghanistan and its internal security problems and largely left the region to its own devices. The official visit of the US Secretary of State Hillary Clinton to the Western

16 IPA has five main aspects: support for the transition period and institutional strengthening; cross-border cooperation; regional development; human resources; and rural development. Depending on the status of different countries, IPA funds may be used under all five strands (candidate countries) or under the first two only (potential candidate countries).

17 The purpose of the visits is to discuss the conditions upon which Serbia will allow the South Stream gas pipeline to cross its territory.

Balkans in November 2010¹⁸, which included Sarajevo, Belgrade and Pristina, was seen as a sign of renewed interest in the affairs of the region. Its aim was to emphasize the interest and support of the US in building prosperous, peaceful and democratic societies in the countries of the region and their accession to NATO and the EU.

7.3 NATO

In the new strategic concept of NATO signed at the end of 2010 by the Heads of States and Governments of NATO Member States, the Euro-Atlantic Alliance underlines that it will support the Euro-Atlantic integration of the Western Balkans as a stepping stone towards ensuring lasting peace and stability based on democratic values, regional cooperation and a spirit of good neighbourhood.

The stated support was pivotal not only because it best demonstrates the commitment of NATO as an organisation but also that of its individual member states.

8. Bulgarian position on the accession of the Western Balkan countries, and in particular the Republic of Serbia to the EU and recommendations for action

The accession of Serbia and all Western Balkan countries to the EU will improve trade relations and facilitate the implementation of a number of cross-border infrastructure and energy projects as well as communications between Western and Eastern Europe.

Official position of the Republic of Bulgaria on the accession of Western Balkan countries to the EU

As an EU Member State situated in Southeastern Europe, Bulgaria has consistently supported the process of European integration of countries in the region:

- Bulgaria considers it important to maintain the speed of enlargement;
- the efforts to overcome the consequences of the world financial and economic crisis and building a stabilization mechanism for the EU have shifted the focus of EU agenda. It is necessary to consolidate efforts in order to reinvigorate the enlargement policy;
- Candidate countries and those classed as potential candidates for EU membership should make progress that is objectively assessed (each country should be judged on its own merit). In this regard, the fulfillment of membership criteria, maintaining good neighbourly relations and regional cooperation are considered essential.

As regards **Bosnia and Herzegovina**, Bulgaria's position is that independence, territorial integrity and EU integration are the key to stability in the country and a precondition for its further integration.

Bulgaria recognises the independence of **Kosovo** but calls for the protection of the Serbian minority and Serbian cultural and historical heritage in light of common European values.

The future of the **Republic of Macedonia** is undoubtedly in the EU and NATO provided

¹⁸ Hillary Clinton has welcomed Serbia's efforts to join the EU. As regards Kosovo, the US Secretary of State has called for dialogue between Belgrade and Pristina and welcomed the Resolution of the UN General Assembly describing it as a basis for this, which may help the people of Kosovo and Serbia build better lives for themselves and their countries. She addressed an appeal to politicians and in particular the President Boris Tadic to support the sovereignty and territorial integrity of Bosnia. The US Secretary of State shared her faith in the Serbian people and the potential of the country and voiced her conviction that Serbia may not only one day become an EU Member State but also a leader in the region.

the country complies with established democratic principles and maintains law and order in a multiethnic State. Whilst continuing to support its bid for EU membership, Bulgaria should not lose sight of the respect for the rights of ethnic Bulgarians in Macedonia in accordance with European and international human rights standards, the protection of Bulgarian historical, cultural and religious heritage and the restoration and maintenance of Bulgarian cemeteries.

Bulgaria has consistently reiterated its support for the EU membership of **Serbia**. In December 2010, the Ministers of Foreign Affairs of Bulgaria, Greece and Serbia signed a declaration in which they undertake a commitment to jointly support the EU integration of the Western Balkans and call for the launch of EU accession negotiations with Serbia in 2014. The document is an expression of support for the Serbian bid for EU membership based on the consistent and irreversible progress of economic and political reforms achieved in the country.

In line with this commitment Bulgaria should not neglect its national interests, notably:

- guaranteeing the rights of the Bulgarian ethnic minority in Serbia during the process of negotiations;

- preserving and maintaining good neighbourly relations between Serbia and Bulgaria;

The specific steps, which Bulgaria can take, may include:

- calling on the EU to fulfill its commitments in the region and accelerate the review of the Serbian application for membership; insisting that Serbia be granted the status of a candidate country as soon as possible and encourage Belgrade to fulfill the requirements for membership without delay;

- providing support and exchanging experience in the process of integration into the North Atlantic Treaty Organisation and the European Union;

- deepening and developing cooperation at the level of national line ministries;

- implementing infrastructure projects of joint interest.

Due to current financial and economic constraints, which hamper the achievement of set goals, Bulgaria relies heavily on **political and diplomatic resources**. The main component of Bulgaria's involvement in the EU enlargement process is political support and exchange of experience and know-how from the position of a country, which concluded membership negotiations relatively recently.

The Diplomatic Institute to the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs is a focal point for a wealth of diplomatic experience, which Bulgaria and other EU and NATO Member States have gained in recent years. This is a valuable resource poised to facilitate the reshaping and reform of diplomatic services in Western Balkan countries.

Bulgaria's experience in reforming the security and defense sector, and particularly its military and certain security services, is also a resource of special significance. The country can further exchange its experience in the military domain and in the area of combating organised crime.

Support may also be provided by Bulgarian non-governmental organisations. Bulgarian civil society is well developed and has the potential to participate in the initiatives shaping national foreign policy and building strong civil society organisations in neighbouring countries.

The stabilization of the Western Balkans and the transformation of the region into an area of prosperity, stability and good neighbourhood is a key priority for the EU. Bulgaria's EU and NATO membership allows the country a possibility to work for the protection of its national interests and gear itself towards being a leading mediator in the region.

The full accession to the EU of certain countries in the region in 2018 when Bulgaria will

hold the EU presidency through active involvement, support and mediation would be a major success for national foreign policy. This would have a long-term positive impact on Bulgaria's reputation as an active participant in policy making and implementation in the region and a reliable partner in the framework of the EU Common Foreign Policy in the international arena.

Bibliography

Literature

- 1 *Georgiev, P.*, Bosnia between European integration and disintegration, *Geopolitics Journal*, 2011
- 2 *Diplomacy in Southeastern Europe*, a publication of the Diplomatic Institute to the Minister of Foreign Affairs
- 3 Materials presented by H. E. L. Troharov in the framework of the Tenth Course in Basic Diplomacy for junior officials of the Ministry of Foreign Affairs
- 4 *Tsachevski, B.*, The Balkans. The European Choice, *East-West Magazine*, 2007

Official EU documents

- 1 Conclusions and recommendations in the opinions of the Commission on the membership of Montenegro and Albania
- 2 Conclusions set out in the reports on the progress of Croatia, FYR Macedonia, Bosnia and Herzegovina, Serbia and Kosovo
- 3 Enlargement strategy and main challenges during the period 2010-2011 – Commission communication to the European Parliament and the Council
- 4 Resolution of the European Parliament of 7 April 2011 on the progress achieved by FYR Macedonia in 2010

Online sources

- 1 *Serbia's route to the EU includes NATO membership*, Draskovic, V., *Trud Daily* - <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=658785>
- 2 Serbia is welcome into the European Family, Fülle, S., *Dnevnik Daily* - http://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/03/29/1067232_evrokomisar_surbia_e_dobre_doshla_v_evropeiskoto/
- 3 The EU extends the powers of its Special Representative in Bosnia, *Dnevnik Daily* - http://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/04/05/1070809_es_razshiri_pulnomoshtiata_na_specialniia_si_pratenik/?print=1
- 4 Political tension in the Western Balkans, *Bulgarian Telegraph Agency*
- 5 North Kosovo: Dual Sovereignty in Practice, *International Crisis Group* - <http://www.crisisgroup.org/>

Five Years after George Kennan (1904 – 2005)

The Containment Theory as Diplomacy and Philosophy (George Kennan's Lessons)

Dr. Kamen Lozev

*To Mrs. Bilyana Decheva,
in continuation of our debate*

One can hardly dispute the inherent relationship between philosophy, political philosophy in particular, on one hand, and diplomacy, on the other, especially within its dimension of perpetual generation of diplomatic documents, such as transcripts, official statements, reports, resumes, memoranda, surveys, etc. The diplomatic archives are a valuable area for doing varied theoretical research. To browse through these archives is not only an interesting, but also a worthwhile endeavor on the part of researchers, because you can find in diplomacy ideas, opinions, analyses and prognoses which give you a notion of the diversity of opportunities that the course of history could have seized, and, of course, of the diversity of *thinking* on different topics and events, especially on the part of those who exert crucial influence on these events. This is the reason why we have to see in diplomacy, and in the diplomatic documents, distinctive projections of the alternative opportunities that the single course of history could have taken, and this is invariably bound to provoke the interest of philosophers.

This paper is an attempt to bring fresh life to the relationship between diplomacy and philosophy by getting back to the works of George Kennan, one of the greatest diplomats and philosophers of the twentieth century, and by giving these works yet another meaning.

*

There are not many people who can be said to have changed the shape of the age they lived in, but the American diplomat George Kennan, who has died aged 101, was certainly one of them. Virtually singlehandedly, he established the policy which controlled both sides of the cold war for more than 40 years.¹

George Kennan is one of those figures that will be always associated with the most significant events of the twentieth century. The five years after his death have shown clearly that those who would like to get a deeper understanding of the dramatic nature and the glory of the past century have to seep themselves into the worldly and intellectual trajectory of George Kennan. I am confident that this will also be the case in five hundred years' time. Simply because it will be hardly possible for any historian to find somebody else's influence which has guided so

1 The Guardian, Saturday 19 March. See details at: <http://www.guardian.co.uk/news/2005/mar/19/guardianobituaries.usa>

Assoc. Prof. Dr Kamen Lozev teaches Modern Philosophy, Philosophy of Science, and History and Theory of International Relations at the South-West University „Neofit Rilski“ - Blagoevgrad. He is a Doctor in Ethics. Dr Lozev was a member of the international organization „Forum of the Prince of Wales.“ He is a translator of the books of Karl Popper and the author of the monograph „Social Philosophy of Karl Popper.“ Besides teaching, he is engaged in the Diplomatic Institute to the Ministry of Foreign Affairs, where he coordinates the Defense Diplomacy courses and the Institute projects for the study-courses in the field of Security.

comprehensively and efficiently the thoughts of both the political elites and the ordinary people in the second half of the twentieth century. Scientists are unanimous in asserting that Kennan has influenced and, according to others, has even *molded*, the outlook of his contemporaries. Today, statements like these may sound a little far-fetched because it is difficult or even impossible for us to get transported back to the troubled times after the Second World War and to feel the insecurity, the ideological wandering, and the unbearable stress that resulted from the volatility of the future.

*

After the end of the war, the pendulum bounced off in the opposite direction: the forces that used to unite the most paradoxical allies in modern history were now inexorably parceling out *the two* great powers (A long time previously, Churchill had foreseen that, after the war, the world was going to be of a *bi-polar* nature and that England was not going to be among the great powers). Nobody had any idea what the conduct at the two extremes was going to be. Everybody, however, knew for sure that the disagreement over Germany and the events in Greece and the Central and Eastern European countries, that had been “liberated” by the Red Army, had buried once and for all the relations between the allies. The euphoria after the victory had already been forgotten and the glaring confrontation between the US and Western Europe, on one hand, and the Soviet Union, on the other, had brought everybody back to sobriety. Of course, the shock was most tangibly felt in Western Europe. Because a new, much more powerful adversary, “ideologically monolithic” (Kennan) and with a huge victorious army was looming into sight in the place of defeated Germany and, to crown it all, was enjoying the strong support of the European democratic world. What model of conduct had to be adopted towards this adversary? Bearing in mind the great number of unknowns and the equally great number of fearful possibilities? The Europeans were confused, but equally confused were the Americans, too. Both their political elites and the ordinary citizens were asking themselves questions, such as: “Was Soviet intransigence merely a passing phase which Washington could wait out? Were the Americans ... unwittingly causing the Soviets to feel paranoid by not adequately communicating their pacific intentions to Stalin? Did Stalin really reject postwar cooperation with the strongest nation in the world? Did he not want to be America’s friend?”²

*

*They had asked for it. Now, by God, they would have it.*³

G. Kennan

It was in this desperately complicated and chaotic situation of contradictory opinions, suppositions and speculations that, quite unexpectedly, almost out of the blue, an answer presented itself, and the clarity, the intellectual depth and convincingness of this answer disentangled the knots of the ideological wanderings. The form was rather strange: a long telegram from the American embassy in Moscow, sent in five batches in the afternoon of February 22, 1946, reddened hot the telegraph in Washington. This historic document was going to be remembered by the strange name of *The Long Telegram*. The telegram was sent on a more than a trivial occasion: a US Treasury Department officer had sent an enquiry asking for more information about the reasons for the Russians’ strange conduct at a World Bank meeting. The enquiry had been initially sent to the US State Department and

2 Kissinger, H. *Diplomacy*. TROUD Publishers, 1997, p. 393

3 George F. Kennan: *Memoirs*. See details at: <http://www.guardian.co.uk/news/2005/mar/19/guardianobituaries.usa>

was afterwards referred to the American embassy in Moscow. The telegram that was sent in reply to this enquiry was neither „a piece of intelligence”, nor “a piece of information”, nor else a routine exchange of routine “documents”. Everything in it indicated that it had been thoroughly thought out and carefully prepared in advance. It was as if it had been waiting for a specific occasion to be launched out. Washington wanted the truth, Kennan recalled after a time, and I decided to give it to them.

The telegram was something like a treatise with clearly formulated theses; the conclusions were supported by shrewd observations which had been the result of a tenacious and comprehensive scrutiny of the Soviet Union for many, many years. According to Kissinger’s precise formulation, it provided the “conceptual framework” for *portraying* Soviet Russia and elaborating an appropriate conduct towards it in the post-war period. The telegram had been written by George Kennan, a US Foreign Service officer, practically known to a handful of people, who (by sheer, but wise *coincidence!*) had responded to the enquiry in the absence of his boss, Averell Harriman, the then US ambassador to the USSR, who had taken a leave a couple of days previously.

*

I can be hardly far removed from the truth in my assertions that, from a psychological point of view, Kennan had been at that time on the verge of utter frustration: for a very long time, he had observed and studied the conduct of the Soviets, mastering at the same time his Russian; he had fallen in love with and was absorbed in the works of the great Russian classical writers (Chekhov and Tolstoy in particular⁴), as well as in the Russian culture of the Silver Age in general, delving in this way deeply into the psychology of the Russian people and in the policy conducted by the Soviet elite. Kennan had amassed invaluable expertise in the Soviet Union and was trying to offer this expertise to his diplomatic bosses but they invariably neglected him, thus strengthening his intention to give up his diplomatic career and quietly retire. If this accidental enquiry had not been sent under the accidental circumstances that had been favorable for Kennan’s reaction, history might have never committed his name to memory. He had had this feeling of being unjustifiably neglected and of having to leave the Foreign Service in the past, too. And he had been simply waiting to reach the legal retirement age.

*

I believe that Kennan wrote his treatise and sent it in the form of telegram for *educational* purposes. He was, of course, carrying out his official duties but he probably saw in his message a peculiar “lecture” which he had to address to both his bosses and the American public at large. Judging by the tone of his message, I think that the ultimate objective of the telegram was to clear up and enlighten the minds of his fellow-countrymen and women by sharing with them what he had learned about the nature and the conduct of Soviet Union, as well as to dissipate any naïve American expectations for friendship with the Russians in times of peace, which objective was undoubtedly attained. The pages that were received from Moscow by telegraph produced in the US State Department an effect that was later described as a “seismic wave”. (Almost immediately, the authentic content of the telegram “leaked” to the American press). In an instant, Kennan became universally acknowledged as the most proficient expert in, and authority on the Soviet Union; his prestige grew beyond measure. It was as if the United States had discovered all out of a sudden what a valuable diplomatic

4 It is a well known fact that Kennan visited Yasna Polyana on several occasions.

and intellectual “asset” they were having in the person of this Foreign Service officer who had been little known by that time and was still a little below the age of forty two. Kennan was a handsome, personable man, who had been moved by the US Foreign Service as a pawn in the course of many years round the American embassies in a number of European capitals, such as London, Paris, Prague, Berlin, Lisbon, Tallinn, Riga, and Moscow. George Kennan was fluent in German, French, Czech, Polish and Norwegian⁵. Of course, his Russian was excellent, thus enabling him to read in the original both the Russian classical literature, as well as the Soviet dailies.

*

The Long Telegram, in which 8 000 words were counted, was virtually not “that” long (it contained about 5 400 words). Its length, however, was sufficient to turn upside down or to rather create an *outlook* on the Soviet Union and on the actions towards it. And when it comes to outlook and thinking, we already speak of philosophy. This is the first reason why I see in the *telegram* and in “The Sources of Soviet Conduct”, an article that was based upon this telegram, genuine philosophy.

*

But here... I would like to say a few words to my Russian readers about the main idea of the Open Society:

The Rule of Law. I think this is the most important thing as far as they are concerned ...

Karl Popper⁶

The second reason, of course, has to do with the content. Kennan set out his ingenious philosophy of the history and politics of the Soviet society which were in terms of spirit close to the views of Berdyaev and of some other critics of “the Bolshevik regime” and were rationalized as a phenomenon in the context of “the Russian soul and the destiny of the Russians”.

What did Kennan tell us?

It is clear to everybody that the power and the success of the Soviet Union were predominantly due to Stalin’s exceptional dictatorship. *Well-deservedly*, Stalin by far outmatched all his predecessors, including tsars and absolute monarchs, who had ruled over the vast Russian empire. The enormous dimensions of his repressions had resulted quite naturally in *fear*, which was the most important instrument of his rule. Stalin’s versions of Marxist ideologemes were also efficiently harnessed in the mechanism of completely depriving the Soviet citizens of their rights. Stalin managed to establish a stifling atmosphere of spy-mania and absolute secretiveness in which he enforced with an iron fist confidence in his own impeccability and in the “monolithic ideology” of the Bolshevik party. All this constituted the ideological stronghold of the regime.

Kennan, however, set Stalin, his regime, and the Bolshevik “theology” in a somewhat broader historical, social, and philosophical framework. He revealed the roots of the Soviet authoritarian and totalitarian rule which were deeply embedded in the past and, more particularly, in the old-time *eternal fear* of foreigners of the ruling Russian elite. This is what *The Long Telegram* said:

“In this dogma (meaning the communist one), with its basic altruism of purpose they found

5 During his mission to Berlin in 1931, Kennan married Miss Sorensen from Norway.

6 *A Letter to my Russian Readers*. „The letter” was specially written in 1992 as an introduction to the Russian translation of Popper’s two-volume work “The Open Society and its Enemies”. See details at: Popper, K. *Some Problems of the New Democracies*, translated by Kamen Lozev, „Kapac”, S, 1993, p. 64.

justification for their instinctive fear of outside world, for the dictatorship without which they did not know how to rule, for cruelties they did not dare not to inflict, for sacrifice they felt bound to demand. In the name of Marxism they sacrificed every single ethical value in their methods and tactics...

At bottom of Kremlin's neurotic view of world affairs is traditional and instinctive Russian sense of insecurity. Originally, this was insecurity of a peaceful agricultural people trying to live on vast exposed plain in neighborhood of fierce nomadic peoples. To this was added, as Russia came into contact with economically advanced West, fear of more competent, more powerful, more highly organized societies in that area. But this latter type of insecurity was one which afflicted rather Russian rulers than Russian people; for Russian rulers have invariably sensed that their rule was relatively archaic in form fragile and artificial in its psychological foundation, unable to stand comparison or contact with political systems of Western countries. For this reason they have always feared foreign penetration, feared direct contact between Western world and their own, feared what would happen if Russians learned truth about world without or if foreigners learned truth about world within. And they have learned to seek security only in patient but deadly struggle for total destruction of rival power, never in compacts and compromises with it.⁷

*

One can say that the Russian people have become the victims of their vast land and of their natural spontaneity. They are not very good at shaping, the Russians do not have a gift for modelling.

The Russian historians interpret the despotic nature of the Russian state by stressing the necessity that a shape should be given to the vast and boundless expanse of their homeland.

*Kluchevski, the most renowned Russian historian, used to say that "the state was swelling up
and the people were losing flesh".*

*In a way, this is still true of the Soviet communist state where the interests of the people are sacrificed
for the sake of the Soviet state which has to be maintained mighty and well-organized.
Nikolai Berdyaev⁸*

Every single day, the Kremlin propaganda machine flooded the Soviet country with dogmas which, however paradoxical or paradoxically false from the standpoint of the West, constituted the foundation of the Soviet domestic and foreign policy. Among these dogmas was the one about the Soviet Union "capitalist encirclement" which was taking the country to a war "in accordance with the natural laws". Another dogma, that the war was inevitable, was based on the allegedly conflicting nature of modern capitalism, which was claimed to have internal conflicts "insoluble by means of peaceful compromise". (The greatest of them was claimed to be, of course, between England and the US.) It was further maintained that "Wars thus generated may be of two kinds: intra-capitalist wars between two capitalist states, and wars of intervention against socialist world. Smart capitalists, vainly seeking escape from inner conflicts of capitalism, incline toward latter".⁹

Another (traditional) dogma brought to the Stalinist society some optimism: "The capitalist

7 See details: *The Long Telegram* at: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>

8 Berdyaev, N. *Sources and Meaning of Russian Communism*, translated by Penka Kuneva. CHRISTO BOTEV Publishers, S, 1994, p. 12.

9 *The Long Telegram*, Op. cit.

world is not all bad. In addition to hopelessly reactionary and bourgeois elements, it includes certain wholly enlightened and positive elements united in acceptable communistic parties. Capitalism has certain other elements whose reactions happen to be “objectively” favorable to the interests of the USSR. These last must be encouraged and utilized for Soviet purposes”.

In his review of Stalin’s dogmatism, Kennan placed special emphasis on everything that was connected with *the most dangerous adversary*. Even after the Second World War, Stalin did not change Lenin’s postulate that the known adversaries were not the most dangerous ones because “they march at least under their true colors” and *can*, therefore, *be identified*. Most dangerous to both Lenin and Stalin were, as Lenin often referred to them, “the false friends of the people”, “namely the moderate-socialist or social-democratic leaders, in other words, all non-Communist left-wing”.

The general suggestion of the party propaganda machine was clear: the USSR had to remain militarily powerful in order to be able to advance the socialist cause, which was being put into effect by the ideologically monolithic and infallible party and state leadership.¹⁰

*

*In general, all Soviet efforts ... will be negative and destructive in character.*¹¹

According to Kennan, the dogmas on which the party line was based were entirely untrue. For example, it was funny to say, he claimed, that capitalism is not in a position to resolve its problems by means of peaceful compromise, or that the greatest conflict is the one between England and the US. The intentional distortion of the truth about capitalism was indicative of a “high degree” of insecurity and fear in which the Soviet elite used to live. Even after they had made out of this Marxist dogma a state regime, both Lenin and Stalin went to extremes in their cruelty and intolerance. “Because”, Kennan wrote, ‘without it they would stand before history, at best, as only the last of that long succession of cruel and wasteful Russian rulers who have relentlessly forced the country on to ever new heights of military power in order to guarantee external security of their internally weak regimes.’¹²

This is how the resulting mass self-hypnotism made everybody believe in “what they found comforting and convenient to believe”. Eventually, this shaped up the indisputably aggressive and expansionist character of the Soviet foreign policy:

“In general, all Soviet efforts on unofficial international plane will be negative and destructive in character, designed to tear down sources of strength beyond reach of Soviet control. This is only in line with the basic Soviet instinct that there can be no compromise with rival power and that constructive work can start only when Communist power is doming. But behind all this will be applied insistent, unceasing pressure for penetration and command of key positions in administration and especially in police apparatus of foreign countries. The Soviet regime is a police regime *par excellence*, reared in the dim half world of Tsarist police intrigue, accustomed to think primarily in terms of police power. This should never be lost sight of in ganging Soviet motives.”¹³

*

The commentary on the Soviet regime did not end by a mere statement of the facts. This commentary was followed by Kennan’s deductions about the relations between the USSR and

¹⁰ Ibid.

¹¹ See the translation below.

¹² *The Long Telegram*, Op. cit.

¹³ Ibid.

the USA. According to him, the Soviet regime was not something transitional or accidental in Soviet history that was going to be outlived shortly; on the contrary, its solid psychological and political foundations had to dissipate any illusions about its nature. The animosity towards foreigners was inherent in the Russian ruling elite; this is what Kennan said to both his bosses in Washington and to the ordinary Americans in order to dispel any faintest hopes that the close relations with the Soviets from the period of the military alliance between the US and the USSR could continue to exist in times of peace, too. The Russian outlook and its Soviet or, to be more precise, its Stalinist version, was an attitude of black and white, which was alien to any flexibility or compromise, to meeting foreigners on a mutually advantageous basis, or to maintaining close relations and exchanging information with them. These were the major characteristics of the Russian colossus that America had to conform with in the future, Kennan asserted, and it had to do away with any traces of *wishful thinking*¹⁴ concerning the difficulties and challenges that these characteristics of the Soviet regime presented to America.

How should we approach an adversary like this one, Kennan asked. What successful tactics do we have to implement? He was going to provide a precisely formulated answer to these questions a year later in the *Foreign Affairs* magazine but *The Long Telegram* was not silent on these issues. Kennan had managed to find a chance for counteraction in the circumstance that the Soviets, unlike Hitlerite Germany, *were not adventurous in their actions*. The Soviet power “does not take unnecessary risks”. It was, indeed, impervious to the logic of reason, but it was highly sensitive to the logic of force.¹⁵ For this reason it can easily withdraw--and usually does when strong resistance is encountered at any point. At this point, Kennan continued, the Western world is more powerful and, if the situation is properly handled, it is going to be securely protected. This situation is not going to change, unless the Western world manages to mobilize its resources and put up resistance to the Soviets.

According to Henry Kissinger, George Kennan’s particular contribution at that point was the revelation of the roots of animosity towards the democratic countries that were deep-seated in the Soviet internal structure, as well as his explanation as to why the Soviet structure was absolutely impervious and incomprehensible to the Western way of thinking and to the Western politics.

*

In his article “The Sources of Soviet Conduct”, Kennan systematized the practical consequences of his observations of the Soviet reality, and more particularly of the foreign political practices of the USSR, in the form of recommendations to the American foreign policy. The article was published in the *Foreign Affairs* magazine in June, 1947, and was signed on behalf of a Mr. „X”. However, the author was identified very soon. Along with everything else in this article, Kennan formulated briefly something that was going to go down in history as the *Containment Theory*. Well-known to not only politicians and researchers, but to the ordinary people, too, the *Containment Theory* invariably steered the US policy towards the Soviet Union throughout the Cold War period. In the core of this theory, and of the policy that was based upon it, was the conception that the [only] way of defeating the Soviet strategy was to “enter upon a policy of firm containment, designed to confront the Russians with unalterable counter-force at every point where they show signs of encroaching upon the interests of a peaceful and stable world.”¹⁶

14 Wishful thinking

15 *The Long Telegram*, Op. cit.

16 Kennan’s article “The Sources of Soviet Conduct” can be read in the original at: <http://www.historyguide.org/europe/kennan.html>

*

Today, the *Containment Theory* has a trivial, if not a hackneyed connotation. However, when it first appeared – note that this happened before Winston Churchill had delivered his famous *Iron Curtain* speech in Fulton, this theory had a tangible effect on the public opinion in America.

We need hardly regret that the people today are not much impressed by the facts of the past. But in my opinion, we cannot help being impressed by Kennan's exceptionally shrewd observations of the "weak spot" of the Soviet system. His deep insight was later discussed by Karl Popper in his two-volume work entitled "The Open Society and its Enemies". The case in point were the weak spots of all absolute dictatorships, including invariably the Stalinist one. It is a well known fact that while analyzing Plato's idea about the philosopher king, Popper also analyzed the well-known problem of *the dictator's successor*. According to Popper, and history has repeatedly proven his statement true, the successor to a strong dictator seldom manages to keep in his hands the enormous power that he has inherited. More often than not, the death of a mighty tyrant is followed by tension that proves to be destructive to the dictatorship.¹⁷

This assertion did not slip Kennan's mind: it was obvious to him that the communist (Bolshevik) party was the only well-organized force in Stalin's totalitarian society and everything else was "an amorphous mass". If, however, something was to shatter this over-organized party, the amorphous mass could become unpredictable. For example, something like the death of its leader. In his article, Kennan described this possibility:

„If this were ever to happen, strange consequences could flow for the Communist Party: for the membership at large has been exercised only in the practices of iron discipline and obedience and not in the arts of compromise and accommodation. And if disunity were ever to seize and paralyze the Party, the chaos and weakness of Russian society would be revealed in forms beyond description.”¹⁸ (Kennan pointed out in his article that, after Lenin's death, the party had taken fifteen years to strengthen its position, and Stalin – to win recognition as a leading force in society. Stalin's withdrawal or his death were going to be the second important test for the Soviet society.¹⁹)

Kissinger praised Kennan's insight highly by saying: "No other document forecast so accurately what would in fact take place after the advent of Mikhail Gorbachev."²⁰

*

George Kennan is going to remain for ever a great inspiration to diplomacy and the diplomats. His lessons are multidirectional but I would like to concentrate on the following. Firstly, Kennan is a brilliant confirmation of the well-known fact that, *in principle, the assets of the foreign ministries are predominantly of an intellectual nature*. It is the quality of the people, of the particular individuals that do diplomatic work that determines in the long run the efficiency of the foreign political services. Any well-motivated intellectual efforts, paralleled by an incessant acquisition of new knowledge and skills are certain to save enormous national resources or, reciprocally, to waste an immense national wealth.

17 See details at: Popper, K. *The Open Society and its Enemies*, vol. 1, translated by Kamen Lozev, The Open Society Foundation and ZLATOROG Publishers, S., 1993, p. 186.

18 Kennan, G. *The Sources of Soviet Conduct*, Op. cit.

19 I have kept in this respect an interesting memory of my meetings with Popper in 1992, who had at his apartment a huge deluxe edition of Khrushchev's memoirs and often referred to him in our conversations as a bold reformer of Stalinism. According to Popper, historiography is a "debtor" to Khrushchev's period, meaning that the opportunities for extension of the reforms launched by him have not been studied sufficiently.

20 Kissinger, H. Op. cit., p. 400

Secondly, Kennan taught us a very personal lesson. He was the personification of a befitting and conscientious performance of the official duties of diplomats. To get deeply in the psychology of the country where you have been posted, to explore the very roots that provide nutrients to the conduct of the relevant government, to make a conceptual portrait of the chain of significant events that shape up the present and future of a particular state and determine its place on the international arena, all these make up the official duties of diplomats, but they are attainable to very few. Kennan, of course, set high standards; his performance surpassed by far the level of the usual requirements to diplomats. What he was like in this respect, we learned again from Henry Kissinger thirty years after the *Containment Theory* had first come into being: according to Kissinger, only Kennan deserves to be named “the author of the diplomatic doctrine of his time”.

The third important lesson that Kennan, the diplomat, taught us is connected with a very specific aspect of the diplomatic work. Of course, this kind of work is not *educational* per se because the diplomats are neither lecturers, nor professional teachers. Yet, from a very important viewpoint, they represent a *special type of educationalists*. In Kennan’s case, this particular diplomatic function was clearly manifested and, in my opinion, this constitutes a lesson beyond any doubt. The mission of the diplomat is to disseminate specific knowledge, to exert a particular influence on outlooks and public opinions that have already been established, to question the accepted or the “absolute” truth, to dispel illusions, and to denounce any castles in the air or *wishful thinking*. To sober down the public by “portraying” the realities in international life. To preach realism. It was not by chance that when he was promoted to a leading position, Kennan involved in his team not just anybody, but Hans Morgenthau, the father of classical realism. I may sound a little biased in this case, but I think that any education of the people in the spirit of political realism is one of the best ways to strengthen international peace.

*

Unfortunately, Kennan’s fourth lesson to the diplomats had the bitter taste of personal disappointment and deep-going frustration. What I mean here adherence to principles, honesty, resistance to conformism and willingness to assert one’s own views. In diplomacy and foreign policy, these two absolutely hierarchical systems, it is not always safe to stand up for yourself and what you believe in. A colossus like Kennan was a model to follow in this respect. After *The Long Telegram*, his star was on the ascendant and continued to shine brightly. Very soon, he was brought back to Washington and was promoted to a very important position which had been specially created for him: he headed the newly established *Political Planning Staff* unit. In the period 1946 – 1948, Kennan devotedly worked for Truman’s administration and, more particularly, for the implementation of the Marshall Plan in which he saw a true personification of containment. Afterwards, he gradually became disappointed by what he called “the militarization of my doctrine”. His confrontation with Acheson, the rejection of the line taken towards NATO’s establishment, and his impotence to convince anyone that *the Containment Theory/Policy* presupposed *diplomatic and peaceful public efforts, rather than an arms race*, preordained his fate (it was Kennan’s profound conviction that the Soviet Union was never going to wage a war against America). He left the diplomatic service with dignity and devoted himself to an academic career.²¹

Unlike his academic career at Princeton University, George Kennan’s professional career at the US State Department was not among the happiest ones. Indeed, he had been assigned

21 Mr. Ivan Stanchov told me quite recently that, in the period 1947-1948, Kennan used to frequent their farm in Maryland where he would have long conversations with his father, sometimes even in Russian, about Soviet Russia and the US policy towards it.

by Truman and Kennedy to ambassadorial missions: to Moscow, in 1952, and to Belgrade, in the period 1961-1963, but both his missions ended prematurely and not very successfully, at that. When he got back from Moscow in 1952 (the Soviets had declared him *persona non grata* because of his criticism of the restrictive regime they had imposed on the diplomats in the Soviet capital), Kennan found himself in the heat of the witch-hunt in America and Joseph McCarthy personally declared him *a commie lover*. A little later, he was sacked by State Secretary John Dulles. However, John Dulles's brother – Alan Foster Dulles, the mighty boss of the CIA, offered him in compensation to occupy whatever position he was willing to take within the CIA system. Kennan declined his offer, opting for an academic career.

*

I think there is yet another, fifth lesson, which is, to my mind, particularly important. I see in this lesson the sacred nature of diplomacy and diplomats. It is a well-known fact that Kennan, somewhat sadly, and sometimes with some irritation and even indignation, reacted to the fact that he was invariably connected with the US policy towards the Soviet Union. He did not want to be stuck with the label of the “militarized” version of containment which had already led to insane levels of the arms race. In one of his latest TV interviews given in 1996, Kennan said that some fifty years previously he had had to include in his article a sentence that was expressing much more precisely his perception of containment: „I should have explained”, Kennan said, “that I didn't suspect them (the Russians) of any desire to launch an attack on us. This was right after the war, and it was absurd to suppose that they were going to turn around and attack the United States. I didn't think I needed to explain that, but I obviously should have done it.”²²

These words leave us with the impression that, according to him, it was probably a “minor” detail that had militarized his doctrine and that, if he had explained his containment theory better, its militarized version would not have seen the light of the day. I reckon that this type of thinking on the part of Kennan is naïve. But this it is not important in this context. Much more important is his insistence that “containment” had to be interpreted as a *political doctrine* which involved peaceful political means. In the “minor” detail, one can perceive the *major* lesson of the great diplomat, George Kennan. To look for peaceful ways of attaining victorious outcomes, to rely on peaceful and civilized means of achieving favorable results, to seek dialogue, compromise and agreements, and to implement the “soft power” mechanisms – all these constitute precisely the essential attributes of diplomats and all these stand precisely for the significant, valuable and irreversible ways and means of diplomacy. Below are Kennan's words which he used in 1957 in order to explain what his doctrine required from America, so that, given its confrontation with the Soviet Union, it could be eventually victorious:

To my own countrymen who have often asked me where best to apply the hand to counter the Soviet threat, I have accordingly had to reply: to our American failings, to the things we are ashamed of in our own eyes, or that worry us; to the racial problem, to the conditions in our big cities, to the education and environment of our young people, to the growing gap between specialized knowledge and popular understanding.²³

We can only regret that the Cold War history did not opt for the peaceful version of the *Containment Theory*, which could have saved the crazy expenditures that went down the drain in a fruitless arms race that had nothing to do with the needs of the people.

22 You can find the transcript of Kennan's interview given on April 18, 1996, at: <http://translate.google.bg/translate?hl=bg&langpair=en%7Cbg&u=http://www.pbs.org/newshour/gergen/kennan.html>

23 Quoted by Kissinger, H. *Diplomacy*. TROUD Publishers, 1997, p. 414

*

My narrative about George Kennan, a diplomat and a philosopher, has to end up with an optimistic tone. Kennan is going to go down in history not only as a renowned practitioner and theoretician of diplomacy and international relations, but also as a great researcher. After having withdrawn from active diplomatic service, he devoted himself to a teaching and academic career. Kennan has written 24 books and was awarded two of the most renowned national prizes for literature. And despite his critical attitude towards the foreign policy that was implemented by Reagan and George W. Bush (Sr.), he received in 1989 the highest state distinction for civilians.

When we think of George Kennan's long life, we find yet another reason for optimism. Just like Karl Popper, he lived long enough to see the outcome of his intellectual efforts. And in spite of the fact that his doctrine was militarized against his will, it was precisely *this doctrine* that led up to the disintegration of the Soviet Union and the break-up of the socialist totalitarian societies. We may be still far removed from any definite statement that, after the Cold War, the world has become a more attractive and secure place to live in, but a major step in this respect was undoubtedly made in 1989 when the Berlin Wall was pulled down and George Kennan's theory won a victory.

The Future of Intercultural Relations in The 21st Century

H.E. Ismail Aramaz

The future of intercultural relations in the 21st century, a time of monumental change and even greater challenges for mankind, warrants our attention because in recent years the fabric holding the international community together has come under considerable strain as a result of polarization, intolerance and discrimination.

We have moved on from an ideological rivalry, with passionate debate on class warfare and imperialism, to identity-based allegiances, this time without much debate and certainly very little dialogue. An invisible dividing line has descended, based on religious and even sectarian affiliation. As part of this division, a considerable portion of the world's population is portrayed as the cause of a civilizational clash. The school of thought which defends the theory of "Clash of Civilizations" claims that there are irreconcilable differences between religions and cultures. This school also attempts to re-interpret history in order to try to prove that our common history is one of continuous tension and conflict. Its supporters present essentially protracted political problems as civilizational issues. They also seem to believe that there is a hierarchy between cultures.

Meanwhile, millions of individuals and many societies feel left out of the international system. While globalization has achieved improved standards for large parts of the world, many communities have not benefited from its advantages and enabling nature.

I believe that this school of thought is reminiscent of the totalitarian, chauvinistic or revanchist ideologies which have plunged the world into war, turmoil and misery so many times in the 20th century. It is a sinister ideology, because it claims that this clash is inevitable and that in fact it is already under way.

There are many reasons for this current impasse in intercultural affairs:

- i. the Middle East problem and 1967 war which destroyed what coherence and confidence the Arab world may have had,
- ii. the failure of regimes in the Arab world to offer welfare and modernity to their people and their experiment with Marxism in the 1970s,
- iii. the problem of legitimacy which the West has in the eyes of the rest of the world, as it has failed to provide adequate support for reform efforts in the Third World, including Muslim countries, perhaps related to the West's twin desires of civilizing and dominating the rest of the world, vacillating between lecturing the rest of the world and imposing its political and economic will; "you don't have to adopt my principles, just obey me",
- iv. the decline in the West's comparative superiority over the rest of the world; when the former Warsaw Pact and the Third World were pursuing different models for economic development, this comparative decline was not so obvious; with almost everyone now pursuing a similar, liberal approach to development and trade, some, like China, with

H.E. Ismail Aramaz, Ambassador of the Republic of Turkey in the Republic of Bulgaria, is a career diplomat with more than 25 years in the diplomatic service. He studied at the Kent University and at the London School of Economics and Political Science. Mr. Aramaz was Political Advisor of the ISAF Headquarters in Kabul. He assumed various diplomatic positions in Saudi Arabia, Austria and Azerbaijan. Between 2003 and 2007 he was Deputy Permanent Representative at the Permanent Representation of NATO in Brussels. Prior to his appointment in Bulgaria he was Deputy Director General and Head of Department responsible for the International political organizations.

spectacular success, it is no longer immediately obvious that the West has an intellectual monopoly over the course of mankind's future orientation.

If we are to tackle this slide into mutual hostility, I believe that the West has to refine its approach to intercultural relations and lead the way by adopting a more constructive approach. It might be composed of some or all of the following elements:

- i. The West needs to avoid turning the "War on Terror" into an ideology, and to exert every effort to recapture the ideological initiative from the Taliban and preachers of hate. Now that Osama bin Laden is removed from the scene at long last, the West has the chance to start afresh in this respect. We may usefully begin by avoiding an overly religious response to the threat of terrorism, which would play into the hands of radical elements.
- ii. We should all exhibit a greater willingness to accept harmony in diversity, or "unitas in diversitate", and reject offensive generalizations and exaggerated fears of peoples of other faiths. After all, the human mind is like a parachute; it is only useful when it is open.
- iii. Migrant communities, especially in West European countries, must be encouraged to identify with their adopted societies to a greater extent. In his seminal work, *In the name of identity*, Lebanese-French writer Amin Maalouf argues convincingly that migrant communities integrate better when they perceive in the mainstream culture some elements of their own culture.
- iv. We need to reiterate the importance of fundamental rights and freedoms. However, we have to bear in mind the fact that even freedom of expression, a basic right of critical importance, is not absolute. Article 10, paragraph 2 of the European Convention on Human Rights stipulates that freedom of expression may be curtailed in order to protect the reputation or the rights of others.
- v. Following on from the previous point, we should incorporate human dignity into our system of values. This could entail everything that has a direct bearing on our welfare and our sense of worth; personal justice, equality of opportunity, the ability to travel overseas without undue restrictions, access to the internet, the ability to find jobs with a reasonable amount of effort.
- vi. We have to refute the notion that our common history is one of unending conflict and mutual hatred. In fact, the rich archives of many nations contain ample proof of our long tradition of cross-cultural fertilization. Every society has myths and legends which help keep that society together. However, an obsessive attachment to favourable interpretations of history is not conducive to rational co-existence. As Churchill once said, "If we open a quarrel between the past and the present, we shall find that we have lost the future".

The gist of this modest article is that respect for cultural diversity is the most reliable navigational system for us all in the 21st century. The wisdom and experience humanity has collected over the centuries must percolate our present-day impasse. We must accept each other as we are, regardless of faith, sect, ethnic origin, gender or culture, in a spirit of "live and let live". While this is obviously not easy to accomplish, there are important tools at our disposal and useful opportunities.

The growing international awareness of the need to work for greater harmony and cooperation on international issues gives me much hope. The Alliance of Civilizations is but one reflection of this awareness. Spain and Turkey are co-sponsors of this UN initiative. Its Group of Friends now includes about 130 countries and international organizations. While the Alliance has not managed to deliver much by way of immediate and tangible solutions to some specific issues, it has considerable potential for collective action.

There is reason for optimism for a new beginning in international affairs. A clear intellectual, social and economic revival has begun in many non-Western parts of the world over the last two or three decades. Even previously introvert and traditional societies are now playing a greater part in the cultural, scientific and economic life of our planet. The Islamic world has begun to debate the complex issues of women's rights, democracy, rule of law, human rights, transparency and accountability. As a secular country, Turkey has used her membership of the Organization of Islamic Conference to help promote further progress in this direction.

The long-awaited Arab Spring has highlighted the aspiration of younger generations in the Middle East to live in open, democratic societies with guaranteed individual liberties and freedoms. From Tunisia to Egypt, from Yemen to Libya, the Arab world has risen up in revolt, to demand both its inalienable rights and to claim its rightful place in the world. President Obama reflected the spirit of our times in a landmark speech in London on 25 May 2011, when he emphasized that "We do these things because we believe not simply in the rights of nations, we believe in the rights of citizens".

The advent of what I might call the "Facebook generation" has also helped to put an end to the age of grand ideologies. In the 21st century, the behavioural patterns of the past no longer apply. The sell-by date of cultural relativism is gone too. It will of course take time to replace behavioural default modes of the past with a forward-looking approach. However, the direction is clear; universality of fundamental values, coupled with diversity of cultural expression.

There is also a growing readiness to reconsider practices of the past. I wish to refer in particular to a recent keynote speech by David Cameron, the UK Prime Minister, at the Munich Security Conference. He has cast strong doubt on the validity of state multiculturalism. Despite its well-intentioned nature and the considerable public funds which were made available to it, multiculturalism in the UK has led to cultural segregation and to the emergence of a sub-culture in parallel existence with mainstream society. Cultural relativism and disengagement has permitted hate-mongers to apply peer pressure on fellow migrants, allowed migrant communities to get away with objectionable practices such as forced marriages and failed to tackle the social undercurrents which condone the so-called "honour killings". While it will take a collective effort to turn Mr. Cameron's diagnosis into practicable policies, he has identified a critical problem.

Yo-Yo Ma, the celebrated cellist, once wrote that "culture is a fabric composed of many gifts from every corner of the world", making a convincing case of how, for example, Bach's Cello Suites include a dance movement called the sarabande, which apparently originated from North Africa, was adopted by the Spanish and later introduced to France, and incorporated by Bach into his Suites in the 18th century. When Yo-Yo Ma plays it as a Chinese-American, who owns the music?

Having gone onto music, I might as well issue my final message with another musical reference. A Dire Straits song from the 1980s laments that

"We have just one world,
But we live in different ones"

I believe this a real danger which awaits us all in our lifetime. Let us collectively ensure that this is not our legacy for future generation.

Cooperation between the Diplomatic Institute of the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs and the European Security and Defense College (ESDC) Establishment and Development of the CFSP/CSDP

Adelina Tomova

Already in the Maastricht Treaty, the European Union set itself to attain ambitious objectives in the external security and defense area but it was only after the independence wars in former Yugoslavia that it took particular steps to build up a crisis management capacity. After the Declaration of Saint Malo of 1998, a number of European Council meetings have been making an effort to define and develop the military and civilian capabilities that are needed for the fulfillment of the Petersburg tasks, such as humanitarian and rescue interventions, peace-keeping operations, the establishment of combat units in crisis management, etc. In 1999, the European Council in Cologne laid the foundations of the European Security and Defense Policy (ESDP). Since 2003, the EU has performed over twenty crisis management operations in the entire world. In addition, an European Security Strategy was adopted in 2003, as well.

Following the entry into force of the Lisbon Treaty in 2009, the ESDP was given a new name – a Common Security and Defense Policy (CSDP). A new position was opened for a High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy who was to take over the functions of the EU High Representative for Foreign and Security Policy and the EU Commissioner for External Relations. All this was aimed at dismantling the existing three-pillar structure. The Lisbon Treaty provided a formal opportunity for both the extension of the Petersburg tasks (Article 28B/Article 43 (1) European Union Treaty), as well as for the EU active participation in the fight against terrorism, including support to third countries in their war against terrorism within their own territories. The Lisbon Treaty also provides an additional opportunity for political and military solidarity between the Member-States by introducing a mutual cooperation and a solidarity clause.

The dynamic political developments in the Balkans in the 1990-ies, as well as in some other critical points of crisis in the world, have demonstrated that crisis management has more than one aspect, which calls for appropriate education not only on the national level, but on the European level, as well. It is particularly important that emphasis should be laid on the creation

Adelina Tomova is a Chief expert in the "Training Programs and Projects" department in the Diplomatic Institute. She follows the work of the European Security and Defence College (Brussels) and the European Institute for Security Studies (Paris). She also participates in the development of the training modules, mainly the Basic Diplomatic Course for Junior Diplomats and Defence Diplomacy, organized by the Diplomatic Institute.

of a common European culture, on diplomacy and security.

In this context, the EU established the European Security and Defense College in Brussels in 2005. The ESDC is under the direct leadership of the EU High Representative for Foreign and Security Policy, Mr. Javier Solana. The ESDC mission was to establish a network of the national institutions, colleges, academies and institutes that were operating in the security and defense area within the EU, as well as an European Institute for Security Studies (EUISS) in Paris.

The assignment of the European Security and Defense College is to provide training in the area of the European (and later on, the common) security and defense policy on a strategic level by developing and disseminating among the civilians and the military the general understanding of the ESDP, as well as to develop best practices in the training activity. The ESDC is not a legal entity; its director is an European External Action Service (EEAS) officer and its academic program is part and parcel of the EEAS training program.

The ESDC offers a wide range of teaching programs and the High Level Course on CSDP is the leading course among these programs. The Orientation Course on CSDP is another important program which is intended for experts with little experience in the CFSP/CSDP. The growing dynamics and the complexity of the current and future EU operations require that a broader circle of experts from the ministries of justice, the ministries of social affairs, and others, should extend their knowledge and skills in this area. For that purpose, the Member-States offer a variety of pilot courses in human and children's rights, in gender equality in crisis regions, in reforms in the security sector, etc...

In the autumn of 2005, the leadership of the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs designated the director of the Diplomatic Institute to serve as a Bulgarian representative (an active observer) on the Steering Committee of the European Security and Defense College and on the Board of Directors of the European Institute for Security Studies. For this purpose, a letter was addressed to Mr. Javier Solana.

The participation of a Bulgarian representative in the work of the governing bodies of the two institutions mentioned above makes it possible for the country to actively take part in the formulation and implementation of common European policies, such as the CFSP and CSDP.

The mission of the two institutions embraces a wide range of strategic, training, military, and diplomatic activities which require complex representation. This requirement cannot be fully satisfied by representatives of the military or the police institutions alone. Such comprehensive activities are most inherent to the officers of diplomatic services. On account of this, the Bulgarian representative is a diplomat from the Ministry of Foreign Affairs (or more precisely, from the Diplomatic Institute of the Ministry of Foreign Affairs) and the alternative representative is a diplomat from the Permanent Representation of Bulgaria to the European Union in Brussels, or a representative of the Diplomatic Institute.

Cooperation between the Bulgarian Diplomatic Institute and the European Security and Defense College

The European Security and Defense College has two governing bodies: the Steering Committee and the Academic Board. The Steering Committee is the higher-level governing body which incorporates one representative from each and every Member-State and is presided over, once every six months, by the Member-State that holds the rotating Presidency of the EU. The Steering Committee holds its meetings once every month in Brussels. It is the Committee's duty to draw up strategic guidelines for the development of the CFSP/CSDP training, to maintain the existing strategic partnerships, and to extend these partnerships to some other

international organizations, such as the NATO Defense College, the UNO training units, etc., as well as outside the EU, to approve the annual academic programs, to select the Member-States that are going to host the future training courses, etc.

The Academic Board is the ESDC governing body that designs its academic program. It submits this program for approval to the Steering Committee, puts forward pilot training modules and innovations to the training programs, assesses and analyzes the training. The Academic Board holds its regular meetings once every month in Brussels, or in the Member-State in which the training is being conducted.

Since the autumn of 2009, the Diplomatic Institute has been taking an active part in the ESDC training activity by offering the Orientation Course on CSDP (February 14-18, 2011, in Brussels) and Module 3 on “*Strategic Partnerships, EU Missions and Operations*” within the framework of the High Level Course on CSDP (March 5-9, 2012, in Sofia).

Orientation Course on CSDP

The Orientation Course on CSDP was first conducted in 2003. Since the establishment of the European Security and Defense College in 2005, this course has become a major component of the ESDC academic program. The course is aimed at contributing to a better understanding of the Common Security & Defense Policy and at promoting this policy as an essential element of the EU Common Foreign and Security Policy.

The orientation course focuses on the current state of the CSDP and offers a review of the CSDP structures and of their interaction within the CFSP/CSDP after the Lisbon Treaty within the framework of the new European External Action Service, the European Commission, the European Parliament, and the Council of the European Union. It also concentrates on the European Security Strategy, the civilian and military aspects of crisis management, the development of civilian and defense capabilities, the EU foreign relations and its cooperation with some international organizations, and on some horizontal issues, such as: gender equality, the protection of human rights, the protection of children, etc. A discussion at the end of each course focuses on the CSDP prospects after the Treaty of Lisbon has become effective. Every hosting country can supplement this course with new topics of its own choice. Prior to each orientation course, a one-month distance learning course takes place, which ends up with a score test on a couple of training units. Only those who have successfully completed the distance learning course and have done the whole of the orientation course receive at the end a certificate signed by Baroness Catherine Ashton, High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy.

In 2005, the orientation course was opened to all the candidate countries, as well as to third countries and international organizations, so that it could contribute in this way to better transparency and a better understanding of the CFSP/CSDP throughout the world. Since then, the presentations have been made and the discussions moderated by experienced lecturers with extensive practice in the relevant areas.

Who can sign up for the orientation course? Eligible are representatives of the ministries of foreign affairs, the ministries of defense, and the ministries of interior of the Member-States, of the candidate countries and of third countries, as well as experts from international organizations. They must all have rudimentary knowledge of the CFSP/CSDP. As a rule, the course is conducted in Brussels where the participants can get familiar with the European institutions that are directly related to the above policies. The course has aroused a great deal of interest and the assessments made so far indicate that a common European culture of diplomacy and security has to be attained by means of better cooperation within the EU and with foreign partners.

In order that the actual needs should be satisfied to an optimum, the orientation course has to be conducted not less than four or five times per academic year.

Bulgaria first hosted the Orientation Course on CSDP on February 14-18, 2011, with the support of the European Security and Defense College. This was the first course on the CSDP that was offered following the establishment of the European External Action Service. The course was jointly organized by the Bulgarian Diplomatic Institute and the Bulgarian Ministry of Defense and was highly praised by all participants.

The total number of participants was 64, including 5 civil servants from Bulgaria. There were 51 participants from the EU Member-States, 3 from the candidate countries (1 from Turkey and 2 from Croatia), and 10 participants from third countries (2 from Switzerland, 2 from Russia, and 2 from Norway). There was 1 participant from each of the following countries: Serbia, the USA, Japan, and China. The course was attended by 29 military men, 16 diplomats, 12 civilians, 4 police officers, and 3 others; the total number of participants included 49 men and 15 women.

The lecturers included high-ranking experts from the European institutions and from some non-governmental organizations in Brussels. The group of Bulgarian lecturers was made up of two experienced diplomats and two senior military experts.

The course concentrated on the traditional topics, while Bulgaria shared its experience in the ALTHEA operation in Bosnia and Herzegovina and in the EU mission in Georgia (EUMM Georgia).

High Level Course on CSDP

The High Level Course on CSDP is a major training element of the ESDC academic program. The total duration of the course is four weeks. The course consists of four modules which are organized and funded by different Member-States within the framework of one academic year. During the next academic year, 2011-2012, the 7-th High Level Course on CSDP will be conducted under the name of "Konrad Adenauer". This course will be organized by the following Member-States:

Module 1 (Belgium, the Netherlands and Luxemburg) – „*The functioning and governance of the EU within the framework of the CFSP/CSDP*” – Brussels, September, 2011.

Module 2 (Germany) – „*Development of military and civilian capabilities in crisis management. Economic aspects of the CSDP*” – Berlin, November, 2011.

Module 3 (Bulgaria) – „*Strategic partnerships, EU missions and operations*” – Sofia, March, 2012.

Module 4 (France) – „*Future prospects for the CFSP/CSDP*” – Paris, June, 2012.

It is for the first time that Bulgaria is going to host a module of the High Level Course. The topics are going to focus on the priority and topical issues that are related to the development of the CFSP/CSDP, among these the EU Neighborhood Policy and the EU strategic partnerships. Up to seventy participants are expected to register for the course, including high-ranking officers from the ministries of foreign affairs, the ministries of defense, the ministries of interior, and of some other government agencies of the Member-States, as well as representatives of the European Commission, the European External Action Service, and of international organizations.

This course will also be preceded by a one-month distance training course with a score test at the end. The participants will receive certificates provided that they have taken all the four modules of the high-level course. Regarding the methods of training, Modules 1 and 2 will primarily concentrate on theory and group work, while in the case of Modules 3 and 4, in ad-

dition to the theory, the emphasis will be laid on the simulation of crisis situations, on working groups on the EU institutions, etc.

It is for the fourth consecutive year that Brig. Gen. Jacques Walch (ret.) from the Higher Institute for Defence (IHEDN) in Paris is going to be director of the course. Jointly with the hosting countries, the course director functions as coordinator of the programs of all the modules and he also has to approve the final version of each and every program within the framework of the ESDC meetings. Every hosting country has to designate a module leader whose function is to support the course director in his work, as well as to manage the preparation and delivery of the module. In his capacity, the course director has to attend the High Level Course on CSDP conducted during the preceding academic year (in this case 2010-2011) in order to gain the relevant experience. A representative of the Diplomatic Institute is the leader of the Bulgarian module.

For the purpose of sharing experience and of funding the delivery of a module, it is customary for such a module to be co-organized together with another Member-State, but this is usually left to the discretion of the hosting country. As this is the first time that Bulgaria is organizing the preparation and delivery of a module, we consider it relevant to invite a Member-State as a partner. At this stage, the most probable partner is going to be the Higher Institute of Defense (Centro Alti Studi per la Difesa (CASD) attached to the Italian Ministry of Defense.

There are additional opportunities for the implementation of diverse initiatives in the future cooperation between the Bulgarian Diplomatic Institute and the European Security and Defense College. Our active participation in the ESDC activity is part and parcel of the Institute's training program in the area of diplomacy and security. Since 2005, the Diplomatic Institute has been organizing an annual course in defense diplomacy which is intended for Bulgarian experts from the Ministry of Defense, the Ministry of Interior, the Ministry of Foreign Affairs, etc. The commitments made by the Bulgarian Diplomatic Institute with respect to the European Security and Defense College open up vast prospects for further training and research in the area of security, as well as for the close interaction between security and diplomacy.

In January 2011, the Bulgarian government adopted an *"Ordinance on the terms and conditions for the involvement of Bulgarian civilian experts in the operations and missions of international organizations for crisis management purposes outside the territory of the Republic of Bulgaria"* (Government Decree No 9/20.01.2011). This ordinance is to regulate the coordinating function of the Ministry of Foreign Affairs in the process of recruiting civilian experts from different government agencies, as well as free lance experts, that have to take part in the operations and missions performed by the EU and by some other international organizations. The Bulgarian Diplomatic Institute and the "G. S. Rakovski" Military Academy are the two training institutions on a national level that are going to develop training modules for these experts and to directly participate in their training.

„The BRICs – One of the Manifestations of the Future Multi-polar World”

Lubomir Georgiev¹

INTRODUCTION

The acronym BRICs (Brazil, Russia, India and China) was coined in 2001 by Jim O'Neill, an analyst with one of the oldest investment banks, Goldman Sachs, in a paper entitled „Building Better Global Economic BRICs”. In this paper the acronym was given as an example for the shift of global economic power away from the G7 towards the developing world. The dynamic development of the BRICs as an economic phenomenon, over the decade as of its public appearance, has made the analysts to work out long-term projections for its development and to try to find the place of the BRICs on the world stage. It has become still more complex to determine the future position and the scope of influence of this peculiar political alliance with the Republic of South Africa having joined the group of the four most rapidly developing countries at the summit in China held recently. In this political report we will answer the following question: What is the BRICs like and how will it integrate in the future multi-polar world?

Further to the topic as specified, „The BRICs – one of the manifestations of the future multi-polar world”, first we should note what, in our perception, the multi-polar world is like and what its manifestations are. If we assume that in a narrow sense a multi-polar world exists when more than two countries exerting relatively equal economic, cultural and military influences, play a leading role in shaping the world order, in a broad sense these can be different integration communities of regional or global nature. Secondly, we should make a thorough analysis of what the BRICs is like, where its place is and what its role on the world stage will be.

The end of the Cold War and the disintegration of the Eastern bloc led to essential changes in the geopolitical situation. The economic indicators took on the leading role in determining the opportunities to exert influence and the US turned into an indisputable leader that dominates on a global scale. The globalisation processes broaden and deepen. The general term globalisation is ever closer associated with the economic globalisation, which implies integration of the national economies in the world economy through trade, direct foreign investment, capital flows, migration and dissemination of technologies. These processes find each of the BRICs countries in different economic situation and of different economic and political structures.

I. ASPECTS OF THE BRICs

In the period 1990-2000 the four BRICs countries made substantial efforts to establish what the economists call conditions for growth² and to achieve high economic growth. It should be noted that each of the countries under consideration has fulfilled to a different, but sufficient

1 Participant in the Tenth Basic diplomacy course, organized by the Diplomatic Institute.

2 Macroeconomic stability, institutional capacity, openness of the country to foreign investment and high educational qualification and proficiency – Goldman Sachs, Global Economics Paper No: 99, „Dreaming With BRICs: The Path to 2050”, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/the-BRICs/book/99-dreaming.pdf>

extent the individual conditions so as to fall in the field of vision of the economic analysts as the four most rapidly developing economies. The impetuous economic growth rates and the regular political summits of the BRICs countries call for considering this **sui generis** formation in two aspects– economic and political ones.

Economic aspect – indicators and forecasts for the economic development of the BRICs countries and the BRICs as a whole.

The fast economic growth of Brazil, Russia, India and China motivates the analysts to seek the reasons that led to the growth, to examine the potential of these countries and to predict their development over a longer term. After the first report of 2001, where the acronym BRICs was coined, a detailed analysis was made in 2003 in an economic report of Goldman Sachs' entitled „**Dreaming With BRICs: The Path to 2050**”. The projections on the development of the BRICs countries as stated therein show that in less than 40 years the BRICs economies together could be larger than the G6³ (Appendix I). Calculations show that for the period by 2050 the BRICs would record a GDP growth rate of approximately 3.3% against that of about 1.6% in the G6. With regard to incomes per capita, the report of 2003 forecasts that despite much faster growth, individuals in the BRICs are still likely to be poorer on average than individuals in the G6. (Appendix II).

If by 2003 the trends as outlined above were completely within the field of theories, two years later the approach to the BRICs issue changed. The reason for that were the **updated forecasts**⁴, which suggest that the BRICs can realise the 'dream' more quickly than what was predicted in 2003. The need for including this group directly in global economic policymaking in a systematic way was acknowledged and it was emphasized that the capacity of the BRICs to influence global dynamics turned on their ability to set and maintain growth-supportive policy settings.

The data of 2004 and 2005 show that each of the BRICs countries has exceeded the growth as forecasted earlier. A considerable increase in share of the four countries in the world trade⁵ and improvement of the intra-BRICs trade relations is reported, too. The increased influence of the BRICs countries is due to the maintained considerable reserves and the positive balance on the current account, the attraction of ever more foreign investment to the four countries and the growth of their commodity markets over the period 2003-2005 by approximately 150%. It turns out that the short-term approach applied in the forecasts of 2003 is quite a conservative one.

The Goldman Sachs analysts indicate as possible candidates to equal the capacity of the BRICs quite a large range of countries known as the N-11.⁶ Except for Mexico and Korea, however, the other countries that belong to the group under consideration are not anticipated to exert substantial influence at global level despite their considerable potentials. We should note that the Republic of South Africa is not excluded from the analyses: „...- in fact we specifically showed how unlikely it would be that South Africa could reach the size of any of the BRICs despite its own potential”⁷. From today's point of view we can see that the analysts have

3 It includes the G7 countries – France, Italy, Germany, Japan, the United Kingdom and the US, Canada excluded.

4 Goldman Sachs, Global Economic Paper No: 134, “How Solid are the BRICs?”

5 In 2005 the BRICs reached 28% share in the global growth, 55% towards the PPP-coefficient and a 15% market share in the world economy.

6 Next 11. The group includes the following 11 fast developing countries: Bangladesh, Egypt, Indonesia, Iran, Mexico, Nigeria, Pakistan, the Philippines, South Korea, Turkey and Vietnam.

7 See footnote 3

underestimated the role of Pretoria in geopolitical perspective.

The situation today. In 2008 the world economy suffered a deep crisis, the consequences of which are still strongly felt. On examining the report of the World Bank of 2011⁸ we find that unlike the developed countries, where the recovery from the crisis is hindered by the high unemployment rates and unused economic capacities, the economies in most of the developing countries, including the BRICs, are about to reach the pre-crisis levels. Supported by the recovery of the domestic and foreign financial flows and by the high prices of the consumer goods, they are rapidly filling the gap between the potential and the real situation of their economies. The BRICs do not simply carry out the recovery process, but they also ever more turn into a source of stability for the world economy. In order to understand how the BRICs countries perform towards the forecasts of 2003, we will trace the developments of each country and the forecasts for them by 2015.

Brazil: In 2010 the GDP of Brazil reached 2,087.9 billion⁹, while the economic growth was 7.5% (Appendix III). It strikes that the levels reached exceed approximately 3.5 times the GDP of 668 billion as forecasted in 2003. The growth rates are anticipated to drop to about 4% of GDP in 2011 under the impact of the tight fiscal and monetary policy. According to the analysts, as from the start-2012 these levels will start rising to reach 4.6%¹⁰ over the period 2012-2015. This will be possible due to the increase in domestic demand through increase in jobs and incomes from wages as well as the mapped out opening of the Brazil's economy for investment in the field of infrastructure and development of oil fields.

Russia: Reaching a GDP of 1,464.7 billion for 2010, while the annual economic growth was 4% (Appendix IV), the Russia's economy has exceeded almost two times the 847 billion GDP as forecasted in 2003. To a great extent this results from the high prices of raw materials over the last few years, in particular of oil, which keeps going up under the impact of the current processes in Libya and the Middle East. The projections show that the average growth of the Russia's economy over the period 2011-2015 would be about 4.4% – considerably lower than the levels of approximately 8% average economic growth as reached in the period between 2000 and 2008. The pre-crisis levels cannot be reached because of the uncertain export levels and oil prices as well as the shortage of direct foreign investment in the economy. Other key factors, these are the bank sector, the increasing dependence of the economy on natural resources (Appendix V) and the out-of-date production basis. Nevertheless the action taken to open the Russia's economy and to tighten the fiscal and monetary policies will play a stabilising role as regards the economic growth.

India: Reaching a level of 1,653.2 billion GDP, while the annual economic growth was 9.1% in 2010¹¹ (Appendix VI), the India's economy advances almost two times faster than the GDP figuring up to 929 billion as foreseen in 2003. The growth rate is anticipated to start gradually slowing down and to amount to 8.9% in the fiscal 2011/12, while reaching 8.6% on the average over the period 2012/13 – 2015/16. The economic growth rates over the next five years will be based on the increasing private investment and public expenses in the field of services and industry. The increase in labour force and the enlarging middle class will contribute to this

8 Global Economic Prospect, Volume 2/January 2011

9 All the GDP values in the report are in US dollars.

10 The data of Appendix III, Table 2 were corrected by 0.3% down, after obtaining the results of the fourth quarter of 2010.

11 The data are on the basis of estimates of the Economist Intelligence Unit (EIU) due to the fact that the India's fiscal year is from April to March.

process. The failure to be reached a 10% GDP growth, as mapped out by the government for 2011/12, is due to the great budget deficit and high inflation rate¹².

China: In 2010 the GDP of China reached 5,878 billion or approximately 6 trillion and it recorded 10.3% economic growth (Appendix VII), thus this country turned into the second economic power in the world, while ousting Japan. This remarkable growth, which exceeds almost two times the GDP of 2,998 billion as projected in 2003, is due to the two-digit average economic growth over the last decade. The growth rates are projected to drop to 9% in 2011 and to 8.4% on the average over the period 2012-2015. The drop is induced by tightening the fiscal and monetary policies up on the part of the State and by the relatively low goods consumption on a global scale over the period under consideration, which influence the export levels. To counterbalance that, the economic growth will be supported by creating jobs and raising wages, thus the domestic consumption is anticipated to grow. Should China maintain this economic growth by 2020, it is very likely that it will turn into the world's largest economy, while outrunning the US.

Republic of South Africa: After the admission of the Republic of South Africa to the BRICS we have to pay attention to its economic indicators, too. In 2010 it reached 363.998 billion GDP, while the economic growth was 2.8% (Appendix VIII). The economic growth rate is anticipated to reach 3.7% in 2011 and 4.8% in 2012, but to drop over the period 2013-2014 and in 2015 to remain at a level of about 4%. These projections are underpinned by a number of factors as the growing domestic consumption and investment, demand for raw materials on a global scale as well as the implementation of a number of infrastructure projects. A positive influence will also be exerted by the construction of a submerged optical network over the period 2011-2012, which will boost communications, and the commissioning of new power generating capacity over the period 2013-2015. Along with that the shortage of skilled labour force, high unemployment rate, criminality and corruption, these are the factors that will not allow the Republic of South Africa to exceed the levels as specified above.

Despite the gradual increase in growth rates, we can note that they remain considerably weaker than those of the other BRICS countries, and in combination with a many times smaller economy. Following on from the above, the decision to invite the Republic of South Africa to join the club of the „Big Four” is politically motivated.

From the foregoing it is clear that the BRICS countries develop much faster than anticipated. Despite their common problems concerning inflation growth and curbing budget deficit, the influence of the group under consideration on global economic processes grows and its role as a stabilising factor against the background of the shrinking economies in the developed countries and the ageing population in most of them strengthens. The distinct need for taking into account the BRICS in the global economic policymaking urges them to go beyond the field of theories and to take action to establish a sui generis political club that posts on the agenda their inclusion in the political processes on shaping a new multi-polar world.

Political aspect – goals, strategies and interests of the BRICS countries

While till 2008 the „BRICS” theme was entirely within the field of the economic analyses, by laying the beginning of the regular summits in 2009, the countries belonging to this format

¹² In January 2010 India reported 16% inflation. By 1st January 2011 the inflation in this country was calculated to be 9.3%.

demonstrate firm intention to appear on the political stage. In order to understand their goals, interests and the reasons why they take such a step, we will consider each country individually.

China: China's phenomenal rise over the last decade stirs vigorous discussions about its future impact on the existing international system. An important dimension of the issue as stated is the China's policy aimed at multilateralism and being defined as „practice for co-ordination of the national policies in groups of three or more countries, through ad hoc agreements or by institutions”¹³. The policy of China in this regard is particularly active after its joining the World Trade Organisation (WTO) in 2001. Focusing on the motivation for the growing activity of Beijing, we have to admit that it is mostly due to pragmatism. China considers multilateralism a tool to cope with the mono-polarity and „hostile hegemony” – a term, which concerns the dominant role of the US in the world affairs. This pragmatic perception of the multilateral formats allows China to achieve its concrete goals. Among these goals are exerting pressure for fairer economic order and gaining greater influence on decision-making at the Bretton Woods institutions – the World Bank and the International Monetary Fund (IMF). The emerging world order makes the analysts in China to take an optimistic attitude to the global financial crisis as a factor, which weakens the role of the West in the international relations and provides an opportunity to strengthen the influence of this country at the international institutions. Beijing to a great extent has a positive attitude to the BRICS as a multilateral format, while considering it a future powerful tool to be used for reforms of major international institutions and organisations, for economic co-operation and for concerting key positions on issues of common interest. It is considered that this format will contribute to „accelerating the multi-polarisation in the international structure and for reforming the unfair political and economic systems in the world”.¹⁴ This, as it seems, is the main reason for Beijing to participate and to strive for a leading role in the BRICS.

Having regard to the foregoing, we can draw the conclusion that China will make full use of the opportunities as offered by the BRICS to strengthen its international influence.

Russia: After the collapse of communism and the disintegration of the USSR the Russian Federation has faced two essential challenges. The first one is the disappearance of the bipolar world model and the considerable decline in its economic, political and military power. The direct result is that Moscow has lost the position of a world power although it still holds ambitions as a regional power in the post-Soviet area. The only alternative for this country, in an ever more mono-polar and even Americano-centrist world, is its cohesion with the West. Along with that Russia continues to seek after maintaining key elements of the out-of date world order, for example, the advantages of a permanent membership in the UN Security Council (SC) and the statute of the sole nuclear successor of the USSR. The second challenge is related to the ongoing changes in the international situation and the distribution of the powers in the world. The influence of the emerging markets, in particular India and China, has grown, which has led to a change in the distribution of world goods. Gradually and naturally, this economic influence has been transformed into a political one. The latter underpins the change in the Russia's foreign policy as from the beginning of the 21st century towards a multilateral diplomacy, which allows Moscow to manoeuvre through inclusion in flexible coalitions with the long-time and the newly emerged centres of influence. However, Russia perceives the multilateral diplomacy as a „collective leadership of the leading countries, which objectively bear special responsibilities

13 Koehane, „Multilateralism: An Agenda for Research”

14 Wang, „The Attractiveness of the BRIC”

for the status of the world affairs”¹⁵. The Russian Federation denies accepting the conference decisions of fora, in which it does not participate as a party. Despite the growing openness of Moscow for participation in informal institutions, it does not want them to displace the UN Security Council. By contrast with the concept of the Russia's foreign policy of 2007, by the concept of 2008 Moscow stopped defining the G8 as a structure of primary significance for its foreign policy. In reply to the discussions about the G8 expansion by including China or other rapidly developing countries, Russia gave priority to the BRICs, which is assumed to be set up mainly on Russia's initiative. According to the concept of the Russia's foreign policy of 2008, the G8 and the BRICs – with the direct participation of the Russian Federation in both of them – have to establish a network of informal structures. This network should provide an opportunity for the „responsible leading nations” to negotiate appropriate balance of interests or to close bargains on significant subjects of the international agenda prior to their being posted on the agenda of the UN Security Council. In its capacity of a member of the UN Security Council, the G8 and the BRICs, Russia has the unique opportunity to mediate on making common decisions by all significant powers. In 2009 the G20 was set up, the group is meant to address, on the basis of broad representation, essential global issues as the economic policy, reforming the financial sector, trade, energy safety and security, climate change, public health at global level and the co-operation for development. Against the background of the G20 the role of the G8 has been fading, which forces Moscow to look for a way to meet the situation. Russia considers the exchange of a G8 membership against a G20 membership unequal. In pursuit of compensating the inequality as noted, Russia concentrates on the BRICs' rising on the world stage through strong political co-ordination of the BRICs countries within the frames of the G20 and the United Nations.

On the basis of the foregoing the conclusion is that, under the conditions of a multi-polar world in process of establishment, Moscow finds in the person of the BRICs opportunities to promote its own political and economic interests through splitting the leading countries into different multilateral formats with Russia's participation.

India: India is the largest democracy in the world that has gained thorough historical and political experience and has occupied a significant position among the developing countries. As a space investigating country that stimulates the development of the booming IT sector and has a lot of skilled labour force in the field of modern technologies, India is well on its way to occupy the leading position among the BRICs countries, and in the future to rank among the „first three” in the world. With its huge economic, political and demographic resources, this country is a part of the paradigm of the world order. It keeps searching for and adopting new rules and structures, which shall reflect to a greater extent its interests in the fields of economy, policy and security. The global governance is a subject of numerous discussions in the context of the growing influence of the developing countries. According to Stewart Patrick they „... want to be at the high table, they want to alter the rules of the game, and they want more say in global governance structures”¹⁶. This fully applies to India, too. Unlike China and Russia, the reasons why it joined the BRICs can be defined considerably more easily. On the one hand, the rapidly advancing India's economy needs secure new and large markets as Brazil, Russia, China, and by now the Republic of South Africa, too. Along with that the need of supply of raw materials for India's production sector grows, and three of the aforementioned countries are among the main

¹⁵ Russian Federation, Foreign Policy Review, „Introduction”

¹⁶ S. M. Patrick, speaker at „Rising Powers and Global Institutions” Symposium, Washington 2010.

suppliers. Both the continuously growing trade exchange in the BRICs and the bilateral and multilateral agreements, as reached during the BRICs summit held in Brazil in 2010, provide a guarantee for protection of India's interests under consideration. The will of India to participate directly in the discussed reforms of the UN should not be neglected. De facto India is a nuclear power as it possesses nuclear weapon in combination with space ballistic systems and it develops its nuclear power sector. For decades it has made efforts to be recognised de jure as a nuclear power, but nothing has resulted. Whether by coincidence or not, the countries recognised as nuclear powers are concurrently permanent members of the UN Security Council, too. This fact, together with the ever growing political influence of the UN and the UN Security Council, give reasons to India to strive for a statute of a UN permanent member. The need for direct participation of New Delhi in the global economic and political changes becomes ever more sharply-felt, too.

It follows from the foregoing that India considers the BRICs to be an opportunity for accelerating the economic and political processes at a global level and orientating them in the direction of its national interests. To a great extent this could be achieved after establishing strong links between the countries belonging to the format under consideration and strengthening their positions within the frames of the G20 and the United Nations.

Brazil: Brazil has the unique opportunity to be an exporter of raw materials and a producer of manufactured goods at the same time, which determines its large economic growth. Less than 20 years after the disintegration of the bi-polar model of the times of the Cold War have been sufficient for the rapidly developing country to gain considerable influence on key aspects of the international policy. The weakening capacity of the leading developed countries to tackle international crises contributes to a great extent in this respect. At the forefront in Brazil occur trends towards strengthening multilateralism, which allows new players to participate effectively in the guidance of the international system. As Celso Amorim, former Minister of External Relations of Brazil said: „the strengthened co-ordination mechanism South-South implemented with the World Trade Organisation, International Monetary Fund, United Nations and new coalitions as IBSA¹⁷ and the BRICs has raised the voices of countries once relegated to a secondary position”. Along with that, the occurrence of new interests and needs at global level as well as the fast processes of transformation of the world order make the perceptions of world guidance more complex. In this situation of uncertainty and change, Brazil is well on the way to achieve its leadership ambitions in Latin America and to occupy a significant position on the world stage. The active participation of this country in multilateral formats is important with a view to its recognition as a key player on shaping the international system and the enhancement of its negotiating capacity. Brazil aims at more say at traditional international organisations and institutions as the United Nations, World Trade Organisation and the International Monetary Fund. Brazil's participation in informal structures as the G20 and the BRICs, which are meant to establish a new hierarchy in the world order, contributes to the ambition of this country to enhance its role in settling global issues. Another aspect, which stimulates Brazil's participation in the BRICs, this is the growing significance of India and China for the international trade of Brazil, at the expense of its trade with the US and the European Union. Although not instantly, the improving economic relations within the BRICs lead to establishing economic and political links at intergovernmental level, which are built through the active participation of Brazil.

17 IBSA (India, Brazil and South Africa) or Organisation for Co-operation between India, Brazil and the Republic of South Africa

Having regard to the foregoing, we can say that the participation of Brazil in the BRICs provides to Brazil numerous political and economic dividends and opens up a chance for its direct influence regarding the agenda-setting of the United Nations and the Bretton Woods institutions as well as the implementation of the reforms of the latter.

The Republic of South Africa: the Republic of South Africa perceives the multilateralism in international relations as a corner-stone in its foreign policy. From the perspective of Pretoria, it is not a single superpower that dominates on a global scale, but the North does. The replacement of the regime, which was enforced by the Cold War, by a struggle for economic superiority, gives grounds to the South, in particular to the Republic of South Africa, to oppose their pushing away from the world's problems. According to Pretoria this trend may be opposed not only through strengthening multilateralism, but also through a change in the world guidance system. Although the latest trends in the foreign policy of this country imply priority to the relations with Brazil, India and China, it was not invited to participate in the BRICs when it was established in 2009. It is a challenge for the Republic of South Africa to tailor its multilateral strategy to match the changing relations between the world powers. The lack of international influence of the organisation African Union (AU) gives grounds to Pretoria to focus its attention on seeking other formats through which to participate in future reforms in the United Nations. Balancing between the commitments to the African Union, as undertaken in regional context, and its national interests, the government sees in the person of BRICs an appropriate platform with a view to its goals and embarked on a strong diplomatic campaign in order to ensure its invitation to the table of the BRICs. The big trump of the Republic of South Africa is the possibility to provide access to a continent, which is exclusively rich in resources, and to a huge market of 1 billion residents. Along with that, from political point of view Africa has the greatest number of members of the UN General Assembly in comparison with any other region. Pretoria made its way to the BRICs, and not to the N-11, as members of the latter are Nigeria and Egypt, who are Pretoria's major rivals regarding presentation of the African continent at the UN Security Council.

It is clear, that the participation of the Republic of South Africa in the BRICs is prompted by the ambition of Pretoria to gain greater influence at the United Nations and to directly participate in the expected processes of change on the one hand, and on the other hand – to preclude its falling on the outskirts of the emerging multi-polar world.

II. THE BRICS AS A POLITICAL CLUB

We are witnesses of the BRICs' gradual leaving the field of the economic theories and its shaping as a political club. As a start of this process we may consider the meeting of the foreign ministers of Brazil, Russia, India and China during the UN General Assembly 61st Session held in New York in 2006. Three meetings at Heads of State and Government level have been held since then. **The first meeting** of the BRICs countries' Heads of State was held in Yekaterinburg, Russia, on 16th May 2009. The main issues tabled were the global economic crisis, the global development and the future strengthening of the BRICs. In the field of economy the participants called for deepening the economic reforms and insisted that they should have more say and broader representation at the international financial institutions. At the meeting the BRICs leaders stated that, according to them, a stable, predictable and more diversified international monetary system was needed, thus they threw an indirect challenge to the US dollar as a major reserve currency. In the field of policy the BRICs highlighted the leading role

of the United Nations in the multilateral diplomacy of the former and in this connection they emphasized the need for comprehensive reforms of the UN to enhance its effectiveness and efficiency. Along with that it was noted that the allotment of a more significant role to India and Brazil at the United Nations was that important for Russia and China.

The very following year, on 16th April 2010, **the second BRICs Summit** was held in Brazil. It was preceded by a meeting of the India's foreign minister with the Brazil's president, a meeting of the BRICs agriculture ministers held in Moscow and bilateral meetings Brazil-India, Brazil-China and India-China. In addition to that, 13th through 16th April an IBSA/BRICs business forum and a meeting of the banks for development and the representatives in the „security” field were held. On 15th April Brazil supported the position of China on the Iranian nuclear issue while expressing doubt regarding the effectiveness of extending sanctions against Iran. The common vision of the global guidance, international economic and financial issues, issues in the fields of international trade, development, agriculture, combating poverty, the crisis in Haiti, climate change, etc. were discussed at the official meeting. An understanding was reached on initiatives, which shall strengthen the intra-BRICs co-operation. In the field of international economy and finance this time the BRICs went further to state that they had requested the finance ministers and the central bank governors to review regional monetary arrangements and to discuss conditions for co-operation. The aim was to investigate the opportunities for monetary co-operation, including through an agreement on local currency trade, too.

The latest, **third BRICs meeting** was held on 14th April 2011 in China. It was a more peculiar meeting for two reasons. First, at this meeting the Republic of South Africa officially joined the BRICs, thus it became the BRICS. Secondly, it took place ahead of the preliminarily approved schedule so as to be ahead of the G20 meeting and to allow co-ordinating the positions within the BRICs on the issues as posted on the agenda of the G20. Furthermore this year, by a coincidence, all five BRICS countries are represented at the UN Security Council. This is reflected in the Common Declaration of the group, wherein in addition to highlighting the need for reform of the United Nations as a whole, the need for reform of the UN Security Council with a view to making it more effective, efficient and representative one is also pointed out. In this connection China and Russia reiterated the importance they attach to the status of India, Brazil and South Africa in international affairs, and supported their aspiration to play a greater role in the UN. In the final declaration the BRICS addressed the problems in Libya, the Middle East and North Africa. They expressed their deep concern about what is going on in Libya, highlighted their will to continue their co-operation with the UN Security Council, but advocated settlement of the problem through peaceful means. The call for diversification of the international monetary reserves was reiterated, consideration was given to the extended application of the special drawing rights created by the IMF, which are used as a quasi-currency for funds transfer and a concern is expressed about the long-term perspectives for the US dollar. Regarding the future development of the co-operation among the BRICS countries, an action plan was worked out to cover, inter alia, improvement of the existing programmes, new fields of co-operation and proposals for investigation of new opportunities for common action.

III. POLITICAL CHALLENGES WITHIN THE BRICS

At a strategic level there are essential points of contact among the participants in the BRICS. The feeling of being underestimated, the will for a greater role in the global economic and political processes and for direct participation in the establishment of the future world order,

all these are common for the five BRICS countries. However, on thoroughly examining the strategies and interests of the BRICS countries, numerous discrepancies and unsettled issues can be found. In the first place, there is a discrepancy in the anticipations regarding the results of future reforms of the United Nations. China and Russia, which are permanent members of the UN Security Council, do not welcome the extension of the latter. On their parts, Brazil, India and the Republic of South Africa set the extension of the UN Security Council and their joining the latter as a priority of their foreign policies. The BRICS countries vary in their interests regarding the issues of the nuclear technologies, too. On the one hand, Russia and China are restrained as regards recognition of new nuclear powers. On the other hand, India strives being recognised as such. On other major items of the world order such as ecology and climate change, the differences among the individual BRICS countries stem from their understandings about the rates of implementation of eco technologies in the manufacturing sector. The fast replacement of technologies implies huge expenses and raise in goods costs, which the BRICS countries cannot afford in near future. There are a number of other problems at regional and intergovernmental levels. The mutual India and China's fears of development of their armament programmes grow stronger also due to pending border disputes and different policies towards neighbouring countries as Tibet and Pakistan. Russia is concerned about the China's growing economic invasion, the migration in Russia's Southeastern regions, which border China, and tearing Vladivostok away in case of a possible military conflict in the future. It is in store for us to understand whether any of these problems will turn out to be an obstacle for the BRICS' future development and how the five BRICS countries will tackle them in the coming years.

IV. MAIN PLAYERS OUTSIDE THE BRICS

In addition to the intra-BRICS relations, the future of the format depends also to a great extent on the policies of the significant players outside it. First and foremost these are the US, the European Union, Japan and ASEAN¹⁸. **The US** constitutes a major global power capable of influencing the existence and development of the BRICS. In the first years of the 20th century Halford Mackinder worked out a global theory, which even to this day has been considered a classical example of the geopolity and at a later stage it was taken up by the US and the North Atlantic Alliance. According to the theory under consideration, Europe, Asia and Africa form the „World Island”, and its „Heartland” is the Eurasian area. Mackinder believes that who rules this area commands the World by means of the geostrategic opportunities and resources, which Eurasia provides. Therefore the establishment of a strong BRICS will make the biggest nightmare of the US come true. To preclude the conquest of the „Heartland”, the US may take steps in two directions to follow: to join the BRICS, which is least likely to happen, or to take action about splitting the BRICS into two opposite camps. It is namely in the second direction that Washington has already taken steps – it holds a dialogue with the BRICS countries on issues, on which the interests of the latter differ. An example in this respect is, on the one hand, the vigorous political and economic dialogue held with China and, along with that, the support of the US for the India's nuclear programme and renewal of the army. **The European Union**, on its part, for the threat of being displaced from the occupied leading positions, implements a policy of strategic partnership with Russia, India and China. Since 1966 the European Union has participated in the Eurasian summits, to which, however, Russia has not been admitted. Russia's request to participate on the part of Europe in the summits under consideration has

18 ASEAN – Association of Southeast Asian Nations

been rejected by the Union. **Japan** cannot readily accept the growing economic power of China and the strengthening of China's links with Russia within the BRICS, since the scope of both the economic and the political influence of Japan in the Pacific region and all over the world is questioned. The cooperation of China with Russia decreases the chances of Tokyo to fulfill its territorial claims on the Sakhalin Island and to keep its influence on Taiwan and the Diaoyu Islands, which are situated at 92 nautical miles northeast of Taiwan, in the East China Sea. To protect its national interests, Japan may co-operate with the rest of the players in the field of their policies towards the BRICS. The **ASEAN** countries, although they accept the participation of China in formats ASEAN + China and ASEAN + China, Japan and South Korea, are deeply concerned by the growing power of China. China's power, as combined with the India's power within the BRICS, threatens severely the fulfillment of the ASEANS' political and economic ambitions. Although not sufficiently powerful to influence the processes within the BRICS, being combined with any of the other major players, the ASEAN countries constitute a serious challenge.

CONCLUSION

Having appeared as an abbreviation in a report on an option for the development of four forward-looking economies, to date the BRICS constitutes one of the most striking manifestations of the multi-polar world. The BRICS possesses substantial economic influence, constituting 42% of the world population, 2/3 of which being of working age, having a 15% share in the global trade and above 20% share in the global GDP, and today it acquires ever more clearly the features of a political club. The five BRICS countries pursue relentlessly their goals regarding a change of the world order towards a multilayer and multipolar world, where they shall play a significant or, possibly, a leading role together with the US and the European Union. Each BRICS country has its decisive role at a regional level as well as its problems. If they manage to tackle the problems and start speaking in one voice, they will be able to achieve their common goals.

CONCLUSIONS, PROJECTIONS AND PROPOSALS

On the basis of the foregoing we may outline three projections for the BRICS' future development. It should be noted that the possibility of impact of force majeure circumstances as natural cataclysms and global military conflicts on the development of the BRICS and on defining its place on the world stage has not been taken into account in these projections.

If the BRICS did not manage to tackle the problems as pending inside and outside the group, they might disintegrate under the pressure of other countries and/or their unions. The aforementioned global players exert influence in this respect, because the development of a powerful BRICS is not to their interest. Another option of the projection under consideration is tearing some of the BRICS countries away under the impact of the ever growing gap among the economies of the five countries. This might happen if China, for example, decided to make benefit of its fast growing economy and tried to act on its own account on the world stage.

If the BRICS continued to develop at the current pace, to sustain economic growth and to enhance the co-ordination among the countries, this would lead to its institutionalisation and enhanced voice on setting the world order. This political club could be established as a major player and representative of the interests of the peoples from Africa, Asia and Latin America, while taking up the role of an „interface” between the North and the South.

There is also another option suggesting that the BRICS would develop to the extent that allows them to abolish the trends to multi-polarity, hold the position of a single leader in the world and establish a new mono-polar world.

The second scenario would perhaps be the most likely. The ensuing advantages would be broader representation of the countries and continents at the United Nations and the UN structures as well as better protection of their economic interests through the international financial institutions. A negative consequence of such developments would be the substantial pressure, which the continuing upward development of the BRICS would exert on the currently leading economic powers, including the US, the European Union and Japan. The change of the world order caused by the BRICS would be related to huge efforts on the part of the leading developed countries to match the new conditions and to preclude loss of political positions.

According to the data about the EU economy reporting a combined EU GDP of 16,228.23 billion¹⁹, we may consider the Union the biggest world economy. The projections for the period 2011-2015, however, show growth of the combined EU GDP in the range between 1.5% and 1.9% (Appendix IX). The latter as compared with the growth rates within the BRICS, gives us grounds to suppose that by 2020 the European Union is likely to be displaced from the position of economic power No 1 in the world. As already mentioned in this report, the change in the economic situation leads to a change in the political positions.

Although the total production of fuels within the European Union ranks it seventh in the world as a producer, as a consumer the European Union ranks second in the world and suffers a substantial shortage of oil and gas. The foundations of the EU Common Energy Policy as laid have a limited effect in so far as the developed economies within the Union negotiate by themselves the terms of fuel supply with one of the major suppliers in the person of Moscow. China makes attempts to implement similar policy in the field of supply of goods and services. The above-mentioned, in combination with the growing political ambitions of the BRICS to strengthen the links among the BRICS countries and to promote common interests in the fields of the world economy and policy, creates a threat of marginalising the positions of the European Union in global aspect.

In order to oppose such developments, which create preconditions for pushing it into the background as a world power, the Union may take action in two directions. **Within the European Union**, on the basis of the Treaty of Lisbon, a common European financial policy might be shaped and the positions of the European Union as a cohesive community might be strengthened. Thus an EU Member State would be precluded from „playing” against the other ones through limiting the implementation by individual countries of policies, which jeopardise the economic security of the euro area; bringing the crisis to an early end would be supported and the economic growth rates would be accelerated. Along with that the non-EU players would be deprived of opportunities to disunite the European positions by offering preferential conditions to individual Member States and the building of the new European identity would be accelerated. **In the field of the EU foreign policy** actions may be taken to build an EU-BRICS strategic partnership, which shall play an essential role on defining the place of the BRICS in the future multi-polar world and on promoting the European community policies. This would contribute to relieving the pressure on the individual economies in the Union and to its gradual tailoring to match the new realities.

19 The data are provided by the IMF - <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/>

REFERENCES:

- 1 Andrey Kovachev, „The Elephant against the Dragon”, Geopolity and Geostrategy Journal, issue 2, 2010
- 2 G. Moldin, „The Closed Great State: the Geopolity of China”, Geopolity and Geostrategy Journal, issue 6, 2010
- 3 R. Caplan, „The Geography of China’s Power”, Geopolity and Geostrategy Journal, issue 6, 2010
- 4 E. Kazakov, „Multipolar” Theories and Geopolitical Realities: the Place of Bulgaria in the Changing International Order”, Geopolity and Geostrategy Journal, issue 1, 2011
- 5 Andrei Zagorski, „Russia’s Approaches to Global Governance in the 21st Century”, The International Spectator, Volume 45, No 4, December 2010
- 6 Arundhati Ghose, „Emerging Markets and Global Governance: An Indian Perspective”, The International Spectator, Volume 45, No 4, December 2010
- 7 Mingjiang Li and Gang Chen, China’s Search for a Multilateral World: Dilemmas and Desires”, The International Spectator, Volume 45, №4, December 2010
- 8 Tullo Vigevani and Haroldo Ramanzini Junior, „The Changing Nature of Multilateralism and Brazilian Foreign Policy”, The International Spectator, Volume 45, No 4, December 2010
- 9 Professor Georgiy Toloraya, Institute of Economy, Russian Academy of Sciences, „What does the Globe need Trousers for?” <http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/publications/articles/article0608.ht ml>
- 10 Report of the World Bank, „Global Economic Prospect”, Volume 2/ January 2011
- 11 Goldman Sachs, Global Economic Paper No: 134, „How Solid are the BRICs?”, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/the BRICs/how-solid-doc.pdf>
- 12 Goldman Sachs, Global economics paper No: 99, „Dreaming with The BRICs: The path to 2050”, <http://www2.goldmansachs.com/ideas/the BRICs/book/99-dreaming.pdf>
- 13 Economist Intelligence Unit, Country Report Brazil, April 2011
- 14 Economist Intelligence Unit, Country Report Russia, April 2011
- 15 Economist Intelligence Unit, Country Report India, April 2011
- 16 Economist Intelligence Unit, Country Report China, April 2011

APPENDICES

Appendix 1:

Table 1: *It sows when, according to the analysts, each BRICs country would overtake the individual G6 countries and the G6 as a whole, as per the projections of 2003*

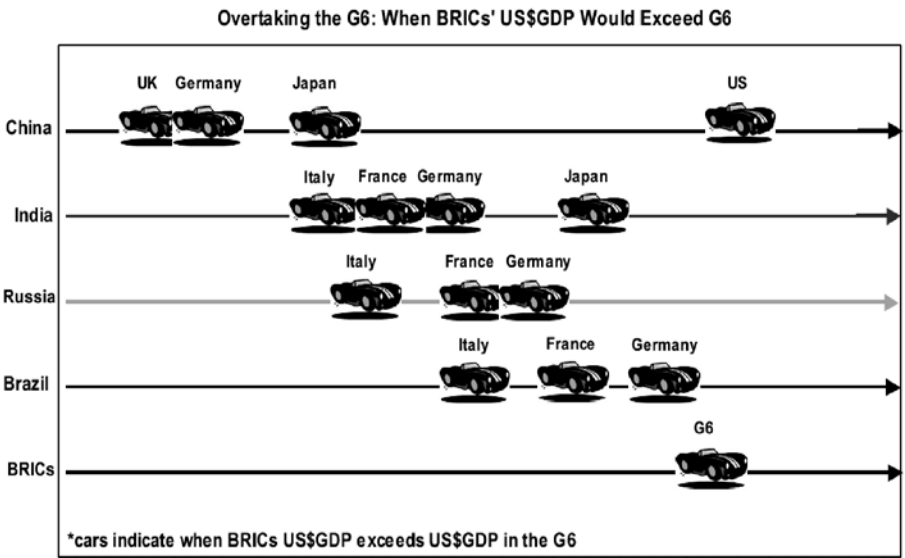

Table 2: It shows the GDP growth for the countries and groups under consideration year-by-year by 2050 as forecasted in 2003

2003 US\$tn	Projected US\$GDP													
	BRICs				G6								BRICs	G6
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US				
2000	762	1,078	469	391	1,311	1,875	1,078	4,176	1,437	9,825	2,700	19,702		
2001	601	1,157	466	383	1,321	1,855	1,083	4,032	1,425	10,082	2,607	19,808		
2002	491	1,252	474	379	1,346	1,866	1,114	4,358	1,498	10,446	2,585	20,628		
2003	461	1,353	511	430	1,387	1,900	1,155	4,366	1,565	10,879	2,754	21,253		
2004	435	1,529	554	476	1,455	1,966	1,212	4,366	1,647	11,351	2,994	21,988		
2005	468	1,724	604	534	1,489	2,011	1,236	4,427	1,688	11,687	3,330	22,548		
2006	502	1,936	659	594	1,520	2,059	1,257	4,488	1,728	12,041	3,691	23,104		
2007	539	2,169	718	654	1,547	2,102	1,277	4,536	1,762	12,348	4,079	23,572		
2008	579	2,422	782	716	1,572	2,141	1,297	4,556	1,797	12,656	4,489	24,019		
2009	622	2,669	853	780	1,597	2,178	1,317	4,573	1,836	12,966	4,953	24,465		
2010	668	2,998	929	847	1,622	2,212	1,337	4,601	1,876	13,271	5,441	24,919		
2011	718	3,316	1,011	917	1,649	2,246	1,358	4,638	1,918	13,580	5,982	25,389		
2012	771	3,650	1,100	990	1,677	2,282	1,381	4,683	1,960	13,883	6,512	25,865		
2013	828	4,002	1,196	1,068	1,706	2,317	1,403	4,736	2,004	14,184	7,094	26,349		
2014	888	4,371	1,299	1,149	1,736	2,352	1,425	4,795	2,046	14,486	7,707	26,840		
2015	952	4,754	1,411	1,232	1,767	2,386	1,447	4,858	2,089	14,786	8,349	27,332		
2016	1,019	5,156	1,531	1,322	1,799	2,418	1,469	4,925	2,130	15,106	9,028	27,847		
2017	1,091	5,585	1,659	1,417	1,832	2,448	1,492	4,999	2,170	15,427	9,752	28,367		
2018	1,167	6,041	1,797	1,518	1,865	2,476	1,513	5,074	2,209	15,750	10,524	28,887		
2019	1,248	6,538	1,945	1,626	1,897	2,502	1,534	5,146	2,247	16,083	11,357	29,410		
2020	1,333	7,070	2,104	1,741	1,930	2,524	1,553	5,221	2,285	16,415	12,248	29,928		
2021	1,397	7,646	2,278	1,829	1,963	2,544	1,571	5,297	2,321	16,765	13,160	30,462		
2022	1,465	8,250	2,470	1,924	1,996	2,562	1,588	5,372	2,355	17,133	14,109	31,006		
2023	1,537	8,863	2,682	2,028	2,029	2,577	1,603	5,443	2,389	17,518	15,110	31,559		
2024	1,613	9,517	2,916	2,141	2,062	2,591	1,615	5,509	2,422	17,918	16,187	32,117		
2025	1,695	10,213	3,174	2,264	2,095	2,604	1,625	5,567	2,456	18,340	17,345	32,687		
2026	1,781	10,947	3,459	2,395	2,128	2,619	1,634	5,641	2,491	18,803	18,592	33,316		
2027	1,873	11,732	3,774	2,533	2,163	2,634	1,644	5,696	2,528	19,283	19,913	33,958		
2028	1,971	12,565	4,123	2,679	2,198	2,652	1,653	5,740	2,567	19,801	21,327	34,611		
2029	2,076	13,409	4,508	2,828	2,233	2,672	1,662	5,778	2,607	20,319	22,821	35,271		
2030	2,189	14,312	4,935	2,960	2,267	2,697	1,671	5,810	2,649	20,833	24,415	35,927		
2031	2,306	15,260	5,407	3,131	2,300	2,727	1,678	5,835	2,692	21,371	26,107	36,603		
2032	2,436	16,264	5,930	3,283	2,333	2,763	1,686	5,851	2,740	21,946	27,911	37,319		
2033	2,572	17,317	6,508	3,434	2,367	2,806	1,692	5,861	2,791	22,554	29,830	38,072		
2034	2,716	18,428	7,147	3,585	2,404	2,854	1,699	5,869	2,845	23,187	31,877	38,868		
2035	2,871	19,605	7,854	3,734	2,445	2,903	1,708	5,882	2,901	23,828	34,064	39,688		
2036	3,033	20,845	8,621	3,881	2,490	2,953	1,719	5,902	2,961	24,482	36,390	40,516		
2037	3,201	22,152	9,453	4,028	2,536	3,002	1,733	5,930	3,023	25,168	38,833	41,389		
2038	3,374	23,522	10,352	4,175	2,580	3,051	1,748	5,961	3,085	25,882	41,423	42,276		
2039	3,554	24,949	11,322	4,321	2,625	3,100	1,767	5,988	3,144	26,542	44,147	43,175		
2040	3,740	26,439	12,367	4,467	2,668	3,147	1,788	6,039	3,201	27,229	47,013	44,072		
2041	3,932	28,003	13,480	4,613	2,711	3,192	1,810	6,086	3,258	27,929	50,038	44,987		
2042	4,128	29,589	14,696	4,756	2,754	3,238	1,834	6,136	3,317	28,654	53,171	45,933		
2043	4,336	31,257	15,989	4,891	2,801	3,285	1,859	6,187	3,377	29,399	56,473	46,908		
2044	4,560	33,003	17,371	5,022	2,849	3,333	1,885	6,239	3,437	30,170	59,955	47,913		
2045	4,794	34,799	18,847	5,156	2,898	3,381	1,912	6,297	3,496	30,966	63,596	48,940		
2046	5,031	36,636	20,421	5,289	2,946	3,428	1,941	6,362	3,554	31,761	67,378	49,983		
2047	5,276	38,490	22,099	5,417	2,995	3,473	1,971	6,431	3,611	32,582	71,381	51,074		
2048	5,527	40,420	23,886	5,552	3,045	3,516	2,001	6,506	3,668	33,437	75,385	52,173		
2049	5,789	42,408	25,785	5,701	3,097	3,559	2,031	6,586	3,725	34,297	79,684	53,296		
2050	6,074	44,453	27,803	5,870	3,148	3,603	2,061	6,673	3,782	35,165	84,201	54,433		

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Table 3: It shows the GDP growth of the countries under consideration by 2050 as forecasted in 2003

Projected Real GDP Growth										
%yoy	BRICs				G6*					
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US
2000	4.2	8.0	5.4	10.0	4.2	2.9	3.3	2.8	3.1	3.8
2001	1.5	7.3	4.2	5.0	2.1	0.6	1.7	0.4	2.1	0.3
2002	1.5	8.2	4.7	4.3	1.2	0.2	0.4	0.1	1.9	2.4
2003	1.1	8.1	5.6	6.1	0.5	0.0	0.6	2.7	1.8	2.7
2004	3.5	8.4	5.9	4.4	2.9	1.9	2.4	1.7	2.9	3.5
2005	4.2	7.9	6.2	5.8	2.3	2.3	2.0	1.4	2.4	3.1
2006	4.1	7.6	6.2	5.3	2.1	2.4	1.7	1.6	2.4	2.9
2007	4.1	7.3	6.1	4.8	1.8	2.1	1.6	0.8	2.0	2.6
2008	4.1	7.1	6.1	4.5	1.6	1.9	1.5	0.4	2.0	2.5
2009	4.2	6.9	6.1	4.3	1.6	1.7	1.5	0.4	2.2	2.5
2010	4.2	6.6	6.1	4.1	1.6	1.5	1.6	0.6	2.2	2.4
2011	4.1	6.4	6.0	4.0	1.7	1.6	1.6	0.8	2.2	2.3
2012	4.1	6.0	6.0	3.8	1.7	1.6	1.6	1.0	2.2	2.2
2013	4.0	5.8	5.9	3.7	1.7	1.6	1.6	1.1	2.2	2.2
2014	4.0	5.5	5.9	3.6	1.8	1.5	1.6	1.3	2.1	2.1
2015	3.9	5.2	5.8	3.5	1.8	1.4	1.6	1.3	2.1	2.1
2016	3.9	5.1	5.8	3.4	1.8	1.3	1.5	1.4	2.0	2.2
2017	3.8	4.9	5.7	3.4	1.8	1.2	1.5	1.5	1.9	2.1
2018	3.8	4.8	5.7	3.3	1.8	1.2	1.5	1.5	1.8	2.1
2019	3.7	5.1	5.6	3.3	1.8	1.0	1.4	1.4	1.7	2.1
2020	3.7	5.0	5.5	3.3	1.7	0.9	1.3	1.4	1.7	2.1
2021	3.7	5.2	5.6	3.3	1.7	0.8	1.2	1.5	1.6	2.1
2022	3.7	4.9	5.7	3.3	1.7	0.7	1.0	1.4	1.5	2.2
2023	3.7	4.1	5.7	3.4	1.7	0.6	0.9	1.3	1.4	2.2
2024	3.8	4.2	5.8	3.5	1.6	0.5	0.7	1.2	1.4	2.3
2025	3.8	4.2	5.8	3.6	1.6	0.5	0.6	1.0	1.4	2.4
2026	3.8	4.1	5.9	3.6	1.6	0.6	0.6	1.3	1.4	2.5
2027	3.8	4.3	5.9	3.6	1.6	0.6	0.6	1.0	1.5	2.6
2028	3.8	4.1	6.0	3.6	1.6	0.7	0.6	0.8	1.5	2.6
2029	3.8	3.9	6.0	3.5	1.6	0.8	0.5	0.7	1.6	2.6
2030	3.9	3.9	6.1	3.4	1.5	0.9	0.5	0.6	1.6	2.5
2031	3.9	3.8	6.1	3.3	1.5	1.1	0.5	0.4	1.6	2.6
2032	3.9	3.9	6.1	3.1	1.4	1.3	0.4	0.3	1.8	2.7
2033	3.9	3.8	6.2	3.0	1.5	1.6	0.4	0.2	1.9	2.8
2034	3.9	3.8	6.2	2.9	1.6	1.7	0.4	0.1	1.9	2.8
2035	3.9	3.9	6.2	2.8	1.7	1.7	0.5	0.2	2.0	2.8
2036	3.9	3.9	6.1	2.7	1.8	1.7	0.6	0.3	2.0	2.8
2037	3.8	3.9	6.1	2.6	1.8	1.7	0.8	0.5	2.1	2.8
2038	3.8	3.9	6.0	2.5	1.8	1.6	0.9	0.5	2.1	2.7
2039	3.7	3.8	5.9	2.5	1.8	1.6	1.0	0.6	1.9	2.7
2040	3.6	3.7	5.8	2.4	1.7	1.5	1.2	0.7	1.8	2.6
2041	3.6	3.8	5.8	2.3	1.6	1.4	1.3	0.8	1.8	2.6
2042	3.5	3.4	5.7	2.2	1.6	1.4	1.3	0.8	1.8	2.6
2043	3.5	3.5	5.6	2.1	1.7	1.4	1.4	0.8	1.8	2.6
2044	3.6	3.5	5.5	2.0	1.7	1.5	1.4	0.8	1.8	2.6
2045	3.5	3.3	5.4	2.0	1.7	1.4	1.5	0.9	1.7	2.6
2046	3.4	3.1	5.4	1.9	1.7	1.4	1.5	1.0	1.7	2.6
2047	3.4	2.8	5.3	1.8	1.7	1.3	1.5	1.1	1.6	2.6
2048	3.3	2.9	5.2	1.9	1.7	1.2	1.5	1.2	1.6	2.6
2049	3.3	2.8	5.1	2.0	1.7	1.2	1.5	1.2	1.6	2.6
2050	3.4	2.7	5.1	2.1	1.7	1.2	1.5	1.3	1.5	2.5

*indicative projections made only on the model assumptions described in the text. Not GS official forecasts.

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Appendix II: It shows the GDP per capita of the countries under consideration by 2050 as forecasted in 2003

2003 US\$	Projected US\$GDP Per Capita									
	BRICs				G6					
	Brazil	China	India	Russia	France	Germany	Italy	Japan	UK	US
2000	4,338	854	468	2,675	22,078	22,814	18,677	32,960	24,142	34,797
2005	2,512	1,324	559	3,718	24,547	24,402	21,277	34,744	27,920	39,552
2010	3,417	2,233	804	5,948	26,314	26,877	23,018	36,172	30,611	42,926
2015	4,664	3,428	1,149	8,736	28,338	29,111	25,086	38,626	33,594	45,835
2020	6,302	4,965	1,622	12,527	30,723	31,000	27,239	42,359	36,234	48,849
2025	7,781	7,051	2,331	16,652	33,203	32,299	28,894	46,391	38,479	52,450
2030	9,823	9,809	3,473	22,427	35,876	33,898	30,177	49,944	41,194	57,263
2035	12,682	13,434	5,327	28,749	38,779	37,067	31,402	52,313	44,985	63,017
2040	16,370	18,209	8,124	35,314	42,601	40,966	33,583	55,721	49,658	69,431
2045	20,926	24,192	12,046	42,081	46,795	44,940	36,859	60,454	54,386	76,228
2050	26,592	31,357	17,366	49,646	51,594	48,952	40,901	66,805	59,122	83,710

GS BRICs Model Projections. See text for details and assumptions.

Appendix III:

Table 1: It shows the Brazil's GDP over the period 2006-2010 and the forecasts of the Economist Intelligence Unit for 2011 and 2012

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	1,088.9	1,366.3	1,652.6	1,594.5	2,087.9	2,437.8	2,537.2
Nominal GDP (R bn)	2,369	2,661	3,032	3,185	3,675	4,014	4,356
Real GDP growth (%)	4.0	6.1	5.2	-0.7	7.5	4.0	4.3

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates. ^d Nominal PSBR inverse.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

Table 2: It shows the Brazil's GDP growth and individual economic sectors for 2010 as well as the forecasts of the Economist Intelligence Unit for the period 2011-2015

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	7.5	4.0	4.3	4.7	4.9	4.5
Private consumption	7.0	4.7	4.8	4.8	4.6	4.5
Government consumption	3.3	3.8	4.2	4.2	4.2	4.0
Gross fixed investment	22.0	8.0	8.0	8.5	8.5	8.0
Exports of goods & services	11.5	8.6	7.7	7.8	7.7	8.0
Imports of goods & services	36.2	18.9	14.3	11.4	9.9	10.6
Domestic demand	9.3 ^c	5.2	5.3	5.4	5.4	5.1
Agriculture	6.5	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Industry	10.1	4.0	4.3	4.5	4.5	4.5
Services	5.4	3.9	4.3	4.9	5.1	4.5

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Appendix IV:

Table 1: It shows the Russia's GDP over the period 2006-2010 and the forecasts of the Economist Intelligence Unit for 2011 and 2012

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	989.9	1,299.7	1,660.4	1,222.3	1,464.7	1,756.3	1,979.8
Nominal GDP (Rb bn)	26,917	33,248	41,265	38,797	44,491	50,901	55,390
Real GDP growth (%)	8.2	8.5	5.2	-7.8	4.0	4.5	4.5

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

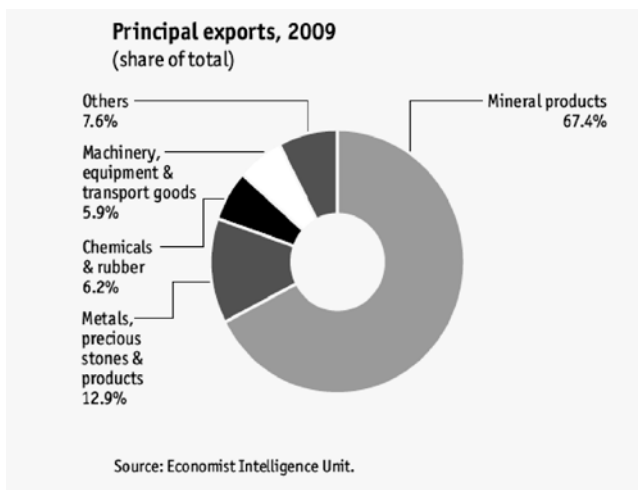
Table 2: It shows the Russia's GDP growth and individual economic sectors for 2010 as well as the forecasts of the Economist Intelligence Unit for the period 2011-2015

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	4.0	4.5	4.5	4.4	4.4	4.3
Private consumption	2.7	4.5	4.0	3.5	3.8	3.8
Government consumption	0.7	1.5	2.0	2.0	2.8	2.7
Gross fixed investment	3.5	8.0	7.8	8.0	9.4	10.0
Exports of goods & services	11.1	5.5	5.1	6.3	5.6	5.2
Imports of goods & services	25.4	8.4	5.7	6.6	7.8	7.9
Domestic demand	8.1	5.4	4.6	4.5	5.1	5.3
Agriculture	-11.6	7.5	2.0	1.5	1.5	1.5
Industry	7.6	4.6	4.4	4.3	4.2	4.0
Services	2.8	3.4	4.0	3.9	3.9	3.8

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Appendix V: The table shows the share of the natural resources in the export of the Russian Federation

Appendix VI:

Table 1: It shows the India's GDP over the period 2006-2010 and the forecasts of the Economist Intelligence Unit for 2011 and 2012

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^b	2011 ^c	2012 ^c
GDP^d							
Nominal GDP (US\$ bn)	958.1	1,187.3	1,260.0	1,298.1	1,653.2	1,924.8	2,281.5
Nominal GDP (Rs bn)	42,840	49,479	55,745	62,312	75,406	86,244	99,944
Real GDP growth (%)	9.4	9.6	5.1	9.1	9.1	8.9	8.7

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit estimates. ^c Economist Intelligence Unit forecasts. ^d Fiscal years (beginning April 1st of year indicated).

^e Includes medium- and long-term debt prepayments.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

Table 2: It shows the India's GDP growth and individual economic sectors for 2010 as well as the forecasts of the Economist Intelligence Unit for the period 2011-2015

Economic growth

(%; fiscal years beginning Apr 1st)	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	9.1	8.9	8.7	8.5	8.7	8.5
Private consumption	8.3	6.8	7.2	7.2	6.6	6.8
Government consumption	10.0	8.9	8.5	9.2	9.0	8.6
Gross fixed investment	11.5	10.8	11.8	11.3	12.4	12.2
Exports of goods & services	13.3	12.2	12.3	12.3	12.6	12.9
Imports of goods & services	9.0	8.1	10.7	12.1	12.2	13.2
Domestic demand	8.4	8.2	8.7	8.7	8.7	8.8
Agriculture	2.4	2.3	2.3	2.3	2.2	2.2
Industry	9.9	9.7	9.0	8.0	7.9	7.9
Services	9.7	9.5	9.3	9.2	9.0	9.0

^a Economist Intelligence Unit estimates. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Appendix VII:

Table 1: It shows the China's GDP over the period 2006-2010 and the forecasts of the Economist Intelligence Unit for 2011 and 2012

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b
GDP							
Nominal GDP (US\$ bn)	2,787	3,494	4,532	5,051	5,878	6,821	8,090
Nominal GDP (Rmb bn)	22,224	26,583	31,490	34,502	39,798	44,259	50,434
Real GDP growth (%)	12.7	14.2	9.6	9.2	10.3	9.0	8.7

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit forecasts. ^c Economist Intelligence Unit estimates.

Sources: IMF, *International Financial Statistics*.

Table 2: It shows the China's GDP growth and individual economic sectors for 2010 as well as the forecasts of the Economist Intelligence Unit for the period 2011-2015

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	10.3 ^c	9.0	8.7	8.4	8.1	8.2
Private consumption	9.8	10.2	9.8	10.1	9.9	9.2
Government consumption	7.5	8.0	8.8	8.9	9.0	9.2
Gross fixed investment	11.3	8.9	9.0	9.8	9.1	8.8
Exports of goods & services	15.8	8.6	9.6	9.0	8.9	9.1
Imports of goods & services	14.0	10.0	10.5	12.3	12.0	11.1
Domestic demand	9.5	9.6	9.0	9.9	9.5	9.1

Appendix VIII:

Table 1: It shows the Republic of South Africa's GDP over the period 2006-2010 and the forecasts of the Economist Intelligence Unit for 2011 and 2012

Annual data and forecast

	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^b	2011 ^c	2012 ^c
GDP							
Nominal GDP (US\$ m)	261,266	286,103	275,361	284,443	363,998	370,766	362,607
Real GDP growth (%)	5.6	5.6	3.6	-1.7	2.8	3.7	4.8

^a Actual. ^b Economist Intelligence Unit estimates. ^c Economist Intelligence Unit forecasts. ^d Government finance data are presented on a calendar-year basis to allow comparisons with other macroeconomic data.

Source: IMF, *International Financial Statistics*.

Table 2: It shows the Republic of South Africa's GDP growth and individual economic sectors for 2010 as well as the forecasts of the Economist Intelligence Unit for the period 2011-2015

Economic growth

%	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015 ^b
GDP	2.8	3.7	4.8	3.8	3.6	4.0
Private consumption	5.4	6.2	6.2	4.7	4.1	4.3
Government consumption	6.0	6.3	6.0	5.0	4.5	4.2
Gross fixed investment	-3.1	5.1	4.8	4.4	4.0	4.4
Exports of goods & services	5.0	6.0	7.3	7.2	6.1	7.2
Imports of goods & services	15.8	13.2	10.3	8.9	7.1	7.1
Domestic demand	6.2	5.9	5.9	4.7	4.2	4.3
Agriculture	0.9	4.0	3.7	3.3	3.5	3.2
Industry	4.5	4.0	4.5	4.7	5.0	5.0
Services	2.2	3.6	4.9	3.5	3.0	3.6

^a Economist Intelligence Unit estimates. ^b Economist Intelligence Unit forecasts.

Appendix IX: It shows the euro area and EU's GDP growth for 2010 and the forecasts by 2015

Economic forecast

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Economic growth (%)						
US GDP	2.8	2.9	2.5	2.6	2.6	2.7
Euro area GDP	1.7	1.7	1.5	1.7	1.8	1.9
EU27 GDP	1.8	1.7	1.8	1.9	1.8	1.9
World GDP	3.8	3.2	3.1	3.2	3.1	3.2
World trade	12.5	6.9	6.4	6.5	6.6	6.1

Bibliography

New editions in the Diplomatic Institute Library – 2010

- 1 Le Grand Robert/Collins – dictionnaire bilingue , 2009
- 2 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – niveau intermédiaire, CLE International, 2009 – 2 бр.
- 3 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – exercices, CLE International, 2008
- 4 Poisson – Quinton, Sylvie at al., Grammaire expliquée du fr. – niveau débutant, CLE International, 2009
- 5 Chollet, Isabelle al al., Les verbes et leurs prepositions, CLE International, 2009
- 6 Chollet, Isabelle al al., Precis de conjugaison, CLE International, 2008
- 7 Martins, Cidalia at al., Conversations pratiques de l'oral, France: Didier, 2010
- 8 Gillmann, Bernard, Travailler en français en entreprise – n. 1, Paris: Didier, 2007
- 9 Cherifi, Soade at al. Travailler en français en entreprise – n. 2, Paris: Didier, 2009
- 10 Berlion, Daniel, BLED – les 50 règles d'or de la grammaire, Milan: Hachette, 2009
- 11 500 lettres pour tous les jours avec CD – ROM, France: Larousse, 2004
- 12 D'Humieres, Isabelle, Communiquer par écrit: Des documents professionnels efficaces, France: Larousse, 2008
- 13 Jacque, Jean Paul, Droit institutionnel de l'Union Européenne, Paris: DALLOZ, 2009
- 14 Albert Camus – “L'homme révolte”, Galimard, 2010
- 15 Albert Camus – Le mythe de Sisyphe, Gallimard, 2010
- 16 Georges Perec – La vie mode d'Emploi, Hachette, 2009
- 17 Jean Paul Jacque – Droit institutionnel de L'union européenne
- 18 Lois Martin – Witchcraft, Running press, 2010
- 19 Le Robert – Dictionnaire des combinaisons de mots, Le Robert, 2008
- 20 Edward Gibbon – The decline and fall of the roman empire, Wordsworth classics of world literature, 2001
- 21 Jean-Claude Carrière – Le cercle des menteurs, PLON, 1998
- 22 Jean-Claude Carrière – Contes philosophiques du monde entier, PLON 1998
- 23 Le nouveau Petit Robert de la langue française 2010
- 24 Разговорен френски за 6 седмици, Skypoint, София 2007
- 25 Разговорен френски за 6 седмици CD, Skypoint, София 2007
- 26 Диксит, Авинаш, Изкуството на стратегията, Locus, София 2010
- 27 Научи сам френски. Пълен курс, Skypoint, София 2009
- 28 Бидерман, Ханс, Речник на символите, РИВА, София 2003
- 29 Еърхарт, Байран, Религиозните традиции на света, Изток Запад, София 2006
- 30 Каплан, Робърт, Стратегически карти, Класика стил, София 2006
- 31 Фамилна енциклопедия-Т.2: Флора и фауна, ICON, София 1999

- 32 Фамилна енциклопедия-Т.6: Изкуството, ICON, София 1999
- 33 Фамилна енциклопедия-Т.1: История на света, ICON, София 1999
- 34 Фамилна енциклопедия-Т.9:Техника и медии, ICON, София 1999
- 35 Фамилна енциклопедия-Т.7:Световен атлас-Африка,Америка и Океания, ICON, София 1999
- 36 Норуич, Джон, Великите градове в историята, РИВА, София 2010
- 37 Великите личности в историята/ 500 биографии, ПАН, София 2007
- 38 Бертелеми, Доминик, Рицарството:От антична Германия до Франция през XII век, РИВА, София 2010
- 39 Енциклопедия на женската мъдрост и остроумие/II издание, Изток-Запад, София 2009
- 40 Мил, Джон, Подчинението на жените, Сиела, София 2009
- 41 Ранг, Кристин и др., Активирай гения в теб, Изток-Запад, София 2010
- 42 Дамаскин, И., 100 велики разубавачи, Компас, София 2006
- 43 Знаци и символи.Илюстриран справочник за техния произход и значение, Книгоманя, София 2008
- 44 Митове и легенди. Илюстриран справочник за техния произход и значение, Книгоманя, София 2008
- 45 Росбърн, Роджър, Цивилизацията.Нова история на западния свят, Прозорец, София 2009
- 46 Баро, Жан-Клод, История на Света: От праисторическите времена до наши дни, РИВА, София 2006
- 47 Магайанес, Роберто, Малката голяма книга за митологията в изкуството, Сиела, София 2007
- 48 Добрев, Петър, Древните българи в световната наука, ГАЛИК, София 2010
- 49 Цураков, Ангел, Управляващите политически партии в България (1879-2010), Изток-Запад, София 2010
- 50 Рим-изкуство и архитектура, KONEMANN, 2006
- 51 Бжежински, Збигнев, Втори шанс – трима президенти и кризата на американската суперсила, Обсидиан, София 2007
- 52 Глишев, Данаил, Бленувам те – любовни писма на знаменити българи, Кръгзор, София 2010
- 53 Дейвис, Норман, Европа – изток и запад, Абагар, Велико Търново 2007
- 54 Цанков, Александър, България в бурно време – спомени, Прозорец, 2009
- 55 Черната книга на комунизма – история и памет за комунизма в Европа, Прозорец, 2004
- 56 Цанков, Александър, Моето време – мемоари, Прозорец
- 57 Тодоров, Цветан, Красотата ще спаси света – Уайлд, Рилке, Цветаева; Парадокс, София 2010
- 58 Ранд, Айн; Капитализмът – непознатият идеал, Изток – Запад, София 2006

- 59 Кандиларов, Евгений, България и Япония – от студената война към XXI век, Дамян Янков, София 2009
- 60 Спангенбърг, Рей, История на науката : том първи, РИВА, София 2007
- 61 Спангенбърг, Рей, История на науката : том втори, РИВА, София 2007
- 62 Цакова, Ивка, Лобизмът – лобита, лобиране, лобисти, Дамян Янков, София 2010
- 63 Ранд, Айн, За новия интелектуалец, МаК, София 2008
- 64 Елиан, Клавдий, Шарени истории, Архетип, София 2009
- 65 Изократ, Речи, Архетип, София 2008
- 66 Ру, Жан-Пол, История на Иран и на иранския народ, РИВА, София 2008
- 67 Фиркатиян, Мари, Дипломати, мечтатели, патриоти – България и Европа през погледа на семейство Станчови, Парадигма, София 2009
- 68 Херодот, История, Нов Български Университет, София 2010
- 69 Цветкова, Лилия, Българските Благословии, пожелания и клетви – част от националната самобитност и културно наследство, ЕМАС, София 2010
- 70 Канети, Елиас, Маси и власт, Леге Артис, София 2009
- 71 Йеразимос, Стефан, ИНСТАНБУЛ – културната съкровищница на две могъщи империи, КНИГОМАНИЯ, 2010
- 72 Българите и французите, ТанНакРа, 2010
- 73 HIDDEN TREASURES OF ANTIQUITY, Edited by Alberto Siliotti, Книгомания, 2010
- 74 Willis, Sam, FIGHTING SHIPS (1850 – 1950), Книгомания 2010

Преводачи

Иванка Ангелова
Ася Петрова
Боряна Дешева
Антония Терзиева

Translators

Ivanka Angelova
Asya Petrova
Boryana Desheva
Antonia Terzieva

Отговорни редактори

Теодора Баева-Муравска
Димитър Ангелов

Managing Editors

Teodora Baeva-Muravska
Dimitar Angelov

Предпечат

Елиза Йошкова

Pre-print

Eliza Yoshkova

ISSN 1313 – 6437

<http://bdi.mfa.government.bg>

СВЕТЪТ ПРЕЗ
СЛЕДВАЩИТЕ 20 ГОДИНИ

ИДЕОЛОГИЯ НА ИСЛЯМИЗМА

ЕВРОПЕЙСКИЯТ СЪЮЗ, КИТАЙ И ЦЕНТРАЛНА АЗИЯ –
КЪМ НОВ ПЪТ НА КОПРИНАТА ПРЕЗ 21-ВИ ВЕК?

БЪДЕЩЕТО НА МЕЖДУКУЛТУРНИТЕ ОТНОШЕНИЯ ПРЕЗ 21-ВИ ВЕК

МЕЖДУНАРОДНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННАТА ЕРА

6/2011

THE WORLD IN THE NEXT 20 YEARS

IDEOLOGY OF ISLAM

THE EUROPEAN UNION, CHINA AND CENTRAL ASIA –
TOWARD A 21ST CENTURY NEW SILK ROAD

THE FUTURE OF INTERCULTURAL RELATIONS IN
THE 21ST CENTURY

INTERNATIONAL RELATIONS IN THE
INFORMATION ERA